

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σωτήριος Δεσπότης, Νικόλαος Παύλου, Αθανάσιος Στογιαννίδης

Θέματα από την Αγία Γραφή

Α΄ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

**ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ
ΟΜΑΔΑ**

Σωτήριος Δεσπότης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής, ΕΚΠΑ

Νικόλαος Παύλου, Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου κλάδου Θεολόγων, Π.Ε.Κ.Ε.Σ.
Θεσσαλίας

Αθανάσιος Στογιαννίδης, Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής, ΑΠΘ

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ**

Κωνσταντίνος Κορναράκης, Αναπληρωτής Καθηγητής Θεολογικής Σχολής, ΕΚΠΑ
(πρόεδρος)

Γεώργιος Ζήσιμος, Καθηγητής Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής (μέλος)

Ελευθέριος Βεκρής, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ (μέλος)

Ευστράτιος Ψάλτου, Σύμβουλος Β΄ του ΙΕΠ (μέλος)

**ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ-
ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ**

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Το παρόν εκπονήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) στο πλαίσιο της Πράξης με τίτλο «Αναβάθμιση της Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης», MIS 5007907, η οποία εντάσσεται στο Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020» και συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο).

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Ιωάννης Αντωνίου
Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Υλοποίησης Έργου
Ευστράτιος Ψάλτου
Σύμβουλος Β΄ του ΙΕΠ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Εικόνα Εξωφύλλου: *Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος*. Τοιχογραφία του Θεοφάνη, 1408. Πινακοθήκη Τρετιακόφ, Μόσχα (λεπτομέρεια)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

**Σωτήριος Δεσπότης, Νικόλαος Παύλου, Αθανάσιος
Στογιαννίδης**

*Θέματα από την
Αγία Γραφή*

Α' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Περιεχόμενα

1. Βίβλος: ένα ταξίδι γεμάτο εμπειρίες!	7
2. Το ταξίδι ξεκινά: ζωή με τον Θεό	15
3. Συναντώντας την πρώτη μεγάλη πρόκληση: το Δέντρο της Γνώσης του Καλού και του Κακού	23
4. Οι μεγάλες απειλές: από τον Κάιν και τον Άβελ στον πύργο της Βαβέλ	31
5. Μεταναστεύοντας: Αβραάμ και Σάρα, Άγαρ και Ισμαήλ	40
6. Η «πάλη» του Θεού με τον «πονηρό» Ιακώβ: Η εκλογή πραγματοποιείται μέσα από εκπλήξεις!	49
7. Ταξίδι με προορισμό... την ελευθερία!	57
8. Εμπόδια στην πορεία για την ελευθερία	65
9. Η περιπλάνηση χρειάζεται πυξίδα!	72
10. Οι ηγέτες ως υπηρέτες του λαού στο ταξίδι: Δεββώρα, Σαμψών, Δαβίδ	80
11. Ο Θεός διδάσκει με τρόπο ανατρεπτικό: Η δυναμική παρουσία του προφήτη Ηλία	88
12. Αγωνία για την επιτυχία του ταξιδιού: Ο προφήτης Ιωνάς	96
13. Το ταξίδι ματαιώνεται;	104
14. Επιχείρηση διάσωσης: Ρουθ και Εσθήρ	112
15. Το Μυστήριο. Απ' τον ουρανό στη γη...	120
16. Η βάπτισμα του Ιησού: έναρξη νέας εποχής για την ανθρωπότητα	128
17. Ακολουθώντας τον περιπλανώμενο Μεσσία: η Έρημος και η «Γαλιλαία των Εθνών»	136

18. Καθ' οδόν με τον Χριστό συζητώντας: Ματιές στη Βασιλεία των Ουρανών	146
19. Τι προσφέρει τελικά ο «θαυματοποιός» Χριστός;	157
20. Από τη Μεταμόρφωση στην... παραμόρφωση;	168
21. Ιδού ο άνθρωπος!	178
22. Μια νέα αρχή... από τον Τάφο τον κενό!	191
23. Ιερουσαλήμ, Αθήνα, Ρώμη... Μία πορεία που αγκαλιάζει τον κόσμο ολόκληρο!	203
24. Το ταξίδι συνεχίζεται... Η Αποκάλυψη του Ιωάννη	213

1η Διδακτική Ενότητα – Εισαγωγή. Βίβλος: ένα ταξίδι γεμάτο εμπειρίες!

1. Τα βιβλία της Καινής και της Παλαιάς Διαθήκης και οι χρονολογίες συγγραφής τους

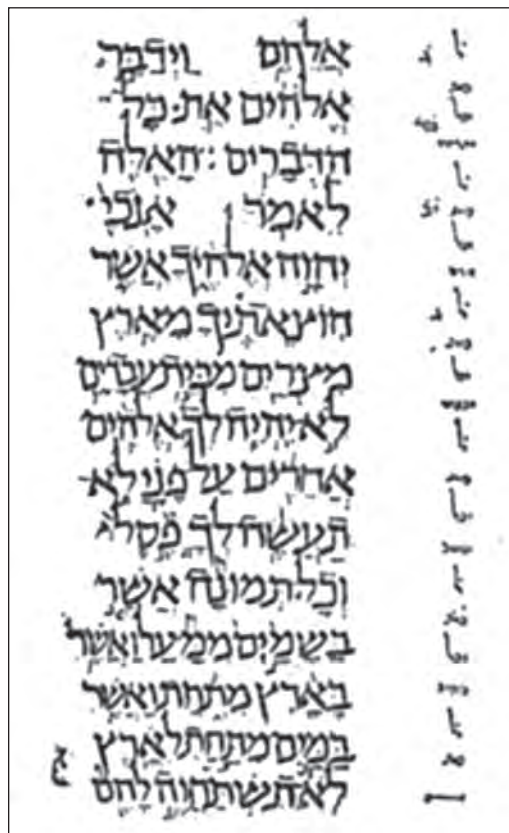
Η Αγία Γραφή, η οποία ονομάζεται και «Βίβλος», δεν είναι ένα βιβλίο. Είναι ένα σύνολο 76 συνολικά βιβλίων (49 της Παλαιάς και 27 της Καινής Διαθήκης), τα οποία μέσα στην ορθόδοξη παράδοση και ζωή θεωρούνται θεόπνευστα. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι τα βιβλία αυτά απεστάλησαν «μαγικά» από τον Θεό στη γη. Η Βίβλος για την Εκκλησία είναι η Αγία Γραφή, καθώς εκεί καταγράφεται η ζώσα εμπειρία ενός τριαδικού Θεού, δηλαδή ενός Θεού προσωπικού και συντροφικού, που φανερώνεται στον άνθρωπο και συνομιλεί μαζί του, ανεξάρτητα από τη φυλή, το φύλο, την καταγωγή ή την εθνότητα του.

1α. Η σημασία της Παλαιάς Διαθήκης:

Η συγγραφή της Παλαιάς Διαθήκης διήρκεσε περίπου μια ολόκληρη χιλιετία μέχρι να γεννηθεί ο Κύριος Ιησούς. Πρόκειται για κείμενα στα οποία «καθρεπίζονται οι συγκρούσεις και οι αντιφάσεις της ζωής – όπως π.χ. η ζήλια και ο φθόνος του Κάιν απέναντι στον Άβελ. Τέτοιες καταστάσεις, που οδηγούν σε συγκρούσεις, μάλλον μάς είναι γνωστές από την καθημερινότητα στο σχολείο, αλλά και τη σχέση μας με τους άλλους. Επίσης, η Παλαιά Διαθήκη, γνωστή και ως «Πρώτη Διαθήκη», αποκαλύπτει πόσο εύθραυστη είναι η ζωή του ανθρώπου, γεμάτη ρίσκο και κινδύνους. Ο άνθρωπος δεν είναι ικανός να αντιμετωπίσει μόνος τον πόνο και τον θάνατο. Και ακριβώς για τον λόγο αυτό, χρειάζεται να συνδέσει τη ζωή του με την πηγή της ζωής, τον ελευθερωτή Θεό, όπως ακριβώς ένα κινητό όσο εξελιγμένο κι αν είναι, πρέπει να φορτισθεί για να μπορεί να λειτουργήσει.

Η Βίβλος είναι ένα σύνολο 76 βιβλίων που καταγράφουν την εμπειρία της συμπόρευσης με τον Θεό των Πατέρων

Το κείμενο των Δέκα Εντολών στην εβραϊκή γλώσσα. «Διαβάζεται αντίστροφα» (British Library Oriental MS. 4,445)

1β. Η σημασία της Καινής Διαθήκης:

Το πρώτο χρονολογικά βιβλίο της Καινής Διαθήκης (Α΄ Επιστολή του Αποστόλου Παύλου προς Θεσσαλονικείς) συγγράφηκε περίπου το 50 μ. Χ. από την Κόρινθο, ενώ το τελευταίο (η Αποκάλυψη) στα τέλη του 1ου αι. Το κεντρικό σημείο αναφοράς στην Καινή Διαθήκη είναι η παρουσία του Θεανθρώπου Ιησού Χριστού στη γη. Αυτή πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο της βασιλείας του πρώτου Ρωμαίου αυτοκράτορα, του **Οκταβιανού Αυγούστου** (27 π.Χ.-14 μ.Χ.).

Το Ευαγγέλιο τοποθετείται πάνω στην Αγία Τράπεζα, όπου η Εκκλησία έχει «καταθέσει» τα άγια λείψανα των μαρτύρων της

Για σαρανταένα ολόκληρα χρόνια αυτός ο αυτοκράτορας έφερε τη γαλήνη, την τάξη, το αίσθημα της ασφάλειας, καθώς και κάποια ευημερία σε μία αυτοκρατορία πολυπολιτισμική, πολυθρησκευτική και «παγκοσμιοποιημένη».

Ωστόσο, αυτές οι πολιτικές συνθήκες δεν συγκινούσαν τον απλό άνθρωπο, ο οποίος ζώντας σε μεγάλες πόλεις, ερχόταν αντιμέτωπος μ' ένα περιβάλλον ηθικής και οικονομικής εξαθλίωσης, διότι η ιδιοκτησία της γης είχε μαζευτεί στα χέρια των ολίγων. Ο άνθρωπος της καθημερινότητας ένοιωθε ένα τεράστιο κενό μέσα στην ψυχή του.

Μέσα σ' έναν τέτοιο κόσμο, ο Ιησούς Χριστός φέρνει κάτι ολότελα καινούργιο και επαναστατικό: προσφέρει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να απαλλαχτεί από τον φόβο του θανάτου και την απόγνωση, δωρίζοντάς του τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού, την Εκκλησία, το ίδιο του το Σώμα.

Η Εκκλησία, όπως δηλώνει η ετυμολογία της λέξης, αποτελεί μία πρόσκληση, μία «έκκληση». Για ποιο πράγμα; Είναι πρόσκληση και έκκληση για έξοδο από τον εγωισμό μας· μια έξοδο που έχει ως στόχο να συναντήσουμε τον προσωπικό Θεό, και να αγκαλιάσουμε τον συνάνθρωπό μας και την κτίση ολάκερη.

Η Εκκλησία, το Σώμα του Χριστού, δεν είναι απλώς μία θρησκεία, δηλ. δεν προσπαθεί να ικανοποιήσει τον ευσεβή πόθο του ανθρώπου να συναντήσει κάτι ή κάποιον που υπερβαίνει τις ανθρώπινες δυνάμεις. Ούτε επίσης αποτελεί όπιο, δηλ. το παυσίπονο ενός ετοιμοθάνατου που υποφέρει· πολύ περισσότερο η Εκκλησία προσφέρει στον άνθρωπο το *φάρμακο της αθανασίας*, όπως θα δούμε σε επόμενες ενότητες. Η Εκκλησία τοποθετεί την Αγία Γραφή πάνω στα άγια λείψανα των μαρτύρων της, εκεί που το ψωμί και το κρασί «μεταμορφώνονται» σε Σώμα και Αίμα του Ιησού Χριστού. Πριν τη θεία Κοινωνία ο «λόγος του Λόγου» της, μεταμορφώνει και αυτός τις ζωές μας, μεταγγίζοντας αληθινή ελπίδα.

2. Η δράση του Θεού μέσα στην ιστορία των ανθρώπων: το κατεξοχήν θέμα της Βίβλου

Η Βίβλος είναι γεμάτη αφηγήσεις και περιπέτειες! Στα κείμενά της δεν θα πάρουμε απάντηση στο ερώτημα *ποιος είναι ο Θεός*· αυτό το οποίο κατά κύριο λόγο μαθαίνουμε μέσα από τη Βίβλο, είναι το *πώς δρα ο Θεός*. Έτσι, βλέπουμε ότι ο Θεός είναι φίλος του ανθρώπου (φιλόανθρωπος) και του χαρίζει την ελευθερία από κάθε τι που τον σκλαβώνει.

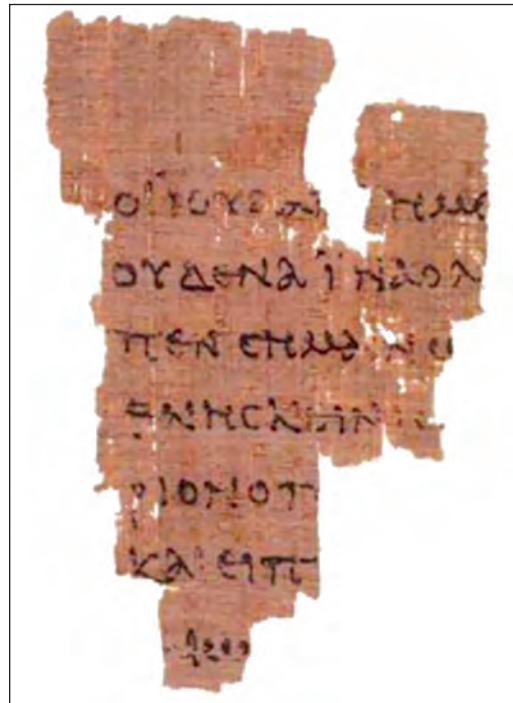
Οι αφηγήσεις της Βίβλου χαρακτηρίζονται ως δραματικές, διότι περιγράφουν γεγονότα τα οποία εκτυλίσσονται με απρόσμενο τρόπο, δηλ. έχουν κατάληξη που δεν την περιμένουμε. Αρκετές φορές οι αφηγήσεις δεν έχουν ευτυχές τέλος (happy end), ενώ άλλοτε προσκαλείται ο ίδιος ο αναγνώστης να συμπληρώσει ή και να πραγματοποιήσει το τέλος της αφήγησης. Κάτι τέτοιο συμβαίνει π.χ. στο βιβλίο του *Ιωνά*, στο *Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο* και στις *Πράξεις*. Επίσης, υπάρχουν και περικοπές που διαθέτουν όχι έναν, αλλά πολλούς Επιλόγους, όπως π.χ. το *Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο*. Ανεξάρτητα από την ποικιλία αυτή, η συγγραφή και η ανάγνωση των βιβλικών διηγήσεων έχει πάντοτε έναν μοναδικό σκοπό: Να συνειδητοποιήσουμε ως μέλη της Εκκλησίας δύο πράγματα: πρώτον, ότι η παρουσία του Θεού στη ζωή μας αποτελεί το σπουδαιότερο δώρο, που μας χαρίστηκε χωρίς κανένα αντάλλαγμα, από ανεξάντλητη αγάπη για εμάς· και δεύτερον, ότι επειδή έχουμε λάβει το δώρο αυτό, οφείλουμε να γίνουμε ευεργέτες των συνανθρώπων τους. Με ποιον τρόπο; Με το να αγωνιζόμαστε ενάντια σε οτιδήποτε καταστρέφει τον άνθρωπο και την κτίση, χαρίζοντας απλόχερα τη συμπαράστασή μας στους αδυνάτους αυτού του κόσμου, διότι πάνω τους αντικρίζουμε μοναδικές Εικόνες του Χριστού.

3. Ο διάλογος ως βασικό χαρακτηριστικό των βιβλικών διηγήσεων

Η Βίβλος δεν αποτελεί έναν κουραστικό μονόλογο του Θεού. Απεναντίας, σε αυτήν κυριαρχεί, από την αρχή μέχρι το τέλος της, το στοιχείο του διαλόγου. Ο διάλογος αυτός έχει ως σημείο αφετηρίας τον ίδιο τον Θεό, καθώς εκείνος δημιουργεί τον άνθρωπο, κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσή δική Του. Και επειδή ο άνθρωπος «εικονίζει» τον τριαδικό Θεό, για τον λόγο αυτό μπορεί να επικοινωνεί μοναδικά με τον Δημιουργό του και τον «άλλον».

Η πρόσκληση του Θεού για διάλογο διέπει όλη την Αγία Γραφή. Στην καρδιά αυτής της πρόσκλησης βρίσκεται πάντοτε ο ίδιος ο Θεός, ο οποίος λαμβάνει σάρκα και οστά, γίνεται άνθρωπος για χάρη του ανθρώπου, συνομιλεί μαζί του, διδάσκει, θαυματοουργεί, σταυρώνεται, πεθαίνει και ανασταίνεται.

Μέσα στα βιβλία της Αγίας Γραφής ο αναγνώστης συναντά τους ανθρώπους να διαλέγονται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους: Άλλοτε, αντιλαλούν οι κραυγές διαμαρτυρίας προς

Κείμενο της Καινής Διαθήκης γραμμένο στην πρώτη Διεθνή Γλώσσα, την κοινή ελληνιστική

Ο διάλογος του Ιησού με τη Σαμαρείτισσα Ξεκινά με το «Διψώ»

τον Θεό για την αδικία που φαίνεται να θριαμβεύει· άλλοτε, παρατηρούνται στιγμιότυπα έντονης διαφωνίας μεταξύ των πρωταγωνιστών, όπως π.χ. το 2ο κεφάλαιο της Επιστολής *Προς Γαλάτας*, όπου ο Παύλος επιπλήττει τον Πέτρο.

Ο Χριστός και ο Απόστολος Πέτρος στην άβυσσο

4. Ο ρεαλισμός των βιβλικών διηγήσεων

Διαβάζοντας τα κείμενα της Βίβλου, διαπιστώνει κανείς ότι τα πρόσωπα δεν παρουσιάζονται συνήθως χαμογελαστά και «μακιγιαρισμένα», όπως κατά κόρον συμβαίνει στους μεγάλους αστέρες του κινηματογράφου και πολλούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι «ήρωες» της Αγίας Γραφής (όπως ο Δαβίδ και ο Απόστολος Πέτρος) παρουσιάζονται με μεγάλες πτώσεις αλλά και ανατάσεις. Τα πρόσωπα, λοιπόν, σκιαγραφούνται όπως ακριβώς είναι στην πραγματικότητα, χωρίς ωραιοποιήσεις αλλά και χωρίς να αποκρύπτεται τίποτα, ούτε τα ελαττώματα αλλά ούτε και τα προτερήματα.

Ταξιδεύοντας με τη Βίβλο

5. Βίβλος: κείμενα στα οποία αποτυπώνονται εμπειρίες ζωής!

Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τη Βίβλο ως την περιγραφή ενός μεγάλου ταξιδιού. Είναι μία πορεία γεμάτη εκπλήξεις, ή μάλλον μία συν-οδοιπορία του Θεού και μάλιστα του Λόγου με τους ανθρώπους. Στο πλαίσιο αυτής της συμπόρευσης ο άνθρωπος βιώνει την παρουσία του Θεού μέσα στην ιστορία. Πρόκειται, λοιπόν, για ένα ταξίδι γεμάτο εμπειρίες!

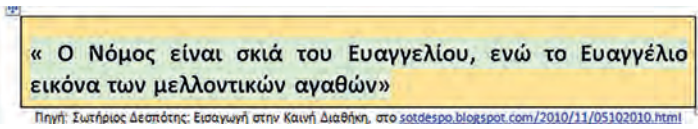
Η περιπέτεια ξεκινά με το ταξίδι του Αβραάμ, ο οποίος αποχωρίζει την πατρική του εστία, και μαζί με τη γυναίκα του, τη Σάρρα του «ανοίγεται» σε άγνωστα και ξένα μέρη, έχοντας μοναδικό όπλο την

πίστη και την αφοσίωση σ' έναν Θεό, ο οποίος συνομιλεί μαζί του και εκείνος Τον αναγνωρίζει και Τον ευχαριστεί ως πρόσωπο μοναδικό και ανεπανάληπτο. Το ταξίδι της Βίβλου φτάνει σ' ένα σημείο κορύφωσης με το Βιβλίο της Αποκάλυψης, για να συνεχιστεί μέσα στη ζωή της ίδιας της Εκκλησίας.

1η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

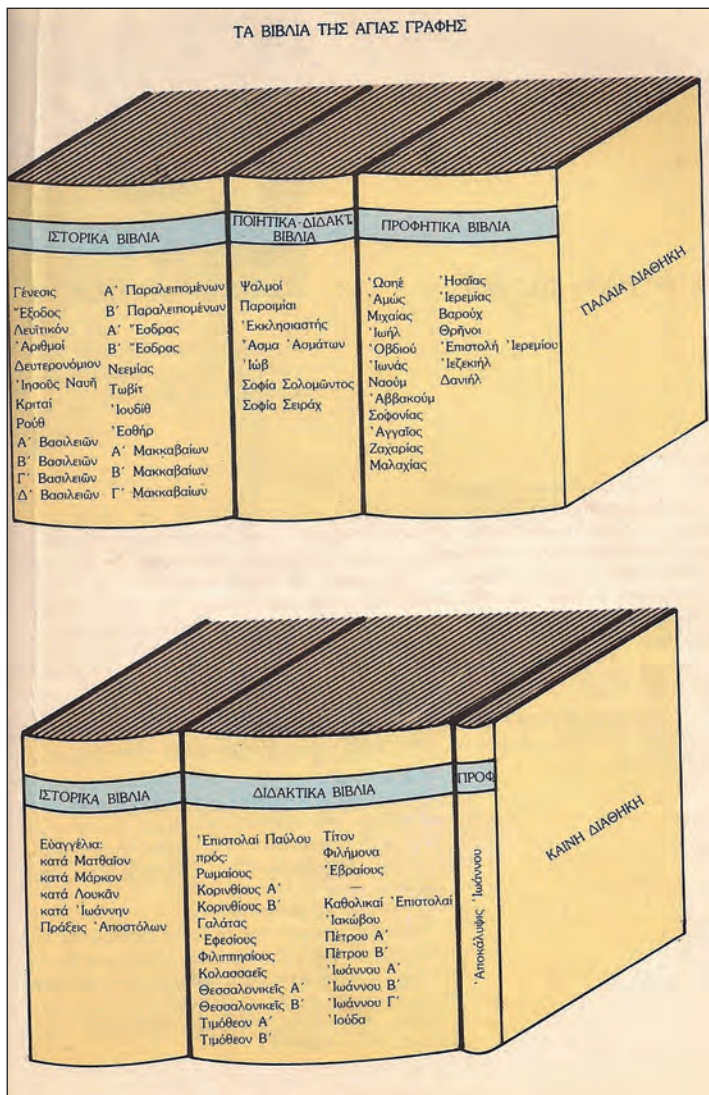
1.

Διαβάστε τον παρακάτω λόγο του Μάξιμου Ομολογητή. Τι συμπεράσματα βγάξετε από αυτόν για τη σχέση Παλαιάς και Καινής Διαθήκης;

2.

Υπογράμμισε τα βιβλία της Αγίας Γραφής που γνωρίζεις. Επέλεξε ένα από αυτά και να το παρουσιάσεις στην τάξη σου.

3.

Οι παρακάτω εικόνες από ποιο μέρος της Αγίας Γραφής προέρχονται (Παλαιά Διαθήκη ή Καινή Διαθήκη);

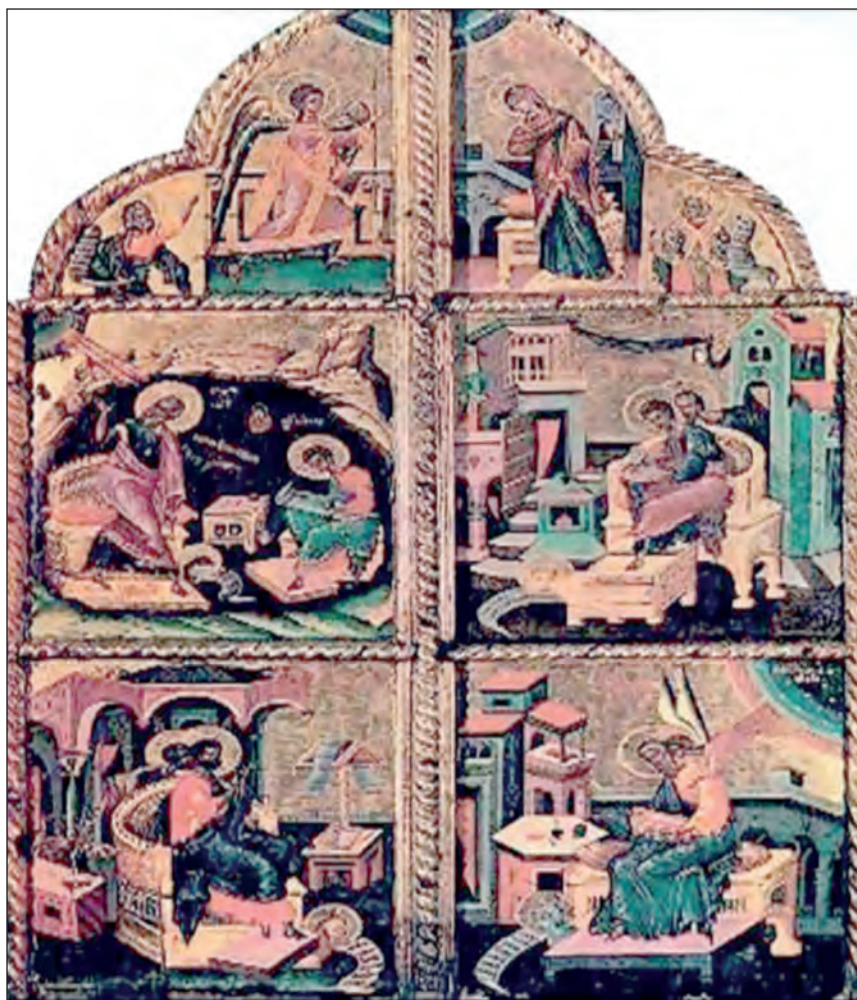
Ο Θεός δημιουργεί τον Αδάμ, Μιχαήλ Άγγελος, 16ος αι.

Τετραεὐγγέλιο 12ου αι. από τις Σέρρες

Μικρο-βιβλίο των Ψαλμών. (38 x 32 χιλιοστά),
Γαλλία, 850-875 μ.Χ.

Ευαγγελισμός πάνω και οι τέσσερις Ευαγγελιστές κάτω. Βημόθυρο, μέσα 16ου αιώνα,
ιερός ναός Ευαγγελιστρίας στο Μπεράτι Αλβανίας

4.

Λαμβάνοντας υπόψη το παρακάτω απόσπασμα από το έργο του Νίκου Καζαντζάκη «Ο φτωχούλης του Θεού»:

Είπα στη μυγδαλιά: «Αδερφή, μίλησέ μου για το Θεό». Κι η μυγδαλιά άνοιξε.

Ποια εικόνα έρχεται στο νου για την Αγία Γραφή με δεδομένο ότι αυτή μιλάει για ενέργειες του Θεού μέσα στην ιστορία των ανθρώπων; Μπορείτε να τη ζωγραφίσετε;

Ζωγραφίζω για την Αγία Γραφή

5.

Κυκλώνω τις σωστές προτάσεις:

- Η Παλαιά Διαθήκη και η Καινή Διαθήκη είναι τα δύο μέρη της Αγίας Γραφής
- Η Βίβλος δεν περιέχει εμπειρίες ζωής
- Όλα τα βιβλία της Αγίας Γραφής γράφτηκαν στη Ρώμη
- Η Αγία Γραφή έχει μεταφραστεί σε όλες σχεδόν τις γλώσσες
- Ο «Ποιμήν» του Ερμά δεν περιλαμβάνεται στην Αγία Γραφή
- Η Αποκάλυψη του Ιωάννη είναι το τελευταίο βιβλίο της Αγίας Γραφής
- Η Αποκάλυψη του Ιωάννη είναι το πρώτο βιβλίο της Αγίας Γραφής

2η Διδακτική Ενότητα. Το ταξίδι ξεκινά: ζωή με τον Θεό

1. «Γεννηθήτω Φως!» Η Δημιουργία του Σύμπαντος και του Ανθρώπου (Γέν. 1,1 – 2,3)

Στην αρχή ο Θεός δημιούργησε τον ουρανό και τη γη. [...] Τότε είπε ο Θεός «Να γίνει φως»· κι έγινε φως. [...] Κι ονόμασε ο Θεός το στερέωμα «ουρανό». Τότε είπε ο Θεός: «Να συναχθούν σε έναν τόπο τα νερά που είναι κάτω από τον ουρανό, και να φανεί η στεριά». [...] Μετά είπε ο Θεός: «Να πρασινίσει η γη». [...] Τότε είπε ο Θεός: «Να γίνουν φωτεινά σώματα στο στερέωμα του ουρανού, για να χωρίζουν την ημέρα από τη νύχτα» [...] Τότε είπε ο Θεός: «Να γεμίσουν τα νερά με ζωντανές υπάρξεις πλήθος, και να πετάνε πτηνά πάνω από τη γη προς το στερέωμα του ουρανού». [...] Τότε είπε ο Θεός: «Να βγάλει η γη κάθε είδος ζωντανού οργανισμού: Όλα τα είδη των ζώων, των ερπετών και των θηρίων». [...] Μετά είπε ο Θεός: «Ας φτιάξουμε τον άνθρωπο σύμφωνα με την εικόνα τη δική μας και την ομοίωση». [...] «κατ' εικόνα Θεού» τον δημιούργησε, τους δημιούργησε άντρα και γυναίκα. Τους ευλόγησε και τους είπε: «Να κάνετε πολλά παιδιά, ώστε να πολλαπλασιαστείτε, να γεμίσετε τη γη και να κυριαρχήσετε σ' αυτήν».

Εν Αρχή ην ο Λόγος!
Artmajeur Art Gallery

2. Η συμβολική κατανόηση της βιβλικής γλώσσας

Τα όσα περιγράφονται στα κείμενα της Βίβλου δεν αποτελούν ένα είδος δημοσιογραφικού ρεπορτάζ. Και επειδή χρειάζεται να επισημάνουμε το γεγονός αυτό, χρησιμοποιούμε για τα πρώτα 11 κεφάλαια της Παλαιάς Διαθήκης τον όρο «Πρωτοϊστορία». Αυτό μας κάνει να σκεφτούμε τα ακόλουθα: Η Βίβλος χρησιμοποιεί γλώσσα ποιητική. Τι σημαίνει αυτό; Η ποιητική και συμβολική γλώσσα δεν είναι κυριολεκτική, όπως εκείνη των μαθηματικών και της φυσικής αλλά είναι μεταφορική. Π.χ. η έκφραση «Ήλιος της Δικαιοσύνης» είναι μία ποιητική και συμβολική έκφραση. Δεν υπάρχει στην πραγματικότητα ήλιος που να έχει ως ιδιότητα τη δικαιοσύνη. Ωστόσο,

Λεπτομέρεια από τη «Δημιουργία»
(Capella Sistina) του Μιχαήλ Αγγέλου

«Γενηθήτω φῶς!»: Δημιουργία του «Χρόνου»

η έκφραση αυτή θέλει με αυτόν τον τρόπο να εκφράσει κάτι άλλο, κάτι που δεν είναι ορατό στα μάτια μας, αλλά μπορούμε να το γευτούμε με τον νου και την καρδιά μας.

Η ποιητική και συμβολική γλώσσα της Βίβλου χρησιμοποιεί τον μύθο. Προσοχή όμως στο σημείο αυτό! Μύθος δεν είναι το «παραμύθι»! Δεν είναι αυτό που έγινε κάποτε («μια φορά κι έναν καιρό»), αλλά αυτό που πραγματοποιείται συνέχεια με όλους τους ανθρώπους και ιδιαίτερα μέσα στα βάθη της καρδιάς μας! Ο μύθος δηλ. είναι η περιγραφή μιας αλήθειας, η οποία ισχύει για όλους τους ανθρώπους και αναφέρεται σε αναζητήσεις, αγωνίες, προσδοκίες, ελπίδες αλλά και εμπειρίες, που είναι κοινές στον άνθρωπο κάθε εποχής. Και η περιγραφή αυτής της αλήθειας, αυτού του μύθου, γίνεται με τη βοήθεια της ποιητικής και συμβολικής γλώσσας.

Η βιβλική διήγηση για τη Δημιουργία του κόσμου, εκφράζει και αυτή σπουδαίες αλήθειες με γλώσσα μυθική - ποιητική: Μας λέει πως πραγματικά πρέπει να είναι τούτος ο κόσμος, τούτος ο άνθρωπος, και πως οφείλει να συμπεριφέρεται απέναντι στον Θεό, στους συνανθρώπους του, στην κτίση, και τέλος, τον ίδιο του τον εαυτό.

3. Η εποχή του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού: η προσπάθεια για μία ανα-Δημιουργία

«Γενηθήτω φῶς!»: Αυτό ήταν και το σύνθημα της εποχής του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού (γερμανικά: Aufklärung, αγγλικά: Enlightenment) ή «Αιώνα των Φώτων» (γαλλικά: Le siècle des Lumières), όπως ονομάστηκε. Ο Διαφωτισμός έθεσε ως στόχο να βοηθήσει τον άνθρωπο να ανακαλύψει την «έξοδο από την ανωριμότητά του, για την οποίαν ο ίδιος είναι υπεύθυνος», όπως επισημαίνει ο Γερμανός φιλόσοφος Immanuel Kant. (Immanuel Kant. *Δοκίμια*. Μετάφραση: Ευάγγελος Παπανούτσος. «Απόκριση στο ερώτημα: Τι είναι Διαφωτισμός», 42. Αθήνα: Δωδώνη, 1971). Οι πρώτοι Διαφωτιστές, που ονομάζονταν «φίλοι του φωτός», ήταν όλοι ευσεβείς. Επιθυμούσαν να συντελέσουν στην ελεύθερη έρευνα μέσω της χρήσης της λογικής. Ωστόσο, το όραμα των φιλοσόφων αυτών δεν εκφράζει όλη την πορεία του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού.

4. Σύγχρονες μορφές των θετικών επιστημών στοχάζονται για τη Δημιουργία του κόσμου: Werner Heisenberg, Steven Hawking

Γκαγκάριν: Ο πρώτος ορθόδοξος στο διάστημα

Διακεκριμένοι ερευνητές από τον χώρο των θετικών επιστημών εξέφρασαν τις απόψεις τους για τη Δημιουργία του κόσμου, καθώς και για την ύπαρξη (ή μη ύπαρξη) ενός Δημιουργού Θεού.

Κατά τον Γερμανό φυσικό Werner Heisenberg (1901-1976) «η γλώσσα της Αγίας Γραφής καθιστά δυνατή μία κατανόηση για την αισθητή συνάφεια του κόσμου πίσω από τα φαινόμενα. Χωρίς αυτήν δε θα ήταν δυνατό να έχουμε ηθική και κάποια κλίμακα αξιών. [...] Αυτή η γλώσσα είναι στενά συγγενής περισσότερο με τη γλώσσα της ποίησης παρά με τη γλώσσα της φυσικής επιστήμης, που αποζητά την ακρίβεια» (Βλ. H. Küng, *Η Αρχή των Πάντων. Επιστήμη και Θρησκεία*. Μτφρ.: Ε. Θεοδώρου. Αθήνα: Ουρανός 2009, 217).

Ο Άγγλος φυσικός Stephen Hawking (1942-2018), ήλπιζε ότι, μέσω των ερευνών του σχετικά με τη γένεση του Σύμπαντος, θα αναπτύξει μία «Μεγάλη Ενοποιημένη Θεωρία» (GUT - Grand Unified Theory αντί GOD). Με βάση τη θεωρία αυτή ως μία Θεωρία των Πάντων (TOE - Theory of Everything), ο ίδιος ο κόσμος θα εξηγούσε τον εαυτό του και ο Θεός ως Δημιουργός δεν θα ήταν αναγκαίος. Με άλλα λόγια, ότι αφορά στη δημιουργία και λειτουργία του κόσμου, θα μπορούσε να αποδοθεί σε δυνάμεις και ιδιότητες που υπάρχουν μέσα στον ίδιο τον κόσμο· συνεπώς, δεν θα χρειαζόταν να αναζητηθεί μία δύναμη έξω από τον κόσμο ούτε και ένας Δημιουργός Θεός. Η εν λόγω θεωρία δεν έγινε απόλυτα κατανοητή μήτε και αποδεκτή από την επιστημονική κοινότητα.

Stephen Hawking

5. Έχει αξία για τον σύγχρονο άνθρωπο η διήγηση για τη Δημιουργία; Ανακαλύπτοντας τον Δημιουργό Θεό μέσα από το κείμενο της Γένεσης

Οι βιβλικές διηγήσεις για τη Δημιουργία του κόσμου είναι γεμάτες από εικόνες και περιγραφές, οι οποίες βασίζονται στις γνώσεις που είχαν οι άνθρωποι της εποχής εκείνης, κατά την οποία συγγράφηκαν τα κείμενα αυτά. Ωστόσο, οι διηγήσεις αυτές απαντούν με απλά λόγια σε σπουδαία θεμελιώδη ερωτήματα που θέτουν οι άνθρωποι σε κάθε εποχή. Τέτοια ερωτήματα θέτει και ο σύγχρονος άνθρωπος, ο οποίος ζει στην εποχή της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης. Οι θετικές επιστήμες εξετάζουν τον τρόπο δημιουργίας του κόσμου και όχι τον Δημιουργό του, ούτε και το νόημα που έχει η ανθρώπινη ζωή. Στα ερωτήματα αυτά απαντά με τη δική της ποιητική και συμβολική γλώσσα η Αγία Γραφή.

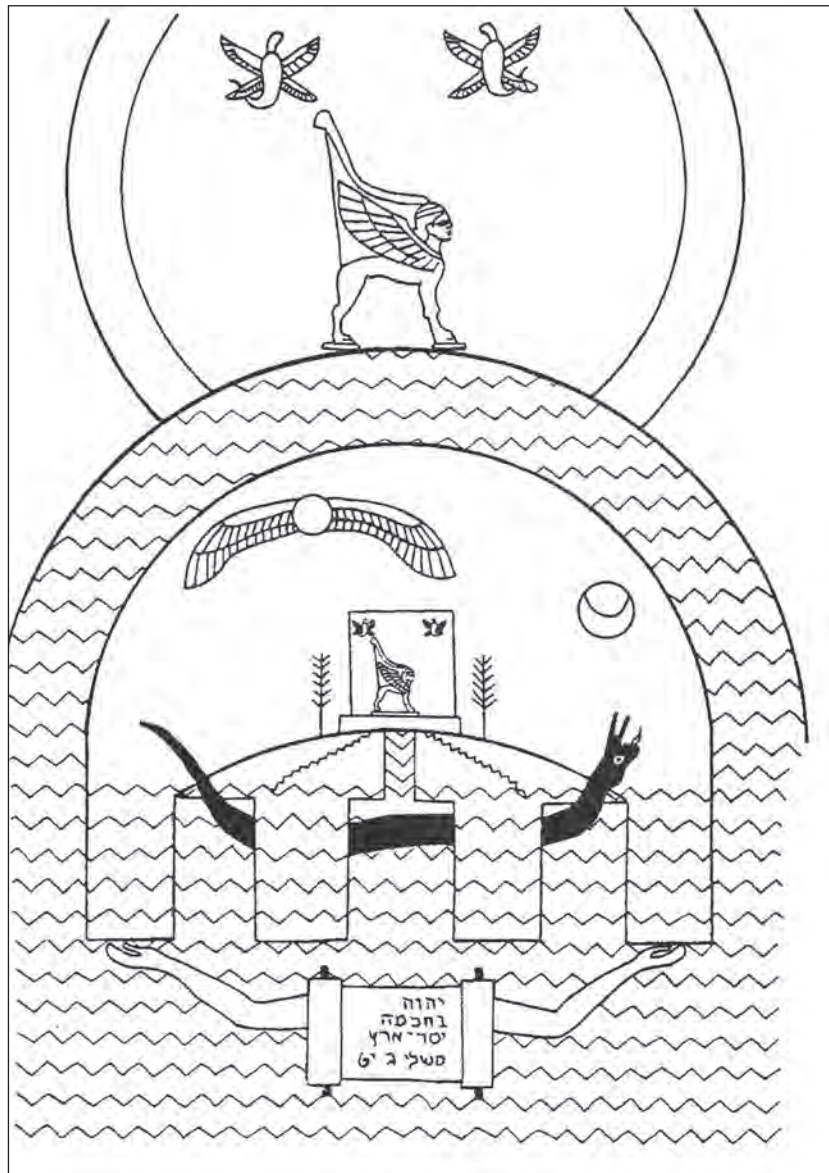

«Αναμένοντας τη Γυναίκα»
Η Γυναίκα – «Ανδρίς» δημιουργείται από
το σημείο της «καρδιάς»

Ποια είναι τα ερωτήματα αυτά;

- **Ποια είναι η δημιουργική αρχή του κόσμου;** Ο αγαθός Θεός, ο Οποίος είναι η πρωταρχική αιτία του παντός και του καθενός. Τα πάντα τα δημιούργησε από ιλιγγιώδη αγάπη και όχι ανάγκη.
- **Υφίσταται δεύτερος θεός (άστρο, ζώο ή άνθρωπος) κοντά στον Θεό;** Όχι! Κανένας Θεός δεν υπάρχει εκτός του Θεού και Αυτός υπάρχει αιώνια.
- **Υπάρχουν στον κόσμο δύο δυνάμεις, το καλό και το κακό, που πολεμούν η μία την άλλη;** Όχι! Υπάρχει μόνο το αγαθό, μόνο το καλό, μόνο ο Θεός. Αυτό το οποίο στα μάτια εμφανίζεται ως κακό, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μία ασθένεια, μία αρρώστια και όχι μία άλλη δύναμη.
- **Υπάρχει ένα μέρος της ζωής μας που είναι κατώτερο και κάποιο άλλο που είναι ανώτερο; Δηλ. το πνεύμα του ανθρώπου είναι ανώτερο και σπουδαιότερο στα μάτια του Θεού από την ύλη;** Με κανένα τρόπο! Ο κόσμος του καλού Δημιουργού Θεού και μαζί με αυτόν και η ύλη, και το ανθρώπινο σώμα και η ζωή των δύο φύλων είναι στο βάθος καλά - όμορφα: *Καί εἶδεν ὁ Θεός πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν* (Γέν. 1, 31).

- Ποιος είναι ο σκοπός της Δημιουργίας;** Ο μεγάλος σκοπός της Δημιουργίας είναι ο άνθρωπος όχι απομονωμένος από τον συνάνθρωπό του, από την κτίση και από τον Θεό, αλλά σε κοινωνία – συνομιλία μαζί τους και μάλιστα με το μοντέλο. Ο άνθρωπος πλάστηκε για να είναι ον που κοινωνεί με τους άλλους και τον Δημιουργό του. Ουσιαστικά ο σκοπός και το μοντέλο της Δημιουργίας φανερώθηκε με τον Θεάνθρωπο που εκούσια σαρκώθηκε, σταυρώθηκε και αναστήθηκε για να γευθούμε χαρά ανώτερη από τον Παράδεισο. «Για την Εκκλησία ο ιδανικός κόσμος δεν βρίσκεται στο παρελθόν αλλά στο μέλλον, και δεν είναι άλλος κόσμος παράλληλος προς τον δικό μας, αλλά ο ένας και μοναδικός κόσμος – κτίσμα του Θεού, όταν θα έχει ανακαινισθεί» (Θ. Παπαθανασίου, «Η Πτώση». Διάβαση 13 (1998) 5-10.

Το Σύμπαν όπως το αντιλαμβάνονταν ο άνθρωπος της Βίβλου

2η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

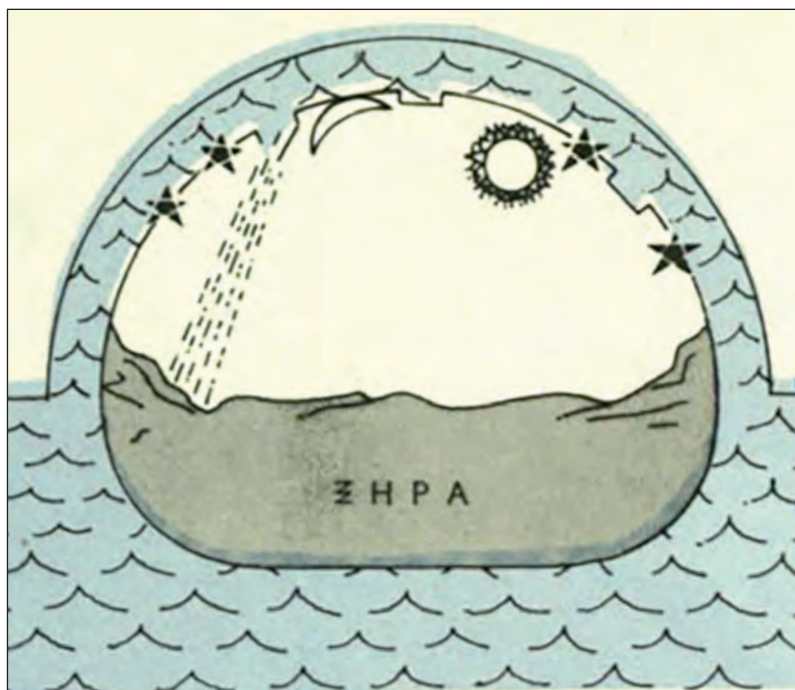
Διάβασε τα κείμενα που ακολουθούν και σκέψου ένα συμπέρασμα που θα το ανακοινώσεις στην ολομέλεια της τάξης. Στη συνέχεια δημιουργείστε όλοι μαζί ένα τελικό κείμενο που θα το αναρτήσετε στον πίνακα ανακοινώσεων της αίθουσάς σας.

<p>«Οι συγγραφείς που γράφουν τις αφηγήσεις του βιβλίου της Γενέσεως:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Έγραφαν τα κείμενά τους βασιζόμενοι, όπως είναι φυσικό, στις γνώσεις και στα δεδομένα εκείνου του καιρού. ➤ Εκφράζονταν όσο καλύτερα μπορούσαν χρησιμοποιώντας σύμβολα και εικόνες, τη σημασία των οποίων μπορούσαν εύκολα να καταλαβαίνουν οι σύγχρονοί τους άνθρωποι. ➤ Μετέδιδαν στους ανθρώπους αλήθειες για τον κόσμο και τη ζωή, που πήγαζαν από την πίστη τους στο Θεό και τη σχέση που είχαν μαζί του, δηλαδή αλήθειες θεολογικές». <p>Γριζοπούλου Ολγα - Καζιάρη Πηγή. (2012). Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου. Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού. Αθήνα: ΟΕΔΒ.</p>	<p>«Είναι αυτονόητο ότι συχνά η βιβλική γλώσσα χρησιμοποιεί εικόνες που απαντών και στους μύθους της περιοχής, εφόσον οι βιβλικοί συγγραφείς αντιλούν υλικό από τις αφηγήσεις του πνευματικού της περιβάλλοντος, ιδιαίτερα όταν οι αφηγήσεις αυτές αναφέρονται σε θέματα, όπως η δημιουργία, η προέλευση του κακού, η σχέση του ανθρώπου με τον Θεό, κ.π. που απασχολούν και της ίδιους.</p> <p>Παρ' όλα αυτά, κατά πραγματικά αξιολογούμενο τρόπο, οι εικόνες αυτές χρησιμοποιούνται πάντοτε ως γλωσσική επένδυση, προκειμένου να διακηρυχθεί αφηγηματικά η αλήθεια για τον ένα και μοναδικό Θεό, ο οποίος δημιούργησε τον κόσμο τέλειο, έπλασε τον άνθρωπο κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσή του, επεμβαίνει σωτηριολογικά στην Ιστορία, κ.π.»</p> <p>Μυτιάδης Κωνσταντίνου (2003). Παλαιά Διαθήκη: Μυθολογία των Εβραίων ή Βίβλος της Εκκλησίας; Αθήνα: Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος.</p>
--	--

2.

Στην εικόνα που ακολουθεί εικονίζεται το κοσμοείδωλο, δηλαδή η αντίληψη που είχαν για τον κόσμο τους οι συντάκτες των κειμένων της Παλαιάς Διαθήκης. Όπως μάθατε το χρησιμοποιούσαν μόνο για θρησκευτικούς λόγους, να παρουσιάσουν δηλαδή τις Ενέργειες του Θεού. Τώρα που γνωρίζετε το κείμενο της Γενέσεως για τη Δημιουργία τοποθετείστε ανάλογες επεξηγήσεις στις περιοχές της εικόνας (π.χ. Στερέωμα, Νερά κοκ. Ήδη υπάρχει η επεξήγηση ΞΗΡΑ που αναφέρεται στη γη).

Πηγή: Γκότσης Χ.Γ. – Γρηγοριάδης Κ.Γ. (1965).

Η υπόσχεση και η εκπλήρωση της Βασιλείας του Θεού. Παλαιά και Καινή Διαθήκη. Αθήνα: ΟΕΔΒ

3.

Συμπληρώστε τα κενά στην πρόταση που ακολουθεί, χρησιμοποιώντας προτεινόμενες λέξεις.

Η Παλαιά Διαθήκη είναι ..... βιβλίο που περιέχει θρησκευτικές αλήθειες απαραίτητες για τη ..... του ανθρώπου, για να τις παρουσιάσει χρησιμοποιεί τον τρόπο σκέψης των συντακτών της και τις ..... που επικρατούσαν την ..... που γράφτηκε.

Προτεινόμενες λέξεις: σωτηρία, γεωλογικό, εποχή, θρησκευτικό, σκέψης, λειτουργίας, αντιλήψεις, απόψεις, σήμερα, εποχή, γνώση.

4.

Γράψτε τι δημιουργήθηκε δίπλα σε κάθε «ημέρα Δημιουργίας», σύμφωνα με την αφήγηση της Παλαιάς Διαθήκης, η:

1η Ημέρα Δημιουργίας	
2η Ημέρα Δημιουργίας	
3η Ημέρα Δημιουργίας	
4η Ημέρα Δημιουργίας	
5η Ημέρα Δημιουργίας	
6η Ημέρα Δημιουργίας	
7η Ημέρα Δημιουργίας	

5.

Στις προτάσεις που ακολουθούν κυκλώνω ανάλογα ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ:

- Η Παλαιά Διαθήκη αναφέρει ότι ο κόσμος έγινε σε ένα μήνα ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Η διήγηση της δημιουργίας βρίσκεται στο βιβλίο της Γενέσεως ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Ο Θεός δημιουργεί τα πλάσματα μόνο με το λόγο του ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Ο Θεός δημιούργησε την πρώτη ημέρα τον άνθρωπο ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Όλα τα δημιουργήματα του Θεού είναι «καλά λίαν» ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

6.

Το παρακάτω ψηφιδωτό προέρχεται από τον Καθεδρικό Ναό που βρίσκεται στο Monreale της Σικελίας. Ανήκει σε ενότητα που εικονίζεται η Δημιουργία και παρουσιάζει το διαχωρισμό της στεριάς από τα νερά. Παρατηρείστε την εικόνα του Δημιουργού, και απαντήστε στα ερωτήματα:

Ποιος εικονίζεται;

Σε ποιον αναφέρεται και η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη;

Γιατί η Παλαιά Διαθήκη ονομάστηκε «Προϊστορία του Χριστιανισμού»;

Η τρίτη μέρα της Δημιουργίας

3η Διδακτική Ενότητα. Συναντώντας την πρώτη μεγάλη πρόκληση: το Δέντρο της Γνώσης του Καλού και του Κακού

1. Οι πτώσεις των πρωτοπλάστων (Γέν. 3, 1 - 4, 1 - αποσπάσματα): «Αδάμ, ποῦ εἶ;»

«Εἶπε λοιπόν το φίδι στη γυναίκα: «Αλήθεια εἶπε ο Θεός να μη φάτε από κανένα δέντρο του κήπου;» Η γυναίκα τού απάντησε: «Μπορούμε να φάμε καρπούς απ' όλα τα δέντρα, εκτός από κείνο που βρίσκεται στη μέση του κήπου. Ο Θεός εἶπε να μη φάμε τον καρπό του, ούτε να τον αγγίξουμε, για να μην πεθάνουμε». Τότε το φίδι εἶπε στη γυναίκα: «Ὅχι βέβαια! Δεν θα πεθάνετε· ξέρει ὅμως ο Θεός ὅτι την ημέρα που θα φάτε απ' αυτό, θα ανοικτούν τα μάτια σας και θα γίνεται σαν θεοί, και θα γνωρίζετε το καλό και το κακό».

Η γυναίκα εἶδε ὅτι οἱ καρποί του δέντρου ἦταν εύγεστοι, ελκυστικοί [...] Πῆρε, λοιπόν, ἀπὸ τους καρπούς κι ἔφαγε· ἔδωσε και στον ἄντρα της που ἦταν μαζί της, και ἔφαγε κι αὐτός. Τότε ἀνοίξαν τα μάτια και των δύο και κατάλαβαν ὅτι ἦταν γυμνοί. [...]

Τότε ἀκούσαν το θόρυβο που ἔκανε ο Κύριος ο Θεός, καθώς περιπατοῦσε στον κήπο το δειλινό, και κρύφτηκαν ἀπ' αὐτόν ο Αδάμ και η γυναίκα του ἀνάμεσα στα δέντρα του κήπου. Ἀλλά ο Κύριος ο Θεός φώναξε τον Αδάμ και του εἶπε: «Ποῦ εἶσαι;» Εκείνος ἀπάντησε: «Σε ἀκούσα στον κήπο, φοβήθηκα και κρύφτηκα, γιατί εἶμαι γυμνός». «Ποιος σου εἶπε πως εἶσαι γυμνός;» ρώτησε ο Θεός. «Μήπως ἔφαγες ἀπὸ το δέντρο που σου εἶχα ἀπαγορεύσει να φας;» Ο Αδάμ ἀποκρίθηκε: «Ἡ γυναίκα που μου ἔδωσες, εκείνη μου προσέφερε ἕναν καρπό και ἔφαγα». Ο Κύριος ο Θεός ρώτησε τη γυναίκα: «Γιατί το ἔκανες αὐτό;» Εκείνη ἀπάντησε: «Το φίδι με ἐξαπάτησε και ἔφαγα». [...] Τότε εἶπε ο Κύριος ο Θεός στο φίδι: «Γ' αὐτό που ἔκανες, καταραμένο να'σαι μόνο εσύ ἀπ' ὅλα τα ζῶα της γῆς! [...] Και στη γυναίκα εἶπε: «[...] με πόνους θα γεννάς τα παιδιά σου» [...]. Μετά εἶπε στον Αδάμ: «Ἐπειδὴ ἀκούσες τη γυναίκα σου κι ἔφαγες ἀπὸ το δέντρο, ἀπ' το οποίο σε εἶχα διατάξει να μη φας, καταραμένη θα εἶναι η γῆ ἐξαιτίας σου. Με μόχθο θα την καλλιεργείς σ' ὅλη σου τη ζωή» [...]

Ο Κύριος ο Θεός ἔφτιαξε για τον Αδάμ και τη γυναίκα του δερμάτινους χιτῶνες και τους ἔντυσε. [...] Ἐτσι, ο Κύριος ο Θεός ἔδωξε τον ἄνθρωπο ἀπὸ τον κήπο της Εδέμ, για να καλλιεργεῖ τη γῆ ἀπ' την ὁποῖαν εἶχε προέλθει».

Το Δέντρο της Γνώσης του Καλού και του Κακού και η Εξορία ἀπὸ τὴν Εδέμ

Σταματήστε τις παραβάσεις σας εναντίον μου κι ανανεώστε την καρδιά σας και το φρόνημά σας. Γιατί θέλετε να πεθάνετε, Ισραηλίτες; Ξέρετε ότι εγώ δε χαίρομαι όταν ένας άνθρωπος πρέπει να πεθάνει. Αυτό το λέω εγώ, ο Κύριος ο Θεός. Μετανοήστε, λοιπόν, για να ζήσετε!.. (Ιεζ. 18, 31-32)

«Έλα κοντά, μην κάνεις πίσω
το χέρι κράτα μου στα σκοτεινά
Έλα κοντά, να σου μιλήσω
γι' αυτά που μέσα δε χωράνε πια
Να με προσέχεις
γιατί έχω πέσει χαμηλά, έχω πέσει χαμηλά
μάτια μου γλυκά, να με αντέχεις
να με προσέχεις
μέχρι να σηκωθώ ξανά
λίγο ακόμα μοναχά
μάτια μου γλυκά, να με αντέχεις
να με προσέχεις
Έλα κοντά, τον κόσμο κρύψε
τον κόσμο αυτό που μου ζητά πολλά
Έλα κοντά, μια σπίθα ρίξε
να βγει απ' τη στάχτη μου ξανά φωτιά [...]».

Τραγούδι/Μελοποιημένο ποίημα
Να με προσέχεις (1993)
Στίχοι – μουσική: Ν. Πορτοκάλογλου,
Δίσκος: Τα καράβια μου καίω.

Από την κοινωνία με τον Θεό Πατέρα στην απομάκρυνση από τον Θεό

2. Πόθος για τη γνώση του καλού και του κακού: Επιθυμία που γοητεύει τον άνθρωπο σε κάθε εποχή!

Ενώ άνθρωπος απολάμβανε όλη τη χαρά του παραδείσου, το «φίδι» τον ερωτά γιατί του απαγορεύθηκε να φάει τον ένα καρπό. Βεβαίως και το συγκεκριμένο δέντρο ο Θεός το δημιούργησε για να το γευθεί ο άνθρωπος, όταν φθάσει στην κατάλληλη «ηλικία». Διερωτηθήκαμε γιατί, άραγε, στα μάτια της Εύας, ο καρπός του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού, φάνταζε τόσο ελκυστικός; Τι ήταν εκείνο, τελικά, το οποίο γοήτευσε και εκείνην αλλά και τον Αδάμ; Μία πολύ ισχυρή επιθυμία του ανθρώπου κάθε εποχής, είναι να αισθάνεται ότι «έχει την κατάσταση στα χέρια του», ότι είναι δυνατός, ότι είναι κάτι σπουδαίο, κάποιος που έχει ιδιαίτερη σημασία για τους άλλους γύρω τους, κάποιος που μπορεί να εξουσιάζει και να ελέγχει πράγματα και καταστάσεις. Πρόκειται για μία διαχρονική δίψα για γνώση και για δύναμη. Και τούτη η δίψα σαηνεύει τον άνθρωπο παντού και πάντοτε ασκεί μία ακαταγώνιστη έλξη. Γιατί όμως; Αυτό είναι ένα ζήτημα που αξίζει τον κόπο να μας προβληματίσει. Και επίσης υπάρχουν δύο ακόμη ερωτήματα:

Πρώτον, γιατί, σύμφωνα με τη βιβλική διήγηση, ο Θεός απαγορεύει τους Πρωτοπλάστους να πραγματοποιήσουν την επιθυμία τους αυτή;

Και δεύτερον: Γιατί οι Πρωτόπλαστοι φεύγουν από τον Παράδεισο, όταν δοκιμάζουν τον καρπό από το δέντρο της γνώσης του καλού και του κακού; Τι συμβαίνει άραγε;

3. Προσεγγίζοντας την έννοια της αμαρτίας: Παράβαση ή αποτυχία;

Το γεγονός ότι ο Αδάμ και η Εύα έφαγαν από το δέντρο της γνώσης του καλού και του κακού, αποτελεί αμαρτία και όχι αρετή. Γιατί; Τι είναι η αμαρτία; Τι έρχεται στο νου μας καθώς ακούμε τη λέξη αυτή; Πρόκειται μήπως για ένα συνώνυμο της λέξης «παράβαση»; Μήπως ο Θεός έβαλε στους ανθρώπους κάποιους κανόνες, και καιροφυλαχτεί, τότε οι άνθρωποι θα παραβούν τους

κανόνες αυτούς, για να τους τιμωρήσει; Μήπως τελικά η πτώση του ανθρώπου δεν έγκειται στη βρώση του καρπού, αλλά στο γεγονός ότι έπαψαν τη συνομιλία με τον Θεό, «παίζοντας κρυφτό» δεν ομολόγησαν την πράξη τους αλλά «πέταξαν» την ευθύνη στον «άλλον»;

Σύμφωνα με τη βιβλική διήγηση, ο Θεός δεν είναι εκδικητής. Ο Θεός κατ' ουσία δεν καταριέται τους ανθρώπους. Τούς φανερώνει τι συνέπειες είχαν οι πράξεις τους. Όταν γεννιόμαστε, δεν κουβαλάμε ένα στίγμα, αλλά ερχόμαστε σε μια κατάσταση που βιώνει την «απειλή του θανάτου».

Οι Πρωτόπλαστοι μόλις δοκιμάζουν τον απαγορευμένο καρπό, τότε διαπιστώνουν ότι είναι γυμνοί. Αυτό δείχνει ότι κάτι αλλάζει στη ζωή τους, κάτι το οποίο *οι ίδιοι επέλεξαν και οι ίδιοι προκάλεσαν*. Τι ακριβώς; Να γίνουν σαν τον Θεό, χωρίς όμως να λάβουν υπόψη τους τις υποδείξεις και τις οδηγίες που Εκείνος τους έδωσε. Κι όμως ο Θεός αντί για φύλλα συκιάς, τους χάρισε δερμάτινα «πουκάμισα».

Αυτό που χαρακτηρίζεται ως αμαρτία δεν είναι τίποτε άλλο παρά η απόφαση του ανθρώπου να ζήσει χωρίς τον Θεό, μακριά από τον Θεό· η απόφαση του ανθρώπου να γίνει κάτι σπουδαίο, να βρει την ευτυχία στη ζωή του, χωρίς όμως να θέλει να έχει οποιαδήποτε σχέση με την πηγή της ζωής, τον Θεό.

Γιατί;

Ζωή με τον Θεό Πατέρα

Η έννοια και η ουσία της «Αμαρτίας»:
Ο όρος απαντά για πρώτη φορά στη δολοφονία του Άβελ

« Στην Ορθόδοξη Εκκλησία είναι σαφές ότι η παρουσία του κακού στην ανθρώπινη ζωή είναι το αποτέλεσμα της ελεύθερης επιλογής του ανθρώπου να διακόψει τη σχέση του με την ίδια τη Ζωή, δηλαδή τον Θεό. Η επιλογή αυτή συνιστά την αμαρτία»

Μπέκος, Γ. «Το κακό σήμερα», περ. Σύναξη, τ. 94 (2005), 9.

Η κατεξοχήν «Πτώση»: Το «Κρυφό» με τον Θεό Πατέρα

4. Πώς εισέβαλε το κακό στον κόσμο; Από τη χαρά του παραδείσου στη ζωή «χωρίς» τον Θεό

Η επιθυμία του ανθρώπου να γεμίσει τη ζωή του με ευτυχία και να γνωρίσει τον κόσμο γύρω του, δεν είναι κάτι το κακό. Ο ίδιος ο Θεός έσπειρε μέσα στην ψυχή του την επιθυμία αυτή. Αυτό φαίνεται στα κείμενα της Αγίας Γραφής. Τότε, γιατί θεωρείται ότι οι Πρωτόπλαστοι διέπραξαν αμαρτία, όταν δοκίμασαν τον απαγορευμένο καρπό; Ποιο είναι ακριβώς το πρόβλημα;

Το προβληματικό στοιχείο εδώ είναι το γεγονός ότι οι Πρωτόπλαστοι κατασκευάζουν μία ψεύτικη εικόνα για τον Θεό· αντί να νιώσουν πως ο Θεός είναι Πατέρας τους και πως τους συντροφεύει σε κάθε τους βήμα, και ότι ο ίδιος θέλει την πρόοδο και την ευτυχία τους, δημιουργούν τη λάθος αντίληψη, ότι ο Θεός είναι ένας τιμωρός και εκδικητής, αστυνομεύοντας τη ζωή τους και προσπαθώντας να εμποδίσει την ευτυχία τους.

Οι Πρωτόπλαστοι ακούνε τα βήματα του Θεού μέσα στον παράδεισο και τρομοκρατούνται. Γιατί;

Διότι σταματούν να έχουν εμπιστοσύνη απέναντι στο πρόσωπο του Θεού. Και εδώ ακριβώς βρίσκεται η αποτυχία τους και η δυστυχία τους. Και αυτή η αποτυχία εκφράζεται στην παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τη λέξη «αμαρτία».

3η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο και αναφέρεται στη θεραπεία του παραλύτου στην Καπερναούμ (θα το βρείτε και σε επόμενο μάθημα). Συγκρίνετέ το με αυτά που μάθατε για την πτώση του Αδάμ και της Εύας. Συζητήστε στη συνέχεια ποιος μπορεί να μας λυτρώσει από το κακό.

Μκ 2,1. “Υστερα από μερικές μέρες μήκε πάλι ο Ιησούς στην Καπερναούμ και διαδόθηκε ότι βρίσκεται σε κάποιο σπίτι.

2 Αμέσως συγκεντρώθηκαν πολλοί, ώστε δεν υπήρχε χώρος ούτε κι έξω από την πόρτα· και τους κήρυττε το μήνυμά του.

3 Έρχονται τότε προς αυτόν, φέρνοντας έναν παράλυτο, που τον βάσταζαν τέσσερα άτομα.

4 Κι επειδή δεν μπορούσαν να τον φέρουν κοντά στον Ιησού εξαιτίας του πλήθους, έβγαλαν τη στέγη πάνω από κει που ήταν ο Ιησούς, έκαναν ένα άνοιγμα και κατέβασαν το κρεβάτι, πάνω στο οποίο ήταν ξαπλωμένος ο παράλυτος.

5 Όταν είδε ο Ιησούς την πίστη τους, είπε στον παράλυτο: “Παιδί μου, σου συγχωρούνται οι αμαρτίες”.

6 Κάθονταν όμως εκεί μερικοί γραμματείς και συλλογίζονταν μέσα τους:

7 “Πώς μιλάει αυτός έτσι, προσβάλλοντας τον Θεό; Ποιος μπορεί να συγχωρεί αμαρτίες; Μόνον ένας, ο Θεός”.

8 Αμέσως κατάλαβε ο Ιησούς ότι αυτά σκέφτονται και τους λέει: “Γιατί κάνετε αυτές τις σκέψεις στο μυαλό σας;

9 Τι είναι ευκολότερο να πω στον παράλυτο: ‘Σου συγχωρούνται οι αμαρτίες’ ή να του πω: ‘Σήκω, πάρε το κρεβάτι σου και περπάτα’;

10 Για να μάθετε λοιπόν ότι έχω την εξουσία να συγχωρώ πάνω στη γη αμαρτίες” - λέει στον παράλυτο:

11 “Σ’ εμένα το λέω, σήκω, πάρε το κρεβάτι σου και πήγαινε στο σπίτι σου”.

12 Εκείνος σηκώθηκε αμέσως, πήρε το κρεβάτι του και μπροστά σε όλους βγήκε έξω, έτσι που θαύμαζαν όλοι και δόξαζαν τον Θεό λέγοντας: “Τέτοια πράγματα ποτέ ως τώρα δεν είδαμε!”

2.

Παρατηρήστε τις παρακάτω εικόνες που παρουσιάζουν με συμβολικό τρόπο σκηνές οι οποίες συνδέονται με τη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό και με την απομάκρυνση από αυτόν. Αφού κοντά στον Θεό «είναι πολύ καλά», εξηγήστε γιατί οι άνθρωποι προτίμησαν να απομακρυνθούν από Αυτόν.

Σκηνή από την εικόνα του καθολικού ο Λόρα αναπαράγει το ζώο του Παράδεισου
© Μονή Αγίου Νικολάου Αναστασίου
© 76 Εφεστ. Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

3.

Κυκλώνω τις λέξεις που συνδέονται με την Πτώση των πρωτοπλάστων.

- Δένδρο του καλού και του κακού
- Φίδι
- Θάμνος του καλού και του κακού
- Χελώνα
- Δειλινό
- Φύλλα συκιάς
- Γυμνοί
- Καρπός
- Φύλλα πλάτανου

4.

Ο άνθρωπος, όπως γράφει η Παλαιά Διαθήκη, πλάστηκε ελεύθερος να επιλέξει το καλό ή το κακό. Έχει δηλαδή ελευθερία της βούλησης. Γράψτε στη συνέχεια μία ιστορία ή σκέψεις από την καθημερινότητα που να το αποδεικνύουν.

5.

Συμπληρώστε τα κενά στην περίοδο που ακολουθεί, χρησιμοποιώντας προτεινόμενες λέξεις.

Σύμφωνα με την ..... ο Αδάμ και η ..... μόλις έφαγαν από τον

καρπό του ..... κατάλαβαν ότι ήταν γυμνοί. Άκουσαν το θόρυβο που έκανε ο Θεός

περπατώντας το ..... στον κήπο και ..... ανάμεσα στα δέντρα του κήπου.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ: Καινή Διαθήκη, Παλαιά Διαθήκη, Εύα, Ραχήλ, Ρεβέκκα, θάμνου, δέντρου, λουλουδιού, πρωί, απόγευμα, δειλινό, βράδυ, κρύφτηκαν, περπάτησαν, κάθισαν.

6.

Να δώσετε έναν τίτλο στην εικόνα. Στη συνέχεια γράψτε δίπλα στο όνομα κάθε πρωταγωνιστή της ιστορίας τι σκέπτονταν πριν την πτώση.

Ψηφιδωτό από το Μονρεάλε της Σικελίας

ΤΙΤΛΟΣ	
ΑΔΑΜ	
ΕΥΑ	
ΦΙΔΙ	

4η Διδακτική Ενότητα.

Οι μεγάλες απειλές: από τον Κάιν και τον Άβελ στον πύργο της Βαβέλ

Ο Κάιν και ο Άβελ προσφέρει θυσία στον Θεό. Τοιχογραφία από τη Μ. Διονυσίου στο Άγ. Όρος. Κρητική σχολή του 16ου αι.

1. Κάιν και Άβελ: γιατί ο άνθρωπος ασκεί βία στον «αδελφό» του; (Γέν. 4,2 – 15 – Αποσπάσματα)

«Ο Αδάμ συνευρέθη με την Εύα τη γυναίκα του, κι εκείνη έμεινε έγκυος και γέννησε τον Κάιν [...]. Έπειτα γέννησε τον αδερφό του τον Άβελ. Ο Άβελ έγινε βοσκός προβάτων και ο Κάιν γεωργός. Ύστερα από καιρό, ο Κάιν πρόσφερε στον Κύριο θυσία από τους καρπούς της γης. Ο Άβελ πρόσφερε κι αυτός από τα πρωτότοκα πρόβατα του κοπαδιού του [...]. Ο Κύριος είδε με ευμένεια τον Άβελ και τη θυσία του. Στον Κάιν όμως και στη δική του θυσία δεν έδειξε ευμένεια. Τότε εξοργίστηκε ο Κάιν και σκυθρώπιασε. Κι ο Κύριος του είπε: «Γιατί οργίστηκες και σκυθρώπιασες; Αν πράξεις το σωστό, θα ξαναβρείς το κέφι σου. Αν όχι, η αμαρτία δεν παύει να παραμονεύει σαν θηρίο στην πόρτα». Τότε ο Κάιν είπε στον Άβελ, τον αδερφό του: «Πάμε στα χωράφια». Κι εκεί στα χωράφια, όρμησε ο Κάιν εναντίον του Άβελ και τον σκότωσε».

Η ιστορία του Κάιν και του Άβελ φανερώνει ότι η εκθρότητα και ανταγωνισμός, που κυριαρχούν πολλές φορές στις ανθρώπινες σχέσεις, οδηγούν σε τραγωδίες. Με βάση τις εμπειρίες που βίωσαν στο περιβάλλον τους οι συγγραφείς των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης προβάλλουν τις ολέθριες συνέπειες της αδελφοκτονίας που οφείλεται στην πτώση του ανθρώπου.

Η Κραυγή,
(Έντβαρτ Μουνκ 1893),
Όσλο, Nasjonalgalleriet

Η δολοφονία του Άβελ είναι ο πρώτος θάνατος καθώς τουλάχιστον σωματικά ο Αδάμ και η Εύα δεν πέθαναν μόλις έφαγαν τον καρπό. Καθένα από τα δύο παιδιά ατομικά και όχι μαζί λαχταρά να αποδείξει ότι δεν είναι παιδί ενός κατώτερου Θεού. Ο ίδιος ο Θεός δεν έδειξε ευμείνεια στη θυσία του Κάιν. Δεν αναφέρεται ο λόγος αν και γνωρίζουμε ότι στην Αγία Γραφή, η προσφορά στον Κύριο θέλει καρδιά γεμάτη αγάπη. Κι όμως ο Θεός, που έδωσε στον Κάιν το προνόμιο να είναι πρωτότοκος, στέκεται δίπλα του ώστε να μην τον κυριεύσει η αμαρτία. Κι όταν γίνεται το έγκλημα, και πάλι τον ρωτά όπως τον Αδάμ, ώστε να ομολογήσει την πράξη. Κι όμως ο Κάιν ειρωνικά απαντά: «Μήπως είμαι βοσκός του αδελφού μου;» Ο Θεός, ενώ διαπιστώνει ότι ο Κάιν θα είναι αιώνιος φυγάς, και πάλι του βάζει σημάδι, ώστε να μη γίνει ο ίδιος αντικείμενο βίας. Τελικά «ιστορία» δεν δημιουργεί μόνο η γενιά του Κάιν που κτίζει «πόλεις» αλλά γεννάται και ένα τρίτο παιδί, ο Σηθ: Η γενιά του αγαπούσε τον Θεό.

2. Η κιβωτός του Νώε: Κατακλυσμός και ελπίδα (Γέν. 6-9 – αποσπάσματα)

«Όταν ο Κύριος είδε πόσο είχε αυξηθεί η κακία των ανθρώπων στη γη και ότι όλες τους οι σκέψεις ήταν πάντα μόνο πονηρές, μετάνιωσε που είχε δημιουργήσει τον άνθρωπο στη γη και λυπήθηκε κατάκαρδα. Τότε είπε: «Θα εξαφανίσω από την επιφάνεια της γης τους ανθρώ-

Η κλήση του Νώε και η κατασκευή της Κιβωτού.

πους που δημιούργησα». [...] Ο Θεός, όταν είδε τη γη πως είχε διαφθαρεί, γιατί όλοι είχαν πάρει στραβό δρόμο, είπε στο Νώε: «Για μένα έφτασε το τέλος των ανθρώπων. [...] Θα τους εξαφανίσω, λοιπόν, μαζί με τη γη. Εσύ όμως κάνε μια κιβωτό από ξύλα ρητινοφόρου δέντρου [...]. Κι εγώ θα φέρω κατακλυσμό νερών για να καταστρέψω κάθε σάρκينو ον [...] θα μπεις στην κιβωτό εσύ και μαζί σου οι γιοι σου, η γυναίκα σου και οι γυναίκες των γιων σου. Επίσης μαζί σου στην κιβωτό θα μπουν από ένα ζευγάρι απ' όλα τα ζώα, όλα τα όντα, για να επιζήσουν μαζί σου – ένα αρσενικό κι ένα θηλυκό [...]. Για σαράντα μερόνυχτα έβρεχε στη γη. [...] Ότι ανέπνεε και βρισκόταν πάνω στη στεριά πέθανε. [...] Όλα εξαφανίστηκαν και δεν απέμεινε παρά ο Νώε και ό,τι ήταν μαζί του μέσα στην κιβωτό. Τα νερά έμειναν στη γη για εκατόν πενήντα ημέρες».

Η αμαρτία πληθύνθηκε στον κόσμο. Κι ο Κύριος «μετάνιωσε» που έκανε τον άνθρωπο. Θέλησε να καθαρίσει το «πρόσωπο της γης» από τη «μουτζούρα» της ασυδοσίας. Ανακοινώνει το σχέδιό του στο «δίκαιο» Νώε που ακολουθούσε τις εντολές του. Έπρεπε να κτίσει ένα παράξενο τριώροφο καράβι για να μη καθούν τα ζώα. 120 ολόκληρα χρόνια ο Θεός ανέβαλε την τιμωρία και ο Νώε έκτιζε την κιβωτό (μια μινιατούρα της ίδιας της Δημιουργίας και του Ναού), και ο κόσμος ειρωνευόταν. Όσπου Νοέμβριο μήνα οι καταρράκτες του ουρανού άνοιξαν από το ίδιο χέρι που έκλεισε την κιβωτό. Και πλέον ήταν αργά για κάποιους. Μετά από 150 μέρες (μισό χρόνο) παραμονής στο σκοτεινό καράβι και την «αίσθηση» ότι μάλλον ξεχάστηκαν όλοι από τον Κύριο, το περιβάλλον καθάρισε και τελικά ένα περιστέρι έφερε το κλαδί της ελιάς. Ήταν πρωτοχρονιά όταν πάτησε και πάλι το πόδι του ο Νώε στη γη και το πρώτο που έκανε είναι μια θυσία, ένα «ευχαριστώ» στον Θεό. Από τότε για να μην τρέμει ο άνθρωπος με την παραμικρή βροχούλα, «ανατέλλει» το ουράνιο τόξο, σύμβολο της αγάπης του Κυρίου.

Μετά τον κατακλυσμό ο Θεός διαβεβαιώνει τον Νώε, και μέσω αυτού όλη την ανθρωπότητα ότι δεν πρόκειται ποτέ να ξανασυμβεί παρόμοια καταστροφή. Με αυτό τον τρόπο αναδεικνύεται η ευθύνη του ανθρώπου για το φυσικό περιβάλλον, αφού πλέον είναι στο χέρι του να το διαχειρίζεται με ορθό τρόπο, για να μην υπάρχουν ακραία φαινόμενα που θα υποβαθμίσουν την ποιότητα της ζωής στον πλανήτη μας.

Μια «Κιβωτός του κόσμου» για τα παιδιά

«Η "Κιβωτός του Κόσμου" είναι εθελοντικός Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός Ειδικής Μέριμνας και Προστασίας Μητέρας και Παιδιού. Δραστηριοποιείται και απευθύνεται πρώτα και κύρια στα μικρά απροστάτευτα παιδιά, τα περισσότερα από μονογονεϊκές οικογένειες, αλλά και πολλά χωρίς γονείς, που βιώνουν δύσκολες συνθήκες, παραμέληση, εγκατάλειψη, χωρίς ιατρική φροντίδα με αβέβαιο μέλλον.

Η Κιβωτός καλύπτει εξ ολοκλήρου και φροντίζει τα απροστάτευτα παιδιά. Σε συνεργασία με Εισαγγελίες Ανηλίκων, φορείς προστασίας και υπηρεσίες για τα δικαιώματα των παιδιών, αναλαμβάνει το μέγιστο των ανηλίκων στα τέσσερα μέχρι σήμερα, σπίτια φιλοξενίας. Πρόκειται για παιδιά από βρεφική ηλικία μέχρι την ενηλικίωση τους, τα οποία έχουν υποστεί κακοποίηση, παραμέληση και πολύ άσχημες συνθήκες διαβίωσης. Τα παιδιά ζουν σε μεγάλα σπίτια με παιδαγωγούς – φροντιστές για την καθημερινότητα τους και είναι σαν μια μεγάλη οικογένεια, μη θυμίζοντας σε τίποτα την ιδρυματικού τύπου φροντίδα».

Κιβωτός και Εκκλησία:
 Η Κιβωτός συνδέεται με τη Σκηνή του Μαρτυρίου της Εξόδου και το Ναό που προσφέρουν σωτηρία

με κοινή γλώσσα [...]. Από 'δω και πέρα τίποτε απ' όσα θα σκέφτονται να κάνουν δε θα τους είναι αδύνατο. Εμπρός, ας κατέβουμε κι ας επιφέρουμε εκεί σύγχυση στη γλώσσα τους, ώστε να μην καταλαβαίνει ο ένας τη γλώσσα του άλλου'».

Η Ένωση στην Εκκλησία.

Η Εκκλησία γίνεται το Σώμα του Χριστού

«Ο Χριστός μοιάζει με το σώμα, που ενώ είναι ένα έχει πολλά μέλη· και όλα τα μέλη του σώματος, αν και είναι πολλά, αποτελούν ένα σώμα...

Αν έλεγε το πόδι: "Δεν είμαι χέρι, λοιπόν δεν ανήκω στο σώμα", θα έπαυε να ανήκει στο σώμα;

Και αν έλεγε το αυτί: "Δεν είμαι μάτι, λοιπόν δεν ανήκω στο σώμα", θα έπαυε να ανήκει στο σώμα;

Αν όλο το σώμα δεν ήταν παρά ένα μάτι, πώς θα μπορούσε κανείς να ακούσει; Αν όλο το σώμα δεν ήταν παρά ένα αυτί, πώς θα μπορούσαμε να μυρίσουμε;...

Αν όλα ήταν ένα μονάχα μέλος, θα υπήρχε πουθενά το σώμα; Ενώ τώρα υπάρχουν πολλά μέλη, αλλά ένα μόνο σώμα. Και δεν μπορεί να πει το μάτι στο χέρι: "Δεν έχω την ανάγκη σου", ούτε το κεφάλι στα πόδια: "Δε σας χρειάζομαι".

Αντίθετα, τα μέλη του σώματος που φαίνονται να είναι τα πιο αδύναμα είναι τα πιο αναγκαία».

(Α' Κορ. 12, 12-26)

3. Ο πύργος της Βαβέλ (Γέν. 11,1 - 9 – αποσπάσματα)

«Αρχικά οι κάτοικοι της γης μιλούσαν όλοι μία γλώσσα και χρησιμοποιούσαν τις ίδιες λέξεις. Καθώς μετακινούνταν από την ανατολή, βρήκαν μια πεδιάδα στη χώρα της Σεναάρ κι εγκαταστάθηκαν εκεί. Τότε είπαν μεταξύ τους: "Ελάτε να κατασκευάσουμε πλίθρες και να τις ψήσουμε στη φωτιά". Έτσι για τις οικοδομές άρχισαν να χρησιμοποιούν πλίθρες αντί για πέτρες και πίσσα αντί για λάσπη. Μετά είπαν: "Ελάτε να χτίσουμε μια πόλη, κι έναν πύργο που η κορφή του να φτάνει στους ουρανούς. Έτσι θα γίνουμε ονομαστοί και δε θα διασκορπιστούμε πάνω στη γη". Κατέβηκε, λοιπόν, ο Κύριος να δει την πόλη και τον πύργο. Και είπε ο Κύριος: "Τώρα όλοι αυτοί αποτελούν ένα λαό

Οι άνθρωποι για να αφήσουν «όνομα» - φήμη αιώνια, συσπειρώνονται όλοι για να καλλιεργήσουν τη γη. Επιστρατεύουν όλη την τεχνολογία για να κτίσουν έναν πύργο και να γεφυρώσουν το χάσμα με τον ουρανό. Δεν ομνοσούν ενάντια στον Θεό αλλά χωρίς Εκείνον. Ο Κύριος δεν τιμωρεί με εκδίκηση. Δεν στέλνει κεραυνό και φωτιά ούτε σεισμό να θανατώσει τους υβριστές κάτω από τα ερείπια. Όπως σκύβει ένας πατέρας για να δει τον πύργο που κτίζει ο γιος του στην άμμο, έτσι κάνει και Εκείνος. Δίνει διαφορετικές γλώσσες και οι άνθρωποι σκορπάζουνε στο πρόσωπο της γης για να μην ενωθούν και πάλι για κάτι που ουσιαστικά θα τους καταστρέψει.

Η ιστορία του πύργου της Βαβέλ βοηθάει τον σημερινό άνθρωπο να καταλάβει τις δυνατότητές του. Παρά την τεχνολογική πρόοδο που έχει σημειώσει, πρέπει να καταλάβει τα όριά της και να φροντίζει να τη χρησιμοποιεί για την ωφέλεια της ανθρωπότητας και όχι για την καταστροφή της.

4. Από τη σύγχυση που προκάλεσε ο πύργος της Βαβέλ στην ενότητα που χαρίζει το Άγιο Πνεύμα την Πεντηκοστή
(«Ότε καταβάς τὰς γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος· ὅτε τοῦ πυρὸς τὰς γλώσσας διένειμεν, εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε»)

Καθώς διαβάζουμε τη βιβλική διήγηση για τον πύργο της Βαβέλ είναι εύλογο να διερωτηθούμε, για ποιον λόγο τελικά δεν έχει καμία επιτυχία η προσπάθεια των ανθρώπων να φτιάξουν έναν μεγάλο πύργο; Το να αναζητήσουν την ενότητα μεταξύ τους είναι άραγε κάτι το μεμπτό, δηλ. κάτι που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αμαρτία; Για να απαντήσουμε στην απορία μας αυτή, δεν έχουμε παρά να ρίξουμε μια ματιά στο απολυτικό του σπουδαίου γεγονότος της Εκκλησίας, το οποίο γιορτάζεται 50 ημέρες μετά την Ανάσταση του Χριστού. Η εορτή αυτή ονομάζεται «Πεντηκοστή» και στο απολυτικό της διαβάζουμε ότι η κατασκευή του πύργου της Βαβέλ είχε ως αποτέλεσμα, η ανθρωπότητα να χωριστεί σε διαφορετικά επιμέρους έθνη, και καθένα από αυτά να μιλά μία διαφορετική γλώσσα, δηλ. η ανθρωπότητα διαιρέθηκε και διασκορπίστηκε. Την ημέρα της Πεντηκοστής όμως, όπως μας λέει το κοντάκιό αυτό, έγινε ακριβώς το αντίθετο: ο Θεός κάλεσε όλους τους ανθρώπους σε μία ζωή ενότητας, αγάπης και ειρήνης.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι το πρόβλημα δεν βρίσκεται στην επιθυμία του ανθρώπου για ενότητα, αλλά στον τρόπο με τον οποίον προσπαθεί να την πραγματοποιήσει. Στον πύργο της Βαβέλ κοπιάζει ο άνθρωπος να βρει την ενότητα αυτή, αφήνοντας τον Θεό μακριά του. Και γι' αυτό αποτυγχάνει, όπως ακριβώς και οι Πρωτόπλαστοι. Την ημέρα της Πεντηκοστής η ενότητα γίνεται μία ορατή πραγματικότητα, διότι δεν ξεκινά με ανθρώπινες προσπάθειες, αλλά με την παρουσία του χορηγού της ζωής, του ίδιου του Θεού και στη γλώσσα εκάστου λαού.

«Από το Εγώ στο Εμείς»

«Ίνα πάντες εν ώσιν» (1ω. 17,20). Εργασία των μαθητών Α΄ Λυκείου, 1ο Λύκειο Ρόδου – Βενετόκλειο στα πλαίσια της διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών. (Διδάσκων: Νικόλαος Τσιρέβελος)

4η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Σήμερα ασκείται βία, παρόμοια με αυτή που ένωσε ο Άβελ από τον Κάιν. Γνωρίζεις οργανώσεις ή συνανθρώπους μας που πασχίζουν για να σταματήσει το κακό;

Πηγή: Τσανανάς Γ. –Μπάρλος Απ. (2006). Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου. Καινή Διαθήκη. Ο Ιησούς Χριστός και το έργο του. Αθήνα: ΟΕΔΒ

2.

Υπέθεσε ότι ο Νώε κρατούσε ημερολόγιο. Τι θα έγραφε σε αυτό μόλις σταμάτησε ο κατακλυσμός;

Ο Νώε στέλνει το περιστέρι μετά τον κατακλυσμό. Ψηφιδωτό από τον Καθεδρικό Ναό του Μονρεάλε, Σικελία

Μόλις σταμάτησε ο κατακλυσμός...

3.

Γράψτε στα πλαίσια τι θα μπορούσαν να σκέπτονται κάθε ένας από τους ανθρώπους που διασκορπίζονται, αφού δεν καταλάβαιναν ο ένας τον άλλο και δεν ολοκλήρωσαν την κατασκευή του πύργου της Βαβέλ.

Pieter Bruegel the Elder – The Tower of Babel (Vienna) – Google Art Project

Σκέπτομαι ότι...	Σκέπτομαι ότι...	Σκέπτομαι ότι...	Σκέπτομαι ότι...
------------------	------------------	------------------	------------------

4.

Διαβάστε το Κοντάκιο της Πεντηκοστής, που βρίσκεται στο Α΄ Πλαίσιο. Στη συνέχεια, στο Β΄ Πλαίσιο γράψτε λέξεις του ή εκφράσεις του που σας θυμίζουν την ιστορία του πύργου της Βαβέλ. Εξηγήστε γιατί κάνατε τις συγκεκριμένες επιλογές.

<p>Α Πλαίσιο</p> <p>Πεντηκοστή Κοντάκιον. Ήχος πλ. δ΄.</p> <p>Ὅτε καταβάς τας γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος· ὅτε του πυρός τας γλώσσας διένειμεν, εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε, καὶ συμφώνως δοξάζομεν το πανάγιον Πνεῦμα.</p> <p>Μετάφραση</p> <p>Ὅταν (τον καιρό της Παλαιάς Διαθήκης) κατέβηκε ὁ Ὑψιστος Θεός, δημιούργησε σύγχυση στις γλώσσες των ανθρώπων, χωρίζοντάς τους σε φυλές. Τώρα (την ἡμέρα της Πεντηκοστής), που μοιράζει τις πύρινες γλώσσες του Αγίου Πνεύματος, τους καλεῖ καὶ πάλι ὅλους στην ἐνότητα. Γι' αὐτό, με μία φωνή, μία πίστη, δοξολογοῦμε το Πανάγιο Πνεῦμα.</p> <p>Πηγή: Νευροκοπλῆς Θ., Ὑφαντῆς Π., Ἰατροπούλος Λ., Τερλιμπάκου Ζ. – Χατζῆ Δ. (2017). Ἐντυπο υλικό στα Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου. Ἡ θρησκεία στη ζωή, στην ἱστορία καὶ στον πολιτισμό Πορεία μέσα ἀπὸ αντιθέσεις, Ἀθήνα: ΙΤΥΕ «Διόφαντος»</p>	<p>Β Πλαίσιο</p> <p>Γράφω λέξεις ή εκφράσεις του Κοντάκιου, που μου θυμίζουν την ιστορία του Πύργου της Βαβέλ</p>
---	--

5.

Γράφω δίπλα σε κάθε πρόταση ανάλογα ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ:

- Ο Κάιν και ο Άβελ ήταν τέκνα του Αβραάμ και της Σάρρας
- Ο Κατακλυσμός «κράτησε» σαράντα ημέρες
- Η Παλαιά Διαθήκη παρουσιάζει τον πύργο της Βαβέλ να κτίζεται στην κοιλάδα Σενάάρ
- Ο Νώε είχε τέσσερις γιους
- Ο Κάιν κάλεσε τον Άβελ να πάνε στα χωράφια
- Η Κιβωτός του Νώε σταμάτησε στο όρος Θαβώρ
- Ο πύργος της Βαβέλ έμοιαζε με βαβυλωνιακό ζιγκουράτ
- Ο Νώε έστειλε περιστέρι για να δει να έχουν υποχωρήσει τα νερά
- Οι άνθρωποι θέλησαν να κτίσουν έναν πύργο που να φτάνει μέχρι τον ουρανό
- Το περιστέρι γύρισε στην Κιβωτό έχοντας στο ράμφος του ένα κλαδί συκιάς
- Ο Άβελ ήταν βοσκός προβάτων
- Ο Κύριος έστειλε άνεμο στη γη και τα νερά άρχισαν να υποχωρούν

*5η Διδακτική Ενότητα.
Μεταναστεύοντας:
Αβραάμ και Σάρα, Άγαρ και Ισμαήλ*

*1. Η κλήση του Αβραάμ: έξοδος από την πατροπαράδοτη εστία. Γιατί;
(Γέν. 12, 1-3)*

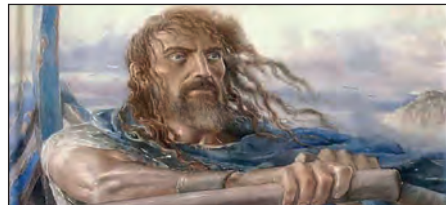

Αβραάμ και Λωτ: Κληρονομιά της «Γης»

«Ο Κύριος είπε τον Άβραμ: “Φύγε από τη χώρα σου, από τους συγγενείς σου κι από το σπίτι του πατέρα σου, και πήγαινε σε μια χώρα που εγώ θα σου δείξω. Θα κάνω από σένα ένα μεγάλο έθνος και θα σε ευλογήσω. Θα κάνω το όνομά σου ξακουστό και θα είσαι ευλογία για τους άλλους. [...] Μ’ εσένα θα ευλογηθούν όλα τα έθνη της γης”».

Ο Άβραμ, το τρίτο παιδί του Θάρα, γίνεται ο «πρώτος» της βιβλικής ιστορίας. Πιστεύει – εμπιστεύεται απόλυτα τον Θεό Πατέρα και τον υπακούει. Μέσω αυτού όλα τα διασκορπισμένα έθνη θα γευθούν την ευλογία, τη ζωή και τη χαρά, που πάντα ήθελε να τους προσφέρει ο Δημιουργός τους. 75 χρονών, ξεκινά μαζί με τη στείρα γυναίκα του και τον ορφανό ανιψιό Λωτ του το ταξίδι στο Άγνωστο.

Ο Κύριος του υπόσχεται γη και πολλούς απογόνους. Συνάπτει μαζί του «διαθήκη» – συμφωνία. Αλλάζει το όνομα του πατριάρχη (Άβραμ = ο πατέρας μου είναι ένδοξος σε Αβραάμ = πατέρας πλήθους. Γέν. 17, 1-8). Ως σημάδι αυτής της σχέσης τού δίνει την περιτομή. Εκείνος περνά πολλά τεστ ζώντας ως ξένος και αποκτώντας τελικά ο ίδιος έναν τάφο.

Αβραάμ και Οδυσσέας

Ο Αβραάμ «ανοίγεται» στο άγνωστο σε αντίθεση προς τον Οδυσσέα που νοσταλγεί να επιστρέψει στο σπίτι, ο Αβραάμ μαζί με τη γυναίκα του και τον ορφανό ανιψιό του Λωτ, εγκαταλείπει την πατρική εστία και τα «είδωλα» που λατρεύονταν εκεί.

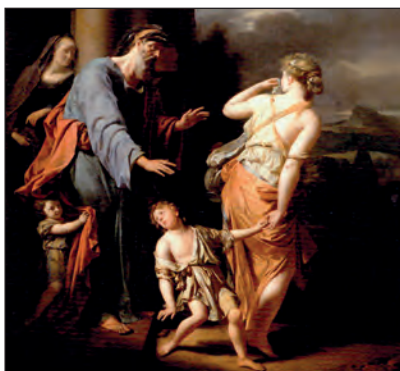
2. Ο Θεός αποκαλύπτεται σε μία ξένη: η κλήση της Άγαρ και η γέννηση του Ισμαήλ (Γέν. 16, 1-13)

«Η Σάρα, η γυναίκα του Άβραμ, δεν του γεννούσε παιδιά. Στην υπηρεσία της είχε μια δούλη Αιγύπτια, που ονομαζόταν Άγαρ. Είπε λοιπόν η Σάρα στον Άβραμ: “Ο Κύριος μου στέρησε την ικανότητα να γεννώ. Πήγαινε, λοιπόν, στη δούλη μου, και ίσως αποκτήσω μέσω αυτής ένα γιο”. Ο Άβραμ άκουσε τα λόγια της Σάρας. Έτσι, δέκα χρόνια μετά την εγκατάστασή του στη Χαναάν, η γυναίκα του η Σάρα του έδωσε την Άγαρ, την Αιγύπτια δούλη της, για γυναίκα. Ο Άβραμ, λοιπόν, συνευρέθηκε με την Άγαρ κι εκείνη έμεινε έγκυος. Όταν η Άγαρ είδε ότι ήταν έγκυος, άρχισε να φέρεται στην κυρά της με περιφρόνηση. Τότε είπε η Σάρα στον Άβραμ: “Εσύ είσαι η αιτία για την προσβολή που μου γίνεται. [...]”. Ο Άβραμ απάντησε στη Σάρα: “Ορίστε η δούλη σου, στη διάθεσή σου. Κάνε της ό,τι σου αρέσει!”. Τότε η Σάρα άρχισε να κακομεταχειρίζεται την Άγαρ, κι εκείνη έφυγε από κοντά της. Κοντά σε μια νεροπιγή στην έρημο, [...] τη συνάντησε ένας άγγελος του Κυρίου και της είπε: [...]

Άγαρ και Ισμαήλ διωγμένοι στην Έρημο δέχονται την Επίσκεψη του Θεού των Πατέρων και των Μητέρων

Τα παιδιά χωρίζονται! Χαρακτηριστική η λαχτάρα του Ισμαήλ να ψάξει και να βρει τον αδελφό του ενώ «σέρνεται» από τη μάνα του. Ο Ισαάκ στον ίδιο άξονα με τη δική του μητέρα κρατά τα ρούχα, έχει την εξασφάλιση του Αβραάμ, η οποία (εξασφάλιση) όμως στο επόμενο κεφ. θα αποδειχθεί ότι και τόσο βέβαιη. Η «γλώσσα» των χειρών του Αβραάμ είναι αμφίσημη

ANDRIAN VAN DER WAERFF
Rotterdam 1659-1722 Dusseldorf.

“Γύρνα πίσω στην κυρά σου και υποτάξου σ’ αυτήν”. Της είπε ακόμα: “Θα σου δώσω τόσους πολλούς απογόνους, που κανείς δε θα μπορεί να τους μετρήσει. Τώρα είσαι έγκυος· θα γεννήσεις γιο και θα τον ονομάσεις Ισμαήλ, γιατί ο Κύριος άκουσε τον πόνο σου [...]”. Η Άγαρ απέδωσε στον Κύριο που της μιλούσε το όνομα: “Εσύ είσαι ο Ελ-Ροϊ” (ο Θεός που με βλέπει), επειδή σκέφτηκε: “Είδα άραγε εδώ εκείνον που με βλέπει;”».

Δύο φορές η Άγαρ (= Ξένη - η Άλλη) εξορίζεται από τη Σάρα (= Κυρά – Αφέντισσα) στη σκληρή έρημο και κινδυνεύει θανάσιμα. Ο «άγγελος του Κυρίου» την καλεί με το όνομά της. Την προστατεύει και της δίνει υποσχέσεις, όπως έκανε και με τον Πατριάρχη! Τελικά γεννήθηκε ο Ισμαήλ (= ο Θεός με άκουσε) και εκείνη γίνεται μητέρα εκατομμυρίων Αράβων.

Μετά από φιλοξενία σε τρεις «άντρες», που περιπλανιόνταν στην έρημο, ο Κύριος υπόσχεται στον Αβραάμ παιδί και η Σάρρα γελά. Κι όμως 20 χρόνια μετά, ο Πατριάρχης περνά το πιο σκληρό τεστ. Κι εκείνος που είχε αφήσει τα πάντα γι’ αυτόν τον Θεό, Τον υπακούει. Εμπιστεύεται ότι ακόμη και νεκρό Εκείνος θα αναστήσει το παιδί του, που όντως στο τέλος αποτρέπει τη θυσία.

Άγαρ και Ισμαήλ διωγμένοι στην Έρημο δέχονται την Επίσκεψη του Θεού των Πατέρων και των Μητέρων

Ισαάκ = Χαμόγελο

Η σωτηρία του Ισαάκ και η σταύρωση του «Μονογενοῦς Υἱού»

3. Η ευλογία του Θεού μόνο για τους οικείους και τους «εκλεκτούς»; Το μήνυμα της Βίβλου πέρα και πάνω από κάθε εθνότητα

Στο κείμενο που διαβάσαμε στην προηγούμενη ενότητα μπορούμε να εστιάσουμε την προσοχή μας σε κάτι που ίσως μας προκαλεί ορισμένα ερωτηματικά. Είδαμε ότι ο Θεός αποκαλύπτεται στον Αβραάμ. Κάποια στιγμή φανερώνεται ένα πρόβλημα που υπάρχει στη γυναίκα του, τη Σάρα. Δεν τεκνοποιεί, δηλ. δεν μπορεί να φέρει ένα παιδί στον κόσμο. Και τότε συμβαίνει το εξής: η ίδια η Σάρα προτείνει στον Αβραάμ να προσπαθήσει εκείνος να τεκνοποιήσει με τη δούλη της, την Άγαρ, η οποία είναι Αιγύπτια. Στη συνέχεια, και αφού η Άγαρ μένει έγκυος, η Σάρα την αντιμετωπίζει με τρόπο αρνητικό. Αποτέλεσμα αυτής της συμπεριφοράς είναι η Άγαρ να φύγει στην έρημο. Εκεί στην έρημο, ο Θεός αποκαλύπτεται στην Άγαρ και συνάπτει διαθήκη μαζί της. Τι σημαίνει αυτό; Όταν ο Θεός συνάπτει Διαθήκη, τότε αυτός ο άνθρωπος καθίσταται εκλεκτός, δηλ. εκλέγεται από τον ίδιο τον Θεό, για να επιτελέσει μία σπουδαία αποστολή για χάρη όλου του κόσμου. Στη συγκεκριμένη αυτή βιβλική διήγηση το πρόσωπο που εκλέγεται, όμως, είναι μία ξένη, καταγόμενη από την Αίγυπτο. Τι σκέψεις και συναισθήματα μάς προκαλεί η απόφαση αυτή του Θεού, να συνάψει Διαθήκη μ' έναν που δεν είναι Ιουδαίος;

4. Η εκλογή στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη (Ρωμ. 9, 10-16)

(α) Ο Θεός της Βίβλου, όταν ενεργεί σε τούτον τον κόσμο το πράττει μαζί με τον άνθρωπο και όχι χωρίς τη συνεργασία του. (β) Ο άνθρωπος, που επιλέγει ο Θεός, δεν είναι τέλειος – υπερήρωας. Ο Αβραάμ από φόβο δύο φορές δηλώνει στον βασιλιά (12, 10-20 και 20, 1-18) ότι η Σάρρα είναι αδελφή και όχι γυναίκα του. Πονηρός θα αποδειχθεί και ο Ιακώβ, όπως και ο Πέτρος προδότης. Δεν είναι η τελειότητα κριτήριο επιλογής αλλά η πνευματική ευαισθησία εκείνου που προσκαλείται και το αντίστοιχο αισθητήριο, το πόσο ανοικτός είναι για να «βάλει» τον Θεό στη ζωή - δράση του. (γ) Η εκλογή ενός λαού δεν οφείλεται σύμφωνα με το Δτ. 7,

Η ευλογία του Αβραάμ από τον Θεό.
Ψηφιδωτό, 12ος αι., Monreale, Παλέρμο Σικελία

6 κε. στο γεγονός ότι αυτός είναι καλύτερος από τα άλλα έθνη, αλλά αποκλειστικά και μόνον στην αγάπη του Θεού. Το ότι οι εκλεκτοί κάποτε αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το περιβάλλον τους, αυτό δεν γίνεται επειδή κάποιοι θεωρούνται ακάθαρτοι, αλλά επειδή ο «εκλεκτός» δεν είναι ακόμη τόσο δυνατός ώστε να μην παρασυρθεί από το «ρεύμα». (δ) **Η εκλογή γίνεται από τη «μάζα» και τον κόσμο αλλά για χάρη του κόσμου. Η ευλογία** μας παρέχεται για να γίνουμε ευλογία για τους «άλλους». Καθείς έχει λάβει ικανότητες και χαρίσματα για να τα προσφέρει στο κοινό καλό.

Η ευλογία στη Βίβλο δεν λειτουργεί αυτόματα - μαγικά ούτε αποτελεί μόνιμη κατάσταση. Παντού και πάντα διαφυλάσσεται η ελευθερία του Θεού και των ανθρώπων. Σε πολλές περιπτώσεις ο λαός δεν ανταποκρίθηκε στην εκλογή και υπέστη την κρίση του Θεού. Πάντα όμως το έλεός Του έδινε εγγυήσεις για τη μονιμότητα της κλήσης του ενώ πάντα διατηρείται ένα μικρό υπόλοιπο (= λείμμα). Η εκλογή αφορά και σε πρόσωπα, όπως του Σαούλ, του Δαβίδ, άλλων βασιλέων (εκπροσωπούν όλη την Κοινότητα) αλλά και των προφητών (και ιδίως του Ησαΐα και Ιερεμία), του πάσχοντος Δούλου αλλά και αλλοεθνείς: τους Ασσυρίους και το βασιλέα των Περσών Κύρο.

5η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Διαβάστε με τη βοήθεια του καθηγητή σας το παρακάτω κείμενο του θεολόγου και πανεπιστημιακού δάσκαλου Μιλτιάδη Κωνσταντίνου, και συζητήστε στη συνέχεια για τη σχέση της πίστης με τη δικαιοσύνη του Θεού.

« Το βαθύτερο θεολογικό νόημα του χωρίου (: Γεν. 15,6 “και έπίστευσεν Αβραμ τῷ θεῷ και έλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην”) βρίσκεται στην κατανόηση της θείας επαγγελίας ως δικαιοσύνης του Θεού. Ο Θεός δείχνει τη δικαιοσύνη του υποσχόμενος στον απελπισμένο άνθρωπο, που δεν έχει τίποτα να περιμένει, ένα ευτυχές και σωτήριο μέλλον, αντίθετα προς κάθε ανθρώπινο υπολογισμό και πρόβλεψη. Πίστη στο Θεό σημαίνει, κατά συνέπεια, αναγνώριση της δικαιοσύνης του, η οποία εκδηλώνεται με την απόλυτη εμπιστοσύνη του ανθρώπου σ’ αυτήν και τη θεώρηση της ως βασικής προϋπόθεσης της ύπαρξής του»

Πηγή: Κωνσταντίνου Μιλτιάδης (2016). Μικρές ερμηνευτικές μελέτες σε αφηγηματικά κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης. Θεσσαλονίκη: Ροπή, σ. 147

2.

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο του Πατέρα της Εκκλησίας μας Γρηγορίου Νύσσης, που αναφέρεται σε δοκιμασίες συνανθρώπων μας που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και τη χώρα τους. Ποιο μήνυμα θα τους έδινε η ιστορία της Άγαρ και του μικρού Ισμαήλ;

Ἦρθαν ἔτσι τα πράγματα, ὥστε γύρω μας να αφθονούν οι γυμνοί και οι άστεγοι. Είναι πάμπολλοι οι πρόσφυγες που χτυπούν τις πόρτες μας. Πάμπολλοι είναι και οι ξένοι και οι μετανάστες. Ὅπου κι αν κοιτάξεις θα δεις χέρια απλωμένα σε ζητιανιά. Για σπίτι έχουν το ύπαιθρο. Κατάλυμα βρίσκουν στις στοές, στις παρόδους και στα ερημικότερα σημεία της αγοράς. Φωλιάζουν σε τρύπες ὅπως οι νυχτοκόρακες και οι κουκουβάγιες. Τα ρούχα τους είναι διάτρητα κουρέλια. Για χωράφι έχουν τη διάθεση ὅσων δίνουν ελεημοσύνη. Για τροφή, ὅ,τι τύχει. Πίνουν νερό από τις κρήνες ὅπως τα ζῶα και για ποτήρια έχουν τις χούφτες τους. Για αποθήκη έχουν την κοιλιά τους, ὅσο μπορεί αυτή να συγκρατήσει ὅ,τι μπαίνει μέσα. Τραπέζι τους είναι τα γόνατά τους διπλωμένα. Κρεβάτι, το ἔδαφος. Μπάνιο, κάποιος ποταμός ἢ λίμνη, ὅπως τα ἔχει προσφέρει ακατέργαστα και κοινά σε ὅλους ο Θεός. Η ζωή τους είναι πλέον γεμάτη μετακινήσεις και αγριάδα, ὁμως δεν ἦταν ἔτσι εξαρχῆς. Ἀς ὀψονται η συμφορὰ και η ἀνάγκη.

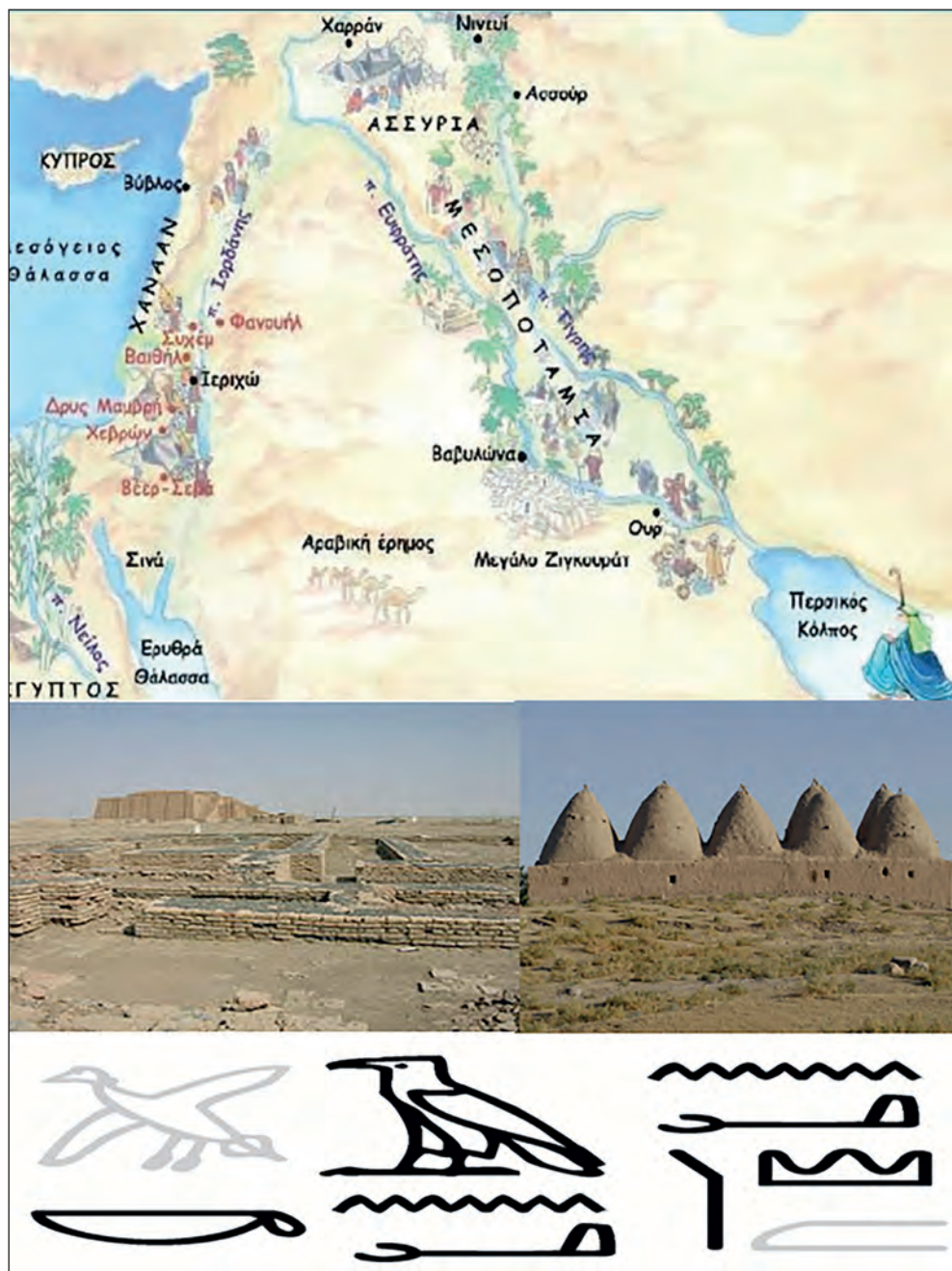
Γρηγόριος Νύσσης, *Περί φιλοπτωχείας και ευποιίας*

Πηγή: Νευροκοπλής Θ.- Υφαντής Π. -Ιατρόπουλος Λ. Τερλιμπάκου Ζ.- Χατζή Δ. (2017). Έντυπο υλικό στα Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου. Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό. Πορεία μέσα από αντιθέσεις. Αθήνα: ΙΤΥΕ Διόφαντος.

3.

Επέλεξε έναν τόπο που συνδέεται με τις μετακινήσεις του πατριάρχη Αβραάμ. Βρες πληροφορίες για αυτόν και να τις παρουσιάσεις στην τάξη σου.

Οι μετακινήσεις του Αβραάμ. Στο κάτω μέρος της εικόνας παρουσιάζονται χαρακτηριστικές εικόνες από τρεις σημαντικούς σταθμούς του Πατριάρχη: ερείπια της Ουρ, με το αναστηλωμένο ζιγκουράτ στο βάθος, σπίατα από πηλό της Χαρράν σε σχήμα κυψέλης και το όνομα Χαναάν σε αιγυπτιακά ιερογλυφικά.

4.

Οι παρακάτω τοιχογραφίες από τον τάφο του Κνουμ-Χοτέπ (1900 π.Χ. περίπου) που βρέθηκε στο Μπενί-Χασάν της Αιγύπτου παριστάνουν μία ομάδα Ασιατών που πηγαίνει στην Αίγυπτο και παρουσιάζεται σε δύο Αιγύπτιους αξιωματούχους. Έτσι πρέπει να φανταστούμε και τις μετακινήσεις του Αβραάμ.

Στο πλαίσιο που ακολουθεί περιγράψτε την ενδυμασία τους, τα όπλα τους, τα ζώα που είχαν, πως ταξίδευαν κ.ο.κ.

Ενδυμασία:

Όπλα:

Τα ζώα που είχαν:

Πώς ταξίδευαν;

5.

Στις παρακάτω εικόνες παρουσιάζονται η θυσία του γιου του Αβραάμ, Ισαάκ και η Νεκρά θάλασσα, στη θέση της οποίας, σύμφωνα με την παράδοση, βρίσκονταν οι πόλεις Σόδομα και Γόμορρα. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, κάθε ομάδα να επιλέξει μία από αυτές και να ερευνήσει πως συνδέεται με την ιστορία του Αβραάμ. Στη συνέχεια να παρουσιάσετε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας στην τάξη.

Θυσία του Ισαάκ

Νεκρά θάλασσα

6η Διδακτική Ενότητα.

Η «πάλη» του Θεού με τον «πονηρό» Ιακώβ: Η εκλογή πραγματοποιείται μέσα από εκπλήξεις!

1. Η ευλογία αρχίζει με ... μία απάτη: Ο Ιακώβ λαμβάνει την Ευλογία (Γέν. 27, 18-30)

«Ο Ιακώβ πήγε στον πατέρα του και του είπε: «Πατέρα μου!» Εκείνος του απάντησε: «Ορίστε! Ποιος είσαι γιε μου;» Ο Ιακώβ τού αποκρίθηκε: «Είμαι ο Ησαύ, ο πρωτότοκός σου. [...] Σήκω, λοιπόν, και κάτσε να φας απ' το κυνήγι μου για να με ευλογήσεις». [...] Ο Ιακώβ πλησίασε τον πατέρα του κι εκείνος τον ψηλάφισε και είπε: «Η φωνή είναι του Ιακώβ αλλά τα χέρια του Ησαύ». Και δεν τον αναγνώρισε, γιατί τα χέρια του ήταν τριχωτά σαν τα χέρια του Ησαύ. Και τον ευλόγησε. Μετά όμως ξαναρώτησε: «Εσύ είσαι γιε μου, Ησαύ;» Κι ο Ιακώβ απάντησε: «Εγώ είμαι». [...] Ο Ιακώβ πλησίασε και τον φίλησε. Ο Ισαάκ μύρισε τότε τη μυρωδιά από τα ρούχα του, και τον ευλόγησε».

Ο Ισαάκ παντρεύτηκε τη Ρεβέκκα και εκείνη γέννησε δίδυμα: τον Ησαύ και τον Ιακώβ. Ο τελευταίος γεννήθηκε πιάνοντας τη φτέρνα του αδελφού του. Ο πρωτότοκος, ο μελλοντικός αρχηγός της οικογένειας, κυνηγός, άνθρωπος της υπαίθρου, κάποια μέρα από τη λαιμαργία του, για ένα πιάτο φακές, χάρισε στον αδελφό του όλα τα προνόμιά του. Ο Ιακώβ με το παραπάνω τρικ της Ρεβέκκας πήρε πλούσια την ευλογία του τυφλού πατέρα του. Όποιος απατά, όμως, απατάται.

2. Έλαβε την ευλογία, αλλά δεν είναι «αλώβητος»: Ο Λάβαν ξεγελά τον Ιακώβ (Γέν. 29, 4-30)

Ο Ιακώβ κίνησε προς τις χώρες της Ανατολής. [...] ⁹ Ενώ ακόμα μιλούσε ο Ιακώβ μαζί τους, φτάνει η Ραχήλ με τα πρόβατα του πατέρα της του Λάβαν [...] ¹⁶ Ο Λάβαν είχε δύο κόρες. Το όνομα της μεγαλύτερης ήταν Λεία και της μικρότερης Ραχήλ. ¹⁷ Τα μάτια της Λείας ήταν άτονα, ενώ η Ραχήλ είχε ωραία κορμωστασιά και όμορφο πρόσωπο ¹⁸ Ο Ιακώβ αγαπούσε τη Ραχήλ. Απάντησε λοιπόν: «θα σου δουλέψω εφτά χρόνια για τη Ραχήλ, τη μικρότερη κόρη σου». [...] ²⁰ Έτσι ο Ιακώβ δούλεψε για τη Ραχήλ εφτά χρόνια· του φάνηκαν όμως σαν λίγες μέρες, γιατί την αγαπούσε. ²¹ Μετά είπε στο Λάβαν: «Ο χρόνος της δουλειάς μου συμπληρώθηκε· δώσ' μου τη γυναίκα μου να μείνω μαζί της». ²² Τότε ο Λάβαν προσκάλεσε όλους

Ο Ιακώβ ευλογείται από τον Ισαάκ

Ο Ησαύ για ένα πιάτο φακή χαρίζει τα προνόμιά του. Αποσπασμα από χειρόγραφο του 7ου αι. Meister des Ashburneham-Pentateuch

Η συνάντηση της Ραχήλ με τον Ιακώβ που «ανοίγει» το πηγάδι

Η ολονύκτια πάλη του Θεού με τον Ιακώβ. Gustave Doré, 1855
Granger Collection, New York

τους ανθρώπους του τόπου και οργάνωσε συμπόσιο.²³ Όταν όμως νύχτωσε, πήρε την κόρη του την Λεία και την έφερε στον Ιακώβ [...].

3. Μια πορεία προς την αυτογνωσία και τη θεογνωσία: Η πάλη του Ιακώβ με τον Θεό (Γέν. 32, 23-32)

«Ο Ιακώβ σηκώθηκε και πήρε τις δυο γυναίκες του, τις δυο δούλες του και τους έντεκα γιους του και τους πέρασε από τον χείμαρρο του Ιαβόκ αντίπερα. Μαζί μ' αυτούς πέρασε από το χείμαρρο και όλα τα υπάρχοντά του. Εκείνος έμεινε πίσω μόνος. Τότε πάλεψε κάποιος μαζί του ως την αυγή. Όταν είδε ότι δεν μπορούσε να νικήσει τον Ιακώβ, τον χτύπησε καθώς πάλευαν στην κλείδωση του μηρού του και εξαρθρώθηκε ο γοφόσ του. Τότε ο άνθρωπος του είπε: "Αφηρέ με! Ξημέρωσε". Αλλά ο Ιακώβ απάντησε: "Δε θα σε αφήσω αν δεν με ευλογήσεις". Εκείνος τον ρώτησε: "Ποιο είναι το όνομά σου;" Και απάντησε: "Ιακώβ". "Το όνομά σου" του λέει, "δε θα είναι πια Ιακώβ αλλά Ισραήλ, γιατί αγωνίστηκες με τον Θεό και τους ανθρώπους και νίκησες". Ο Ιακώβ τον ρώτησε: "Πες μου το όνομά σου". Κι εκείνος είπε: "Τι ζητάς το όνομά μου;" Και τον ευλόγησε εκεί. Τότε ο Ιακώβ είπε: "Είδα τον Θεό κατά πρόσωπο κι ακόμα ζω!" Κι ονόμασε τον τόπο εκείνο Φανουήλ. Ο ήλιος έβγαινε όταν ο Ιακώβ περνούσε τη Φανουήλ, και κούτσαινε στην κλείδωση του μηρού».

Ο Ιακώβ ένοιωσε πλούσια την ευλογία του Θεού στην ξενιτειά. Αποφασίζει να επιστρέψει στην πατρίδα. Πρέπει να περάσει από τη μία όχθη ενός ποταμού στην άλλη και τρέμει την αντίδραση του μεγάλου αδελφού που είχε απατήσει. Αποχωρίζεται όλα τα «πλούτη» και μένει μόνος. Όλη τη νύχτα παλεύει με τον Θεό μέχρι ν' ανατείλει ο ήλιος. Για πρώτη φορά ομολογεί το όνομά του: Ιακώβ (= αυτός που απατά). Το καινούργιο όνομα είναι Ισραήλ (= αυτός που μάχεται με τον Θεό). Περνά απέναντι και διαπιστώνει ότι εκείνος που θεωρούσε επικίνδυνο, έχει «αλλάξει» όπως κι εκείνος. Τρέχει να τον αγκαλιάσει. Στο πρόσωπο του «ανταγωνιστή» μεγάλου αδελφού, ο «Ισραήλ» βλέπει το πρόσωπο του Θεού με τον οποίο «συμφιλίωθηκε» λίγο πριν στο ποτάμι!

Φραντζέσκο Χαγιέζ : Η αγκαλιά του Ησαύ στον νεότερο αδελφό «Ιακώβ»

4. Η απόρριψη και η αποκατάσταση του Ιωσήφ (Γέν. 37, 2-11. 23-36 επιλογή)

Ο Ιακώβ κατοικούσε στη Χαναάν, εκεί όπου είχε μείνει και ο πατέρας του ως ξένος. Ο Ισραήλ περισσότερο απ' όλα τα παιδιά του αγαπούσε τον Ιωσήφ, γιατί τον είχε αποκτήσει στα γηρατειά του. Γι' αυτό και του έκανε έναν πολύχρωμο χιτώνα. Όταν είδαν οι αδερφοί του ότι ο πατέρας του τον αγαπούσε περισσότερο από όλους τους, άρχισαν να τον μισούν. [...] Κάποτε ο Ιωσήφ είδε ένα όνειρο [...] «Ο ήλιος και το φεγγάρι και έντεκα αστέρια με προσκυνούσαν». 10 Το όνειρο αυτό, εκτός από τους αδερφούς του, το διηγήθηκε και στον πατέρα του. Εκείνος τον μάλωσε και του είπε: «Τι σημαίνει αυτό το όνειρο που είδες; Μήπως τάχα θα έρθουμε εγώ, η μητέρα σου και τ' αδέρφια σου να πέσουμε στη γη και να σε προσκυνήσουμε;» «Τ' αδέρφια του λοιπόν τον φθόνησαν, ενώ ο πατέρας του συγκρατούσε στη μνήμη του αυτά τα όνειρα. [...] Μια μέρα, τα αδέρφια του Ιωσήφ είχαν πάει να βοσκήσουν τα πρόβατα του πατέρα τους στη Συχέμ. Τότε είπε ο Ισραήλ στον Ιωσήφ: «Τ' αδέρφια σου βόσκουν τα πρόβατα στη Συχέμ. Έλα να σε στείλω σ' αυτούς». [...] Μόλις εκείνοι τον είδαν από μακριά και πριν ακόμα τους πλησιάσει, κατέστρωσαν σχέδιο να τον σκοτώσουν. «Να, έρχεται αυτός που βλέπει τα όνειρα», είπαν μεταξύ τους. «Μπροσ, λοιπόν, να τον σκοτώσουμε και να τον ρίξουμε σ' ένα ξεροπήγαδο. Μετά θα πούμε ότι τον κατασπάραξε ένα άγριο θηρίο. Και να δούμε τότε τι θ' απογίνουν τα όνειρα του!» [...] Τότε είπε ο Ιούδας στους αδερφούς του: «Τι θα κερδίσουμε να σκοτώσουμε τον αδερφό μας και να αποκρύψουμε το θάνατο του; Ας τον πουλήσουμε σ' εκείνους τους Ισμαηλίτες κι ας μη βάλουμε χέρι πάνω του, γιατί είναι αδερφός μας και αίμα μας». Και τον άκουσαν οι αδερφοί του [...]. Μετά από δύο χρόνια, ο Φαραώ είδε ένα όνειρο: Στεκόταν, λέει, κοντά στον ποταμό Νείλο, και είδε ν' ανεβαίνουν από το ποτάμι εφτά αγελάδες εύρωστες και παχιές, κι έβοσκαν στο χορτάρι. Ύστερα απ' αυτές, ανέβηκαν από το Νείλο άλλες εφτά αγελάδες άσχημες και καχεκτικές και στάθηκαν κοντά στις πρώτες, πλάι στις όχθες του ποταμού. Οι εφτά άσχημες και καχεκτικές αγελάδες έφαγαν τις άλλες εφτά, τις ομορφόκορμες και παχιές [...]. Τότε ο Φαραώ έστειλε και κάλεσε τον Ιωσήφ. Τον έβγαλαν γρήγορα από τη φυλακή, έκοψε τα μαλλιά του, άλλαξε ρούχα και παρουσιάστηκε στο Φαραώ. Ο Φαραώ του είπε: «Είδα ένα όνειρο, αλλά κανείς δεν μπόρεσε να μου το εξηγήσει. Άκουσα να λένε για σένα ότι εξηγείς ένα όνειρο όταν το ακούσεις». Ο Ιωσήφ του απάντησε: «Όχι εγώ. Ο Θεός μπορεί να απαντήσει ευνοϊκά στο Φαραώ» [...]. Και στον Ιωσήφ είπε: «Αφού ο Θεός σε έκανε να τα ξέρεις όλα αυτά, δεν υπάρχει κανένας άλλος τόσο συνετός και σοφός, όπως εσύ. Εσύ θα προΐστασαι στο ανάκτορο μου και όλος ο λαός μου θα υπακούει στις διαταγές σου. Μόνον ως προς το θρόνο θα είμαι ανώτερος σου!

Ο πάγκαλος Ιωσήφ και ο Ιωσήφ «πατέρας» του Κυρίου (Κοινά σημεία: Οράματα και Φυγή στην Αίγυπτο)

Τα αδέρφια του Ιωσήφ τον πουλάνε στους έμπορους

5. Αντί κακού, αγαθόν: Ο Ιωσήφ συγχωρεί και συμφιλιώνεται με τα αδέρφια του (Γέν. 45,1-28 επιλογή)

«Ο Ιωσήφ δεν μπορούσε πια να συγκρατηθεί μπροστά σ' όλους εκείνους που τον περιστοίχιζαν και φώναξε: "Να φύγουν όλοι από μπροστά μου!" Έτσι ήταν μόνος με τ' αδέρφια του όταν τους φανερώθηκε. [...] "Πλησιάστε με, λοιπόν!" τους είπε ο Ιωσήφ. Εκείνοι τον πλησίασαν, και τους είπε: «Εγώ είμαι ο Ιωσήφ ο αδερφός σας, που τον πουλήσατε στην Αίγυπτο. Αλλά τώρα μη λυπάστε και μην έχετε τύψεις που με πουλήσατε, γιατί ο Θεός με έστειλε εδώ πριν από σας για να σας σώσω τη ζωή. [...] Δε με στείλατε, λοιπόν, εσείς εδώ, αλλά ο Θεός. Με έκανε σύμβουλο του Φαραώ, υπεύθυνο στο ανάκτορό του, και κυβερνήτη όλης της Αιγύπτου. Τώρα βιαστείτε να πάτε πίσω στον πατέρα μου και του πείτε ότι ο γιος του ο Ιωσήφ λέει: "ο Θεός με έκανε κύριο όλης της Αιγύπτου. Έλα σ' εμένα, μην αργείς"».

Ο 11ος γιος του Ιακώβ από βοσκός έγινε «κορυφαίος» στην «πυραμίδα» του παλατιού του Φαραώ. Πώς; Βλέπει οράματα σημαδιακά. Και ενώ οι γονείς του τον υπεραγαπούν, οι υπόλοιποι τον φθονούν. Τελικά δεν τον σκοτώνουν αλλά τον πουλάνε σε καραβάνι Ισμηλιτών. Ο Θεός για πολύ καιρό δεν φαίνεται να επεμβαίνει «ωσάν από μηχανής» αλλά λειτουργεί «κρυφά». Και στην Αίγυπτο πετάχτηκε στη «φυλακή», επειδή δεν είπε ΝΑΙ στις προκλήσεις μιας απόλαυσης της στιγμής. Τελικά, όμως, έγινε ο «Υπουργός» των οικονομικών της Υπερδύναμης, αφού βρήκε τη «λύση» στο όραμα με τις αγελάδες. Όταν ήλθαν τα δύσκολα χρόνια της Κρίσης άνοιξε τις αποθήκες. Τα αδέρφια του πεινασμένα, χωρίς να το γνωρίζουν βέβαια, φθάνουν και τον προσκυνούν. Ο Ιωσήφ τους περνά από τεστ για να δει αν έχουν αλλάξει χαρακτήρα. Στο τέλος όταν ο Ιωσήφ κατάλαβε ότι αγαπάνε πραγματικά, τους αποκαλύφθηκε και τους αγκάλιασε με συγκίνηση. Ο γέροντας Ιακώβ με την οικογένειά του, 75 συνολικά άτομα, έφθασε κι αυτός στην Αίγυπτο.

6η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

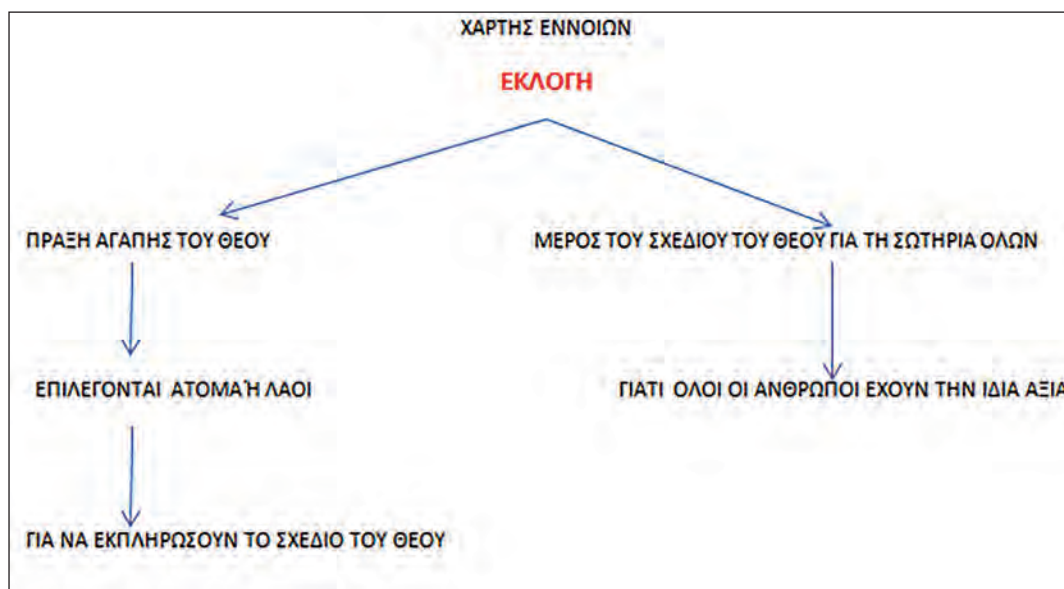
1.

Διαβάστε το κείμενο των θεολόγων Δαμιανού Δόικου, Μιλτιάδη Κωνσταντίνου και Πηγής Καζλάρη που ακολουθεί. Αφού το συζητήσετε με τον καθηγητή σας, σκεφτείτε τα βασικά στοιχεία που έχει η Εκλογή των Πατριαρχών και γενικότερα του λαού του Θεού. Πώς αυτή συνδέεται με το Ρωμ. 9, 10-16; Συμβουλευέσου και το χάρτη εννοιών.

Τόσο η Εκλογή όσο και η Διαθήκη αποτελούν μέρος του σχεδίου του Θεού για τη σωτηρία όλων των λαών. Για το Θεό, το δημιουργό του κόσμου και πατέρα όλων των ανθρώπων, τα έθνη αποτελούν μια μεγάλη οικογένεια και έχουν την ίδια αξία. Συνεπώς ο Θεός δε διάλεξε τους Ισραηλίτες, για να τους αναδείξει, αλλά για να τους κάνει όργανό του για τη σωτηρία όλης της ανθρωπότητας. Έτσι:

Η Εκλογή είναι πράξη της αγάπης του Θεού, με την οποία επιλέγονται άτομα ή λαοί, για να εκπληρώσουν τους στόχους του σχεδίου του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου

Πηγή: Δόικος Δ. – Κωνσταντίνου Μ. – Καζλάρη Π. (1987). Προετοιμασία των ανθρώπων για τον καινούριο κόσμο του Θεού. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

2.

Τοποθετήστε τις εικόνες από την ιστορία του Ιακώβ και των γιών του στη σωστή σειρά, και γράψτε στη συνέχεια μία μικρή περίληψη της ιστορίας τους με δικά σας λόγια.

1. Το όνειρο του Ιακώβ

2. Τα παιδιά του Ισαάκ

3. Η πώληση του Ιωσήφ από τους αδελφούς του

4. Ο Ισαάκ ευλογεί τον Ιακώβ

Η σωστή σειρά των εικόνων

Περίληψη της ιστορίας της οικογένειας του Ιακώβ

3.

Η παρακάτω εικόνα προέρχεται από τοιχογραφία που βρέθηκε στον τάφο του Μέννα στη Θήβα της Αιγύπτου. Εικονίζει υπαλλήλους που μετράνε και καταγράφουν σιτάρι κατά το θερισμό. Τι σας θυμίζει από την ιστορία του Ιωσήφ;

Η τοιχογραφία από τον τάφο του Μέννα μου έφερε στο νου την ιστορία του Ιωσήφ, γιατί...

7η Διδακτική Ενότητα (1 δώρο): Ταξίδι με προορισμό... την ελευθερία!

Ο ΩΝ αποκαλύπτεται στον «βραδύγλωσσο» Μωυσή σε μια Βάτο φλεγόμενη αλλά μη καιόμενη

1. «Εγώ Είμαι Αυτός που είμαι» («Εγώ ειμί ὁ Ὄν»): Η αποκάλυψη του Ονόματος του Θεού (Έξ. 3, 1-14)

«Ο Μωυσής έβασκε τα πρόβατα του Ιοθόρ, του πεθερού του, ιερέα της Μαδιάμ. Κάποτε [...] έφτασε στο βουνό του Θεού, το Χωρήβ. Τότε του φανερώθηκε ο άγγελος του Κυρίου μέσα σε πύρινη φλόγα που έβγαινε από μια βάτο. Ο Μωυσής είδε πως ενώ η βάτος είχε πάρει φωτιά κι ήταν μέσα στις φλόγες, δεν καιγόταν να γίνει στάχτη. [...] Όταν ο Κύριος είδε ότι ο Μωυσής πλησίαζε για να παρατηρήσει, του φώναξε μέσα από τη βάτο: “[...] Εγώ”, του λέει, “είμαι ο Θεός των προγόνων σου, ο Θεός του Αβραάμ, ο Θεός του Ισαάκ και ο Θεός του Ιακώβ”. [...] “Είδα τη δυστυχία του λαού μου στην Αίγυπτο, και άκουσα την κραυγή τους εξαιτίας των καταπιεστών τους, Ξέρω τα βάσανά τους. Γι’ αυτό κατέβηκα να τους γλιτώσω από τους Αιγυπτίους και να τους φέρω από αυτή τη χώρα, σε μια χώρα μεγάλη και εύφορη, στη χώρα όπου ρέει γάλα και μέλι, εκεί που τώρα κατοικούν οι Χαναναίοι, οι Χετταίοι, οι Αμορραίοι, οι Φερεζαίοι, οι Ευαίοι και οι Ιεβουσαίοι. Και τώρα που η κραυγή των Ισραηλιτών έφτασε ως εμένα, και είδα πως τους καταπιέζουν οι Αιγύπτιοι, τώρα εγώ σε στέλνω στο Φαραώ, να βγάλεις το λαό μου, τους Ισραηλίτες, από την Αίγυπτο” (Έξ. 3, 7).

Ο Μωυσής είπε στον Θεό: “Ποιος είμαι εγώ, για να πάω στο Φαραώ και να βγάλω τους Ισραηλίτες από την Αίγυπτο;” “Εγώ θα είμαι μαζί σου”, του απάντησε ο Θεός. [...] Αλλά ο Μωυσής είπε πάλι: “Καλά, εγώ θα πάω στους Ισραηλίτες και θα τους πω, “ο Θεός των προγόνων σας με έστειλε σ’ εσάς”. Αυτοί όμως θα με ρωτήσουν “ποιο είναι το όνομά του;” Τι θα τους πω;” Τότε ο Θεός απάντησε στο Μωυσή: “Εγώ είμαι εκείνος που είμαι”».

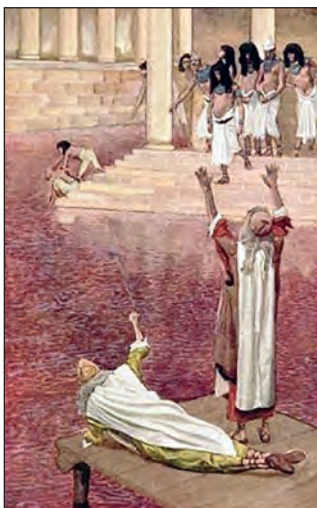

«...εκεί που τώρα κατοικούν οι Χανααίοι, οι Χετταίοι, οι Αμορραίοι, οι Φερεζαίοι, οι Ευαίοι και οι Ιεβουσαίοι». Η Χαναάν

Τα επόμενα 200 περίπου έτη οι 75 απόγονοι του Ιακώβ πλημμύρισαν την Αίγυπτο. Ο τύραννος Φαραώ, φοβούμενος μήπως επικρατήσουν, τους υποχρέωσε στις πιο βαριές εργασίες και τέλος εφάρμοσε τη «γεννοκτονία»: σκότωνε όλα τα αρσενικά βρέφη. Με θαυμαστό τρόπο ένα όμορφο βρέφος τριών μηνών, σώθηκε από το νερό του Νείλου από την κόρη του Φαραώ. Γι' αυτό ονομάστηκε «Μωυσής» κι ανατράφηκε στο παλάτι χωρίς όμως να χάσει την ταυτότητά του. Μετά από 40 χρόνια, σκότωσε δύο που βασάνιζαν άλλους. Κατέφυγε στην έρημο για να δουλέψει ως βοσκός.

Ο ελευθερωτής «άγγελος του Κυρίου», εμφανίζεται σε έναν ταπεινό θάμνο που φλέγεται αλλά δεν καίγεται. Αποκαλύπτει στον Μωυσή το παράδοξο όνομά Του (που ταυτόχρονα δεν είναι όνομα): Εγώ Είμαι εκείνος που είμαι (ή αυτός που *συνυπάρχει*). Ο «απροσδιόριστος» Θεός διαφυλάσσει την ελευθερία Του και ταυτόχρονα «υπάρχει» μαζί με τους σκλάβους. Ο ίδιος ο Μωυσής ομολογεί την αδυναμία του, όπως και το γεγονός ότι είναι ψευδός. Και πάλι ο Κύριος του δίνει κουράγιο και έναν συμπαραστάτη: τον αδελφό του.

2. Οι δέκα πληγές του Φαραώ: Ο Θεός αποκαλύπτει το θέλημά του με τρόπο παιδαγωγικό ('Εξ. 7, 14 - 11, 10)

Ο θεός της Αιγύπτου «Νείλος» γίνεται αίμα

«Ο Κύριος είπε στο Μωυσή: «Ο Φαραώ παραμένει άκαμπος και αρνείται ν' αφήσει το λαό να φύγει. [...] Είπε ακόμα ο Κύριος στο Μωυσή: «Πες στον Ααρών να πάρει το ραβδί του και ν' απλώσει το χέρι του προς τα νερά της Αιγύπτου [...], ώστε τα νερά να γίνουν αίμα σ' όλη την Αίγυπτο. [...] Ο Μωυσής με τον Ααρών έκαναν όπως ακριβώς τους είχε διατάξει ο Κύριος. Σήκωσε το ραβδί του ο Ααρών και χτύπησε τα νερά του Νείλου, μπροστά στα μάτια του Φαραώ και των αυλικών του, κι όλο το νερό του ποταμού έγινε αίμα. Τα ψάρια ψόφησαν, και βρώμησε ο Νείλος, έτσι που οι Αιγύπτιοι δεν μπορούσαν να πιούν νερό απ' αυτόν. Ολόκληρη η χώρα της Αιγύπτου γέμισε αίμα. [...] Ο Κύριος είπε στο Μωυσή: «Ακόμη ένα πλήγμα θα φέρω στο Φαραώ και στους Αιγυπτίους. Μετά απ' αυτό θα σας αφήσει να φύγετε. Και μάλιστα τότε θα σας διώξει από 'δω οριστικά» [...]. Ο Μωυσής είπε στο Φαραώ: «Ο Κύριος λέει: "Εγώ θα περάσω τα μεσάνυχτα μέσα από την Αίγυπτο. Κάθε πρωτότοκος γιος στη χώρα θα πεθάνει· από τον πρωτότοκο του Φαραώ, το διάδοχο του θρόνου, ως τον πρωτότοκο της δούλης που εργάζεται στους μύλους, κι ως τα πρωτογέννητα

των ζώων. Θα γίνει τόσο μεγάλος θρήνος σ' ολόκληρη την Αίγυπτο, που όμοιός του δεν έγινε ποτέ στο παρελθόν ούτε και πρόκειται να γίνει στο μέλλον"».

Ο Μωυσής, 80 ετών εμφανίσθηκε μπροστά στον Φαραώ. Του ζήτησε τρεις μέρες να φύγει ο λαός στην έρημο για να λατρεύσει τον Θεό Του. Εκείνος πολλαπλασιάζει τις αγγαρείες. Πλέον ο Μωυσής με τον Ααρών δεν έχουν να αντιμετωπίσουν μόνον τον Αιγύπτιο αφέντη αλλά και τους ομοεθνείς που γογγύζουν. Καθώς ο Φαραώ γινόταν όλο και πιο σκληρός, ο Κύριος επέ-

τρεψε με τις δέκα πληγές να «ματώσουν» όλα όσα λάτρευαν οι Αιγύπτιοι. Ταυτόχρονα με τον τρόπο αυτό φανέρωνε ποιος είναι ο Δημιουργός του Κόσμου. Πρώτα επηρεάστηκε ο θεός τους Νείλος και μόνον προς το τέλος τα ζώα και τα σώματα των ανθρώπων. Κι ενώ ο Κύριος προειδοποιούσε, η ύβρις και η αλαζονεία του Φαραώ υψώνονταν.

3. Από τη Γη της τρυφής στην έρημο και από τη σκλαβιά στην ελευθερία: Η διάβαση της Ερυθράς Θάλασσας και το Πάσχα των Εβραίων (Έξ. 12, 1-14)

«Τότε ο Κύριος είπε στο Μωυσή και στον Ααρών, στην Αίγυπτο: “Ο μήνας αυτός θα είναι για σας η αρχή του έτους. [...] Να πείτε στην ισραηλιτική κοινότητα: Τη δεκάτη μέρα αυτού του μήνα, καθένας να πάρει από ένα αρνί ή κατσίκι για την οικογένειά του. [...] Και να τώρα με ποιον τρόπο θα το φάτε: Θα είστε ζωσμένοι τη ζώνη σας, με τα σανδάλια στα πόδια και με το ραβδί στο χέρι. Θα το φάτε γρήγορα. Αυτή θα είναι η γιορτή του Πάσχα, για να τιμήσετε εμένα, τον Κύριο. Κι εγώ τη νύχτα εκείνη θα περάσω μέσα από την Αίγυπτο και θα θανατώσω κάθε πρωτότοκο στη χώρα: τα πρωτότοκα των ανθρώπων και τα πρωτογέννητα των ζώων. Εγώ ο Κύριος θα εκτελέσω την απόφασή μου ενάντια σ’ όλους τους θεούς της Αιγύπτου. Αλλά στα σπίτια που θα βρίσκεστε εσείς, το αίμα θα είναι το σημάδι που θα σας προστατέψει. Θα το δω και θα σας προσπεράσω. Έτσι θα γλιτώσετε από το χτύπημα του θανάτου”».

Η έξοδος από την Ερυθρά Θάλασσα

Άγγελος περιδιαβαίνει τα σοκάκια της Αιγύπτου. Θρήνος και οδυρμός στα σπίτια των Αιγυπτίων. Κάποτε εκείνοι σκότωναν όλα τα αρσενικά παιδιά των σκλάβων τους. Τώρα χάνουν τα πρωτότοκα αγόρια! Πλέον ο ίδιος ο Φαραώ διατάζει τον Μωυσή και τον αδελφό του να φύγουν από τη χώρα του. Έχουν ήδη περάσει 430 χρόνια σκλαβιάς! «Σύννεφο» καθοδηγεί 600.000 Ισραηλίτες μπροστά στη θάλασσα την Ερυθρά (= την κόκκινη). Ο Θεός ετοιμάζεται για την τελική μάχη του με τον αμετανόητο βασιλιά Φαραώ. Εκείνος δεν θέλει να στερηθεί την εργασία των σκλάβων και έχει αποστείλει 600 άρματα εναντίον τους. Οι Εβραίοι λιποψυχούν και γογγύζουν. Κι ο Μωυσής πράος, ήσυχος χωρίς να κουνά τα χείλη, φωνάζει στον Θεό! Προσεύχεται. Και το σύννεφο μεμιάς στέκεται ανάμεσα στους Εβραίους και τους Αιγυπτίους· φωτεινό για τους πρώτους σκοτεινό για

«Σταυρόν Χαράξας Μωσής»: Καταβασία του Σταυρού

τους δεύτερους. Το ραβδί του Μωυσή χτυπά τη θάλασσα. Νοτιάς δυνατός χωρίζει τη θάλασσα στα δύο. Μπροστά στους Εβραίους ανοίγεται ένας τεράστιος δρόμος 10 χλμ! Μόλις περνάει και ο τελευταίος, η θάλασσα με το κύππημα της ράβδου «καταπίνει» τους υπερήφανους στρατιώτες του Φαραώ. Η περιπέτεια της ελευθερίας δεν ξεκινά με ηρωικά κατορθώματα των σκλάβων αλλά με μια σκηνή που θυμίζει τη Δημιουργία!

4. Το Πάσχα στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη: ομοιότητες και διαφορές

Το φαγητό του εβραϊκού Πάσχα σήμερα

Η λέξη «Πάσχα» (Πεσάχ) σημαίνει το πέρασμα, τη διάβαση, όπως και προστατεύω (Ησ. 31, 5). Κάθε άνοιξη οι βοσκοί έσφαζαν-θυσίαζαν ένα χρονιάρικο αρνί για να προστατευθεί το κοπάδι τους από τη δαιμονική κακοτυχία και να «δουν» το άγνωστο μέλλον.

Στην Παλαιά Διαθήκη το Πάσχα συνδέθηκε με το πέρασμα του εξολοθρευτή αγγέλου από τα σπίτια και το θάνατο των πρωτοτόκων εκείνη τη «μεγάλη» νύχτα της Εξόδου. Οι Ισραηλίτες έπρεπε να σφάξουν και όρθιοι να καταναλώσουν οικογενειακά ένα αρσενικό χρονιάρικο αρνί. Αυτό έπρεπε να είναι χωρίς μώμο (ψεγάδι) και με το αίμα του «σφράγισαν» τα

κατώφλια των καλυβών τους ώστε να διασωθούν τα παιδιά τους. Αυτή τη γιορτή του Πάσχα γιόρταζαν και γιορτάζουν λαμπρά οι Ισραηλίτες στις 14 Νισάν (Μαρτίου - Απριλίου). Θυμούνται εκτός από τη λευτεριά τους, τη Δημιουργία του κόσμου και αναμένουν με λαχτάρα έναν νέο Μωυσή ελευθερωτή.

Ο Κύριος, στο τελευταίο Πάσχα της επίγειας ζωής του, στο «Μυστικό Δείπνο» που γιόρτασε με τους μαθητές του στο Ανώγι πρόσφερε τον Εαυτό Του αντί του πασχάλιου αμνού για να σωθεί ο κόσμος από τις αμαρτίες.

Ο Μυστικός Δείπνος του Λεονάρντο ντα Βίντσι (ιταλ. Il Cenacolo ή L'Ultima Cena), περίπου 1495-1498, τέμπρα σε γύψο, 460 x 880 εκ., Μιλάνο

7η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Γράψτε τα συναισθήματα που παρουσιάζεται να έχει ο Μωυσής εμπρός στη φλεγόμενη βάτο, στην εικόνα που παρουσιάζεται παρακάτω. Ποια ήταν η εντολή του Κυρίου, μόλις πλησίασε το χώρο;

Ο Μωυσής μπροστά στη φλεγόμενη βάτο. Φορητή εικόνα του 12ου αι. στη Μονή του Σινά

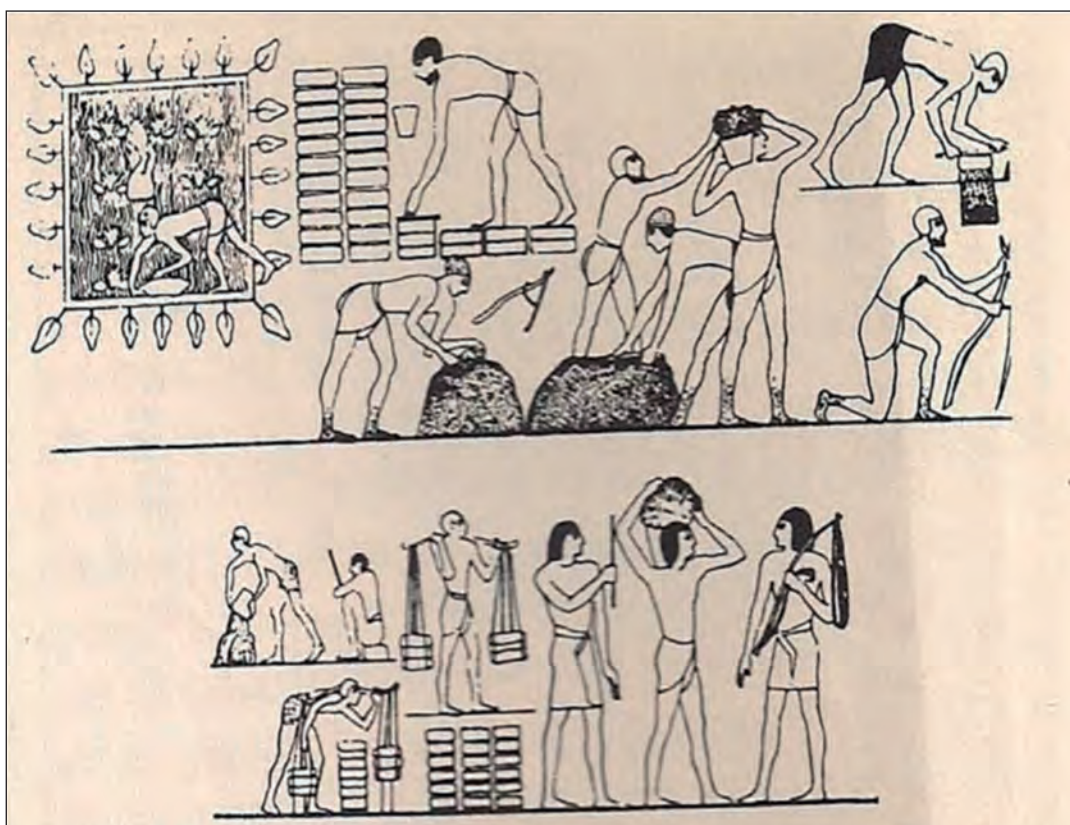
2.

1. Φωτογραφία που παρουσιάζει κατασκευή πλίνθων σε περιοχή κοντά στο Κάιρο. Βοηθάει να καταλάβουμε τη δύσκολη δουλειά των Ισραηλιτών πριν την Έξοδο.

2. Τοιχογραφία από τις Θήβες της Αιγύπτου που θυμίζει την αναγκαστική εργασία στις πόλεις Πιθώμ και Ραμεσσή.

Η επιγραφή της είναι «Το ραβδί είναι στο χέρι μου, μην είσαι τεμπέλης».

Περιγράψτε πως εργάζονταν οι δούλοι που απεικονίζονται. Στη συνέχεια συζητήστε για το σκληρό τρόπο ζωής του λαού στην Αίγυπτο.

3.

Συμπληρώνω την πρόταση

Οι πληγές ήταν ..... Μετά από αυτές ο
..... άφησε ελεύθερους τους .....

Μετά τη διάβαση της ..... θάλασσας ο λαός προχώρησε
στην .....

4.

Διάβασε το παρακάτω κείμενο του θεολόγου και πανεπιστημιακού δάσκαλου Ιωάννη Μούρτζιου. Τι συμπεράσματα βγαίνουν από αυτό για τις «δέκα πληγές του Φαραώ»;

«Οι “πληγές” και τα θαύματα που έγιναν κατά την πορεία στην έρημο θέλουν να δείξουν το ανθρωπίνως αδύνατο αυτού που έγινε (:δηλαδή την Έξοδο από την Αίγυπτο). Ο σκοπός είναι σαφής: Παιδιά και εγγόνια (Εξ. 10,2), ολόκληρη η γη (Εξ. 9,16) θα γνωρίσει τι ακριβώς έκανε ο Γιαχβέ (:ο Κύριος, ο Θεός). Οι “πληγές” μαρτυρούν τη δύναμη του Γιαχβέ όχι μόνο για τους Ισραηλίτες αλλά και για τον κόσμο όλο»..... Γενικά πρέπει να πούμε πως η θρησκεία, αυτή της πίστης και της ελπίδας στο Θεό έχει μέσα στην ουσία της την έννοια της υπέρβασης και του θαύματος, εκείνα όμως από τα θαυμαστά που εξαιρούνται ιδιαίτέρως δεν είναι τα επιμέρους εντυπωσιακά συμβάντα , αλλά η κυριαρχία του Θεού στην ιστορία.....»

Πηγή: Μούρτζιος Ιωάννης Χρ. (2016). Από τον γογγυσμό στην δοξαλόγηση του Θεού. Η σχέση του Θεού με τον λαό Ισραήλ στην ιστορία. Θεσσαλονίκη: Ostrakon Publishing, σσ. 65-66

Όπως αφηγείται η Παλαιά Διαθήκη, ο Φαραώ μετάνιωσε που άφησε να φύγουν οι Ισραηλίτες, μετά τις πληγές. «Τότε ο Φαραώ έξεψε τις άμαξές του και πήρε μαζί του τους πολεμιστές του» (Έξ 14,6). Η πολεμική άμαξα σκαλισμένη σε ασβεστόλιθο, που βρέθηκε στο Ναό του Σηθ στην Άβυδο, μας θυμίζει τη σκηνή. Μετά από αυτά που διάβασες στο κείμενο του Ιωάννη Μούρτζιου ποια είναι η γνώμη σας για αυτή την αναφορά της Παλαιάς Διαθήκης; Γιατί καταγράφει την άστοχη ενέργεια του Φαραώ;

5.

Στις εικόνες παρουσιάζονται στιγμιότυπα από το τραπέζι του εβραϊκού Πάσχα, το βιβλίο πασχαλινών προσευχών, φαγητά και ποτά. Μπορείς να ξεχωρίσεις κάποια από αυτά; Γράψε δίπλα τους τι είναι.

Το γεύμα του Πάσχα.

8η Διδακτική Ενότητα.

Εμπόδια στην πορεία για την ελευθερία

1. Το μάννα εξ' ουρανού και το νερό από την πέτρα: Ο Θεός μεριμνά για τις βιοτικές ανάγκες – τον «επιούσιο άρτο» των ανθρώπων (Έξ. 16, 13-16· 17, 1-7)

«Το βράδυ ήρθε ένα σμήνος από ορτύκια και σκέπασε το στρατόπεδο· και το πρωί τριγύρω στο στρατόπεδο υπήρχε ένα στρώμα δροσιάς. Όταν διαλύθηκε η δροσιά, σχηματίστηκε πάνω στην επιφάνεια της ερήμου κάτι σαν λεπτή πάχνη. Το είδαν οι Ισραηλίτες, αλλά δεν ήξεραν τι ήταν, και ρωτούσαν ο ένας τον άλλο: “Τι είν’ ετούτο;” Ο Μωυσής τους είπε: “Αυτό είναι το ψωμί που σας δίνει ο Κύριος να φάτε. Ο Κύριος διέταξε να μαζεύετε απ’ αυτό, ο καθένας όσο χρειάζεται: ένα γομόρ, για κάθε άτομο. Καθένας θα μαζεύει ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που μένουν μαζί του στην ίδια σκηνή”. [...] Ολόκληρη η Ισραηλιτική κοινότητα έφυγε από την έρημο Σιν και έφτασε, με ενδιάμεσους σταθμούς, στη Ραφιδίν, σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου.

Εκεί στρατοπέδευσαν, αλλά δεν υπήρχε νερό να πιούν. Άρχισαν τότε να τα βάζουν με το Μωυσή: “Δώσε μας νερό να πιούμε”, του φώναζαν. Ο Μωυσής τους είπε: “Γιατί τα βάζετε μαζί μου; Γιατί προκαλείτε τον Κύριο;” [...]. Τότε ο Μωυσής προσευχήθηκε στον Κύριο και είπε: “Τι να κάνω γι’ αυτόν το λαό; Λίγο ακόμα και θα με λιθοβολήσουν”. Ο Κύριος είπε στο Μωυσή: “Προχώρα μπροστά από το λαό, [...] πάρε στο χέρι και το ραβδί σου με το οποίο χτύπησες το Νείλο, και πήγαινε. Εγώ θα βρίσκομαι εκεί πριν από σένα, πάνω στο βράχο, στο όρος Χωρήβ. Χτύπα το βράχο, και θα βγει από ‘κει νερό για να πει ο λαός’».

Ο δρόμος προς τη Γη της Επαγγελίας δεν ήταν ο σύντομος παραλιακός αλλά μακρύς μέσα από την έρημο. Ο Κύριος, όμως, δεν τους εγκατέλειψε! Την καυτή μέρα οι Ισραηλίτες ένοιωθαν την παρουσία Του σαν σύννεφο που τους σκέπαζε από τη φοβερή ζέστη και τους δρόσιζε ενώ το βράδυ μεταμορφωνόταν σε στύλο φωτιάς, που τους έδειχνε το δρόμο. Ο λαός συχνά βαρυγκομούσε και τα «έβαζε» με τον Μωυσή. Προτιμούσε τη γη της σκλαβιάς, όπου τους πρόσφεραν «πολυτέλειες» - λιχουδιές, καζάνια με κρέας, σκόρδα και κρεμμύδια, παρά την έρημο της ελευθερίας. Προτιμούσαν να είναι σκλάβοι του Φαραώ παρά δούλοι του Θεού! Κι όμως ο Κύριος τους πρόσφερε νερό από πέτρα, ορτύκια (πουλιά που μεταναστεύουν όμως όχι το καλοκαίρι αλλά την άνοιξη) και κατεξοχήν το μάννα, που είχε της γεύση της μελωμένης τηγανίτας. Έπρεπε μόνον να φροντίζουν για τον άρτο τον «επιούσιο» και να μην αποθηκεύουν για το «αύριο».

Η σκληρή έρημος

Τα ορτύκια

Ο Μωυσής λαμβάνει τις Εντολές, τους Οδοδείκτες της Ευτυχίας

2. Ο χρυσός μόσχος στο Σινά: Η σχέση με τον Θεό δοκιμάζεται (Έξ. 32, 1-8)

«Όταν οι Ισραηλίτες είδαν ότι ο Μωυσής αργούσε να κατεβεί από το βουνό, μαζεύτηκαν γύρω από τον Ααρών και του έλεγαν: “Σήκω, φτιάξε μας θεούς, που να προπορεύονται στο δρόμο μας, γιατί αυτός ο Μωυσής, ο άνθρωπος που μας έβγαλε από την Αίγυπτο, δεν ξέρουμε τι έγινε”. Ο Ααρών τους είπε: “Βγάλτε τα χρυσά σκουλαρίκια που έχουν στ’ αυτιά τους οι γυναίκες σας, οι γιοι σας και οι κόρες σας και φέρτε τα σ’ εμένα”. [...] Εκείνος τα πήρε και τα έλειωσε, τα έχυσε σ’ ένα καλούπι και έκανε απ’ αυτά ένα άγαλμα μοσχαριού. Φώναξε τότε ο λαός: “Αυτός είναι ο θεός σου, Ισραήλ, που σ’ έβγαλε από την Αίγυπτο!”. [...] Τότε είπε ο Κύριος στο Μωυσή: “Πήγαινε, κατέβα, γιατί ο λαός που έβγαλες από την Αίγυπτο έπεσε σε μεγάλη αμαρτία. Έφυγαν γρήγορα από το δρόμο που τους έδειξα. Έφτιαξαν ένα χυτό μοσχάρι και το προσκύνησαν” [...]».

Ο Μωυσής μιλούσε στο Σινά με τον Θεό και του παρέδωσε τις δύο πλάκες της διαθήκης. Ο λαός βλέποντας την καθυστέρηση του αρχηγού τους, ξεχνούν τα δώρα του Θεού τους. Απαιτούν ένα χρυσό ταύρο, «επιστρέφοντας» στο θεό – Άπι των Αιγυπτίων. Ακολούθως επιδόθηκαν σε θυσίες και όργια. Τότε ο Θεός απευθύνεται στον Μωυσή και ζητά την «άδειά» του: «Άφησε με, να τους εξοντώσω!» και ο Μωυσής «υποχρεώνεται» να προσευχηθεί για το λαό του: «Συγχώρεσέ μας Κύριε! Θυμήσου τον Αβραάμ, τον Ισαάκ! Θυμήσου τι τους υποσχέθηκες! Τι θα πουν οι εχθροί μας για Σένα, άμα δουν τον λαό σου να πεθαίνει αβοήθητος εδώ στις ερημιές;». Για άλλη μια φορά «νικά» το έλεος και η αγάπη του Θεού. Ο Μωυσής γύρισε στους πρόποδες του βουνού κι έσπασε τις δύο πλάκες! Έλιωσε το χρυσάφι. 3000 άνθρωποι που έκαναν το μοσχάρι πέθαναν - αποκόπηκαν από το σώμα του λαού, για να μη μολυνθεί ολόκληρο.

Η λατρεία του «Χρυσού»

3. Η έρημος: ένα σπουδαίο «σχολείο» για τον λαό του Θεού

Βλέποντας τις περιπέτειες των Ισραηλιτών στην έρημο, διαπιστώνουμε ότι τελικά ο τόπος αυτός έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά:

Πρώτον, είναι ιδιαίτερα αφιλόξενος· πρόκειται για ένα μέρος όπου σπάνια βρίσκει κανείς τροφή και νερό. Γενικότερα, μέσα στην έρημο ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει.

Δεύτερον, είναι τόπος στον οποίον η πίστη – εμπιστοσύνη δοκιμάζεται. Τι σημαίνει αυτό; Ότι οι Ισραηλίτες καθ' όλη τη διάρκεια της πορείας τους μέσα στην έρημο, και μάλιστα όταν έρχονται αντιμέτωποι με συγκεκριμένες δυσκολίες, όπως η πείνα, η δίψα και η απόγνωση, τότε τα γεγονότα αυτά τους βοηθούν να συνειδητοποιήσουν εάν αγαπούν αληθινά τον Θεό, με όλη την καρδιά τους, χωρίς να αμφιβάλλουν για την παντοδυναμία του και τη φιλευσπλαχνία του· και, επίσης, εάν πραγματικά εμπιστεύονται εκείνον που τους ελευθέρωσε από τη χώρα της δουλείας, την Αίγυπτο.

Το μεγάλο «φροντιστήριο» Πίστης της Ερήμου

Η έρημος Σινά σήμερα

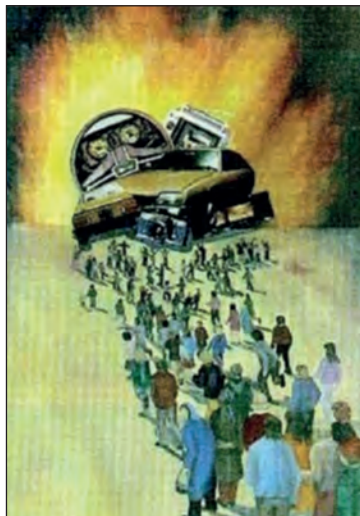
Επομένως, η έρημος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα σπουδαίο σχολείο για τους Ισραηλίτες, μέσω του οποίου θα οδηγηθούν στη Γη της Επαγγελίας.

Έρημος του Σινά

**4. Τι γοητεύει τον σύγχρονο άνθρωπο:
ο Θεός ή τα ελκυστικά υποκατάστατά του;**

Τα «είδωλα» του σύγχρονου
Ανθρώπου

Είδαμε προηγουμένως ότι οι Ισραηλίτες ζήτησαν από τον Ααρών να τους φτιάξει ένα άγαλμα, το οποίο θα απεικόνιζε τον Θεό τους. Γιατί το ζήτησαν αυτό; Τι είχαν πραγματικά ανάγκη; Μάλλον ήθελαν κάτι που ζητούν οι άνθρωποι σε κάθε εποχή: όλοι έχουν ανάγκη από κάτι χειροπιαστό, κάτι που να τους προσφέρει μία εύκολη και γρήγορη λύση στα προβλήματα τους. Οι Ισραηλίτες, όσο διάστημα ο Μωυσής λείπει για να παραλάβει τις 10 Εντολές από τον ίδιο τον Θεό, φαίνεται ότι χάνουν την εμπιστοσύνη στον Θεό· και τότε, αναζητούν μία λύση εύκολη και γρήγορη. Το να γνωρίσουν τον Θεό καλύτερα, το φτιάξουν μία σχέση εμπιστοσύνης μαζί του, είναι πράγματα που θέλουν χρόνο και κόπο. Οι Ισραηλίτες όμως, στην περίπτωση αυτή, δεν θέλουν να κοπιάσουν, δεν θέλουν να κουραστούν λίγο περισσότερο, δεν θέλουν να προσπαθήσουν να γνωρίσουν καλύτερα τον Θεό που τους αγαπά. Και για τον λόγο αυτό ζητούν από τον Ααρών να τους φτιάξει ένα χρυσό μοσχάρι. Έτσι, νομίζουν ότι ο Θεός τους θα είναι κάτι

που μπορούν να το έχουν άμεσα στα χέρια τους ανά πάσα στιγμή, χωρίς να κοπιάσουν και χωρίς να είναι αναγκαίο να έχουν μία σχέση εμπιστοσύνης μαζί του. Αυτό το άγαλμα όμως είναι ένα είδωλο, ένας ψεύτικος Θεός, και το μόνο που χαρίζει στον άνθρωπο είναι μία ψευδαίσθηση, μία απάτη ότι τα σπουδαία πράγματα στη ζωή του μπορούν να τα αποκτήσει εύκολα, χωρίς θυσίες και χωρίς αγώνα. Μήπως, υπάρχουν και στις μέρες μας τέτοια είδωλα, τέτοιου είδους ψεύτικοι Θεοί; Ας προβληματιστούμε λίγο στο θέμα αυτό.

8η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Αντιστοιχείστε τους σταθμούς των Ισραηλιτών στην έρημο (ΣΤΗΛΗ Α) με τις περιγραφές που υπάρχουν στη ΣΤΗΛΗ Β.

ΣΤΗΛΗ Α	ΣΤΗΛΗ Β
Μερά (Έξ. 15,23 κ.ε.)	Δίνεται το μάννα και τα ορτύκια στους Ισραηλίτες
Αιλίμ (Έξ. 15,27)	Νερό από τα βράχια, η μάχη με τους Αμαληκίτες
Έρημος Σιν (Έξ. 16, 1 κ.ε.)	Στέλνονται κατάσκοποι στη Χαναάν
Ραφιδίν (Έξ. 17, 1 κ.ε.)	Τα πικρά νερά γίνονται γλυκά
Όρος Σινά (Έξ. 19,1 κ.ε.)	Ο Θεός δίνει τον Νόμο
Έρημος Φαράν (Αρ. 13,1 κ.ε.)	Δώδεκα πηγές νερού και εβδομήντα φοίνικες

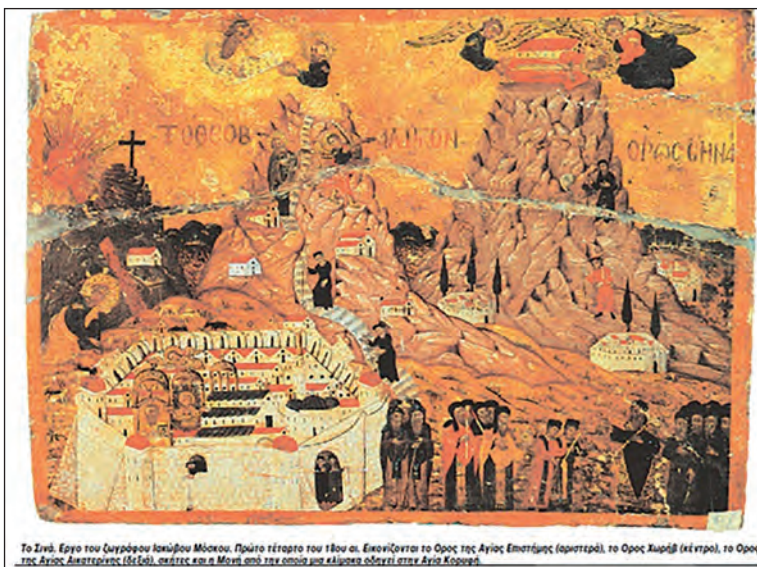
2.

Οι Ισραηλίτες θέλουν να κατασκευαστεί ένα χρυσό μοσχάρι και να το λατρέψουν. Γιατί το κάνουν αυτό, ενώ ο Θεός τους βοηθούσε συνεχώς; Λάβετε υπόψη σας ότι το μοσχάρι ήταν για πολλούς αρχαίους λαούς της περιοχής σύμβολο μυϊκής δύναμης και γονιμότητας της φύσης.

3.

Η εικόνα δείχνει σκηνές από τη ζωή των μοναχών στην Χερσόνησο του Σινά. Να την περιγράψετε και στη συνέχεια συζητήστε γιατί επέλεξαν οι μοναχοί να ζήσουν σε αυτόν τον τόπο, στον οποίο δόθηκαν οι Εντολές από τον Θεό.

4.

Αν ένας Ισραηλίτης κρατούσε ημερολόγιο για τα γεγονότα της πορείας στην έρημο, μετά την Έξοδο, τι θα έγραφε σε αυτό για το νερό που ανάβλυσε από το βράχο της ερήμου Σιν και το Μάνα;

Από την Αίγυπτο στη Γη της Επαγγελίας

.....

Εστι έρημο Σιν

Το Μάνα

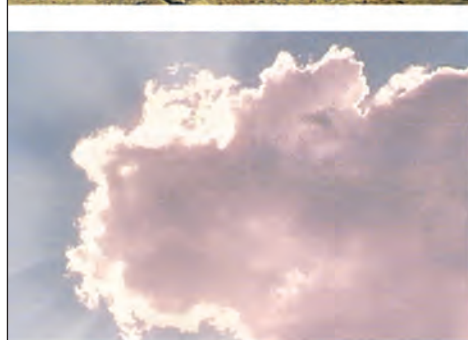
5.

Γράφω δίπλα σε κάθε πρόταση ανάλογα ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ

- Ο χρυσός μόσχος δοκίμασε τη σχέση του Θεού με το λαό
- Οι Ισραηλίτες χόρτασαν στην έρημο με ψωμιά που έπεσαν από τον ουρανό
- Το νερό βρέθηκε χάρη στην προσευχή του Μωυσή
- Τα ορτύκια χόρτασαν τους Ισραηλίτες
- Ο λαός παραπονούνταν στο Μωυσή για τις δυσκολίες της ερήμου

6.

Οι παρακάτω εικόνες από την έρημο του Σινά δίνουν, κατά τη γνώμη σας, απαντήσεις στο ερώτημα «Γιατί η έρημος ήταν ένα σπουδαίο “σχολείο” για το λαό του Θεού». Συζητήστε τις σκέψεις σας με τους συμμαθητές σας.

9η Διδακτική Ενότητα.

Η περιπλάνηση χρειάζεται πυξίδα!

1. Ο Δεκάλογος στο Σινά: Ο Θεός συνάπτει Διαθήκη με τον λαό του πάνω σε δύο πλάκες.

Θέα του Όρους Σινά τα ξημερώματα, από την περιοχή της Ι. Μ. της Αγίας Αικατερίνης. Διακρίνεται η Ερυθρά Θάλασσα

Ο Μωυσής λαμβάνει τις Δέκα Εντολές

Στο όρος Σινά, την πλέον σημαντική στάση του λαού στην πορεία του από τη σκλαβιά της Αιγύπτου για την ελευθερία, γίνεται η Διαθήκη, δηλαδή η Συμφωνία ανάμεσα στον Θεό και στον λαό. Βασικό χαρακτηριστικό της είναι η ελεύθερη αποδοχή της από μέρους του λαού. Ο Θεός δεσμεύεται να προστατεύει και να αγαπά τον άνθρωπο και ζητά από αυτόν να αγαπάει με όλες τις δυνάμεις του τον Θεό και τον συνάνθρωπό του.

Η Διαθήκη περιλαμβάνει νόμους και κανόνες. Επίκεντρό της είναι οι Δέκα Εντολές, οι οποίες, με συνοπτικό τρόπο, αναδεικνύουν βασικές πτυχές της σχέσης με τον Θεό και τον συνάνθρωπο.

«Ο Θεός μίλησε στο λαό και είπε αυτούς τους λόγους:

1. Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σου, που σε έβγαλα από την Αίγυπτο, τον τόπο της δουλείας. Δεν θα υπάρχουν για σένα άλλοι θεοί εκτός από μένα.
2. Δεν θα κατασκευάσεις για σένα είδωλα και κανενός είδους ομοίωμα που να αντιπροσωπεύει οτιδήποτε βρίσκεται ψηλά στον ουρανό ή εδώ κάτω στη γη ή μέσα στα νερά, κάτω απ' τη γη. Δεν θα τα προσκυνάς ούτε θα τα λατρεύεις, γιατί εγώ ο Κύριος, ο Θεός σου είμαι Θεός που απαιτώ αποκλειστικότητα.
3. Δεν θα προφέρεις για ασήμαντους λόγους το όνομα του Κυρίου, του Θεού σου..
4. Να αφιερώνεις την ημέρα του Σαββάτου στον Κύριο και Θεό σου. Έξι μέρες θα εργάζεσαι. ... Αλλά η έβδομη μέρα είναι μέρα ανάπαυσης, αφιερωμένη σ' εμένα, τον Κύριο τον Θεό σου.
5. Να τιμάς τον πατέρα σου και τη μητέρα σου
6. Δεν θα φονεύσεις,
7. Να αφιερώνεσαι στον άντρα σου ή στη γυναίκα σου
8. Δεν θα κλέψεις,
9. Δεν θα καταθέσεις ψεύτικη μαρτυρία ενάντια στο συνάνθρωπό σου.
10. Δεν θα επιθυμήσεις τίποτε απ' ό,τι ανήκει στο συνάνθρωπό σου: ούτε το σπίτι του ούτε τη γυναίκα του, το παιδί του ή τα ζώα του» (Έξ, 20,1-17).

2. Εντολές και διατάξεις για τη ζωή: Εγγύηση για να παραμείνει ζωντανή η σχέση με τον Θεό

Είναι γνωστό ότι ο Δεκάλογος αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης σειράς εντολών και διατάξεων που έδωσε ο Θεός στο λαό και, σύμφωνα με την παράδοση, κατέγραψε ο Μωυσής (Μωσαϊκός νόμος). Αυτές ρυθμίζουν τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και τη λατρευτική ζωή των Ισραηλιτών.

Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω:

- «1 Ο Κύριος έδωσε εντολή στο Μωυσή:
 2 να πει σ' όλη την ισραηλιτική κοινότητα:
 Να είστε άγιοι, γιατί εγώ ο Κύριος, ο Θεός σας, είμαι άγιος.
 3 Να σέβεται καθένας τον πατέρα του και την μητέρα του και να τηρείτε τα Σάββατά μου. Εγώ είμαι ο Κύριος, ο Θεός σας.
 4 Να μην προτιμάτε τα είδωλα αντί για μένα, και να μη φτιάχνετε θεούς από λιωμένο μέταλλο για να τους προσκυνάτε. Εγώ, ο Κύριος, είμαι ο Θεός σας.
 5 Όταν μου προσφέρετε θυσία κοινωνίας, πρέπει να την προσφέρετε με τρόπο που να γίνεται αποδεκτή...
 9 Όταν θερίζετε τα χωράφια σας, μην κόβετε τα στάχυα ως την τελευταία γωνιά του χωραφιού σας· και μη γυρίζετε πίσω, μετά το θερισμό, για να μαζέψετε τα στάχυα που παρέπεσαν.
 10 Ούτε να γυρνάτε πίσω στο αμπέλι σας για να μαζέψετε τα τσαμπιά που έμειναν ή τις ρώγες που έχουν πέσει· να τ' αφήνετε για τον φτωχό και για τον ξένο. Εγώ, ο Κύριος, είμαι ο Θεός.
 11 Μην κλέβετε, μη λέτε ψέματα, μην εξαπατάτε ο ένας τον άλλον.
 12 Μην ορκίζεστε ψέματα στο όνομά μου, γιατί έτσι βεβηλώνετε το όνομα του Θεού σας. Εγώ είμαι ο Κύριος.
 13 Μην εκμεταλλεύεσαι τον άλλο και μην τον ληστεύεις. Το ημερομίσθιο του εργάτη μην το κατακρατείς ούτε για μία μέρα. 14 Μη βρίζεις τον κουφό και μη βάζεις εμπόδια στον τυφλό, αλλά να φοβάσαι τον Θεό σου. Εγώ είμαι ο Κύριος» (Λευιτ. 19, 1-14).

Αριστερά:

«Ούτε να γυρνάτε πίσω στο αμπέλι σας για να μαζέψετε τα τσαμπιά που έμειναν ή τις ρώγες που έχουν πέσει· να τ' αφήνετε για τον φτωχό και για τον ξένο» (Λευιτ. 19,10)

Δεξιά:

Το δείπνο του Ιουδαϊκού Πάσχα

Για τις γιορτές, που αποτελούν βασικό μέρος της λατρευτικής ζωής, αναφέρονται τα εξής:

- 4 Οι γιορτές του Κυρίου, στις οποίες θα συγκαλείτε ιερές συνάξεις και θα τις γιορτάζετε στον καθορισμένο καιρό τους, είναι οι ακόλουθες:

Γιορτές του Πάσχα και των Αζύμων

- 5 Τη δέκατη τέταρτη μέρα του πρώτου μήνα το βράδυ, είναι το Πάσχα του Κυρίου.
6 Τη δέκατη πέμπτη του ίδιου μήνα, θα είναι η γιορτή των Αζύμων. Εφτά μέρες συνέχεια θα τρώτε ψωμί χωρίς προζύμι.
7 Την πρώτη μέρα θα έχετε ιερή σύναξη. Δε θα κάνετε καμιά χειρωνακτική εργασία.
8 Εφτά μέρες θα προσφέρετε στον Κύριο θυσία που γίνεται με φωτιά· την έβδομη μέρα θα έχετε ιερή σύναξη. Δε θα κάνετε καμιά χειρωνακτική εργασία (Λευιτ. 23, 4-8).

Ιουδαϊκή Πεντηκοστή

«...θα την υπενθυμίζετε με σαλπίσματα...» (Λευιτ. 23, 23-24)

Οι γιορτές της Πεντηκοστής και των Πρωτογεννημάτων

- 15 Έπειτα θα μετρήσετε εφτά πλήρεις εβδομάδες από την επόμενη του Σαββάτου εκείνου, που θα φέρετε το δεμάτι να το προσφέρετε με την ειδική τελετουργική κίνηση στον Κύριο.
16 Θα μετρήσετε πενήντα μέρες ως την επόμενη του έβδομου Σαββάτου και τότε θα προσφέρετε στον Κύριο νέα αναιμάκτη θυσία από σιτηρά (Λευιτ. 23, 15-16).

Η πρώτη του έτους

- 23-24 Επίσης ο Κύριος έδωσε στους Ισραηλίτες τις ακόλουθες οδηγίες μέσω του Μωυσή:
Η πρώτη ημέρα του έβδομου μήνα, θα είναι μέρα απόλυτης ανάπαυσης, που θα την υπενθυμίζετε με σαλπίσματα και θα έχετε ιερή σύναξη.
25 Δεν επιτρέπεται να κάνετε καμιά χειρωνακτική εργασία και θα προσφέρετε στον Κύριο θυσία που γίνεται με φωτιά (Λευιτ. 23, 23-25).

Ημέρα του Εξιλασμού

- 26-27 Η δέκατη μέρα αυτού του έβδομου μήνα, συνέχισε ο Κύριος, θα είναι η μέρα του Εξιλασμού. Εκείνη την ημέρα θα συγκαλείτε ιερή σύναξη, θα ταπεινώνεστε και θα προσφέρετε στον Κύριο θυσία που γίνεται με φωτιά.
28 Δεν επιτρέπεται να κάνετε καμιά χειρωνακτική εργασία· είναι η ημέρα του Εξιλασμού, όπου γίνεται για σας η τελετουργία της εξιλέωσής σας ενώπιον του Κυρίου του Θεού σας,
29 Όποιος δεν ταπεινώνεται εκείνη την ημέρα, θα αποκόπτεται από το λαό του (Λευιτ. 23, 26-29).

Γιορτή της Σκηνοπηγίας

- 33-34 Ο Κύριος έδωσε επίσης τις ακόλουθες οδηγίες στους Ισραηλίτες μέσω του Μωυσή:
Τη δέκατη πέμπτη μέρα αυτού του έβδομου μήνα, θα είναι η γιορτή της Σκηνοπηγίας για τον Κύριο, και θα διαρκεί εφτά μέρες» (Λευιτ. 23, 33-34).

3. «Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον» (Μτ. 5, 17): Ο Νόμος ὡς Οδηγὸς στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη

Ο Νόμος εἶναι δωρεὰ τοῦ Θεοῦ στους ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἀποτελοῦσε ὁδηγὸ που ἔδινε κατευθύνσεις γιὰ το πῶς ἔπρεπε νὰ ζουν, ὥστε νὰ ἔχουν καλὲς σχέσεις με τὸν Θεὸ καὶ τοὺς συνανθρώπους καὶ νὰ ζουν ἀρμονικά. Ο ἴδιος ὁ Χριστὸς τόνισε τὴν ἀξία τοῦ ἀναφέροντας

«17 Μὴ νομίσητε πῶς ἦρθα γιὰ νὰ καταργήσω τὸ νόμο ἢ τοὺς προφῆτες. Δὲν ἦρθα γιὰ νὰ τὰ καταργήσω, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὰ πραγματοποιήσω.

18 Σας βεβαιώνω πῶς ὅσο ὑπάρχει ὁ κόσμος, ἕως τὴ συντέλειά του, δε θα πάψει νὰ ἰσχύει οὔτε ἓνα γιώτα ἢ μία οἰξία ἀπὸ τὸ νόμο». (Μτ. 5, 17-18).

Ο Χριστὸς διδάσκει
τὸν πλοῦσιο νέο

4. «Ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν βρίσκει τὴν ολοκλήρωσή της στὴν προσευχὴ ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου» (γέρων Σωφρόνιος Σαχάρωφ): ἡ ἀγάπη τῶν πάντων ὡς ἡ κατεξοχὴν ἐντολὴ στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ ἀληθινὴ προσευχὴ εἶναι δῶρο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο συνεχῶς ἐνεργεῖ στὴν Ἐκκλησία. Εἰδικὰ ἡ προσευχὴ ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου πρέπει νὰ ἀποτελεῖ συνεχὴ φροντίδα τοῦ πιστοῦ. Ὅποτε ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἔχει σημασία γιὰ τοὺς χριστιανούς ἀν τοποθετηθεῖ μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀγάπης γιὰ ὅλους. Ὅταν ἡ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνεται ἡ δύναμη που ἐνεργεῖ στὸν ἄνθρωπο, τότε ἐκπληρώνεται ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης που ἐπικεντρώνεται στὴ φροντίδα γιὰ τὸ συνάνθρωπο καὶ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο.

Γέρων Σωφρόνιος Σαχάρωφ

5. Ἡ Θεία Λειτουργία ὡς κατεξοχὴν ἐκφραση τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ τήρηση τοῦ Νόμου σήμαινε γιὰ τὸ λαὸ ὅτι δέχονταν τὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπικοινωνία μαζί του. Τὸν ἴδιο ρόλο ἔχει καὶ ἡ συμμετοχὴ στὴ Θεία Λειτουργία. Ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη του γιὰ Αὐτόν. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἀφορᾶ καὶ τὸ συνάνθρωπο. Ἔτσι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ κοινωνοῦμε ἀπὸ τὸ κοινὸ ποτήριο τῆς Θείας Ευχαριστίας, ἀποδεικνύοντας ἔτσι ὅτι ἀποτελοῦμε τὸ Σῶμα Χριστοῦ, που τὸ κάθε μέλος του ὀφείλει νὰ διακρίνεται γιὰ τὴ θυσιαστικὴ ἀγάπη του γιὰ τοὺς ἄλλους.

Ο Μέγας Ἀρχιερεὺς
με ἱεράρχες, Μουσεῖο
ἐκκλησιαστικῆς τέχνης ἱερὰς
Μονῆς Στροφάδων καὶ Ἁγίου
Διονυσίου, ἱερά Μητρόπολις
Ζακύνθου & Στροφάδων

9η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Τα κείμενα που ακολουθούν χρησιμοποιήστε τα για να συζητήσετε. Στη συνέχεια, αφού χωριστείτε σε ομάδες, κάθε μία να φτιάξει ένα μήνυμα, σύνθημα ή σκίτσο. Όλα αυτά θα δημιουργήσουν ένα κολλάζ που θα αναρτηθεί σε τοίχο του σχολείου, αφού ζητηθεί η άδεια του Διευθυντή σας.

<p>«Ο Νόμος που δόθηκε από το Θεό στους Ισραηλίτες σφράγισε τη Διαθήκη-συμφωνία που έκλεισαν μαζί του. Δεν είναι μια σειρά από εντολές που ο άνθρωπος είναι υποχρεωμένος, θέλει δε θέλει, να τις τηρήσει. Ας μη ξεχνούμε ότι, πριν δοθεί ο Νόμος οι Ισραηλίτες κλήθηκαν να αποφασίσουν ελεύθερα, αν θέλουν να γίνουν λαός του Θεού, συμμετέχοντας στο σχέδιο της σωτηρίας, που άρχισε να πραγματοποιείται με την απελευθέρωση από τη δουλεία της Αιγύπτου».</p> <p>Δόικος Δ. – Κωνσταντίνου Μ. -Καζάρη Π. (1987). Προετοιμασία των ανθρώπων για τον καινούριο κόσμο του Θεού. Αθήνα: ΟΕΔΒ, σ. 86</p>	<p>«Στο Σινά ο Γιαχβέ (:ο Κύριος) αποκαλύπτεται ως ο Θεός, ο οποίος έσωσε τον Ισραήλ από την Αίγυπτο και αυτοπαρουσιάζεται ως ο Θεός ο οποίος ήδη από την αρχή της ιστορίας εκλέγει τους Πατριάρχες και τους υπόσχεται την κατοχή της γης Χαναάν (Εξ. 19,16-20,21). Ο Γιαχβέ γίνεται συγκεκριμένος για τους Ισραηλίτες και η σχέση μεταξύ Θεού και λαού ορίζεται με τη σύναψη της Διαθήκης».</p> <p>Μούρτζιος Ιωάννης Χρ. (2016). «Από τον γογγυσμό στην δοξολόγηση του Θεού». Θεσσαλονίκη: Ostrakon Publishing, σ.38,</p>
--	--

2.

Παρατηρήστε την εικόνα «Ο Μωυσής παίρνει τις Δέκα Εντολές» και απαντήστε στα ερωτήματα:

- Πώς παρουσιάζεται ο Μωυσής στην εικόνα;
- Πώς αντιδράει ο λαός στην παράδοση από τον Θεό των Δέκα Εντολών στο Μωυσή;
- Πώς παρουσιάζεται το φυσικό περιβάλλον του Σινά;

3.

Διατάξεις από το Νόμο του Θεού: Το Ιωβηλαίο Έτος.

«Και τη δέκατη μέρα του έβδομου μήνα του πενηκοστού έτους, θα ηχήσετε δυνατά τις σάλπιγγες σ' όλη τη χώρα και θα το ανακηρύξετε άγιο· είναι το ιωβηλαίο έτος. Την ίδια εκείνη μέρα του εξιλασμού θα κηρύξετε απελευθέρωση για όλους τους κατοίκους της χώρας. Κάθε ιδιοκτησία που έχει πουληθεί, θα επιστραφεί στον αρχικό ιδιοκτήτη της και καθένας που έχει πουληθεί ως δούλος, θα γυρίσει στην οικογένειά του..... Κατά το ιωβηλαίο έτος, καθένας θα μπορεί να αποκτήσει πάλι την κυριότητα της ιδιοκτησίας του αν αυτή είχε πουληθεί.... Κανείς σας να μην εκμεταλλεύεται το διπλανό του, αλλά να σέβεστε το Θεό σας· εγώ ο Κύριος, είμαι ο Θεός σας». (Λευιτ. 25, 9-10. 13, 17)

Βοηθούσαν, κατά τη γνώμη σας, οι διατάξεις του Ιωβηλαίου έτους την ισραηλιτική κοινωνία; Να χωριστείτε σε ομάδες, να κάνετε τη σχετική συζήτηση και να ανακοινώσετε, στη συνέχεια, τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια της τάξης.

Πηγή εικόνας: users.sch.gr/aiasgr/

4.

Το όρος των Εντολών του Θεού στην τέχνη

Ο παρακάτω πίνακας του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (Ελ Γκρέκο) που τιτλοφορείται «Άποψη της Μονής και του όρους Σινά» βρίσκεται στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης. Σε αυτόν απεικονίζονται οι

τρεις υψηλότερες κορυφές του Όρους Σινά, το μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης και ομάδες οδοιπόρων.

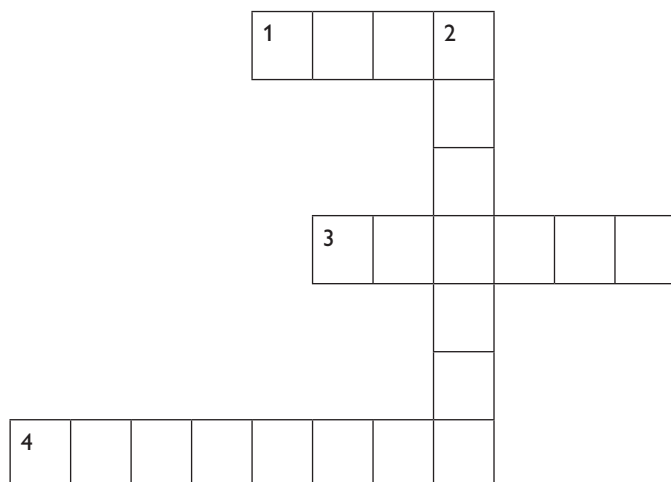
Αφού χωριστείτε σε ομάδες, κάθε ομάδα να αναλάβει να απαντήσει σε ένα από τα παρακάτω ερωτήματα:

- Τι συναισθήματα θα κατέκλυζαν τους προσκυνητές όταν αντίκριζαν το όρος Σινά;
- Τι γνωρίζετε για το Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης του Σινά;
- Ποια στοιχεία του πίνακα τον παρουσιάζουν ως τόπο στον οποίο ο Θεός έδωσε τις Εντολές Του στο Μωυσή;
- Αν ήσουν οδοιπόρος στο όρος Σινά πώς θα ήταν για σένα η «ζωή με τον Θεό» (για παράδειγμα, πώς θα συμμετείχες στη Θεία Λειτουργία στο Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης του Σινά);

5.

ΛΥΣΤΕ ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ (Δημιουργήθηκε με το «Web 2.0» εργαλείο δημιουργίας σταυρόλεξων Crossword Labs <https://crosswordlabs.com/>)

Η περιπλάνηση χρειάζεται πυξίδα!

Οριζόντια

1. ΣΕ ΔΥΟ ΠΛΑΚΕΣ ΓΡΑΦΤΗΚΑΝ ΟΙ .... ΕΝΤΟΛΕΣ
3. ΠΗΡΕ ΤΙΣ ΕΝΤΟΛΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΟ
4. ΓΙΟΡΤΑΖΟΝΤΑΝ ΚΑΘΕ ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Κάθετα

2. ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΝΤΟΛΗ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ «ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ Ο ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΣΟΥ ΠΟΥ ΣΕ ΕΒΓΑΛΑ ΑΠΟ ΤΗΝ .....»

6.

Γράψτε τις λέξεις που λείπουν (επιλέγοντας από τις προτεινόμενες) στο παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο της Εξόδου, και θα γνωρίσετε έναν ακόμη σπουδαίο θεσμό της Παλαιάς Διαθήκης: το Σαββατικό Έτος.

«Έξι χρόνια θα ..... τη γη σου και θα κάνεις συγκομιδή των προϊόντων της. Τον ..... χρόνο θα την αφήνεις να αναπαύεται. Όσα παράγει δεν θα τα ..... αλλά θα τα αφήνεις ελεύθερα για να ..... οι φτωχοί του λαού σου, και απ' ό,τι περισσέψει, τα άγρια ..... Το ίδιο θα γίνεται και με το αμπέλι σου και με τον ..... » (Έξ. 23, 10-11).

Προτεινόμενες λέξεις: λιοντάρια, θερίζεις, όγδοο, αφήνεις, έβδομο, ελαιώνα σου, τρέφονται, σιτοβολώνα σου, φάνε, σπέρνεις, ζώα, δέκατο, μαζεύεις, αφήνεις

7.

Στο όστρακο που εικονίζεται (2ος αι. π.Χ.) είναι γραμμένες στην εβραϊκή γλώσσα οι πρώτες λέξεις της «Μεγάλης Εντολής» που είναι «Άκου λαέ του Ισραήλ: Ο Κύριος είναι ο Θεός μας – μόνον ο Κύριος. Ν' αγαπάς, λοιπόν, τον Κύριο, τον Θεό σου, μ' όλη την καρδιά σου, μ' όλη την ψυχή σου και μ' όλη τη δύναμή σου» (Δτ. 6,4-5). Υπογράμμισε από τις λέξεις ποιες θεωρείς ως πιο σημαντικές και στη συνέχεια συζητήστε στην τάξη σας γιατί αυτή η εντολή είναι βασική για τον πιστό άνθρωπο.

10η Διδακτική Ενότητα.

Οι ηγέτες ως υπηρέτες του λαού στο ταξίδι: Δεββώρα, Σαμψών, Δαβίδ

«Τα γεγονότα που εξιστορούνται (στο βιβλίο των Κριτών) ανήκουν σε χρονική περίοδο δύο περίπου εκατονταετηρίδων, περίοδο μεταβατική για τον περιούσιο λαό που εισέρχεται στη Γη της επαγγελίας, τη γεμάτη από πολεμικές επιχειρήσεις και αγώνες προς τους ντόπιους κατοίκους και τους γειτονικούς αρπακτικούς λαούς».

Χαστούπης Αθανάσιος (2017). Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη. Αθήνα: Έννοια. Απόδοση στη Νέα Ελληνική Δ. Μπαλιάτσας.

Προσκύνημα των Χανααναίων, που βρίσκεται στην περιοχή της Μεγιδδώ

1. Οι Κριτές: απλοί άνθρωποι της καθημερινότητας που αναλαμβάνουν ευθύνη για χάρη του λαού (Βιβλίο Κριτών).

Οι Κριτές, για τους οποίους γίνεται λόγος στο ομώνυμο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, ήταν πολιτικοί ή στρατιωτικοί ηγέτες του λαού, που έδρασαν πριν την εποχή των βασιλιάδων. Επιλέγονταν από τον Θεό σε δύσκολους καιρούς, που οι γειτονικοί λαοί απειλούσαν τους Ισραηλίτες και αποστολή τους ήταν να λυτρώσουν το λαό και να αναδείξουν το μεγαλείο του Κυρίου.

Μεγάλοι Κριτές ήταν οι Οθνιήλ, Εούδ, Δεββώρα και Βαράκ, Γεδεών, Ιεφθάε, Σαμψών, Σαμουήλ.

Η αποστολή των Κριτών

«11 ...Οι Ισραηλίτες δυσαρέστησαν με τις πράξεις τους τον Κύριο, και λάτρεψαν το Βάαλ.

12 Εγκατέλειψαν τον Κύριο, τον Θεό των προγόνων τους, που τους είχε βγάλει από την Αίγυπτο, και λάτρεψαν άλλους θεούς, αυτούς που λάτρευαν οι γύρω τους λαοί· προσκύνησαν αυτούς τους θεούς κι εξόργισαν έτσι τον Κύριο.

13 Εγκατέλειψαν τον Κύριο και λάτρεψαν το Βάαλ και την Αστάρτη,

14 κι ο Κύριος ξέσπασε οργισμένος εναντίον τους,

...

15 Παντού όπου πήγαιναν να πολεμήσουν, ο Κύριος ήταν εναντίον τους και δε νικούσαν. ... Κι αυτό τους έριχνε σε βαθιά κατάθλιψη

16 Τότε ο Κύριος τους έδωσε για αρχηγούς Κριτές, οι οποίοι τους γλίτωναν από τους επιδρομείς.

...

18 Κάθε φορά που ο Κύριος τους έστελνε έναν Κριτή, ήταν ο ίδιος μαζί του και γλίτωνε τους Ισραηλίτες από τους εχθρούς τους όσον καιρό ζούσε ο Κριτής· ο Κύριος τους λυπόταν, όταν οι εκμεταλλευτές και οι καταπιεστές τους τους έκαναν να στενάζουν» (Κρ. 2, 11-18).

2. Δεββώρα και Σαμψών: Κραυγές επιστροφής στην αγκαλιά του Θεού!

Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί η δράση δύο Κριτών, της Δεββώρας και του Σαμψών.

Δεββώρα

Η Κριτής Δεββώρα δίκασε τις υποθέσεις του λαού καθισμένη κάτω από ένα φοίνικα, τον φοίνικα της Δεββώρας. Καλεί το Βαράκ και του αναφέρει πως ο Κύριος του ζητά να εκστρατεύσει εναντίον του Σίσερα αρχιστράτηγου του Χαναναίου βασιλιά Ιαβίν. Ο Βαράκ ζητάει να έρθει μαζί του και η Δεββώρα. Γίνεται σκληρή μάχη από την οποία νικητές βγαίνουν οι Ισραηλίτες. Στη συνέχεια ψάλλεται και από τους δύο λαμπρός ύμνος προς τιμήν του Κυρίου που αρχίζει ως εξής:

«2 Τον Κύριο δοξολογήστε, γιατί καλοί αρχηγοί δίνουν στον Ισραήλ προστάγματα,
γιατί ο λαός πρόθυμος έτρεξε να πολεμήσει.
3 Ακούστε, βασιλιάδες!
Δώστε, ηγεμόνες, προσοχή!
Εγώ στον Κύριο θα τραγουδήσω·
στον Κύριο θα ψάλω,
στον Θεό του Ισραήλ» (Κρ. 5, 2-3).

Σαμψών

Ο Κριτής Σαμψών ήταν αφιερωμένος στον Θεό προτού ακόμη γεννηθεί. Ήταν πολύ δυνατός και όταν ήταν μικρός σκότωσε ένα λιοντάρι και στη συνέχεια νικάει τους Φιλισταίους.

Στη Γάζα ξεφεύγει από ενέδρα που του στήνουν οι κάτοικοι της πόλης.

Γνωρίζει μία γυναίκα τη Δαλιδά που προσπαθεί να μάθει το μυστικό της δύναμής του. Ο Σαμψών της αποκαλύπτει ότι αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι είναι αφιερωμένος στον Θεό. Απόδειξη ήταν ότι ποτέ δεν είχε κόψει τα μαλλιά του.

Η Δαλιδά προδίδει το μυστικό του Κριτή στους Φιλισταίους, που της ζητούν να του κόψει τα μαλλιά. Εκείνη το κάνει και τότε οι Φιλισταίοι συλλαμβάνουν τον αδύναμο πλέον Σαμψών και τον τυφλώνουν. Όμως τη μέρα της γιορτής του ειδώλου τους Δαγών,

«...φώναξε ο Σαμψών στον Κύριο και είπε: “Κύριε, Θεέ, θυμήσου με, σε παρακαλώ, και κάνε με δυνατό μονάχα ετούτη τη φορά, Θεέ, για να εκδικηθώ μια για πάντα τους Φιλισταίους για τα δύο μου μάτια”.

29 Μετά έπιασε τις δύο κεντρικές κολόνες που στήριζαν τον ναό κι ακούμπησε πάνω τους, στη μια με το δεξί του χέρι και στην άλλη με το αριστερό,

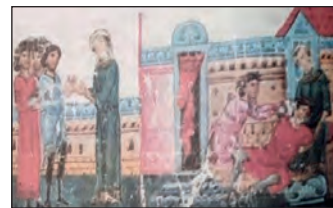
30 και είπε: “Άς πεθάνω κι εγώ μαζί με τους Φιλισταίους”. Έσπρωξε με όλη του τη δύναμη κι έπεσε ο ναός πάνω στους άρχοντες και σ’ όλο τον λαό που ήταν εκεί» (Κρ. 16, 28-30).

Η Κριτής Δεββώρα

Ο Σαμψών εξουδετερώνει τους Φιλισταίους με τη σιαγόνα γαϊδάρου

Η Δαλιδά προδίδει το μυστικό του Σαμψών στους Φιλισταίους

3. Δαβίδ: Ένας σπουδαίος βασιλιάς που συγχωρεί αλλά και αμαρτάνει βαριά, επιστρέφοντας όμως στον Θεό με δάκρυα μετανοίας!

Αναπαράσταση της χρίσης του Δαβίδ από τον Κριτή Σαμουήλ

Η σφεντόνα ήταν το «όπλο» του Δαβίδ, με το οποίο νίκησε το Γολιάθ

Παρά τους αγώνες των Κριτών οι Ισραηλίτες, επειδή ήθελαν να μιμηθούν τους γειτονικούς λαούς, άρχισαν να ζητάνε βασιλιά για να τους κυβερνήσει. Ο Κριτής Σαμουήλ εκφράζει αντιρρήσεις, όμως ο λαός επιμένει. Βασιλιάς γίνεται ο Σαούλ, απομακρύνεται όμως από τον Θεό, και έτσι ο Σαμουήλ χρίζει για ηγέτη, ένα βοσκόπουλο της Βηθλεέμ, το Δαβίδ.

Ο Δαβίδ αργότερα βρίσκεται στην αυλή του Σαούλ για να τον ψυχαγωγήει παίζοντας το ψαλτήριο. Σε αναμέτρηση των Ισραηλιτών με τους Φιλιισταίους νικάει τον γίγαντα Γολιάθ. Ο λαός τον λατρεύει, ενώ ο Σαούλ τον ζηλεύει και προσπαθεί να τον εξοντώσει.

Μετά το θάνατο του Σαούλ στο θρόνο ανεβαίνει ο Δαβίδ (1005-966 π.Χ. περίπου). Είναι ισχυρός ηγεμόνας, νικάει τους εχθρούς και με τη βοήθεια του Θεού μεγαλώνει το κράτος του. Κάνει πρωτεύουσά του την Ιερουσαλήμ που θεωρούνταν απόρθητη.

Ήταν πιστός στον Κύριο, ωστόσο γνώρισε μία παντρεμένη γυναίκα τη Βηρσαβέ, που ήταν σύζυγος του στρατηγού του Ουρία του Χετταίου. Για να τη νυμφευτεί, βάζει σε μία μάχη να σκοτώσουν το στρατηγό και κάνει σύζυγό του τη Βηρσαβέ.

Ο προφήτης Νάθαν τον ελέγχει και ο Δαβίδ παραδέχεται το σφάλμα του και μετανοεί.

Όταν πέθανε τον έθαψαν στην Ιερουσαλήμ, την πόλη Δαβίδ.

Στο θρόνο τον διαδέχεται ο γιός του Σολομώντας (966-926 π.Χ.) που έκτισε Ναό προς τιμήν του Θεού. Στα Άγια των Αγίων του Ναού τοποθετήθηκε η Κιβωτός της Διαθήκης που ήταν το ορατό σύμβολο της παρουσίας του Θεού ανάμεσα στο λαό.

Σολομώντας, βασιλιάς του Ισραήλ

4. Μέσα από τη μετάνοια υπάρχει πάντοτε διέξοδος! Οι Ψαλμοί του Δαβίδ ως πηγή έμπνευσης για τον σύγχρονο άνθρωπο (Ψαλμός 50)

Στην Παλαιά Διαθήκη ανήκει το βιβλίο των Ψαλμών, που περιλαμβάνει 150 ποιήματα που συνδέονται με τη λατρεία του Θεού. Είναι κείμενα αγαπητά σε όλους και περιέχουν ύμνους στον Θεό, προσευχές, ικεσίες και ευχαριστίες για τα καλά του Κυρίου.

Συγγραφείς τους, σύμφωνα με την παράδοση, είναι ο Δαβίδ. Ψάλλονταν με τη βοήθεια μουσικών οργάνων και αποτελούσαν μέρος της λατρείας στο Ναό.

Χαρακτηριστικός ψαλμός είναι ο Ψαλμός 50, που δημιουργήθηκε από το Δαβίδ όταν ζητούσε το έλεος του Θεού. Αποσπάσματά του παρουσιάζονται στη συνέχεια.

- «3 Σπλαχνίσου με, Θεέ, μες στην αγάπη σου·
 με στην αμέτρητη ευσπλαχνία σου
 συγχώρησε τα ανομήματά μου.
 .....
- 5 Το ξέρω εγώ καλά το κρίμα μου,
 το σφάλμα μου αδιάκοπα είναι
 στα μάτια μου μπροστά.
- 6 Σ' εσένα,
 σ' εσένα προπαντός αμάρτησα,
 κι ό,τι κακό ενώπιόν σου, το έκανα·
 έτσι θα είσαι δίκαιος στην απόφασή σου
 και άψογος στην κρίση σου.
- 7 Δες ότι μες στην αμαρτία γεννήθηκα·
 στην ανομία ζω από την πρώτη στιγμή της ύπαρξής μου.
- 8 Γιατί εσύ αγαπάς την αλήθεια που δε φαίνεται,
 και τη σοφία σου μυστικά μου τη μαθαίνεις.
- 9 Καθάρισέ με, με ύσσωπο
 κι οι αμαρτίες μου θα εξαλειφθούν·
 πλύνε με,
 κι απ' το χιόνι
 λευκότερος θα γίνω.
 .....
- 12 Φτιάξε μου, Θεέ, μια καθαρή καρδιά·
 και νέο πνεύμα, σταθερό
 εντός μου βάλε.
- 13 Μη μ' αποδιώξεις μακριά σου·
 μη μου πάρεις τ' άγιο σου Πνεύμα.
- 14 Της λύτρωσής σου δώσ' μου πάλι τη χαρά
 και με πρόθυμο πνεύμα στήριξέ με...
 .....

Οι Ψαλμοί αποτελούν πηγή έμπνευσης για το σύγχρονο άνθρωπο, αφού εξωτερικεύουν τα συναισθήματα και βοηθούν την επαφή με τον Θεό. Η Εκκλησία μας, όπως είναι γνωστό, τους χρησιμοποιεί στη λατρεία και το «Ψαλτήρι» είναι πολύ δημοφιλές βιβλίο για τους χριστιανούς.

5. Ο Χριστός ως «νέος» Δαβίδ και Σολομώντας

Οι δύο μεγάλοι βασιλιάδες Δαβίδ και Σολομώντας αποτελούν προτύπωση του Ιησού Χριστού, αφού ο Κύριος είναι ο Οδηγός όλων μας, όπως οι ηγέτες του Ισραήλ ήταν αρχηγοί του λαού. Ο Χριστός είναι ο Σωτήρας μας, ο Υιός του Θεού που μας οδηγεί στη σωτηρία.

Ο Ψαλμός 50 είναι Ψαλμός Μετανοίας.

«Ένα άτομο που έχει επίγνωση της ενοχής του ζητά το έλεος του Θεού και τον καθαρμό του από την αμαρτία....Προσεύχεται για συγχώρεση και αποκατάσταση... και δίνει την υποσχεση για διδασκαλία και δοξολογία. Αναγνωρίζεται ότι η ανάγκη για μετανοια είναι η κατάλληλη προσφορά του αμαρτωλού στον Θεό».

Καιμάκης Δημήτρης (2010). Σύντομο Υπόμνημα στους Ψαλμούς. Αθήνα: Ψυχογιός.

Ο Δαβίδ με το Ψαλτήριο

10η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Υποθέστε ότι είστε γραφείς και ζείτε στην Παλαιστίνη την εποχή του Σαμψών. Τι θα θεωρούσατε σημαντικό να καταγράψετε από τις περιπέτειες του κριτή του Ισραήλ; Γράψτε τις σκέψεις σας στο πλαίσιο που ακολουθεί.

Οι περιπέτειες του Κριτή Σαμψών

2.

Κυκλώνω από τις παρακάτω λέξεις μόνο αυτές που συνδέονται με την ιστορία της Δεββώρας

ΦΟΙΝΙΚΑΣ ΤΗΣ ΔΕΒΒΩΡΑΣ

ΚΡΙΤΗΣ

ΒΑΡΑΚ

ΟΒΔΙΟΥ

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

ΠΡΟΦΗΤΙΣΣΑ

3.

Όπως ήδη γνωρίζετε, η Παλαιά Διαθήκη αναφέρει ότι μία γυναίκα, η Δεββώρα, ήταν Κριτής και δίκασε τις υποθέσεις του λαού, σε μία εποχή που η θέση των γυναικών δεν ήταν ισότιμη με αυτή των ανδρών. Σε τι σκέψεις μας οδηγεί η ιστορία της για την αντιμετώπιση των γυναικών από την Αγία Γραφή;

Adriene Cruz «Η Κριτής Δεββώρα»

4.

Συμπληρώστε τα κενά στην περίοδο που ακολουθεί, χρησιμοποιώντας τις προτεινόμενες λέξεις.

Ο Δαβίδ διαδέχτηκε στο θρόνο του Ισραήλ τον . . . . . Ήταν γιος του . . . . . και είχε νικήσει τον γίγαντα . . . . . Πολεμικός . . . . . νίκησε τους εχθρούς του και έκανε πρωτεύουσα του κράτους του την . . . . . Οι . . . . . που δημιούργησε ψάλλονται συνεχώς από την Εκκλησία.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ: Σολομών, Σαούλ, Αδάμ, Ιακώβ, Ιεσσαί, Αβεσσαλώμ, Γολιάθ, κριτής, στρατιώτης, βασιλιάς, Ιερουσαλήμ, Αθήνα, Μεγιδώ, μυθιστορίες, ψαλμοί, αφηγήσεις.

5.

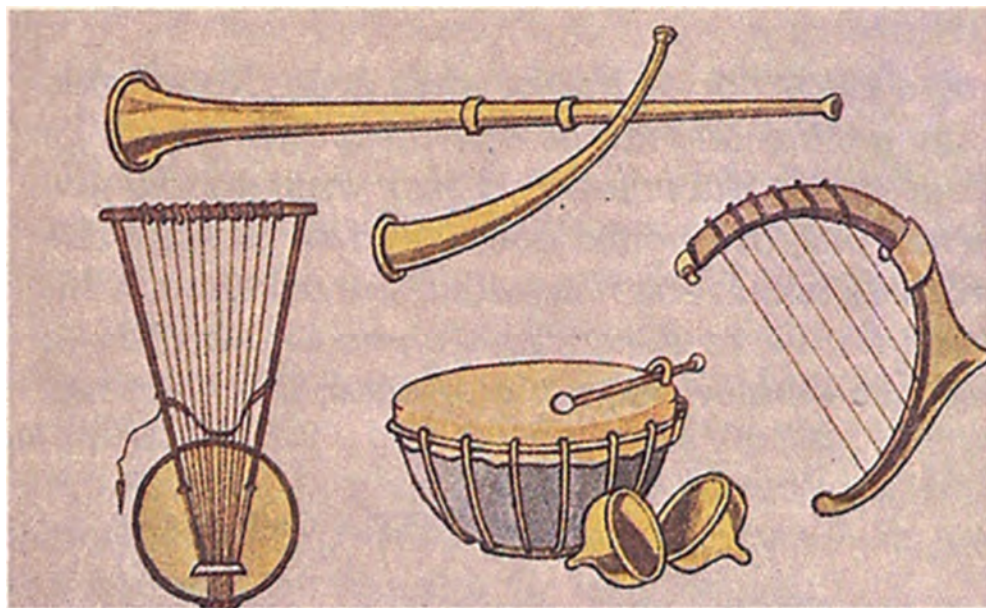
«Ο βασιλιάς Δαβίδ μεταφέρει την Κιβωτό της Διαθήκης στην Ιερουσαλήμ». Μελέτησε την τοιχογραφία του Θεοφάνη από τη Μονή Σταυρονικήτα του Αγίου Όρους. Γιατί όλοι κρατούν μουσικά όργανα; Τι συναισθήματα παρουσιάζονται να έχουν και γιατί;

Η μεταφορά της Κιβωτού της Διαθήκης, τοιχογραφία του Θεοφάνη στη Μονή Σταυρονικήτα (16ος αι., Άγιον Όρος)

6.

Οι Ισραηλίτες χρησιμοποιούσαν μουσικά όργανα απαγγέλοντας τους Ψαλμούς. Πώς ψάλλονται σήμερα οι Ψαλμοί στην Εκκλησία; Πώς ονομάζεται το βιβλίο που τους περιέχει;

Μουσικά όργανα του βιβλικού Ισραήλ

11η Διδακτική Ενότητα.

Ο Θεός διδάσκει με τρόπο ανατρεπτικό: Η δυναμική παρουσία του προφήτη Ηλία

Αεροφωτογραφία στην οποία διακρίνονται τα ερείπια της Σαμάρειας, πρωτεύουσας του Βορείου βασιλείου

Η Ιερουσαλήμ ήταν η πρωτεύουσα του Νοτίου Βασιλείου. Στη φωτογραφία φαίνεται το τούνελ του βασιλιά Εζεκία (715 ή 716-686 π.Χ.), που χρησίμευε για να μεταφέρει νερό στην πόλη σε περίπτωση πολιορκίας της

Στο Βόρειο Βασίλειο του Ισραήλ ο λαός αμφιταλαντεύεται μεταξύ του ελευθερωτή Γιαχβέ και του Βάαλ (Γ' Βασ. 16)

Μετά το θάνατο του γιού του Δαβίδ, Σολομώντα, το βασίλειο χωρίστηκε σε δύο μέρη, όπως είχε αναγγείλει ο προφήτης Αχιά. Η Παλαιά Διαθήκη τονίζει ότι αιτία για αυτό το δυσάρεστο γεγονός ήταν η απομάκρυνση του Σολομώντα από τον Κύριο.

Τα δύο βασίλεια ήταν το βασίλειο του Ιούδα (Νότιο Βασίλειο) με πρώτο βασιλιά τον γιο του Σολομώντα Ροβοάμ και το βασίλειο του Ισραήλ (Βόρειο βασίλειο) με πρώτο βασιλιά τον αυλικό του Σολομώντα Ιεροβοάμ.

Δυστυχώς αυτός ο χωρισμός δημιούργησε πολλές αρνητικές συνέπειες. Εμφύλιοι πόλεμοι, συμμαχίες με ειδωλολάτρες βασιλιάδες, θρησκευτικός συγκρητισμός και κατάπτωση ήταν καθημερινά φαινόμενα. Χαρακτηριστική περίπτωση βασιλιά που απομακρύνθηκε από τον Κύριο ήταν ο Αχαάβ, ηγεμόνας του Βορείου βασιλείου.

«29 Ο Αχαάβ, γιος του Αμρί, έγινε βασιλιάς του Ισραήλ το τριακοστό όγδοο έτος της βασιλείας του Ασά στον Ιούδα. Βασίλεψε στον Ισραήλ, στη Σαμάρεια, είκοσι δύο χρόνια.

30 Ο Αχαάβ έπραξε ό,τι δυσάρεστεί τον Κύριο, ξεπερνώντας όλους τους προκατόχους του.

31 Και σαν να ήταν λίγο το ότι επανέλαβε τις αμαρτίες του Ιεροβοάμ, γιου του Ναβάτ, πήρε ακόμα για γυναίκα του την Ιεζάβελ, κόρη του Εθβαάλ, βασιλιά των Σιδωνίων, και πήγε και λάτρεψε το Βάαλ και τον προσκύνησε.

32 Έχτισε θυσιαστήριο στο Βάαλ, στο ναό του Βάαλ, που είχε χτίσει στη Σαμάρεια.

33 Ο Αχαάβ κατασκεύασε επίσης ξύλινη λατρευτική στήλη και έκανε περισσότερες αμαρτίες απ' όλους τους προκατόχους του βασιλιάδες του Ισραήλ, εξοργίζοντας έτσι τον Κύριο, τον Θεό του»

(Γ' Βασ. 16,29-33).

Ο Βάαλ ήταν χαναναϊκή θεότητα της βροχής και της ευφορίας, μέλος του ειδωλολατρικού θεϊκού συμβουλίου στο οποίο είχαν τοποθετήσει επικεφαλής τη θεό-

Ο Βάαλ κρατώντας κεραυνό. Στήλη από την Ουγαρίτ (1300-1500 π.Χ.)

τητα Ελ. Ήταν πολύ δημοφιλής στους ντόπιους κατοίκους της Χαναάν. Οι Ισραηλίτες άρχισαν να τον λατρεύουν εγκαταλείποντας τον σωτήρα τους, τον Κύριο τον Θεό (εβρ. Γιαχβέ).

Ο Ηλίας «κλίνει» τον Ουρανό για έτη. Ωστόσο ένα κοράκι και μια χήρα «διδάσκουν» τον προφήτη

Σε αυτή την κρίσιμη στιγμή εμφανίζεται ο προφήτης Ηλίας, μία μεγάλη μορφή που αγωνίζονταν για την πίστη στον αληθινό Θεό.

- «1 Ο Ηλίας ο Θεσβίτης, από τη Θισβέ της Γαλαάδ, είπε στον Αχαάβ: “Ορκίζομαι στον Κύριο που υπηρετώ, τον αληθινό Θεό του Ισραήλ, ότι τα επόμενα χρόνια δε θα πέσει στη γη δροσιά ούτε βροχή, παρά μόνο με προσταγή δική μου”.
- 2 Έπειτα ο Κύριος είπε στον Ηλία:
- 3 “Φύγε από ‘δω και πήγαινε προς τ’ ανατολικά, να κρυφτείς κοντά στον χείμαρρο Χερίθ, ανατολικά του Ιορδάνη.
- 4 Θα πίνεις νερό από τον χείμαρρο κι εγώ θα δώσω προσταγή στους κόρακες να φροντίζουν για την τροφή σου εκεί”.
- 5 Έτσι ο Ηλίας έφυγε κι έπραξε σύμφωνα με το λόγο του Κυρίου. Πήγε κι έμεινε κοντά στον χείμαρρο Χερίθ, ανατολικά του Ιορδάνη.
- 6 Οι κόρακες του έφερναν ψωμί και κρέας πρωί και βράδυ, κι έπινε νερό από τον χείμαρρο.
- 7 Μετά όμως από μερικές μέρες ξεράθηκε ο χείμαρρος, γιατί υπήρχε ανομβρία στη χώρα» (Γ΄ Βασ. 17, 1-7).

Με εντολή του Κυρίου φεύγει από τον χείμαρρο και πηγαίνει στη Σαρειπτά στη Σιδώνα. Τον έτρεφε μία χήρα. Πεθαίνει όμως ο γιός της. Τότε ο Ηλίας της λέει:

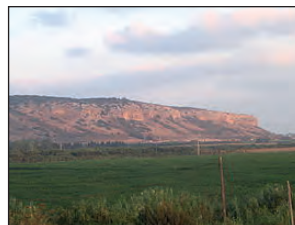
- «19 ...“Δώσ’ μου το παιδί σου”. Το πήρε από την αγκαλιά της και το ανέβασε στο ανώγι, όπου έμενε ο ίδιος, και το ξάπλωσε πάνω στο κρεβάτι του.
- 20 Προσευχήθηκε τότε στον Κύριο και είπε: “Κύριε, Θεέ μου, γιατί έκανες κακό στη χήρα που με φιλοξενεί, αφήνοντάς να πεθάνει ο γιος της;”
- 21 Μετά ξάπλωσε πάνω στο παιδί τρεις φορές και προσευχήθηκε στον Κύριο μ’ αυτά τα λόγια: “Κύριε, Θεέ μου, κάνε σε παρακαλώ να επιστρέψει η ψυχή του παιδιού αυτού μέσα του”.
- 22 Ο Κύριος άκουσε την επίκληση του Ηλία, ξαναγύρισε η ψυχή του παιδιού μέσα του και αναστήθηκε.
- 23 Τότε ο Ηλίας πήρε το παιδί και το κατέβασε από το ανώγι στο σπίτι, το παρέδωσε στη μητέρα του και της είπε: “Να ο γιος σου, είναι ζωντανός”.
- 24 Εκείνη του απάντησε: “Τώρα κατάλαβα ότι εσύ είσαι άνθρωπος του Θεού και πως ό,τι προφητεύει το στόμα σου είναι πραγματικά λόγος Κυρίου”» (Γ΄ Βασ. 17, 19-24).

Ο Προφήτης Ηλίας τρέφεται από το κοράκι- δεύτερο μισό 16ου αι. μ.Χ. - Μονή Σταυρονικήτα, Άγιον Όρος

Η Ανάσταση του γιου της χήρας

Το όρος Κάρμηλος

Η αναμέτρηση με τους ψευδοπροφήτες του Βάαλ στο όρος Κάρμηλος

Το Όρος Χωρήβ με το παρεκκλήσι του Προφήτη Ηλία

Η αναμέτρηση στο όρος Κάρμηλος. Ο Ηλίας καταφεύγει στο όρος Χωρήβ. Η Αποκάλυψη του Θεού «ως φωνή αύρας λεπτή».

Η Παλαιά Διαθήκη παραθέτει την αναμέτρηση του προφήτη Ηλία με τους ιερείς του Βάαλ στο όρος Κάρμηλος για να τονίσει την αλήθεια πως ένας είναι ο αληθινός Θεός, που είναι ο Κύριος των πάντων, και τα είδωλα δεν έχουν καμιά δύναμη, αφού είναι δημιουργήματα των ανθρώπων.

Στη συγκλονιστική αφήγηση τονίζεται ότι εξαιτίας της ξηρασίας η πείνα είχε επιδεινωθεί. Ο Αχαάβ πηγαίνει να συναντήσει τον Ηλία.

«17 Μόλις τον είδε, του είπε: “Εσύ είσαι που αναστατώνεις τον Ισραήλ;”
18 Ο Ηλίας απάντησε: “Δεν αναστατώνω εγώ τον Ισραήλ, αλλά εσύ και η οικογένειά σου, επειδή αρνηθήκατε να υπακούσετε τις εντολές του Κυρίου και λατρέψατε τις θεότητες του Βάαλ.

19 Τώρα, λοιπόν, στείλε και συγκέντρωσέ μου όλους τους Ισραηλίτες, στο όρος Κάρμηλος· συγκέντρωσέ μου επίσης και τους τετρακόσιους πενήντα προφήτες του Βάαλ καθώς και τους τετρακόσιους προφήτες της Ασάρτης, τους προστατευόμενους της βασίλισσας Ιεζάβελ”» (Γ΄ Βασ. 18, 17-19).

Όλοι οι Ισραηλίτες συγκεντρώνονται στο όρος Κάρμηλος. Αρχίζει η αναμέτρηση του Ηλία με τους ψευδοπροφήτες του Βάαλ. Πρέπει να γίνει θυσία. Ο Ηλίας μόνος του θα επικαλούνταν τον Κύριο, να στείλει φωτιά, ενώ οι τετρακόσιοι πενήντα ψευδοπροφήτες τον Βάαλ.

«26 ... προσεύχονταν στο όνομα του Βάαλ, από το πρωί ως το μεσημέρι, “Βάαλ, άκουσέ μας”, φώναζαν, και χοροπηδούσαν γύρω από το θυσιαστήριο που είχαν κατασκευάσει. Αλλά καμιά φωνή και καμιά απάντηση δεν ερχόταν.

27 Το μεσημέρι ο Ηλίας άρχισε να τους εμπαίζει: “Φωνάξτε πιο δυνατά”, τους έλεγε. “Θεός είν’ αυτός! Μπορεί να είναι βυθισμένος σε σκέψεις· μπορεί να είναι κάπου απασχολημένος ή να ταξιδεύει. Ίσως κοιμάται και πρέπει να ξυπνήσει!”

...

29 Όταν πέρασε και το μεσημέρι, άρχισαν να προφητεύουν... Αλλά καμιά φωνή ή απάντηση δεν ερχόταν, ούτε κάποιο σημάδι ότι είχαν εισακουστεί» (Γ΄ Βασ. 18,26-29).

Ο Ηλίας προσεύχεται στον Κύριο.

«38 Τότε έπεσε η φωτιά του Κυρίου και έκαψε εντελώς το ολοκαύτωμα και τα ξύλα, τις πέτρες και το χώμα, κι έγλειψε ως και το νερό του αυλακιού.

39 Όταν το είδαν αυτό, έσκυψαν όλος ο λαός το κεφάλι τους και είπαν: “Ο Κύριος, αυτός είναι ο Θεός· ο Κύριος, αυτός είναι ο Θεός!”» (Γ΄ Βασ. 18, 38-39).

Στη συνέχεια η ξηρασία σταματάει χάρη στη βροχή που στέλνει ο Κύριος.

Όμως η γυναίκα του Αχαάβ, η Ιεζάβελ, συνεχίζει να κυνηγάει τον Ηλία. Τότε αυτός καταφεύγει στο όρος Χωρήβ. Σε αυτό παρουσιάζεται ο Θεός στον προφήτη:

«11 Τότε ο Κύριος είπε στον Ηλία: “Βγες έξω και στάσου στο βουνό ενώπιόν μου” —εκείνη τη στιγμή θα διάβαινε ο Κύριος. Μεγάλος άνεμος και δυνατός έσχιζε τα βουνά και σύντριβε τους βράχους στο πέρασμά του, αλλά ο Κύριος δεν ήταν σ’ εκείνον τον άνεμο. Μετά τον άνεμο έγινε σεισμός, αλλά ούτε στο σεισμό ήταν ο Κύριος,

12 Μετά το σεισμό ήρθε φωτιά, αλλά ούτε στη φωτιά ήταν ο Κύριος. Και μετά τη φωτιά ακούστηκε ένας ήχος από ελαφρό αεράκι.

13 Μόλις το άκουσε ο Ηλίας, σκέπασε το πρόσωπό του με το μανδύα του και βγήκε και στάθηκε στην είσοδο της σπηλιάς. Τότε άκουσε μια φωνή να του λέει: “Τι ζητάς εδωπέρα, Ηλία;”» (Γ’ Βασ. 19, 11-13).

Ηλίας και Ελισαίος ανασταίνουν νεκρούς. Ο Ηλίας «αναλαμβάνεται» στον Ουρανό

Ο Ηλίας, στη συνέχεια καλεί τον Ελισαίο να τον ακολουθήσει. Μετά από αγώνες για την πίστη, ενώ βρίσκονταν στον ποταμό Ιορδάνη «11 Καθώς προχωρούσαν συζητώντας, φάνηκε ένα άρμα από φωτιά, κι άλογα πύρινα τους χώρισαν τον έναν από τον άλλο. Κι ανέβαινε ο Ηλίας μέσα σε ανεμοστρόβιλο στον ουρανό». (Δ’ Βασ. 2, 11)

Στη συνέχεια ο Ελισαίος γίνεται ο προφήτης του λαού. Κάνει πολλά θαύματα. Μεταξύ αυτών, ανασταίνει τον γιο μιας γυναίκας, όπως είχε κάνει και ο Ηλίας.

Ο προφήτης Ελισαίος

Η αναμονή του Ηλία για να συμφιλιώσει πατέρα και γιο...

Σύμφωνα με τον προφήτη Μαλαχία ο Ηλίας θα είναι ο προάγγελος της ημέρας της κρίσης και θα έχει λόγο συμφιλιωτικό. Όπως γράφει:

«23 Εγώ θα σας στείλω τον Ηλία τον προφήτη, προτού έρθει η μεγάλη και φοβερή ημέρα, που εγώ ο Κύριος θα επιφέρω την τιμωρία μου.

24 Ο Ηλίας θα κάνει να συμφιλιωθούν πάλι οι γονείς με τα παιδιά και τα παιδιά με τους γονείς, κι έτσι δε θα έρθω να χτυπήσω τη χώρα σας με αφανισμό» (Μαλ. 3, 23-24).

Η Ανάληψη του Προφήτη Ηλία

11η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Στον χάρτη που ακολουθεί παρουσιάζονται το βασίλειο του Ισραήλ και βασίλειο του Ιούδα που προήλθαν από τη διάσπαση του βασιλείου του Σολομώντα. Το χωρισμό τον είχε αναγγείλει με συμβολική πράξη ο προφήτης Αχιά. Βρες το σχετικό κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης (Γ΄ Βασ. 11,29-39) με τη βοήθεια του καθηγητή σου, και, αφού το διαβάσεις, μοιράσου τις σκέψεις σου με τους συμμαθητές σου για τον τρόπο που δρούσαν οι προφήτες,

2.

Η εικόνα που ακολουθεί βρίσκεται στο Χριστιανικό και Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών. Παρουσιάζονται η Ανάληψη του προφήτη Ηλία και σκηνές του βίου του. Να περιγράψεις την εικόνα, αφού κάνεις επίσκεψη στον ιστότοπό της (βρίσκεται στη συνέχεια).

Ο ιστότοπος της εικόνας: byzantinemuseum.gr/el/search/?bxm=1576

3.

Διάβασε την ιστορία για το αμπέλι του Ναβουθαί και χαρακτήρισε τους πρωταγωνιστές της (τον προφήτη Ηλία, το Ναβουθαί, τον Αχαάβ και την Ιεζάβελ).

Όπως αφηγείται η Παλαιά Διαθήκη (Γ΄ Βασ. 21, 1-29) ο Ναβουθαί ο Ισραελίτης είχε αμπέλι κοντά στο ανάκτορο του βασιλιά του Βορείου βασιλείου Αχαάβ. Ο βασιλιάς, του το ζήτησε λέγοντάς του «Δώσε μου το αμπέλι σου να το κάνω λαχανόκηπο, γιατί είναι κοντά στο ανάκτορο μου. Κι εγώ για αντάλλαγμα θα σου δώσω ένα καλύτερο αμπέλι ή αν προτιμάς, θα σου δώσω το αντίτιμο σε χρήμα». Ο Ναβουθαί απάντησε: «Ο Κύριος να με φυλάξει από μια τέτοια πράξη! Το αμπέλι αυτό είναι η κληρονομιά που την έχω λάβει από τους προγόνους μου, κι απαγορεύεται να τη μεταβιβάσω σ' εσένα». Ο Αχαάβ γυρίζει στο σπίτι του πικραμένος και οργισμένος. Ήταν κακόκεφος και δεν έτρωγε. Τότε η γυναίκα του βασιλιά Ιεζάβελ έβαλε διεφθαρμένους ανθρώπους να κακολογήσουν το Ναβουθαί. Τον έβγαλαν έξω από την πόλη και τον εκτέλεσαν με λιθοβολισμό.

Μόλις άκουσε η Ιεζάβελ ότι πέθανε ο Ναβουθαί, είπε στον Αχαάβ: «Πήγαινε και πάρε στην κατοχή σου το αμπέλι του Ναβουθαί που αρνιόταν να σου το πουλήσει. Δε ζει πια». Ο Κύριος τότε στέλνει τον Ηλία, που ελέγχει άφοβα τον Αχαάβ και την Ιεζάβελ για την άνομη πράξη τους. Μόλις άκουσε ο Αχαάβ τα λόγια του προφήτη μετάνιωσε, έσκισε τα ρούχα του, ντύθηκε στα πένθιμα και νήστεψε.

ΤΟ ΑΜΠΕΛΙ ΤΟΥ ΝΑΒΟΥΘΑΙ. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

ΗΛΙΑΣ	
ΑΧΑΑΒ	
ΙΕΖΑΒΕΛ	
ΝΑΒΟΥΘΑΙ	

4.

Κυκλώστε δίπλα σε κάθε πρόταση ανάλογα ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ

• Ο προφήτης Ελισαίος ήταν μαθητής του προφήτη Ηλία	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο προφήτης Ηλίας σταμάτησε την ξηρασία στο Βόρειο βασίλειο	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο προφήτης Ηλίας ανέστησε τον Αχαάβ	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο Ηλίας αναμετρήθηκε με τους ψευδοπροφήτες του Βάαλ στο όρος Θαβώρ	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ

5.

Η εικόνα που ακολουθεί με τον προφήτη Ηλία και σκηνές του βίου του (Ρωσική Εικόνα, 13ος-14ος αιώνας, Tretyakov Gallery, Μόσχα) αποτελεί ένα «εικονογραφημένο βιβλίο». Με βάση αυτά που διδαχτήκατε, ποια επεισόδια της ζωής του αναγνωρίζετε;

12η Διδακτική Ενότητα.

Αγωνία για την επιτυχία του ταξιδιού: Ο προφήτης Ιωνάς

«Η προφητική φιλολογία αποτελεί το πιο δημιουργικό τμήμα της Παλαιάς Διαθήκης και διαγράφει φωτεινή πορεία στο πνευματικό στερέωμα του βιβλικού Ισραήλ. Το προφητικό μήνυμα είναι ιστορικό με την έννοια ότι αναφέρεται στις καταστάσεις μιας συγκεκριμένης εποχής που βίωσε ο κάθε προφήτης».

Πηγή: Μούρτζιος Χρ. Ιωάννης (2015).
Προφητεία και Προφήτες στον Βιβλικό Ισραήλ.
Θεσσαλονίκη: Ostrakon Publishing.

Η κλήση του προφήτη Ησαΐα

Ο Προφήτης = Το «στόμα» του Κυρίου που αφυπνίζει

Δεν είναι λίγοι εκείνοι που πιστεύουν ότι ο προφήτης είναι ένας μάντης που ανακοίνωνε τι πρόκειται να συμβεί στο μέλλον. Αυτή όμως η αντίληψη δεν αφορά τους προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης που η αποστολή τους δεν ήταν να προλέγουν, αλλά να ερμηνεύουν την πραγματικότητα στην οποία δρούσαν. Αυτό σημαίνει ότι έργο τους ήταν να μεταφέρουν το θέλημα του Θεού στους συγχρόνους τους και να συμβουλευθούν. Ταυτόχρονα πρέπει να τονιστεί ότι ο λόγος τους ήταν αισιόδοξος, αφού ήταν ο λόγος του Θεού. Μιλάνε για την εποχή του Μεσσία και μεταφέρουν το χαρμόσυνο μήνυμα του ερχομού του ανάμεσα στους ανθρώπους για να τους λυτρώσει.

Σημαντική στιγμή στη ζωή του προφήτη ήταν η κλήση του από τον Θεό. Ήταν τόσο έντονη που δεν την ξεχνούσε ποτέ. Χαρακτηριστική είναι η αφήγηση της κλήσης του προφήτη Ησαΐα:

- «1 Το έτος του θανάτου του βασιλιά Οζία, είδα τον Κύριο να κάθεται πάνω σε θρόνο μεγάλοπρεπο και υπερυψωμένο. Οι άκρες του μανδύα του γέμιζαν τον ναό.
- 2 Μπροστά του στέκονταν σεραφίμ, που καθένα τους είχε έξι φτερούγες: δύο για να σκεπάζουν το πρόσωπό τους, δύο για να σκεπάζουν το σώμα τους και τις άλλες δυο για να πετάνε.
- 3 Και φώναζαν το ένα στο άλλο:
"Άγιος, άγιος, άγιος
είναι ο Κύριος του σύμπαντος·
όλη η γη είναι απ' τη δόξα του γεμάτη".

- 4 Σείστηκαν οι παραστάτες της θύρας από τη δυνατή φωνή τους, και γέμισε από καπνό ο ναός.
- 5 Τότε είπα: "Αλίμονό μου, χάθηκα! Γιατί είμαι άνθρωπος με χείλη ακάθαρτα και κατοικώ ανάμεσα σ' ένα λαό με χείλη ακάθαρτα, και τώρα είδα με τα μάτια μου τον βασιλιά, τον Κύριο του σύμπαντος!".
- 6 Πέταξε τότε κι ήρθε κοντά μου ένα από τα σεραφίμ, κρατώντας ένα κάρβουνο αναμμένο, που το είχε πάρει με λαβίδα απ' το θυσιαστήριο.
- 7 Μ' αυτό άγγιξε το στόμα μου και είπε: "Κοίτα, αυτό άγγιξε τα χείλη σου κι η ανομία σου εξαλείφθηκε· η αμαρτία σου έχει συγχωρηθεί".
- 8 Έπειτα άκουσα τον Θεό να λέει: "Ποιον να στείλω; ποιος θέλει να γίνει ο αγγελιοφόρος μας;" Κι εγώ είπα: "Ορίστε, στείλε εμένα!"» (Ησ. 6,1-8).

Η ρίψη του Ιωνά στη θάλασσα και η σωτηρία του από το μεγάλο ψάρι. Από τον κατεστραμμένο ναό του Αγ. Σπυριδωνος του Φλαμπουριάρη, Ζάκυνθος, Μουσείο Ζακύνθου, 132

Ο προφήτης Ιωνάς

Στα προφητικά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης ανήκει το βιβλίο του Ιωνά, που αναφέρεται σε περιπέτειες του Ιωνά, γιου του Αμαθί. Σύμφωνα με την αφήγηση ο Θεός τον στέλνει στη Νινευή για να αναγγείλει την τιμωρία των κατοίκων της. Ο Ιωνάς όμως δεν υπακούει στη θείκη εντολή!

- «3 Ο Ιωνάς ετοιμάστηκε να φύγει, αλλά προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή προς τη Θαρσείς, επειδή ήθελε να ξεφύγει από τον Κύριο. Κατέβηκε, λοιπόν, στην Ιόπη και βρήκε ένα πλοίο που πήγαινε στη Θαρσείς. Πλήρωσε το ναύλο του και επιβιβάστηκε μαζί με το πλήρωμα για να πάει πέρα 'κει, μακριά από τον Κύριο.
- 4 Αλλά ο Κύριος σήκωσε ανεμοστρόβιλο στη θάλασσα, τόσο δυνατό, που το πλοίο κινδύνευε να διαλυθεί.
- 5 Οι ναύτες τρόμαξαν και φώναζαν ζητώντας βοήθεια ο καθένας απ' τον θεό του. Και για να ελαφρώσουν το πλοίο έριχναν το φορτίο του στη θάλασσα. Νωρίτερα ο Ιωνάς είχε κατεβεί στο αμπάρι του πλοίου, είχε ξαπλώσει και κοιμόταν βαθιά.
- 6 Ο πλοίαρχος τον πλησίασε και του είπε: "Τι κάνεις εσύ εκεί; κοιμάσαι; Σήκω και παρακάλεσε το θεό σου να μας βοηθήσει· ίσως μας λυπηθεί και σωθούμε".
- 7 Οι ναύτες είπαν μεταξύ τους: "Ελάτε να ρίξουμε κλήρο, για να δούμε ποιος είναι η αιτία που μας βρήκε ετούτο το κακό". Έριξαν, λοιπόν, κλήρο κι ο κλήρος έπεσε στον Ιωνά» (Ιων. 1, 3-7).

Στη συνέχεια ο Ιωνάς ρίχτηκε στη θάλασσα. Εκεί...

- «1 ...ο Κύριος πρόσταξε ένα μεγάλο ψάρι και κατάπιε τον Ιωνά. Κι έμεινε ο Ιωνάς μες στην κοιλιά του ψαριού τρία μερόνυχτα.

Ο Ιωνάς ρίχνεται στη θάλασσα. Τοιχογραφία του 4ου αιώνα στην κατακόμβη των Αγίων Πέτρου και Μαρκελλίνου στην Ρώμη

Αναπαράσταση μέρους της αρχαίας Νινευή

2 Από 'κει προσευχήθηκε στον Κύριο τον Θεό του
3 μ' αυτά τα λόγια:

''Μέσα στη θλίψη μου σ' εσένα Κύριε, φώναξα
κι εσύ μου αποκρίθηκες,
Απ' την κοιλιά του άδη
φώναξα για βοήθεια,
κι άκουσες τη φωνή μου.

4 Στα βάθη μ' έριξες, μες στην καρδιά
της θάλασσας,
τα ρεύματα με περικύκλωσαν.
Όλα τα κύματά σου κι οι φουρτούνες σου
περάσαν από πάνω μου.

5 Σκεφτόμουν: ''μ' έδιωξε απ' τη φροντίδα του.
Πώς θ' αντικρύσω πάλι τον άγιο του Ναό;

...

10 Εγώ όμως θα σου ψέλνω προσευχές,
θυσίες θα σου προσφέρω.
Θα εκπληρώσω ό,τι σου 'ταξα,
γιατί ο σωτήρας μου είσαι Κύριε εσύ''.

11 Τότε ο Κύριος πρόσταξε το ψάρι να ξεράσει τον Ιωνά στη στεριά» (Ιων. 2, 1-5. 10-11).

Οι Άγιοι Πάντες.
«Ο Θεός ενδιαφέρεται
για όλους»

Το αποκαλυπτικό κήρυγμα του Ιωνά στη Νινευί

Ο Κύριος στέλνει για δεύτερη φορά τον Ιωνά στη Νινευή. Ο προφήτης υπακούει και πηγαίνει στην πόλη. Οι κάτοικοι υπακούουν στο κήρυγμα και μετανιώνουν. Νηστεύουν και φορούν πένθιμα ρούχα. Τότε ο Θεός τους συγχωρεί.

Ο Ιωνάς όμως στενοχωρήθηκε για αυτή την εξέλιξη!

«4 Κι ο Κύριος του αποκρίθηκε: ''Είναι σωστό να θυμώνεις, Ιωνά;''» (Ιων. 4, 4).

Η μακροθυμία του Θεού για όλους τους ανθρώπους και τα ζώα

«5 Ο Ιωνάς είχε βγει από την πόλη κι είχε πάει ανατολικά της Νινευή. Εκεί ήθελε να φτιάξει ένα στέγαστρο από κλαριά και να καθίσει κάτω απ' τον ίσκιο του, ώσπου να δει τι θ' απογίνει η πόλη.

6 Αλλά ο Κύριος, ο Θεός, πρόσταξε να φυτρώσει ένα φυτό και το έκανε να ψηλώσει πάνω από τον Ιωνά και να του κάνει σκιά στο κεφάλι του για να νιώθει πιο άνετα. Ο Ιωνάς χάρηκε πάρα πολύ γι' αυτό το φυτό.

7 Νωρίς όμως την άλλη μέρα το πρωί ο Θεός πρόσταξε ένα σκουλήκι ν' αρχίσει να τρώει τις ρίζες του φυτού, κι έτσι το φυτό ξεράθηκε.

8 Όταν βγήκε ο ήλιος, ο Θεός πρόσταξε να φυσήξει ένας καυτός ανατολικός άνεμος· ο ήλιος έκαιγε το κεφάλι του Ιωνά κι ένιωθε τρομερά εξαντλημένος. Ήθελε να πεθάνει· ''προτιμώ να πεθάνω'', έλεγε, ''παρά να ζω''.

Ο Άγιος Γεράσιμος ο Ιορδανίτης και ο Φραγκίσκος της Ασίζης φρόντιζαν και αγαπούσαν τα ζώα

- 9 Ο Θεός όμως τον ρώτησε: "Είναι σωστό, Ιωνά, να θυμώνεις εξαιτίας αυτού του φυτού;"
Κι εκείνος απάντησε: "Και βέβαια έχω δίκιο να είμαι θυμωμένος· καλύτερα να πεθάνω!"
- 10 Τότε ο Κύριος του είπε: "Πρόσεξε Ιωνά: Εσύ ούτε κοπίασες γι' αυτό το φυτό ούτε το 'κανες να μεγαλώσει. Μόνο του μεγάλωσε μέσα σε μια νύχτα και την άλλη μέρα ξεράθηκε. Κι όμως λυπήθηκες γι' αυτό!
- 11 Εγώ δεν έπρεπε να λυπηθώ για τη Νινευή, τη μεγάλη πόλη; Σ' αυτήν υπάρχουν περισσότεροι από εκατόν είκοσι χιλιάδες άνθρωποι, που δεν ξέρουν να ξεχωρίσουν το αριστερό τους χέρι από το δεξί. Επίσης εκεί υπάρχουν και πολλά ζώα!" (Ιων. 4, 5-11).

Τα λόγια του Θεού αναδεικνύουν ότι ο Θεός ενδιαφέρεται για όλα τα πλάσματα της δημιουργίας. Ο συγγραφέας του βιβλίου του Ιωνά παρουσιάζοντας το λόγο Του δίνει απάντηση και στους Ισραηλίτες της εποχής του που πίστευαν ότι ο Θεός ανήκει αποκλειστικά στο δικό τους έθνος και οι υπόλοιποι άνθρωποι δε δικαιούνται τη χάρη Του.

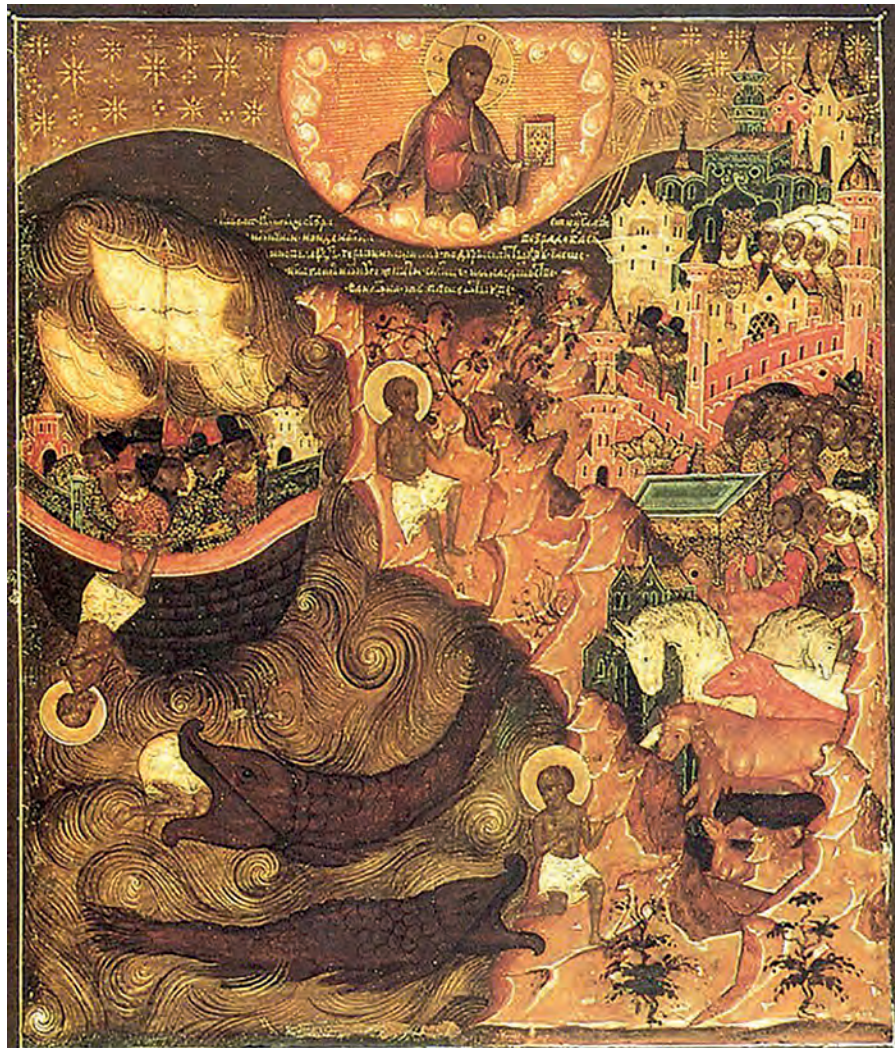
Πώς συμπληρώνουμε εμείς οι ακροατές/αναγνώστες ένα βιβλίο με ανοικτό τέλος! Ιωνάς και Ιησούς Χριστός

Η τριήμερη παραμονή του Ιωνά στην κοιλιά του ψαριού για τα Ευαγγέλια προεικονίζει την τριή-

μερη ταφή και την Ανάσταση του Χριστού. Μάλιστα τη σχετική αναφορά την κάνει ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός, που έτσι συμπληρώνει το βιβλίο του Ιωνά:

- «38 Τότε μερικοί γραμματείς και Φαρισαίοι του είπαν: “Διδάσκαλε, θέλουμε ν’ αποδείξεις μ’ ένα θαυματουργικό σημάδι την αποστολή σου”.
39 Αυτός τους αποκρίθηκε: “Μια γενιά πονηρή και άπιστη ζητάει να δει θαυματουργικό σημάδι! Άλλο σημάδι όμως δε θα της δοθεί, παρά μόνον εκείνο του προφήτη Ιωνά.
40 Όπως δηλαδή ο προφήτης Ιωνάς ήταν τρεις μέρες και τρεις νύχτες στην κοιλιά του κήτους, έτσι θα είναι κι ο Υιός του Ανθρώπου μέσα στη γη τρεις μέρες και τρεις νύχτες,.....”»
(Μτ. 12, 38-40).

Η αναπαράσταση της ιστορίας του προφήτη Ιωνά.
Η εντολή του Θεού, η φυγή με το πλοίο, η ρίψη στη θάλασσα και η διάσωση από το κήτος, η κολοκύνθη και οι μετανοημένοι κάτοικοι της Νινευή με τα κτήνη τους

12η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Στον χάρτη γράψτε τους τόπους που αναφέρονται στο βιβλίο του Ιωνά και συνδέονται με την περιπέτεια του προφήτη.

ΤΟΠΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΙΩΝΑ
ΙΟΥΠΠΗ, ΘΑΡΣΕΙΣ, ΑΚΤΕΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ, ΝΙΝΕΥΗ

2.

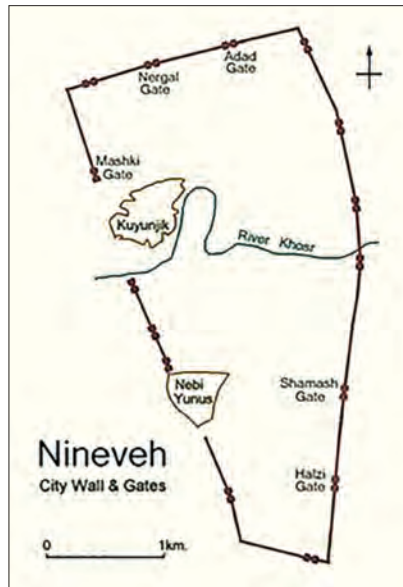
Το παρακάτω ψηφιδωτό (Αγία Άννα, Ελληνική Εκκλησία, Βόρειο Χόλυγουντ, Καλιφόρνια, ΗΠΑ) αναφέρεται σε ένα χαρακτηριστικό επεισόδιο από την περιπέτεια του προφήτη Ιωνά. Να το περιγράψετε με δικά σας λόγια και να του δώσετε έναν τίτλο.

3.

Ο Θεός στέλνει τον Ιωνά στη Νινευή για να κηρύξει. Στις παρακάτω προτάσεις που συνδέονται με την πόλη κυκλώστε ανάλογα ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ.

- Η Νινευή ήταν πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας των Ασσυρίων ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Η Νινευή βρίσκονταν κοντά στην πόλη Θαρσείς ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Η Νινευή πολιορκήθηκε από τον βασιλιά Δαβίδ ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Στη Νινευή βασίλεψε ο Σολομώντας ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ
- Η Νινευή βρίσκονταν στη Μεσοποταμία ΣΩΣΤΟ ΛΑΘΟΣ

Απλοποιημένο σχέδιο με την οχύρωση της Νινευή

4.

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις με μία λέξη (υπάρχουν κάποια γράμματα των απαντήσεων). Η ακροστιχίδα θα δώσει τη σημασία του ονόματος του Ιωνά.

1. ΕΡΩΤΗΣΗ: Ήταν ο Ιωνάς
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: π ρ Ο Φ ή τ η σ
2. ΕΡΩΤΗΣΗ: Ο Θεός άφησε τον Ιωνά ..... να αποφασίσει αν θα πάει στη Θαρσείς
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Λ Ε Υ Θ . Ρ .
3. Ο Ιωνάς ..... από τους ναύτες στη θάλασσα
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Ι Χ Τ Η Κ Ε
4. ΕΡΩΤΗΣΗ: Είναι το όνομα του προφήτη μας
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Ν . Σ

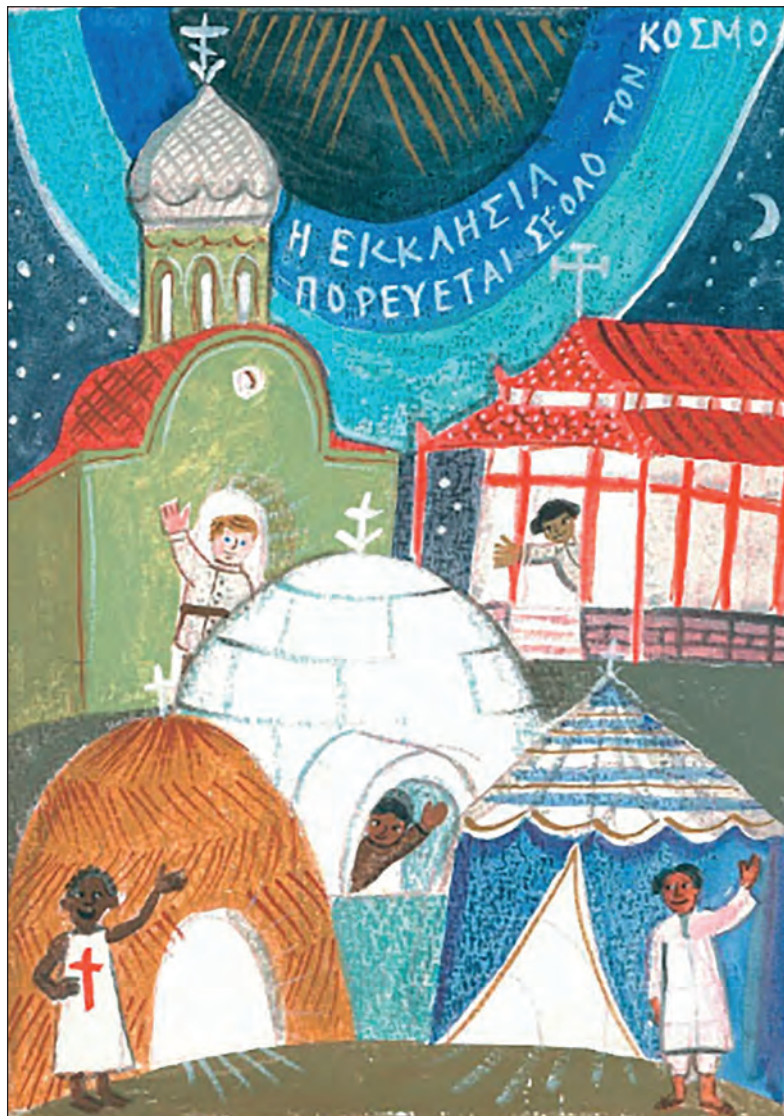
5. ΕΡΩΤΗΣΗ: Τον Ιωνά τον ..... ο Θεός στη Νινευή
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Τ Ε . Ν Ε Ι
6. ΕΡΩΤΗΣΗ: Ο Θεός δεν ..... τους κατοίκους της Νινευή
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Ι Μ Ω Ρ Η Σ Ε
7. ΕΡΩΤΗΣΗ: Ο Θεός έδειξε το ..... Του στον Ιωνά
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Λ Ε Ο Σ
8. ΕΡΩΤΗΣΗ: Στη Νινευή ο Θεός πρόσταξε να φυτρώσει ένα φυτό που μπορεί να ήταν η .....
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Ε Τ Σ Ι Ν Ο Λ Α Δ Ι Α
9. ΕΡΩΤΗΣΗ: Ο Ιωνάς κατέβηκε στην ..... και βρήκε ένα καράβι που πήγαινε στη Θαρσείς
ΑΠΑΝΤΗΣΗ: . Ο Π .

Η ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΔΑ

Π .....

5.

Η ιστορία του Ιωνά διδάσκει ότι ο Θεός φροντίζει και ενδιαφέρεται για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από καταγωγή, χρώμα, γλώσσα κοκ. Συζητήστε στην τάξη με ποιον τρόπο κάνει πράξη αυτή την αλήθεια η Εκκλησία μας.

13η Διδακτική Ενότητα. Το ταξίδι ματαιώνεται;

Ο λαός οδηγείται
στη Βαβυλώνα

Ο λαός του Θεού μετά την κατάληψη του βασιλείου του Ισραήλ από τους Ασσύριους (722 π.Χ.) και την καταστροφή του βασιλείου του Ιούδα από τους Βαβυλώνιους (586 π.Χ.) κατακτήθηκε διαδοχικά από μεγάλες αυτοκρατορίες, οι οποίες εισέβαλλαν την περιοχή της Παλαιστίνης. Έτσι ήρθε σε επαφή, για μία ακόμη φορά, με άλλους λαούς που είχαν δικές τους θρησκευτικές και πολιτιστικές παραδόσεις, διαφορετικές συνήθειες και τρόπο σκέψης.

Πολλοί ήταν οι Ισραηλίτες που εγκατέλειψαν την πατρίδα τους και εγκαταστάθηκαν σε άλλες χώρες με τη θέλησή τους ή χωρίς αυτή. Δημιουργήθηκε έτσι η Ιουδαϊκή διασπορά.

Χαρακτηριστικό γεγονός που συνδέεται με τα παραπάνω είναι η βαβυλώνια αιχμαλωσία: ένα μεγάλο μέρος του λαού σύρθηκε στη Βαβυλώνα για να εργαστεί στη συντήρηση του αρδευτικού συστήματος της Μεσοποταμίας. Ήταν μία δύσκολη περίοδος, για την οποία προσπαθούσαν να βρουν εξηγήσεις. Αυτό το έργο ανατέθηκε στον προφήτη Ιεζεκιήλ, που τόνισε την ανάγκη επιστροφής του λαού στον Θεό.

Ο Ναός καταστρέφεται, η Πόλη και ο Ναός παραδίδεται στους κατακτητές

«17 Ο Κύριος έφερε εναντίον τους (: των κατοίκων του Νοτίου Βασιλείου) τον βασιλιά των Βαβυλωνίων και τα παρέδωσε όλα στην εξουσία του. Αυτός... δε λυπήθηκε ούτε τους νέους, αγόρια και κορίτσια, ούτε τους γέροντες, ακόμα και τους πολύ ηλικιωμένους. 18 Άρπαξε όλα τα σκεύη του ναού του Κυρίου, μεγάλα και μικρά, κι επίσης τους θησαυρούς του ναού, του βασιλιά και των αρχόντων του, και τα έφερε στη Βαβυλώνα.

19 Οι Βαβυλώνιοι έκαψαν τον ναό του Θεού και γκρέμισαν το τείχος της Ιερουσαλήμ· έβαλαν φωτιά σε όλα τα ανάκτορά της και κατάστρεψαν εντελώς όλα τα πολύτιμα αντικείμενα της πόλης. 20 Εκείνους που σώθηκαν από τη σφαγή, τούς μετέφερε στη Βαβυλώνα, όπου έγιναν δούλοι σ' αυτόν και στους απογόνους του, μέχρις ότου ιδρύθηκε η βασιλεία των Περσών» (Β Παρ 36, 17-20).

Το 586 π.Χ. λοιπόν ο αυτοκράτορας των Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορ Β΄ κατέλαβε το Νότιο βασίλειο. Πυρπόλησε τον ναό. Η Κιβωτός της Διαθήκης χάθηκε για πάντα.

Νόμισμα του αυτοκράτορα
των Βαβυλωνίων
Ναβουχοδονόσορα Β΄ (634 -
562 π.Χ.) που κατέλαβε
το Νότιο βασίλειο

Η ζωή στην Ξενιτιά – «Διασπορά»

Οι εξόριστοι Ιουδαίοι στη Βαβυλώνα φαίνεται αρχικά να εγκαταστάθηκαν κοντά στον ποταμό Χεβάρ, όπως συμπεραίνεται από το βιβλίο του προφήτη Ιεζεκιήλ:

«1-3 Την πέμπτη μέρα του τέταρτου μήνα του τριακοστού έτους της ηλικίας μου, εγώ ο Ιεζεκιήλ, γιος του ιερέα Βουζί, βρισκόμουν ανάμεσα στους αιχμαλώτους, κοντά στον ποταμό Χεβάρ» (Ιεζ. 1, 1-3).

Τον πρώτο καιρό της παραμονής τους στη Βαβυλώνα φαίνεται ότι χρησιμοποιούνταν σε καταναγκαστικά έργα. Αργότερα όμως η ζωή τους βελτιώθηκε και μπορούσαν να μετακινούνται ελεύθερα και να αναλαμβάνουν δημόσια έργα. Δεν έσβησε ποτέ η νοσταλγία για την πατρίδα. Τα Σάββατα και τις γιορτές μαζεύονταν στις όχθες των ποταμών, ψάλλοντας ύμνους στον Θεό. Χαρακτηριστικός είναι ο Ψαλμός 136 στον οποίο φαίνεται σε όλη την έκτασή της η αγάπη για τον τόπο τους:

- «1 Στης Βαβυλώνας τα ποτάμια,
εκεί καθόμασταν και κλαίγαμε,
καθώς θυμόμασταν τη Σιών.
- 2 Στης όχθης τις ιτιές
είχαμε τις κιθάρες μας κρεμάσει.
- 3 Εκεί μας γύρευαν τραγούδια
εκείνοι που μας αιχμαλώτισαν,
κι οι διώκτες μας γυρεύαν από μας
ωδές χαράς.
Μας λέγαν: «Τραγουδήστε μας
απ' τα τραγούδια της Σιών».
- 4 Μα πώς να τραγουδήσουμε τις ωδές του Κυρίου
σε ξένη γη;
- 5 Αν σε ξεχάσω, Ιερουσαλήμ,
να παραλύσει το δεξί μου χέρι.
- 6 Η γλώσσα μου ας κολλήσει στο λαρύγγι μου,
αν δεν σε θυμηθώ,
αν δεν σε βάλω, Ιερουσαλήμ,
πάνω απ' όλες τις χαρές μου.....»

Χάρτης της περιοχής της αρχαίας Βαβυλώνας με τον ποταμό Χεβάρ

«Στης όχθης τις ιτιές
είχαμε τις κιθάρες μας
κρεμάσει...»

Αλλά και τα ερωτήματα που απασχολούσαν τους αιχμαλώτους ήταν πολλά. Τα πλέον χαρακτηριστικά ήταν:

- Μήπως πληρώνουμε αμαρτίες άλλων;
- Πόσο δυνατός είναι ο Θεός μας απέναντι στους φημισμένους ηγέτες των κατακτητών;

Ο Θεός όμως δεν τους είχε εγκαταλείψει. Όπως τονίζεται στο δεύτερο μέρος του βιβλίου του Ησαΐα, που αναφέρεται στην εποχή:

«1 “Παρηγορείτε, παρηγορείτε τον λαό μου”, λέει ο Θεός σας.

2 “Βεβαιώστε την Ιερουσαλήμ και φωνάξτε της ότι τέλειωσε της δουλείας της ο καιρός, ότι η ανομία της συγχωρήθηκε, ότι τιμωρήθηκε από τον Κύριο με το παραπάνω, για όλες τις αμαρτίες της”» (Ησ. 40, 1-2).

Οι Τρεις Παιδες στην κάμινο

Οι Τρεις Παιδες στη Φλόγα και ο Δανιήλ στον λάκκο των λεόντων

Με τον καιρό πολλοί ήταν οι Ισραηλίτες που απέκτησαν πλούτη και αξιώματα στη Βαβυλώνα. Μεταξύ αυτών ήταν ο προφήτης Δανιήλ και οι τρεις φίλοι του Ανανίας, Μισαήλ και Αζαρίας.

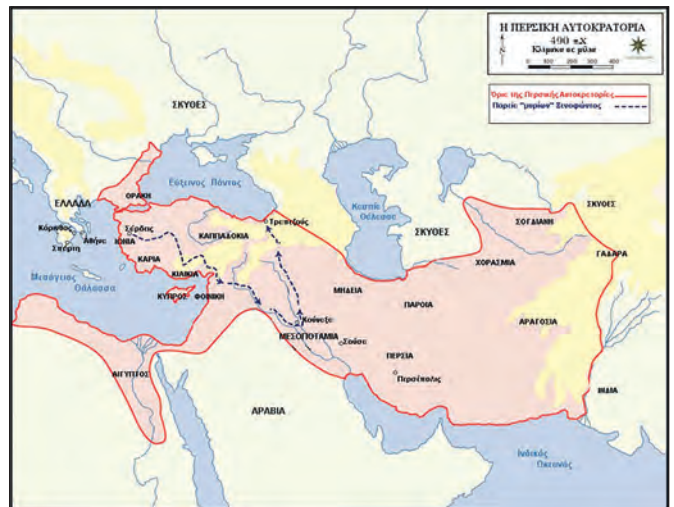
Όπως αφηγείται η Παλαιά Διαθήκη παρέμειναν πάντα πιστοί στον Θεό. Κάποτε ο Ναβουχοδονόσορ κατασκεύασε ένα χρυσό άγαλμα και απαίτησε να το προσκυνήσουν όλοι. Οι τρεις φίλοι του Δανιήλ αρνήθηκαν να υπακούσουν τη διαταγή του βασιλιά.

Τότε αυτός τους έριξε δεμένους σε καμίνι που φλεγόταν για να καούν. Όμως ο Θεός τους προστάτεψε και δεν επέτρεψε να πάθουν το παραμικρό.

«24 Ξάφνου ο βασιλιάς Ναβουχοδονόσορ ταραχτήκε· σηκώθηκε αναστατωμένος και ρώτησε τους συμβούλους του: “Τρεις άντρες δεν ρίξαμε δεμένους στο κέντρο της φωτιάς;” Εκείνοι του απάντησαν: “Ασφαλώς, βασιλιά’.

25 “Πώς εγώ βλέπω τέσσερις άντρες”, είπε ο βασιλιάς, “να περπατούν λυμένοι στο κέντρο του καμινιού, χωρίς να καίγονται; Και μάλιστα η όψη του τέταρτου μοιάζει με θείο ον!”» (Δν. 3, 24-25).

Η αυτοκρατορία των Βαβυλωνίων υποτάχθηκε στους Πέρσες. Έτσι οι Ισραηλίτες έγιναν υπήκοοι της νέας αυτοκρατορίας. Όπως αφηγείται το βιβλίο του Δανιήλ, ο βασιλιάς τους Δαρείος εκτίμησε τον προφήτη και τον διόρισε επόπτη για όλο το βασίλειό του. Τότε κάποιοι άρχοντες και διοικητές τον κατηγορήσαν με ψεύτικες κατηγορίες και «ο βασιλιάς διέταξε να φέρουν το Δανιήλ και να τον ρίξουν στο λάκκο των λεόντων. Και είπε στο Δανιήλ: “Ο Θεός σου, που τον λατρεύεις συνεχώς, ας σε σώσει!”» (Δν. 6, 17).

Η αυτοκρατορία των Περσών

Το πρωί ο Δαρείος πήγε στο λάκκο των λεόντων. Ο Δανιήλ ήταν ζωντανός και του είπε:

«23 Πράγματι, ο Θεός μου έστειλε τον άγγελό του και έφραξε το στόμα των λιονταριών και δεν με έβλαψαν, γιατί είμαι αθώς απέναντί σου, βασιλιά, τίποτε κακό δεν έχω κάνει».
24 Ο βασιλιάς χάρηκε πάρα πολύ και διέταξε να βγάλουν το Δανιήλ από το λάκκο. Κι ο Δανιήλ βγήκε έξω χωρίς να έχει πάθει το παραμικρό, γιατί έμεινε πιστός στον Θεό του».
(Δν. 6, 23-24).

Κρίση και Σωτηρία! Μια καινούργια Αρχή! Μοναδική ευκαιρία ανακάλυψης της ταυτότητας και της παγκοσμιότητας του Θεού

α. Το όραμα του Ιεζεκιήλ με τα οστά που αναζωογονούνται

Ο Θεός βεβαίως δεν άφησε τον λαό να καταστραφεί. Με το στόμα του προφήτη Ιεζεκιήλ αναγγέλλει μία καινούρια αρχή. Όπως αφηγείται ο προφήτης βρέθηκε σε μία κοιλάδα γεμάτη ξηρά οστά και τα είδε να αναζωογονούνται και να αποκτούν νεύρα, σάρκες, δέρμα. Στο τέλος άρχισαν να παίρνουν ζωή.

Τα όραμα ήταν σύμβολο αποκαταστάσεως του Ισραήλ και προτυπώνει την Ανάσταση «εκ νεκρών».

«11 “Ανθρωπε”, μου είπε ο Κύριος, “αυτά τα κόκαλα συμβολίζουν τους Ισραηλίτες, οι οποίοι λένε συνεχώς ότι είναι σαν ξερά κόκαλα, ότι χάθηκε κάθε ελπίδα γι’ αυτούς, ότι είναι χαμένοι πια.

12 Γι’ αυτό, προφήτηψε και πες τους ότι εγώ, ο Κύριος ο Θεός, λέω: “Θ’ ανοίξω τους τάφους σας και θα σας βγάλω μες απ’ αυτούς, λαέ μου, και θα σας φέρω στη χώρα του Ισραήλ.

13 Κι όταν το κάνω αυτό θα μάθετε ότι εγώ είμαι ο Κύριος.

14 Θα σας δώσω το Πνεύμα μου και θα ξαναβρείτε τη ζωή. Θα σας φέρω στη χώρα σας και θα μάθετε ότι εγώ είμαι ο Κύριος. Το είπα και θα το κάνω εγώ, ο Κύριος”» (Ιεζ. 37, 11-14).

β. Ο πάσχων Δούλος – Υιός

Την εποχή που διαδραματίζονται τα παραπάνω γεγονότα, γράφονται τέσσερα ποιήματα, τα «άσματα του δούλου», που περιλαμβάνονται στο δεύτερο μέρος του βιβλίου του προφήτη Ησαΐα (Ησ. 42, 1-9. 49, 1-6. 50, 4-9. 52, 13-53, 12). Το θέμα τους είναι η αποστολή του Παιδός (:Δούλου) του Κυρίου, δηλαδή του συνεργάτη του Θεού στο έργο της σωτηρίας του ανθρώπου, του Χριστού. Με τη δράση του θα φωτίσει την οικουμένη και θα συγκεντρώσει τους πιστούς– το «υπόλειμμα», όπως ονομάζονται στη θεολογική γλώσσα - στην Εκκλησία, που θα συνεχίσει το έργο του Μεσσία.

Χαρακτηριστικό απόσπασμα για το έργο του Πάσχοντα δούλου είναι το παρακάτω:

«4 Αυτός, όμως, φορτώθηκε τις θλίψεις μας κι υπέφερε τους πόνους τους δικούς μας. Εμείς νομίζαμε πως όλα όσα τον βρήκαν ήταν τραύματα, πληγές και ταπεινώσεις από τον Θεό.

Η αναζωογόνηση των οστών

Ο πάσχων Δούλος – Υιός

- 5 Μα ήταν αιτία οι αμαρτίες μας που αυτός πληγώθηκε, οι ανομίες μας που αυτός εξουθενώθηκε. Για χάρη της δικής μας σωτηρίας εκείνος τιμωρήθηκε και στις πληγές του βρήκαμε εμείς τη γιατρεία.
- 6 Όλοι εμείς πλανιόμασταν σαν πρόβατα· είχε πάρει καθένας μας το δικό του δρόμο. Μα ο Κύριος έκανε να πέσει πάνω του όλων μας η ανομία.
- 7 Βασανιζόταν κι όμως ταπεινά υπέμενε, χωρίς παράπονο κανένα. Σαν πρόβατο που τ' οδηγούνε στη σφαγή, καθώς το αρνί που στέκεται άφωνο μπροστά σ' αυτόν που το κουρεύει, ποτέ του δεν παραπονέθηκε» (Ησ. 53, 4-7).

13η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Οι αιχμάλωτοι στη Βαβυλώνα Ισραηλίτες αντίκρισαν τα Ζιγκουράτ, που συνδέονταν με την πίστη στα ουράνια σώματα. Στην παρακάτω εικόνα παρουσιάζεται το αναστηλωμένο ζιγκουράτ της Ουρ. Γράψτε τις εντυπώσεις σας, αφού το παρατηρήσετε, και προτείνετε πιθανούς τρόπους χρήσης του, εκτός από τους θρησκευτικούς.

Τα Ζιγκουράτ ήταν τεράστιες κατασκευές που χτίστηκαν από τους πολιτισμούς της Μεσοποταμίας (Βαβυλώνιοι κ.α.) και του ιρανικού οροπεδίου. Είχαν τη μορφή πυραμίδας με βαθμίδες (σκάλες). Ο κύριος ναός βρισκονταν στην κορυφή του Ζιγκουράτ.

2.

Διαβάστε τον Ψαλμό 136, και στη συνέχεια ακούστε την αγγλική εκδοχή του στο τραγούδι των Boney M (www.youtube.com/watch?v=vYK9iCRb7S4). Γράψτε στο πλαίσιο τις σκέψεις σας για το περιεχόμενό του:

Ψαλμός 136 - By the Rivers of Babylon

<u>ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ</u>	<u>ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ</u>	<u>By the Rivers of Babylon</u>
<p>Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών. ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν· ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ψδῶν καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ὕμνον· ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ψδῶν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἔάν ἐπιλάβωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖ ἡ δεξιὰ μου· κολληθεῖ ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἔάν μὴ σου μνησθῶ, ἔάν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.</p>	<p>Στῆς Βαβυλώνας τὰ ποτάμια, ἐκεῖ καθόμασταν καὶ κλαίγαμε, καθὼς θυμόμασταν τῆ Σιών. Πάνω στῆς ὄχθης τὶς ἰτιές εἶχαμε τὶς κιθάρες μας κρεμάσει. Ἐκεῖ μας γύρευαν τραγούδια ἐκεῖνοι ποὺ μας αἰχμαλώτισαν, κι οἱ διώκτες μας γυρεύαν ἀπὸ μας ὠδὲς χαράς. Μας λέγαν: «Τραγουδήστε μας ἀπ' τὰ τραγούδια τῆς Σιών». Μα πῶς νὰ τραγουδήσουμε τὶς ὠδὲς τοῦ Κυρίου σὲ ξένη γῆ; Ἄν σε ξεχάσω, Ἱερουσαλήμ, νὰ παραλύσει τὸ δεξί μου χέρι. Ἡ γλῶσσα μου ἀς κολλήσῃ στο λάρυγγί μου, ἀν δὲν σε θυμηθῶ, ἀν δὲν σε βάλω, Ἱερουσαλήμ, ἀπάνω ἀπ' ὅλες τὶς χαρὲς μου.</p>	<p>By the rivers of Babylon, there we sat down we wept, when we remembered Zion.</p> <p>When the wicked carried us away in captivity required from us a song.</p> <p>Now how shall we sing the lord's song in a strange land?</p> <p>Let the words of our mouth and the meditations of our heart. Be acceptable in thy sight here tonight.</p> <p>By the rivers of Babylon, there we sat down Yeeah we wept, when we remembered Zion.</p> <p style="text-align: right;"><i>Boney M (1978)</i></p>

3.

Κυκλώνω ανάλογα ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ δίπλα σε κάθε πρόταση

• Ο Ιεζεκιήλ έδρασε στην Ιερουσαλήμ, την εποχή της Βαβυλώνιας αιχμαλωσίας,	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Οι Ισραηλίτες θρηγούσαν στις όχθες των ποταμών της Βαβυλώνας	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο Δανιήλ έδρασε την εποχή που οι Ρωμαίοι κατέλαβαν την Παλαιστίνη	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Οι Ασύριοι οδήγησαν τους αιχμάλωτους Ιουδαίους στη Βαβυλώνα	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο Ιεζεκιήλ είδε το όραμα με τα οστά που αναζωογονούνται	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ

4.

Να περιγράψετε την εικόνα «Οι τρεις παίδες στην κάμινο», (τοιχογραφία του Θεοφάνη στη Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά, 16ος αι., Μετέωρα). Πώς παρουσιάζονται οι πρωταγωνιστές; Ποιος τους προστατεύει; Τι συμβολίζει το «φυλακτήριο» που έχουν στο κεφάλι τους; Να βρείτε τι προεικονίζει το γεγονός για την Εκκλησία μας.

5.

Πάνω στο χάρτη της αυτοκρατορίας της Βαβυλώνας σχεδιάστε την πορεία που ακολούθησαν οι αιχμάλωτοι από την Ιερουσαλήμ στη Βαβυλώνα. Συζητήστε κατόπιν τα συναισθήματα που τους είχαν δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια της αναγκαστικής πορείας τους και μόλις αντίκρισαν τη Βαβυλώνα.

Η αυτοκρατορία της Βαβυλώνας

Αναπαράσταση της πύλης της Ιστάρ στη Βαβυλώνα (Pergamon museum στο Βερολίνο)

14η Διδακτική Ενότητα.

Επιχείρηση διάσωσης: Ρουθ και Εσθήρ

Η Αγία Γραφή στις σελίδες της προβάλλει ιστορίες γυναικών που έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στα βιβλία της. Εκτός από την Κριτή Δεββώρα για την οποία έγινε λόγος στη διδακτική ενότητα 10, σπουδαίο ήταν το έργο της Ρουθ και της Εσθήρ. Η προβολή του από την Παλαιά Διαθήκη αναδεικνύει, εκτός των άλλων, τη σημασία που δίνονταν από τους συντάκτες της στις γυναίκες, σε μία εποχή που η θέση τους ήταν υποβαθμισμένη.

Νωεμίν και Ρουθ

Η ιστορία της Ρουθ: αδύναμα πλάσματα μέσω της «πίστης» μεταβάλλονται σε πρωταγωνιστές της ιστορίας της σωτηρίας

Το βιβλίο της Ρουθ αναφέρεται σε μία γυναίκα από την περιοχή της Μωάβ, τη Ρουθ, που είχε χάσει το σύζυγό της, και με την πεθερά της Νωεμίν ζούσαν στην περιοχή της Βηθλεέμ.

- «1 Από τον άντρα της τον Ελιμέλεχ, η Νωεμίν είχε έναν συγγενή, άνθρωπο ισχυρό και πλούσιο, ο οποίος ονομαζόταν Βοόζ,
- 2 Μια μέρα η Ρουθ είπε στη Νωεμίν: "Αφησέ με να πάω σ' ένα χωράφι να μαζέψω τα στάχια που αφήνουν οι θεριστές. Κάποιοι θα βρω που θα μ' αφήσει να το κάνω". Η Νωεμίν της είπε: "Πήγαινε, κόρη μου".
- 3 Έτσι η Ρουθ έφυγε και πήγε και μάζευε στάχια σ' ένα χωράφι, πίσω από τους θεριστές».
(Ρουθ 2,1-3)

Ρουθ και Βοόζ

Με αυτό τον τρόπο προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν την πείνα τους. Ο Βοόζ προσέχει τη Ρουθ και την παντρεύεται.

- «13 Έτσι ο Βοόζ πήρε τη Ρουθ γυναίκα του. Ο Κύριος την ευλόγησε· έμεινε έγκυος και γέννησε γιο.
- 14 Τότε οι γυναίκες είπαν στη Νωεμίν: "Ας είναι δοξασμένος ο Κύριος! Σήμερα έκανε να γεννηθεί ένας κοντινός συγγενής για σένα, που τ' όνομά του θα γίνει ξακουστό μέσα στο λαό του Ισραήλ!"»
(Ρουθ 4, 13-14).

Η Εσθήρ στέφεται βασίλισσα της Περσίας

Πράγματι έτσι έγινε. Η Ρουθ με τον Βοόζ ανήκουν στους προγόνους του Κυρίου μας, του Ιησού Χριστού.

Η ιστορία της Εσθήρ: Μια ασήμαντη ορφανή παραβιάζει τους «κανόνες» της Τορά (: του Μωσαϊκού Νόμου) επιτελώντας έναν ιερό σκοπό

Το βιβλίο της Εσθήρ χωρίζεται σε δέκα κεφάλαια. Σε αυτά πρωταγωνιστεί η Εσθήρ, ορφανή που την είχε υιοθετήσει ο θεός της Μαρδοχαίος. Γίνεται σύζυγος του βασιλιά των Περσών και σώζει τους συμπατριώτες της Ιουδαίους, που κινδύνευαν από τις μηχανορραφίες του αυλικού Αμάν, με τη βοήθεια του θεού της.

Όπως παρουσιάζεται να λέει

«6 Πώς είναι δυνατό να αντικρύσω το κακό που θα βρει τον λαό μου...;» (Εσθ. 8, 6).

Για ανάμνηση του γεγονότος οι Ιουδαίοι γιορτάζουν τη γιορτή των Κλήρων «Πουρίμ», για την οποία αναφορές γίνονται στα κεφάλαια του βιβλίου της Εσθήρ.

Το Μουσώλειο του Μαρδοχαίου και της Εσθήρ στο Hamadan του Ιράν

«19 Γι' αυτό οι Ιουδαίοι των επαρχιών τηρούν τη δέκατη τέταρτη μέρα του μήνα Αδάρ· είναι μέρα χαράς και γιορτής και ανταλλάσσουν φαγητά για δώρα» (Εσθ. 9, 19).

Η Εσθήρ γίνεται έτσι το όργανο του Θεού που βοηθάει τους συμπατριώτες της στις δύσκολες μέρες της αιχμαλωσίας στους Πέρσες και βοηθάει στην αποκατάσταση της δικαιοσύνης. Παρουσιάζεται να είναι πιστή στο θέλημά Του και αναδεικνύει την αξία των γυναικών και τη δυναμική τους, που την παρουσιάζουν τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης.

Η γιορτή των Κλήρων με τις «μάσκες», την ευθυμία και τη «δικαιοσύνη» ως ανακάλυψη του μηνύματος ενός βιβλίου – Το Πάσχα πριν το Πάσχα

Η γιορτή των Κλήρων (Πουρίμ) βασίστηκε σε συγκεκριμένες αναφορές του βιβλίου της Εσθήρ. Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω:

«7 Το δωδέκατο έτος της βασιλείας του Ξέρξη ο Αμάν έβγαλε διαταγή να ριχθούν κλήροι (εβρ. «πουρίμ»), για να ορισθεί η ακριβής ημέρα και ο μήνας που θα εξόντωνε μέσα σε μία μέρα το έθνος του Μαρδοχαίου. Και οι κλήροι έπεσαν στη δέκατη τέταρτη μέρα του μήνα Αδάρ» (Εσθ. 3, 7).

«15 ...ο Μαρδοχαίος βγήκε από το παλάτι ντυμένος με τη βασιλική στολή...

17 Σε κάθε επαρχία και σε κάθε πόλη που ανακοινωνόταν η βασιλική διαταγή...επικρατούσε χαρά και ευφροσύνη ανάμεσα στους Ιουδαίους...Διοργάνωναν συμπόσια και γιορτές» (Εσθ. 8, 15-17).

Το μήνυμα της γιορτής είναι ότι ο Θεός είναι ο σωτήρας και καμία δύναμη δεν είναι πάνω από αυτόν. Αυτή η αλήθεια δικαιολογεί την ευθυμία της γιορτής, που αποτελεί έτσι «το Πάσχα πριν το Πάσχα».

Ο βασιλιάς των Περσών και των Μήδων Κύρος Β΄ (600 π.Χ. - 4 Δεκεμβρίου 530 π.Χ.).

Ανάγλυφο στο Ολυμπιακό πάρκο του Σίδνεϊ

Η επιστροφή στην Παλαιστίνη. Ο Κύριος ως Χριστό Του χρησιμοποιεί τον Πέρση (!) Κύρο

Μία νέα αυτοκρατορία έκανε την εμφάνισή της στο ιστορικό προσκήνιο, η αυτοκρατορία των Περσών που κατέλυσε τη βαβυλωνιακή αυτοκρατορία. Τότε ο βασιλιάς των Περσών και των Μήδων Κύρος διέταξε την επιστροφή των Ιουδαίων στην πατρίδα τους.

Χιλιάδες ήταν εκείνοι που επέστρεψαν στην Παλαιστίνη κατανεμημένοι σε ομάδες. Σε μία από αυτές αρχηγοί ήταν ο Ζοροβάβελ και ο Ιησούς.

- «2 Ο Κύρος, βασιλιάς της Περσίας, λέει: “Ο Κύριος, ο Θεός του ουρανού, έδωσε σ’ εμένα όλα τα βασίλεια της γης και με πρόσταξε να του χτίσω έναν ναό στην Ιερουσαλήμ, στην Ιουδαία.
- 3 Όποιος από σας ανήκει στο λαό του –ο Θεός του ας είναι μαζί του– ας επιστρέψει στην Ιερουσαλήμ, στην Ιουδαία, για να ξαναχτίσει τον Ναό του Κυρίου, του Θεού του Ισραήλ, του Θεού της Ιερουσαλήμ!”» (Εσδ. 1, 2-3).

Ο Κύρος, έγινε λοιπόν το όργανο του Θεού που φρόντισε να γυρίσουν οι Ιουδαίοι στην πατρίδα τους.

Αυτοί, μόλις έφτασαν στην ερειπωμένη Ιερουσαλήμ πρώτη φροντίδα τους ήταν να ανοικοδομήσουν το Ναό του Κυρίου. Τους το είχε παραγγείλει και ο νέος βασιλιάς της αυτοκρατορίας Δαρείος.

Το εσωτερικό της Συναγωγής της Θεσσαλονίκης. Οι Συναγωγές ήταν για τους Ιουδαίους τόποι λατρείας του Θεού, προσευχής και μελέτης του Νόμου

«14 Έτσι, οι επικεφαλής των Ιουδαίων συνέχισαν την ανοικοδόμηση και προχωρούσαν καλά, με την ενθάρρυνση του προφήτη Αγγαίου και του προφήτη Ζαχαρία, γιου του Ιδδώ· και τελείωσαν το χτίσιμο, σύμφωνα με την εντολή του Θεού του Ισραήλ, και τα διατάγματα του Κύρου, του Δαρείου και του Αρταξέρξη, βασιλιάδων των Περσών.

15 Ο ναός αυτός συμπληρώθηκε την τρίτη μέρα του μήνα Αδάρ, το έκτο έτος της βασιλείας του Δαρείου.

16 Οι Ιουδαίοι, οι ιερείς, οι λευίτες και όλοι οι άλλοι που είχαν έρθει από την αιχμαλωσία, τέλεσαν με πανηγυρισμούς τα εγκαίνια του ναού του Θεού.

18 ..διόρισαν τους ιερείς στις αρμοδιότητές τους και τους λευίτες στις θέσεις τους, για να υπηρετούν τον Θεό στην Ιερουσαλήμ, σύμφωνα με τα γραμμένα στο βιβλίο του Μωυσή» (Εσδ. 6, 14-18).

Απογοήτευση καθώς η αναμενόμενη Παλινόρθωση δεν πραγματοποιείται. Ο λαός του Θεού σκλάβος στα έθνη.

Όμως οι Ισραηλίτες που επέστρεψαν στην Παλαιστίνη σύντομα είδαν να διαφεύδονται οι προσδοκίες τους για μία καλύτερη ζωή. Βρήκαν τις πόλεις τους κατεστραμμένες και τα χωράφια

ακαλλιέργητα. Πολλοί για να μπορέσουν να επιβιώσουν αναγκάζονταν να δανείζονται με ιδιαίτερα σκληρούς όρους. Έπρεπε να πληρώνουν πολύ μεγάλους φόρους υποτέλειας στους Πέρσες και γειτονικές φυλές έκαναν επιδρομές εναντίον τους.

Ένα άλλο ζήτημα που προέκυψε είχε να κάνει με τους μεικτούς γάμους, δηλαδή τους γάμους ανάμεσα σε μέλη της ισραηλιτικής κοινότητας και σε ειδωλολάτρες. Επειδή θεωρήθηκε ότι αυτό ήταν αιτία να οδηγηθούν κάποιοι στην ειδωλολατρία απαγορεύτηκαν και όσοι δεν υπάκουαν αποκλείονταν από την κοινότητα, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα.

Μετά τους Πέρσες και άλλες αυτοκρατορίες κατέλαβαν την περιοχή. Η απογοήτευση ήταν πολύ μεγάλη, και πολλοί είχαν την αίσθηση ότι δεν έπρατταν το σωστό και για αυτό ο Θεός τους είχε εγκαταλείψει.

Δαχτυλίδια γάμων

Τα τέσσερα Θηρία και ο Υιός του Ανθρώπου

Σε αυτές τις δύσκολες στιγμές οι προφήτες με το κήρυγμά τους παρηγορούσαν τον λαό και μιλούσαν για την παντοδυναμία του Θεού, με την οποία δε μπορούσε καμία δύναμη να συγκριθεί. Έτσι στο βιβλίο του Δανιήλ τονίζεται ότι ο Θεός είναι ο ρυθμιστής της ιστορίας και θα φέρει τη Βασιλεία του, που θα είναι αιώνια.

Με πολύ παραστατικό τρόπο αναδεικνύεται αυτή η αλήθεια στο όραμα για την πτώση των μεγάλων αυτοκρατοριών που είχαν καταλάβει την Παλαιστίνη και παρουσιάζονται συμβολικά ως τέσσερα θηρία. Παρά τη δύναμη που είχαν τελικά θα κυριαρχούσε το θέλημα του Θεού.

«13... Μέσα στα σύννεφα του ουρανού είδα να έρχεται κάποιος που έμοιαζε με άνθρωπο (:ο Υιός του Ανθρώπου): έφτασε μέχρι τον Προαιώνιο και οδηγήθηκε μπροστά του.

14 Σ' αυτόν δόθηκαν εξουσία και δόξα και βασιλεία, ώστε όλοι οι λαοί, κάθε εθνικότητας και γλώσσας, να τον υπηρετούν. Η εξουσία του θα είναι αιώνια κι ατελεύτητη και το βασίλειό του δε θα καταστραφεί ποτέ» (Δν. 7, 13-14).

«18 Αλλά στο τέλος τη βασιλεία θα την παραλάβει ο άγιος λαός του ύψιστου Θεού και θα τη διατηρήσει για πάντα σ' όλους τους αιώνες» (Δν. 7, 18).

Το μήνυμα του οράματος του Δανιήλ είναι αισιόδοξο και φανέρωνε στο λαό ότι ο Θεός δε θα τον εγκατέλειπε παρά τις δυσκολίες. Η εγκαθίδρυση από τον Ιησού Χριστό της Βασιλείας του Θεού, ενός καινούριου κόσμου που θα αγκάλιαζε όλους τους ανθρώπους, σήμαινε ότι ο Θεός είναι μαζί τους και όλοι είναι παιδιά Του.

Ο Προφήτης Δανιήλ

14η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Τα κείμενα που ακολουθούν προέρχονται από το βιβλίο του θεολόγου και πανεπιστημιακού δάσκαλου Μιλτιάδη Κωνσταντίνου «...του συνιέναι τας γραφάς. 13+1 βήματα Εισαγωγής στην Παλαιά Διαθήκη». Αφού τα διαβάσετε με τη βοήθεια του καθηγητή σας, να συζητήσετε για την πρόνοια του Θεού, όπως παρουσιάζεται στα βιβλία της Ρουθ και της Εσθήρ.

<p>«...η ιστορία (της Ρουθ) επιβεβαιώνει, σε πλήρη συμφωνία με τις υπόλοιπες βιβλικές αφηγήσεις, την πρόνοια του Θεού για όλες τις υποθέσεις και τα πράγματα του κόσμου. Είναι το έλεος του Θεού που θα χαρίσει την καρποφορία στη γη και μήτρα και η φιλεύσπλαχνη παρουσία του που θα οδηγήσει στην υπέρβαση κάθε αρνητικής κατάστασης»</p>	<p>«Θέμα του βιβλίου (Εσθήρ) αποτελεί η σωτηρία των Ιουδαίων της Περσίας από την επιβολή των εχθρών τους με την παρέμβαση στον βασιλιά των Περσών της συζύγου του Εσθήρ. Ο ανώτατος αξιωματούχος Αμάν σχεδιάζει να εξολοθρεύσει τους Ιουδαίους και κατρθώνει, μάλιστα, να πάρει τη σχετική άδεια από τον βασιλιά. Η Εσθήρ, καθοδηγούμενη από το θείο της Μαρδοχαίο, πετυχαίνει τελικά να ανατρέψει πλήρως το σχέδιο του Αμάν.....</p> <p>Οι ήρωες του έργου θέτουν με εμπιστοσύνη τον εαυτό τους στην υπηρεσία του Θεού, ο οποίος πραγματοποιεί το σχέδιό του, ακόμη και όταν τα όργανά του δείχνουν αδυναμία»</p>
--	--

Τα κείμενα προέρχονται από: Κωνσταντίνου Μιλτιάδης (2014). «...του συνιέναι τας γραφάς». 13+1 βήματα εισαγωγής στην Παλαιά Διαθήκη. Θεσσαλονίκη: Μπαρμπουνάκης

2.

Διαβάστε το κείμενο που ακολουθεί, και μετά συζητήστε με θέμα: «Γιατί οι Ιουδαίοι όταν επέστρεψαν στην πατρίδα τους το πρώτο που έκαναν ήταν να χτίσουν Ναό για τον Κύριο»;

«Μόλις έφτασαν στην ερημωμένη Ιερουσαλήμ, το πρώτο που έκαναν ήταν να θεμελιώσουν το Ναό πάνω στα ερείπια του Ναού του Σολομώντα. Όταν οι χτίστες έβαλαν τα θεμέλια του Ναού του Κυρίου, ήρθαν οι ιερείς με τις στολές τους και τις σάλτιγγες και οι λευίτες... με τα κύμβαλα, για να υμνήσουν τον Κύριο... Έψαλαν ευχαριστώντας τον Κύριο... Πολλοί απ' αυτούς που ήταν αρκετά ηλικιωμένοι και είχαν προλάβει τον πρώτο Ναό, έκλαιγαν δυνατά τώρα που έβλεπαν τον καινούριο Ναό να θεμελιώνεται. Οι άλλοι πανηγύριζαν με αλαλαγμούς».

Το κείμενο προέρχεται από: Γριζοπούλου Όλγα -Καζλάρη Πηγή (2012). Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου. Παλαιά Διαθήκη. Η προϊστορία του Χριστιανισμού. Αθήνα: ΟΕΔΒ

3.

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο που αναφέρεται στο βασιλιά των Περσών Κύρο και γράψτε στο πλαίσιο μέχρι πέντε λέξεις που τον χαρακτηρίζουν.

«Γενικά, φαίνεται ότι ο Κύρος έδινε στους συγχρόνους του την εντύπωση του νικητή και του ανθρώπου του Θεού...ο οποίος έθεσε τέρμα επιτέλους στη μακρόχρονη περίοδο αθλιότητας του ασσυριακού και βαβυλωνιακού ζυγού και "έφερε με την παρουσία του τη σωτηρία και τη ζωή". Ακόμη και στη Βαβυλώνα δεν έγινε δεκτός ως κατακτητής και εχθρός, αλλά χαιρετίστηκε από το ιερατείο του Marduk (:βαβυλωνιακή θεότητα) και πολλούς ντόπιους ως σωτήρας και ελευθερωτής. Αντί για εκτοπίσεις και εκτελέσεις, που κατά κανόνα, συνόδευαν κάθε αλλαγή εξουσίας, με στόχο την αναγνώρισή της, ο Κύρος διέταξε την επάνοδο των διάφορων αρχαίων λατρειών και τον επαναπατρισμό θεών και λατρευτικών σκευών....».

Το κείμενο προέρχεται από: Gunneweg Antonius H.J. (1997). Η ιστορία του Ισραήλ έως την εξέγερση του Βαρ-Κοχβά, μετ. Ιωάννης Χ. Μούρτζιος, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ ΚΥΡΟΥ

4.

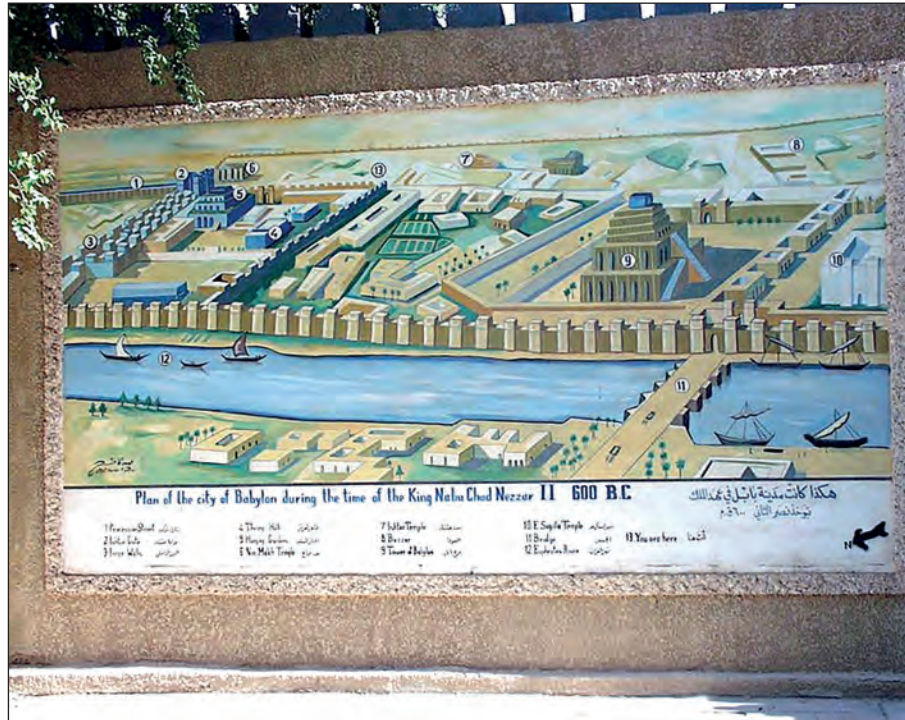
Υπόθεσε ότι ακολουθώντας τη διαδρομή που παρουσιάζεται στο χάρτη επιστρέφεις από τη Βαβυλώνα στην Παλαιστίνη, μετά το διάταγμα του Κύρου. Ποια θα ήταν τα συναισθήματά σου; Θα είχες αγωνία για το μέλλον στην πατρίδα;

5.

Στην πρώτη εικόνα εικονίζεται αναπαράσταση της αρχαίας Βαβυλώνας και στη δεύτερη τα ερείπια της πόλης. Αφού παρατηρήσετε και τις δύο εικόνες, συζητήστε στην τάξη για την τύχη της αυτοκρατορίας της Βαβυλώνας και των άλλων αυτοκρατοριών που αναφέρονται στην Παλαιά Διαθήκη.

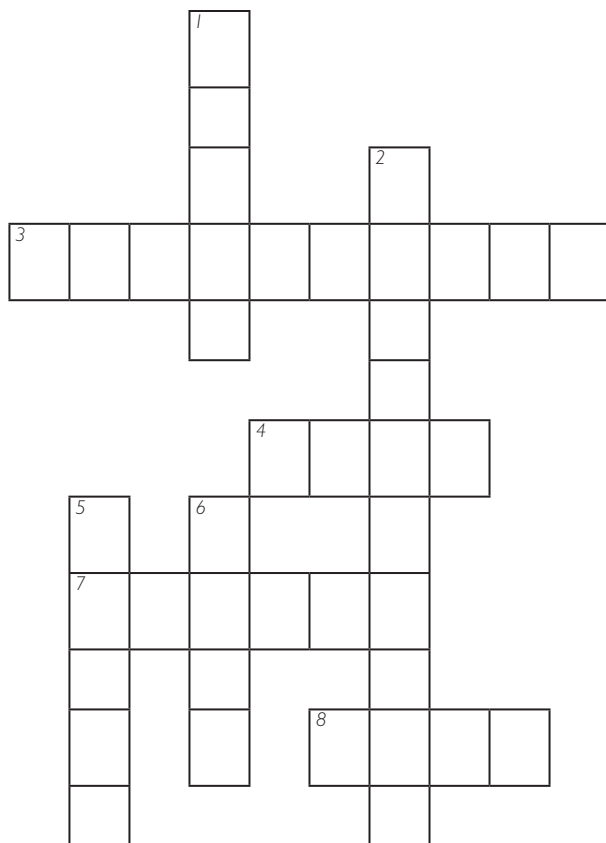

6.

ΛΥΣΤΕ ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ (Δημιουργήθηκε με το «Web 2.0» εργαλείο δημιουργίας σταυρό-λεξων Crossword Labs <https://crosswordlabs.com/>)

Επιχείρηση διάσωσης: Ρουθ και Εσθήρ

Οριζόντια	Κάθετα
3. ΣΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΗΘΕΛΑΝ ΝΑ ΓΥΡΙΣΟΥΝ ΟΙ ΙΟΥΔΑΙΟΙ	1. ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΕΠΕΣΤΡΕΨΑΝ ΟΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ ΙΟΥΔΑΙΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΒΑΒΥΛΩΝΑ
4. ΗΤΑΝ ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΜΕ ΠΟΛΛΑ ΧΩΡΑΦΙΑ ΣΤΗ ΒΗΘΛΕΕΜ	2. ΘΕΙΟΣ ΤΗΣ ΕΣΘΗΡ
7. ΑΥΤΑ ΜΑΖΕΥΕ Η ΡΟΥΘ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΘΕΡΑ ΤΗΣ	5. ΒΟΗΘΗΣΕ ΤΟΥΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ ΝΑ ΓΛΥΤΩΣΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΦΑΓΗ
8. ΕΓΙΝΕ ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΟΥ ΒΟΟΖ	6. ΟΙ ΙΟΥΔΑΙΟΙ ΤΟΝ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΑΝ ΣΤΗΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ (ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ)

15η Διδακτική Ενότητα. Το Μυστήριο. Απ' τον ουρανό στη γη...

Η καινούργια Δημιουργία ξεκινά...σε ένα «σπήλαιο» της ορεινής Ναζαρέτ:

α. Ευαγγελισμοί (σε πληθυντικό!).

β. Σύλληψη Προδρομού και Ιησού (ένα Δίπτυχο Δημιουργίας)

Στο 1ο κεφάλαιο του Ευαγγελίου του Λουκά γίνεται λόγος για την προαγγελία της γέννησης του Ιωάννη του Βαπτιστή και για την προαγγελία της γέννησης του Ιησού Χριστού.

Σύμφωνα με την αφήγηση άγγελος Κυρίου εμφανίστηκε στον ιερέα Ζαχαρία και του ανάγγειλε ότι η γυναίκα του Ελισάβετ θα γεννήσει γιο.

«15 Η προσφορά του θα είναι μεγάλη στο έργο του Κυρίου· κρασί και άλλα δυνατά ποτά δε θα πει· θα είναι γεμάτος με Πνεύμα Άγιο ήδη από την κοιλιά της μάνας του
16 και θα κάνει πολλούς Ισραηλίτες να επιστρέψουν στον Κύριο τον Θεό τους.

Ο Ζαχαρίας και η Ελισάβετ με το μικρό Ιωάννη

Ευαγγελισμός του Ζαχαρία

17 Αυτός θα προπορευτεί στο έργο του Κυρίου με το πνεύμα και τη δύναμη του προφήτη Ηλία. Θα συμφιλιώσει πατέρες με παιδιά, και θα κάνει τους ασεβείς να αποκτήσουν τη φρόνηση των δικαίων. Έτσι θα ετοιμάσει τον λαό να υποδεχτεί τον Κύριο» (Λκ. 1, 15-17).

Τον έκτο μήνα της εγκυμοσύνης της Ελισάβετ, ο Θεός έστειλε τον άγγελο Γαβριήλ στην πόλη της Γαλιλαίας Ναζαρέτ, στην παρθένο Μαρία, και της ανάγγειλε το χαρμόσυνο μήνυμα, της γέννησης του Σωτήρα της Οικουμένης;

«28 "...Χαίρε εσύ, η προικισμένη με τη χάρη του Θεού! Ο Κύριος είναι μαζί σου. Ευλογημένη απ' τον Θεό είσαι εσύ, περισσότερο απ' όλες τις γυναίκες".
29 Εκείνη μόλις τον είδε τaráχτηκε με τα λόγια του και προσπαθούσε να εξηγήσει τι σήμαινε ο χαιρετισμός αυτός.

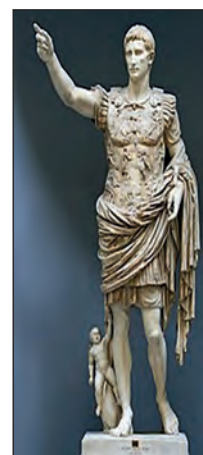
30 Ο άγγελος της είπε: "Μη φοβάσαι, Μαριάμ, ο Θεός σου έδωσε τη χάρη του·

31 θα μείνεις έγκυος, θα γεννήσεις γιο και θα τον ονομάσεις Ιησού.

32 Αυτός θα γίνει μέγας και θα ονομαστεί Υιός του Υψίστου. Σ' αυτόν θα δώσει ο Κύριος ο Θεός το θρόνο του Δαβίδ, του προπάτορά του.

33 Θα βασιλέψει για πάντα στους απογόνους του Ιακώβ και η βασιλεία του δε θα έχει τέλος"»

(Λκ. 1, 28-33).

Ο αυτοκράτορας της Ρώμης Οκταβιανός Αύγουστος (16 Ιανουαρίου 27 π.Χ. – 19 Αυγούστου 14 μ.Χ.)

Χριστούγεννα με «Χριστό»

α. Η σύνδεση της γέννησης του Σωτήρα στο Κατά Λουκάν με την «Παγκοσμιοποίηση» και τα Ευαγγέλια του Κυρίου Αυγούστου, Υιού του Θεού
β. Τριήμερη «Πορεία» από τη Ναζαρέτ στη Βηθλεέμ

Στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο γίνεται λόγος για την απογραφή που είχε διατάξει ο αυτοκράτορας της Ρώμης Οκταβιανός Αύγουστος (16 Ιανουαρίου 27 π.Χ. – 19 Αυγούστου 14 μ.Χ.) σε όλη τη ρωμαϊκή οικουμένη. Το γεγονός είναι η αφορμή που χρησιμοποιεί ο Ευαγγελιστής για να μιλήσει στη συνέχεια για τη μετάβαση του Ιωσήφ και της Μαρίας από τη Ναζαρέτ στην πόλη του Δαβίδ, τη Βηθλεέμ, με σκοπό να απογραφούν. Εδώ γεννιέται ο Ιησούς, που η Θεοτόκος τον σπαργάνωσε και τον ξάπλωσε σε ένα παχνί, γιατί δε βρήκαν μέρος στο πανδοχείο.

Ευαγγελισμός της Θεοτόκου,
έργο του Αντρέι Ρουμπλιώφ

γ. Ο Ευαγγελισμός των ποιμένων

Ακολουθεί κατόπιν η αναφορά στους βοσκούς που έμεναν στο ύπαιθρο, για να φυλάνε τα κοπάδια τους. Σε αυτούς εμφανίστηκε ο άγγελος Κυρίου που τους φέρνει το χαρμόσυνο μήνυμα για τη γέννηση του Θεανθρώπου. Τους δίνει και σημάδι για να τον αναγνωρίσουν, ενώ παρουσιάστηκε ένα πλήθος αγγέλων που υμνούσαν τον Θεό. Οι βοσκοί κατόπιν πήγαν και βρήκαν το βρέφος στη φάτνη και το προσκύνησαν. Ταυτόχρονα διηγήθηκαν και τα λόγια που είχε πει ο άγγελος για το παιδί. Όλοι έμειναν έκπληκτοι, ενώ η Μαρία τα σκέπτονταν συνεχώς. Τέλος, οι βοσκοί γύρισαν στα κοπάδια τους δοξολογώντας τον Κύριο γι' αυτά που άκουσαν και είδαν.

δ. Ο Κύριος σε «φάτνη» ζώων!

«6 ...ήρθε η ώρα της Μαρίας να γεννήσει, 7 και γέννησε τον γιο της τον πρωτότοκο. Τον σπαργάνωσε και τον ξάπλωσε σ' ένα παχνί, γιατί δε βρήκαν μέρος στο πανδοχείο» (Λκ. 2, 6-7).

ε. Η Περιτομή (Λκ. 2, 21) και η Αφιέρωση - Υπαπαντή στον Ναό

«21 Όταν συμπληρώθηκαν οχτώ μέρες, έκαναν στο παιδί περιτομή και του έδωσαν το όνομα Ιησούς, όπως δηλαδή το είχε ονομάσει ο άγγελος προτού ακόμα συλληφθεί στην κοιλιά της μάνας του» (Λκ. 2, 21).

Ο Κύριος σε «φάτνη» ζώων

«22 Όταν, σύμφωνα με το Μωσαϊκό νόμο, συμπληρώθηκαν και οι μέρες για τον καθαρισμό

Η περιτομή του Χριστού
Απεικόνιση στο Μηνολόγιο του
Βασιλείου Β' (Βατικανό).

Η Υπαπαντή του
Χριστού

τους, έφεραν το παιδί στα Ιεροσόλυμα, για να το αφιερώσουν στον Θεό. ...

25 Στα Ιεροσόλυμα βρισκόταν ένας άνθρωπος που τον έλεγαν Συμεών.....

26 Του είχε φανερώσει, λοιπόν, το Άγιο Πνεύμα ότι δε θα πεθάνει προτού να δει το Μεσσία.

27 Τότε το Άγιο Πνεύμα του υπέδειξε να πάει στο ναό. Μόλις οι γονείς έφεραν εκεί το παιδί, τον Ιησού, για να κάνουν γι' αυτό τα έθιμα του νόμου,

28 τον πήρε στην αγκαλιά του, δόξασε τον Θεό και είπε:

29 «Τώρα, Κύριε, μπορείς ν' αφήσεις το δούλο σου

να πεθάνει ειρηνικά, όπως του υποσχέθηκες,

30 γιατί τα μάτια μου είδαν το σωτήρα

31 που ετοίμασες για όλους τους λαούς,

32 φως που θα φωτίσει τα έθνη

και θα δοξάσει τον λαό σου τον Ισραήλ» (Λκ. 2, 22-32).

Η μεγαλοπρέπεια της διήγησης του Λουκά είναι φανερή σε όλο το κείμενο. Όλα δείχνουν ότι μιλάει για τη γέννηση ενός βασιλιά, που θα φέρει τη σωτηρία σε όλους τους ανθρώπους.

Η Γέννηση του Χριστού στο Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο

Στην αρχή της αναφοράς του ο Ματθαίος κάνει σαφές πως ο Ιησούς γεννήθηκε στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας. Αυτή δεν είναι τυχαία, αφού ο τόπος είχε συνδεθεί με τον μεγάλο βασιλιά του Ισραήλ, το Δαβίδ, που ήταν ο εκλεκτός του Θεού, και πρόγονος του Μεσσία. Μάλιστα ο Ματθαίος αναφέρει στη συνέχεια και την (μεταιχμαλωσιακή) προφητεία που περιέχει το βιβλίο του προφήτη Μιχαία για την πόλη

Η σημερινή Βηθλεέμ

Νόμισμα του Ηρώδη. Διακρίνεται λέξη που συνδέεται με τον τίτλο του «Βασιλεύς»

Μιχαία για την πόλη

«Κι εσύ Βηθλεέμ, στην περιοχή του Ιούδα δεν είσαι διόλου ασήμαντη ανάμεσα στις σπουδαιότερες πόλεις του Ιούδα, γιατί από σένα θα βγει αρχηγός» (Μτ. 2, 6).

Σε αυτή είναι φανερή η σχέση Μεσσία-Βηθλεέμ. Κατόπιν γίνεται λόγος για τον βασιλιά Ηρώδη (37 π.Χ.-4 μ.Χ.), ο οποίος είναι ο αρνητικός πρωταγωνιστής της ιστορίας, αφού ήταν ο διώκτης του μικρού Ιησού

Έτσι, μόλις μαθαίνει από τους Μάγους για τη γέννηση του Ιησού βάζει σε εφαρμογή σχέδιο εξόντωσής του. Πιο συγκεκριμένα, φωνάζει αρχικά τους αρχιερείς και τους γραμματείς για να πληροφορηθεί που ακριβώς θα γεννηθεί ο Μεσσίας, μιας και ο ίδιος δε γνώριζε τις ιουδαϊκές παραδόσεις. Στη συνέχεια, αφού το μαθαίνει, ζητάει να του γνωρίσουν για το που

βρισκόταν το παιδί για να πάει δήθεν και αυτός να το προσκυνήσει. Τέλος, παρουσιάζεται να βγάζει διαταγή να σκοτώσουν όλα τα νήπια της περιοχής της Βηθλεέμ.

Ο Ματθαίος παρουσιάζει και το λόγο για τον οποίο ο Ηρώδης καταδίωκε τον Ιησού. Η έκφραση «βασιλεύς των Ιουδαίων» που χρησιμοποιεί για να χαρακτηρίσει τον νεογέννητο σωτήρα του κόσμου στο διάλογο που έχουν οι Μάγοι με τον κυβερνήτη της Παλαιστίνης αποσαφηνίζει την κατάσταση. Αυτός ο τίτλος λοιπόν, πριν τη Βαβυλώνια αιχμαλωσία δίνονταν στο βασιλιά, τον ηγέτη του λαού, που θεωρούνταν έτσι ο «Εκλεκτός του Θεού». Μετά την αιχμαλωσία όμως δεν υπήρχε βασιλιάς για να θεωρείται ο Εκλεκτός, αφού ο λαός ήταν υποταγμένος στις μεγάλες αυτοκρατορίες. Οπότε ο τίτλος αποδόθηκε στον Μεσσία που αναμένονταν, το Λυτρωτή. Ο Ηρώδης και η δυναστεία του ήθελε να παρουσιάζεται ως ο αγαπημένος του Θεού, που είχε τη θεική εύνοια. Εύκολα λοιπόν γίνεται αντιληπτός ο λόγος του μίσους του Ηρώδη: Αφού ο Ιησούς ήταν ο Μεσσίας ήθελε να τον εξοντώσει, θεωρώντας πως η Βασιλεία Του έχει κοσμικό περιεχόμενο.

Οι Μάγοι «αστρονόμοι» εξ Ανατολών μπροστά στον Ηρώδη και τους Αρχιερείς.

«1 Όταν γεννήθηκε ο Ιησούς στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας, στα χρόνια του βασιλιά Ηρώδη, έφτασαν στα Ιεροσόλυμα σοφοί μάγοι από την Ανατολή
2 και ρωτούσαν: «Πού είναι ο νεογέννητος βασιλιάς των Ιουδαίων; Είδαμε ν' ανατέλλει το άστρο του και ήρθαμε να τον προσκυνήσουμε».

... 9 Οι μάγοι άκουσαν τον βασιλιά κι έφυγαν. Μόλις ξεκίνησαν, ξαναφάνηκε το άστρο που είχαν δει ν' ανατέλλει με τη γέννηση του παιδιού, και προχωρούσε μπροστά τους· τελικά ήρθε και στάθηκε πάνω από τον τόπο όπου βρισκόταν το παιδί. 10 Χάρηκαν πάρα πολύ που είδαν ξανά το αστέρι. 11 Όταν μπήκαν στο σπίτι, είδαν το παιδί με τη Μαρία, τη μητέρα του, κι έπεσαν στη γη και το προσκύνησαν. Ύστερα άνοιξαν τους θησαυρούς τους και του πρόσφεραν δώρα: χρυσάφι, λίβάνι και σμύρνα. 12 Ο Θεός όμως τους πρόσταξε στο όνειρό τους να μην ξαναγυρίσουν στον Ηρώδη· γι' αυτό έφυγαν για την πατρίδα τους από άλλο δρόμο» (Μτ. 2, 1-12).

Η προσκύνηση των Μάγων
Χριστιανικό και Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών

Ο ιδιαίτερος ρόλος του Ιωσήφ.

Ο Διωγμός-Ξεριζωμός: Ο Ιησούς πρόσφυγας στην Αίγυπτο

«13 Όταν αναχώρησαν οι μάγοι, ένας άγγελος του Θεού παρουσιάστηκε στον Ιωσήφ στο όνειρό του και του είπε: «Σήκω αμέσως, πάρε το παιδί και τη μητέρα του και φύγε στην Αίγυπτο και μείνε εκεί ως ότου σου πω. Γιατί ο Ηρώδης όπου να 'ναι θα ψάξει να βρει το παιδί, για να το σκοτώσει».

Ο Ιησούς πρόσφυγας στην Αίγυπτο

14 Ο Ιωσήφ σηκώθηκε αμέσως, πήρε το παιδί και τη μητέρα του και μέσα στη νύχτα έφυγε στην Αίγυπτο·

15 εκεί έμεινε ώσπου πέθανε ο Ηρώδης. Έτσι εκπληρώθηκε ο λόγος του Κυρίου που είχε πει ο προφήτης; Από την Αίγυπτο κάλεσα τον γιο μου» (Μτ. 2, 13-15).

Χριστούγεννα και σύγχρονος άνθρωπος

Για πολλούς ανθρώπους η γέννηση του Χριστού έχει καταναλωτικό χαρακτήρα και συνδέεται με αγορά αγαθών και εξόδους από την καθημερινότητα. Χωρίς αυτά να είναι απαραί-

τητα αρνητικές εκδηλώσεις, αφού οι χριστιανοί θέλουν να εκδηλώσουν τη χαρά τους για τον ερχομό του Θεού και την ενανθρώπισή Του, στο χαρακτήρα της γιορτής θα ταίριαζε ο αγώνας για ικανοποίηση των βασικών αναγκών του συνανθρώπου και η συνειδητοποίηση της μεγάλης ευθύνης που έχουμε ως Χριστιανοί για την πραγματοποίηση του θελήματος του Θεού.

15η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Χαρακτηρίστε τα πρόσωπα που αναφέρονται στη συνέχεια, τα οποία πρωταγωνιστούν στην αφήγηση του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου για τη γέννηση του Χριστού

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ
ΙΩΣΗΦ	
ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΗΡΩΔΗΣ	
ΤΡΕΙΣ ΜΑΓΟΙ	

2.

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο του θεολόγου και πανεπιστημιακού δάσκαλου Δημήτρη Καϊμάκη που δίνει πληροφορίες για την περιτομή. Συζητήστε στη συνέχεια, με τη βοήθεια του καθηγητή σας, γιατί η περιτομή αποτελεί μαρτυρία ότι ο Χριστός ήταν Εβραίός, που εκπλήρωνε τον Νόμο, ταυτόχρονα όμως τον υπερέβη χάριν της σωτηρίας των «πολλών».

Σύμφωνα με τό έθιμο ή περιτομή έπρεπε νά γίνεται τήν όγδοη μέρα από τή γέννηση (Λευιτ. 12, 3). Τό ίδιο αναφέρεται καί στήν Ιερατική διήγηση, όπου γίνεται λόγος γιά τή συμφωνία τοῦ Θεοῦ μέ τόν Ἀβραάμ (Γεν. 17, 12). Σύμφωνα μέ τήν ίδια παράδοση, τήν όγδοη μέρα γίνεται ή περιτομή στόν Ἰσαάκ (Γεν. 21, 4). Γιά νά γίνει ή περιτομή χρησιμοποιούνταν πέτρινο μαχαίρι (Ἐξ. 4, 25. Ἰησ. Ν. 5, 2-3), πράγμα πού φανερώνει τήν ἀρχαιότητα τοῦ έθίμου. Μόνο μεταγενέστερα χρησιμοποιούνταν ὄργανα πού ἀποτελούνταν ἀπό μέταλλο.

Τήν περιτομή τήν έκανε ὁ πατέρας (Γεν. 21, 4), ἢ σέ ἐξαιρετικές περιπτώσεις ή μητέρα (Ἐξ. 3, 25). Ἀργότερα τήν περιτομή τήν έκανε γιατρός ἢ κάποιος εἰδικός (Α' Μακ. 1, 61).

Το κείμενο προέρχεται από:: Καϊμάκης Δημήτρης (2000). Οι θεσμοί της Παλαιάς Διαθήκης. Θεσσαλονίκη: Simbo

3.

Στο Ευαγγέλιο του Λουκά αναφέρεται ότι οι βοσκοί ήταν οι πρώτοι που άκουσαν το χαρμόσυνο άγγελμα για τον ερχομό του Μεσσία. Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο συζητήστε για την καθημερινότητά τους και την κοινωνική τους θέση.

«Η δουλειά (του βοσκού) δεν ήταν και τόσο ξεκούραστη. Τα κοπάδια έμεναν στο ύπαιθρο μεγάλο χρονικό διάστημα: τα έβγαζαν μια βδομάδα πριν από το Πάσχα και δεν τα έμπαζαν παρά μόνο στα μέσα Νοέμβρη με τις πρώτες βροχές. Περνούσαν το χειμώνα σε στάνες.....Το μαλλί που κούρευαν, στο τέλος του καλοκαιριού, ήταν καλύτερο από της άνοιξης, γιατί η παραμονή τους στη στάνη το θάμπωνε και το λέρωνε. Η επίβλεψη αυτών των μεγάλων κοπαδιών απαιτούσε πολλές φροντίδες και επαγρύπνηση. Παρόλο ότι για να εμποδίζουν τα ζώα να αλητεύουν τους έδεναν συχνά το ένα πόδι με την ουρά, υπήρχαν πάντα μερικά που απομακρύνονταν και που τα σκυλιά δεν μπορούσαν να φέρουν πίσω. Έπρεπε τότε να τρέξουν ο βοσκός. Οι ύαινες, τα τσακάλια, οι λύκοι, ακόμη και οι αρκούδες δε σπάνιζαν και τύχαινε, αρκετές φορές ν' αναγκάζονται οι βοσκοί να δίνουν μάχη με τα άγρια θηρία».

Το κείμενο προέρχεται από: Ντάνιελ Ροπς (1988). Η Καθημερινή ζωή στην Παλαιστίνη στους χρόνους του Ιησού, μετάφραση Έλλης Αγγέλου. Αθήνα: Παπαδήμας

4.

Ο Κύριος γεννιέται σε «φάτνη» ζώων! Συζητήστε το γεγονός με τους συμμαθητές σας, λαμβάνοντας υπόψη ότι σήμερα η γιορτή των Χριστούγεννων έχει συνδεθεί μόνο με καταναλωτικές συνήθειες, για πολλούς ανθρώπους.

5.

Κυκλώνω τη σωστή απάντηση:

Ο Ιησούς γεννήθηκε:

- Στη Ναζαρέτ
- Στη Βηθλεέμ
- Στην Ιερουσαλήμ
- Στην Καπερναούμ

Ο Ιωσήφ με την έγκυο Μαριάμ φεύγουν από τον τόπο που έμεναν:

- Για να εγκατασταθούν σε άλλη πόλη
- Για να πάνε στη νότια Παλαιστίνη
- Για να απογραφούν
- Για να βρουν συγγενείς τους

Ο Ιησούς με τη Μαρία και τον Ιωσήφ φεύγουν για την Αίγυπτο:

- Γιατί τους κυνηγούσαν οι Ρωμαίοι
- Γιατί ο βασιλιάς Ηρώδης ήθελε να εξοντώσει το Μεσσία
- Γιατί έπρεπε να αναζητήσουν τρόφιμα
- Γιατί ήταν η πατρίδα του Ιωσήφ

6.

Σύμφωνα με την Ευαγγελική αφήγηση (Μτ. 2, 13-15) ο Ιησούς και η οικογένειά του φεύγουν στην Αίγυπτο. Δείξε στο χάρτη την πορεία που ακολούθησαν. Στη συνέχεια μίλησε με τους συμμαθητές σου για αυτόν το «διωγμό». Σου θυμίζει ανάλογες σημερινές περιπτώσεις;

16η Διδακτική Ενότητα.

Η βάπτιση του Ιησού: έναρξη νέας εποχής για την ανθρωπότητα

Βασικοί σταθμοί της ζωής του Ιησού ως τη βάπτισή του

Σημερινή φωτογραφία και το έμβλημα της Ναζαρέτ, της πόλης που διέμενε ο Χριστός

Για το διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στην επίσκεψη του δωδεκαετούς Ιησού στο Ναό των Ιεροσολύμων και την έναρξη της δημόσιας δράσης του δεν υπάρχουν πληροφορίες στα Ευαγγελικά κείμενα. Εντούτοις ισχυρή είναι η παράδοση ότι αυτό το διάστημα εργάζονταν ως «τέκτων», κοντά στον Ιωσήφ, και ζούσε στη Ναζαρέτ με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του. Ταυτόχρονα η αναφορά που υπάρχει στο κατά Μάρκον Ευαγγέλιο πληροφορεί για τη σχέση του Κυρίου με την οικογένεια που είχε δημιουργήσει ο Ιωσήφ, πριν τη μνηστεία του με τη Θεοτόκο, και το επάγγελμα που ασκούσε πριν τη δημόσια δράση του.

«3 Αυτός δεν είναι ο ξυλουργός, ο γιος της Μαρίας κι αδερφός του Ιακώβου, του Ιωσή, του Ιούδα και του Σίμωνος; Κι οι αδερφές του δεν μένουν εδώ στον τόπο μας;» (Μκ. 6, 3).

Ο Ιησούς Χριστός 12ετής: Η μετάβαση στην εφηβεία, η εμπειρία στον Ναό

Ο Ευαγγελιστής Λουκάς αναφέρει την πρώτη επίσκεψη του δωδεκαετούς Ιησού στην Ιερουσαλήμ και την εμπειρία της επίσκεψης στον ναό.

- «41 Κάθε χρόνο, τη γιορτή του Πάσχα οι γονείς του Ιησού πήγαιναν στην Ιερουσαλήμ.
- 42 Όταν έγινε δώδεκα χρονών, ανέβηκαν στα Ιεροσόλυμα, στη γιορτή, όπως συνήθιζαν.
- 43 Όταν τέλειωσε η γιορτή και γύριζαν πίσω, το παιδί ο Ιησούς παρέμεινε στην Ιερουσαλήμ, χωρίς να το ξέρουν ο Ιωσήφ και η μητέρα του.
- 44 Νομίζοντας ότι ήταν μέσα στο πλήθος των προσκυνητών, περπάτησαν μιας μέρας δρόμο και ύστερα άρχισαν να τον αναζητούν ανάμεσα στους συγγενείς και τους γνωστούς.
- 45 Δεν τον βρήκαν, όμως, και γύρισαν στην Ιερουσαλήμ να τον αναζητήσουν.

46 Τον βρήκαν ύστερα από τρεις μέρες στον ναό καθισμένο ανάμεσα στους νομοδιδασκάλους, να τους ακούει και να τους κάνει ερωτήσεις.
47 Όλοι όσοι τον άκουγαν έμεναν κατάπληκτοι για τη νοημοσύνη και τις απαντήσεις του.

48 Μόλις τον είδαν οι γονείς του, απόρησαν, και η μητέρα του τού είπε: "Παιδί μου, γιατί μας το 'κανες αυτό; Ο πατέρας σου κι εγώ σε αναζητούσαμε με πολλή αγωνία".

49 Ο Ιησούς τους απάντησε: "Γιατί με αναζητούσατε; Δεν ξέρατε ότι πρέπει να βρίσκομαι στο σπίτι του Πατέρα μου;"

50 Εκείνοι όμως δεν κατάλαβαν τα λόγια που τους είπε.

51 Ο Ιησούς κατέβηκε μαζί τους και ήρθε στη Ναζαρέτ και ζούσε κοντά τους με υπακοή. Η μητέρα του όμως διατηρούσε μέσα στην καρδιά της όλα αυτά τα λόγια.

52 Ο Ιησούς μεγάλωνε και πρόκοβε στη σοφία, και η χάρη που είχε ευαρεστούσε τον Θεό και τους ανθρώπους» (Λκ. 2, 41-52).

Ο Ιησούς διδάσκει στον Ναό

Ο Ιησούς δωδεκαετής στον Ναό. Ρωσική εικόνα, 15ος ή 16ος αιώνας

Λόφοι στην έρημο της Ιουδαίας

Το Βάπτισμα ως «σημείο» μετάνοιας και αναγέννησης

Στο 15ο έτος της βασιλείας του αυτοκράτορα Τιβέριου (14-37 μ.Χ.), δηλαδή το 29-30 μ.Χ. άρχισε να κηρύττει ο Ιωάννης στην έρημο της Ιουδαίας, κοντά στη Νεκρή θάλασσα. Από παντού συγκεντρώνονταν άνθρωποι που επιθυμούσαν να ακούσουν το κήρυγμά του.

«1 Εκείνο τον καιρό, εμφανίστηκε στην έρημο της Ιουδαίας ο Ιωάννης ο Βαπτιστής. Κήρυττε

2 κι έλεγε: "Μετανοείτε, γιατί έφτασε η βασιλεία του Θεού".

3 Για τον Ιωάννη είχε προφητέψει ο προφήτης Ησαΐας:

Μια φωνή βροντοφωνάζει στην έρημο:

ετοιμάστε το δρόμο για τον Κύριο,

ισιώστε τα μονοπάτια να περάσει.

4 Ο Ιωάννης φορούσε ρούχα από τρίκες καμήλας και ζώνη δερμάτινη στη μέση του. Η τροφή του ήταν ακρίδες και μέλι από αγριομέλισσες.

5 Σ' αυτόν τον άνθρωπο πήγαινε τότε όλος ο κόσμος, από τα Ιεροσόλυμα κι απ' όλη την Ιουδαία, κι απ' όλη την περιοχή του Ιορδάνη.

6 Έρχονταν και τους βάφτιζε στον Ιορδάνη ποταμό, καθώς ομολογούσαν τις αμαρτίες τους.

... 11 "Εγώ σας βαφτίζω με νερό, και το βάπτισμά μου είναι βάπτισμα μετάνοιας. Αυτός όμως που έρχεται ύστερα από μένα, είναι πιο ισχυρός από μένα, και δεν είμαι άξιος ούτε τα υποδήματά του να κρατήσω. Αυτός θα σας βαφτίσει με Άγιο Πνεύμα και φωτιά"» (Μτ. 3, 1-12).

Ιωάννης ο Βαπτιστής

Ο Ιωάννης ως «πύρινος» μάρτυρας – Πρόδρομος και στο Μαρτύριο: Κριτική προς την πολιτική Εξουσία

Ο Ιωάννης με το δυναμικό και θαρραλέο λόγο του δε δίστασε να ελέγξει και τον ηγεμόνα της Γαλιλαίας Ηρώδη Αντίπα. Αυτός φαίνεται ότι δεν ήθελε να συλλάβει τον πύρινο προφήτη της ερήμου, πείσθηκε όμως από τη γυναίκα του Ηρωδιάδα και τον φυλάκισε.

Όπως αφηγούνται τα ευαγγέλια, στη γιορτή των γενεθλίων του ο Αντίπας ενθουσιάστηκε από το χορό της Σαλώμης, κόρης της Ηρωδιάδας, και αυτή ζήτησε το κεφάλι του Βαπτιστή, όπως και έγινε.

Το βάπτισμα στον Ιορδάνη

«17 Πραγματικά, ο ίδιος ο Ηρώδης είχε στείλει να συλλάβουν τον Ιωάννη και τον είχε βάλει στη φυλακή. Αυτό το έκανε εξαιτίας της Ηρωδιάδας, που την είχε παντρευτεί, παρ' όλο που ήταν γυναίκα του Φίλιππου του αδερφού του.

18 Ο Ιωάννης δηλαδή έλεγε στον Ηρώδη: "Δεν σου επιτρέπεται να έχεις τη γυναίκα του αδερφού σου".

19 Η Ηρωδιάδα λοιπόν μισούσε τον Ιωάννη και ήθελε να τον σκοτώσει, αλλά δεν μπορούσε,

20 γιατί ο Ηρώδης τον φοβόταν. Ήξερε πως ο Ιωάννης ήταν δίκαιος κι άγιος άνθρωπος, και γι' αυτό έκανε πολλά απ' αυτά που έλεγε, και τον άκουγε ευχαρίστως» (Μκ. 6, 17-20).

Ο μεγαλύτερος έπαινος για τον Ιωάννη ακούστηκε από το Χριστό:

«11 Σας βεβαιώνω πως μάνα δε γέννησε ως τώρα άνθρωπο πιο μεγάλο από τον Ιωάννη το Βαπτιστή» (Μτ. 11, 11).

Η Βάπτισμα του Χριστού

Ο Χριστός έκλινε το κεφάλι ταπεινά εμπρός στον Ιωάννη και βαπτίστηκε

Τα Ευαγγέλια κάνουν ιδιαίτερες αναφορές στη βάπτισμα του Ιησού, αναδεικνύοντας έτσι τη σπουδαιότητα του γεγονότος και το σημαντικό έργο του Ιωάννη ως Προδρόμου του Χριστού, που προετοίμασε το δρόμο για τον Κύριο.

«9 Εκείνες τις μέρες ήρθε ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ της Γαλιλαίας και βαπτίστηκε στον Ιορδάνη από τον Ιωάννη.

10 Κι αμέσως, ενώ έβγαινε από το νερό, είδε ν' ανοίγουν οι ουρανοί, και το Πνεύμα σαν περιστέρι να κατεβαίνει πάνω του. 11 Τότε μια φωνή ακούστηκε από τα ουράνια: "Εσύ είσαι ο αγαπημένος μου Υιός, εσύ είσαι ο εκλεκτός μου"» (Μκ. 1, 9-11).

Η κατανόηση της Βάπτισης του Κυρίου προϋποθέτει την καλή γνώση των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης. Έτσι, όταν γίνονταν η ενθρόνιση των Ιουδαίων βασιλιάδων, όπως του Δαβίδ και του Σολομώντα, ψάλλονταν ο 2ος Ψαλμός στον οποίο αναφέρονταν η ειδική σχέση που είχαν με τον Θεό.

«7 Διακηρύττω εκείνο
που ο Κύριος αποφάσισε.
Μου είπε:
«Γιος μου είσ' εσύ·
σήμερα εγώ σε γέννησα» (Ψλ. 2, 7).

Τώρα όμως τα θεϊκά λόγια ακούγονταν από τα ουράνια, ενώ συνδέονται και με την προφητεία του βιβλίου του Ησαΐα για το «Δούλο του Θεού» (βλ. Διδακτική Ενότητα 13):

«1 Ο Κύριος λέει: "Να ο δούλος μου που τον υποστηρίζω, ο εκλεκτός μου που έχει όλη μου την εύνοια· του έδωσα το Πνεύμα μου· θα φέρει στα έθνη δικαιοσύνη"» (Ησ. 42, 1).

Ο Ιησούς λοιπόν, όπως φανερώνεται στη βάπτισή Του, είναι ο Χριστός, ο Μεσσίας, ο Εκλεκτός του Θεού. Δεν έχει έρθει όμως για να εξουσιάσει, αλλά θα προσφέρει τον Εαυτό του για τη σωτηρία του κόσμου.

Η Θεοφάνεια ολοκληρώνεται με την εμφάνιση του Αγίου Πνεύματος, που φανερώνει με την Παρουσία Του ότι η Βασιλεία του Θεού είναι ο κόσμος του Αγίου Πνεύματος, ένας κόσμος δικαιοσύνης, χαράς, ειρήνης και ελευθερίας.

Η βάπτιση του Κυρίου στην Εκκλησία (Επιφάνεια) και η δική μας βάπτιση

Η βάπτιση του Κυρίου είναι δεσποτική γιορτή και τιμάται ιδιαίτερα από την Εκκλησία μας, αφού συνδέθηκε και με την εμφάνιση της Αγίας Τριάδας. Οι Χριστιανοί με τη βάπτισή μας αναγνωρίζουμε ότι είμαστε παιδιά του Θεού και σηματοδοτούμε με την είσοδό μας στην Εκκλησία, ότι πιστεύουμε στην Αγία Τριάδα και στις αλήθειες της πίστης μας, όπως παραδόθηκαν από τους Πατέρες και Διδασκάλους του Χριστιανισμού.

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco). Η βάπτιση του Χριστού 1597-1600. Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη

«Σήμερα τα Φώτα κι ο
Φωτισμός...»

Τι σημαίνει η βάπτισμα για το σύγχρονο άνθρωπο;

Η Εκκλησία μας γιορτάζει τη βάπτισμα του Κυρίου στις 6 Ιανουαρίου. Είναι μία λαμπρή γιορτή στην οποία γίνεται ο Αγιασμός των νερών, που είναι από τα πλέον πολύτιμα αγαθά, και αναδεικνύεται το δέσιμο με την παράδοση. Οι Χριστιανοί τιμάμε την ημέρα και ευχόμαστε να μας φωτίσει ο Θεός στη γιορτή των Φώτων, όπως αλλιώς ονομάζονται τα Άγια Θεοφάνεια.

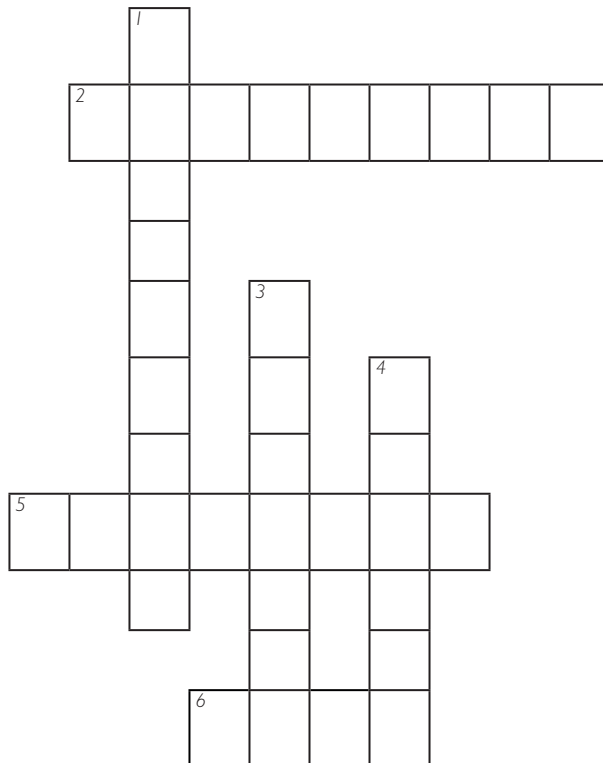
16η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες.

1.

ΛΥΣΤΕ ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

(Δημιουργήθηκε με το «Web 2.0» εργαλείο δημιουργίας σταυρόλεξων Crossword Labs <https://crosswordlabs.com/>)

...και από τη γη στην Άβυσσο: το Βάπτισμα

<p>ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ</p> <p>2. ΤΑ ΑΓΙΑ...Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΗΣ ΒΑΠΤΙΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ</p> <p>5. Ο ΠΟΤΑΜΟΣ ΠΟΥ ΒΑΠΤΙΣΘΗΚΕ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ</p> <p>6. ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΕΦΤΗΚΕ Ο ΙΗΣΟΥΣ ΟΤΑΝ ΗΤΑΝ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ</p>	<p>ΚΑΘΕΤΑ</p> <p>1. ΕΤΣΙ ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΕ ΤΟ ΑΓΙΟ ΠΝΕΥΜΑ</p> <p>3. ΤΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΓΑΖΟΝΤΑΝ Ο ΙΗΣΟΥΣ ΩΣ «ΟΙΚΟΔΟΜΟΣ»</p> <p>4. ΣΕ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΚΗΡΥΤΤΕ Ο ΙΩΑΝΝΗΣ</p>
---	---

2.

Τα κείμενα που ακολουθούν προέρχονται από το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο και από το έργο του ιστορικού Φλάβιου Ιώσηπου «Ιουδαϊκή Αρχαιολογία». Πιστεύετε ότι διαφέρουν μεταξύ τους ή συμφωνούν στις αναφορές που κάνουν για το τέλος του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή;

<p><i>«Πραγματικά, ο ίδιος ο Ηρώδης είχε στείλει να συλλάβουν τον Ιωάννη και τον είχε βάλει στη φυλακή. Αυτό το έκανε εξαιτίας της Ηρωδιάδας, που την είχε παντρευτεί, παρ' όλο που ήταν γυναίκα του Φίλιππου του αδερφού του. Ο Ιωάννης δηλαδή έλεγε στον Ηρώδη: "Δεν επιτρέπεται να έχεις τη γυναίκα του αδερφού σου". Η Ηρωδιάδα λοιπόν μισούσε τον Ιωάννη και ήθελε να τον σκοτώσει, αλλά δεν μπορούσε γιατί ο Ηρώδης τον φοβόταν. Ήξερε πως ο Ιωάννης ήταν δίκαιος κι άγιος άνθρωπος, και γι' αυτό έκανε πολλά απ' αυτά που έλεγε, και τον άκουγε ευχαρίστως»</i></p> <p><i>Μκ 6, 17-20</i></p>	<p><i>«Σε κάποιους από τους Ιουδαίους φάνηκε πως ο Θεός κατέστρεψε το στρατό του Ηρώδη (Αντίπα όταν πολεμούσε με το στρατό του βασιλιά Αρέτα), και μάλιστα δίκαια, εξαιτίας της τιμωρίας που είχε επιβάλλει στον Ιωάννη τον αποκαλούμενο Βαπτιστή. Γιατί ο Ηρώδης τον είχε σκοτώσει, αν και ήταν καλός άνθρωπος και παρακινούσε τους Ιουδαίους να είναι τίμιοι, να είναι δίκαιοι στις μεταξύ τους συναλλαγές και ευσεβείς προς το Θεό και πράττοντας έτσι να βαπτίζονται.....Επειδή πολλοί ήταν εκείνοι που άκουγαν τους λόγους του, φοβήθηκε ο Ηρώδης μήπως οι άνθρωποι που τον ακολουθούσαν του εναντιωθούν.....(Γι' αυτό ο Ιωάννης) μεταφέρθηκε δεμένος στο φρούριο του Μαχαιρούντα και σε αυτό εκτελέστηκε».</i></p> <p><i>(Ιώσηπος, Ιουδαϊκή Αρχαιολογία ΙΗ' 116-119, μετάφραση)</i></p>
--	---

3.

Περιγράψτε την εικόνα της Βάπτισης του Χριστού, αφού ζητήσετε από τον καθηγητή σας να εξηγήσει τις απορίες που έχετε.

4.

Στο Απολυτίκιο της Εορτής των Θεοφανίων σημειώστε τις λέξεις που σας είναι γνωστές. Γράψτε τις στο πλαίσιο που ακολουθεί και στη συνέχεια, με τη βοήθεια του καθηγητή σας, προσπαθήστε να αποδώσετε το νόημα του Απολυτίκιου.

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε
 ἢ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις,
 τοῦ γὰρ Γεννήτορος ἢ φωνὴ προσεμαρτύρει σοι,
 ἀγαπητὸν σε Υἱὸν ὀνομάζουσα
 καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐν εἶδει περιστερᾶς,
 ἐβεβαίου τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές.
 Ὁ ἐπιφανεὶς Χριστὲ ὁ Θεὸς
 καὶ τὸν κόσμον φωτίσας, δόξα σοι.

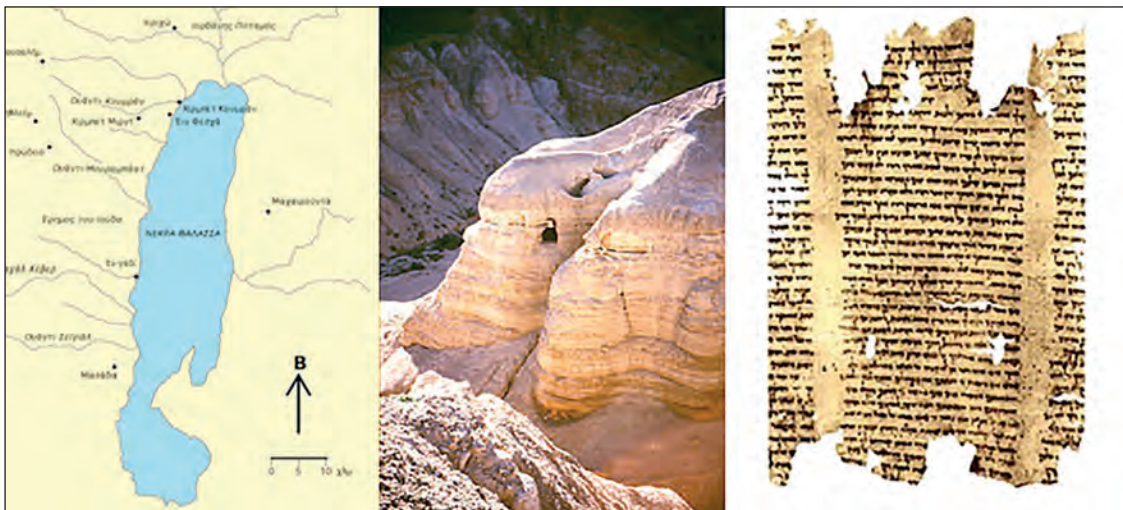
ΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ	ΑΠΟΔΟΣΗ ΝΟΗΜΑΤΟΣ

5.

Το 1947 δύο βοσκοί ανακάλυψαν σε σπήλαιο που βρίσκονταν στην περιοχή του Κουμράν, κοντά στη Νεκρά θάλασσα, σκόρπιους κυλίνδρους από πάπυρο και περγαμινή. Ανάμεσα στα 1949 με 1956 έγιναν συστηματικές ανασκαφές στην περιοχή και σε έντεκα σπήλαια ανακαλύφθηκαν πιθάρια με χειρόγραφα. Βρέθηκε ακόμη στην περιοχή κτιριακό συγκρότημα –το «Μοναστήρι», όπως θα λέγαμε σήμερα, του Κουμράν, που πιθανόν το γνώριζε ο Ιωάννης ο Βαπτιστής– στο οποίο κατοικούσαν οι ερημίτες του Κουμράν.

Τα χειρόγραφα περιείχαν ολόκληρα βιβλία ή αποσπάσματα από όλα σχεδόν τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης και προέρχονται από τον 2ο αι. π.Χ. μέχρι τον 2ο αι. μ.Χ.

Υπόθεσε ότι είσαι δημοσιογράφος και σου ζητούν να βρεις σχετικές πληροφορίες και με αυτές να γράψεις άρθρο για την περιοχή και τα χειρόγραφα του Κουμράν. Ποιες λέξεις-κλειδιά θα έγραφε στις μηχανές αναζήτησης του διαδικτύου, ώστε να βρεις το υλικό που χρειάζεσαι;

Η ευρύτερη περιοχή της Νεκράς θάλασσας, βόρεια της οποίας βρίσκεται το Κουμράν, ένα σπήλαιο της περιοχής και απόσπασμα από το χειρόγραφο του Ησαΐα, που ανακαλύφτηκε στο 4ο σπήλαιο

17η Διδακτική Ενότητα.

Ακολουθώντας τον περιπλανώμενο Μεσσία: η Έρημος και η «Γαλιλαία των Εθνών»

Ο Ταχυδρόμος:
Στίχοι-Μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου

Κάποιος μ' έστειλε εδώ κάτω,
κάποιος μου είπε να σε βρω,
να βουλιάσουμε ως τον πάτο
για να βρούμε ουρανό.

Κάποιος μου είπε να σου πω
χίλια χρόνια περιμένω,
το μισό μου μυστικό
είναι μέσα σου κρυμμένο.

Κάποιος μ' έστειλε εδώ
να μου μάθεις το σκοπό.
Κάποιος μ' έστειλε εδώ
να σε σώσω, να σωθώ.

Είν' οι θάλασσες μεγάλες
και το πλοίο μου μικρό.
Κάποια μέρα σαν τις άλλες
θα μ' ακούσεις να χτυπώ.

Ξέρω κάποιος σου `χει πει
μην ανοίγεις σε κανένα.
Ξέρω πόνεσες πολύ
και φοβάσαι σαν κι εμένα.

Κάποιος μ' έστειλε εδώ
να μου μάθεις το σκοπό.
Κάποιος μ' έστειλε εδώ
να σε σώσω, να σωθώ.

Κάποιος μ' έστειλε εδώ
μ' ένα γράμμα σφραγισμένο,
ταχυδρόμο και φρουρό
στην αγάπη ορκισμένο.

1. Οι τρεις Πειρασμοί του Ιησού στο... εντατικό Φροντιστήριο της Ερήμου (Μτ. 4, 1-11)

«Τότε ο Ιησούς οδηγήθηκε από το Πνεύμα στην έρημο για να αντιμετωπίσει τους πειρασμούς του διαβόλου. Σαράντα μέρες και σαράντα νύχτες δεν έφαγε τίποτε ο Ιησούς· ύστερα όμως πείνασε. Τότε εμφανίστηκε αυτός που βάζει σε πειρασμό τους ανθρώπους και του είπε: "Αν είσαι Υιός του Θεού, πες να γίνουν αυτές οι πέτρες ψωμί". Ο Ιησούς όμως του αποκρίθηκε: "Ο άνθρωπος, λέει η Γραφή, δε ζει μόνο με ψωμί, αλλά με κάθε λόγο που βγαίνει από το στόμα του Θεού". Ύστερα τον οδήγησε ο διάβολος στην άγια πόλη, την Ιερουσαλήμ, και τον έστησε στο πιο ψηλό μέρος του ναού και του είπε: "Αν είσαι Υιός του Θεού, πέσε κάτω· γιατί η Γραφή λέει:

Θα δώσει εντολή για σένα στους αγγέλους του και θα σε σηκώσουν στα χέρια τους, για να μη σκοντάψει σε πέτρα το πόδι σου".

Μα ο Ιησούς του είπε: "Αλλού όμως λέει η Γραφή: δεν πρέπει να βάλεις σε δοκιμασία τον Κύριο, τον Θεό σου". Πάλι τον οδήγησε ο διάβολος σ' ένα πολύ ψηλό βουνό και του έδειξε όλα του κόσμου τα βασίλεια και τη λαμπρότητά τους; Ύστερα του είπε: "Όλα αυτά θα σου τα δώσω, αν πέσεις και με προσκυνήσεις". Ο Ιησούς όμως του απάντησε: "Φύγε από μπροστά μου, σατανά! Η Γραφή το λέει καθαρά: μόνο τον Κύριο τον Θεό σου θα προσκυνάς και μόνο αυτόν θα λατρεύεις"».

Μετά τη βάπτισή του ο Χριστός φεύγει στην έρημο· εκεί δοκιμάζεται όπως ακριβώς δοκιμάστηκε ο Αδάμ στην Εδέμ, αλλά και ο Ισραηλιτικός λαός στην έρημο του Σινά. Η διαφορά όμως, είναι ότι αυτό που δεν επέτυχε ο Αδάμ και ο Ισραηλιτικός λαός, το πετυχαίνει ο Χριστός.

Οι πειρασμοί στην έρημο

Δηλ. οι υποσχέσεις του Θεού προς τον άνθρωπο δεν εκπληρώνονται ούτε στο πρόσωπο του Αδάμ ούτε και στον Ισραηλιτικό λαό, διότι και οι δύο λόγω δικής τους αστοχίας, απέτυχαν στις δοκιμασίες τους· εντούτοις, οι υποσχέσεις του Θεού εκπληρώνονται στο πρόσωπο του Χριστού, που είναι ο νέος Αδάμ, και ο οποίος αποκρούει με θεικό μεγαλείο και τους τρεις πειρασμούς του διαβόλου. Ποιοι ήταν οι πειρασμοί αυτοί;

«ύπαγε όπίσω μου, σατανά»

1α. Ο πρώτος πειρασμός: Ο διάβολος προκαλεί, αρχικά, τον Χριστό να μετατρέψει τις πέτρες σε ψωμιά. Ο Χριστός προκαλείται να αποδείξει ότι έχει τη δύναμη ως Μεσσίας να προσφέρει στους ανθρώπους αυτό που ονομάζουμε «άρτο και θεάματα», δηλ. εφήμερες απολαύσεις, προκειμένου να ικανοποιήσει τις επίγειες ανάγκες τους μέσω μίας εύκολης λύσης, χωρίς κόπο και θυσίες. Στον πειρασμό αυτό ο Χριστός αντιτίθεται, λέγοντας ότι ο άνθρωπος τρέφεται όχι μόνο με την επίγεια τροφή, αλλά και με τον λόγο του Θεού, ο οποίος γεμίζει τον άνθρωπο με νόημα και ζωή.

1β. Ο δεύτερος πειρασμός: Η δεύτερη πρόκληση του Σατανά ήταν να πέσει ο Ιησούς από το περύγιο του Ναού, και στη συνέχεια να σωθεί με παρέμβαση αγγέλων, έτσι ώστε να δείξει στους ανθρώπους ότι είναι σπουδαίος, να τους εντυπωσιάσει, να τους συγκινήσει, και κατά κάποιον τρόπο να τους εξαναγκάσει να Τον αναγνωρίσουν ως Μεσσία, κάτι που έκαναν οι άρχοντες και οι ισχυροί της εποχής Του. Ο Χριστός αποκρούει και τον πειρασμό αυτόν. Άλλωστε, καθ' όλη τη διάρκεια της επίγειας ζωής Του, δεν εξανάγκασε ποτέ και κανέναν να Τον αποδεχτεί. Εξάλλου, ο Χριστός ζητά από κάθε άνθρωπο να Τον ακολουθεί, επειδή το θέλει και το ποθεί μέσα από τα βάθη της καρδιάς του.

1γ. Ο τρίτος πειρασμός: Στην τρίτη πρόκληση, ο διάβολος οδηγεί τον Χριστό σε όρος υψηλό, για να θεωρήσει όχι απλώς τη Γη της Επαγγελίας, όπως συνέβη με τον Μωυσή στο όρος Νεβώ, αλλά όλες τις βασιλείες της οικουμένης, δηλαδή όλες τις επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας· και λέει ότι θα Του χαρίσει όλα αυτά τα βασίλεια, αν απλώς τον προσκυνήσει. Ουσιαστικά, στον πειρασμό αυτό ο Χριστός προκαλείται να γίνει ένας επίγειος εξουσιαστής, να εγκαθιδρύσει μία εγκόσμια βασιλεία, προσκυνώντας και αποδίδοντας θεικές τιμές στον διάβολο. Ο Χριστός όμως, με έντονο προστακτικό χαρακτήρα, απορρίπτει τον πειρασμό, επισημαίνοντας emphaticά ότι η προσκύνηση και η λατρεία ανήκει μόνο στον ένα και αληθινό Θεό, και όχι στα δημιουργήματά του. Με την απάντηση αυτή, ο Χριστός υπογραμμίζει ότι καμία εξουσία αυτού του κόσμου δεν μπορεί να απαιτεί από τους υπηκόους της να αναγνωρίζεται ως κάτι το θεικό, παντοδύναμο και υπεράνθρωπο.

Τιβεριάδα (άποψη της πόλης σήμερα)

2. Η «Γαλιλαία των Εθνών» (Μτ. 4, 12-16)

«Όταν έμαθε ο Ιησούς πως συνέλαβαν τον Ιωάννη, έφυγε για τη Γαλιλαία [...]. Έτσι πραγματοποιήθηκε η προφητεία του Ησαΐα που λέει:

Η Χώρα του Ζαβουλών και η χώρα του Νεφθαλείμ, εκεί όπου ο δρόμος πάει για τη θάλασσα και πέρα από τον Ιορδάνη, η Γαλιλαία που την κατοικούν ειδωλολάτρες, εκεί αυτοί που κατοικούνε στο σκοτάδι είδαν φως δυνατό.

Και για όσους μένουν στη χώρα που τη σκιάζει ο θάνατος ανέτειλε ένα φως για χάρη τους».

Στο πρωτότυπο κείμενο του παραπάνω αποσπάσματος, η Γαλιλαία χαρακτηρίζεται ως «Γαλιλαία των εθνών». Οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούνται για τους Ιουδαίους της Ιερουσαλήμ ως διαφορετικοί, διότι ερμηνεύουν με ιδιαίτερο τρόπο τον Μωσαϊκό Νόμο, ενώ πόλεις της, όπως η Τιβεριάδα και η Σέπφωρις, έχουν δεχθεί επιρροές από τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό.

Ο Χριστός ξεκινά το κήρυγμα του στην περιοχή αυτή, όπου κατοικούν άνθρωποι προερχόμενοι από διάφορους πολιτισμούς: συνομιλεί και θαυματοουργεί σε περιθωριακούς, φτωχούς και εξουθενωμένους, κάνοντας έτσι σαφές, πως το Ευαγγέλιό Του απευθύνεται όχι μόνο σ' έναν συγκεκριμένο τόπο ή σε μία συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων, αλλά σε όλη την οικουμένη και σε όλους τους ανθρώπους ανεξαιρέτως.

3. Μαθητές και Μαθήτριες του Ιησού (Μκ. 3, 13-19· Λκ. 8, 2-3)

«Ο Ιησούς τότε ανεβαίνει στο βουνό, καλεί κοντά του αυτούς που ήθελε, κι αυτοί ήρθαν σ' αυτόν. Διάλεξε δώδεκα, για να είναι μαζί του και να τους στέλνει να κηρύττουν· κι ακόμη για να έχουν την εξουσία

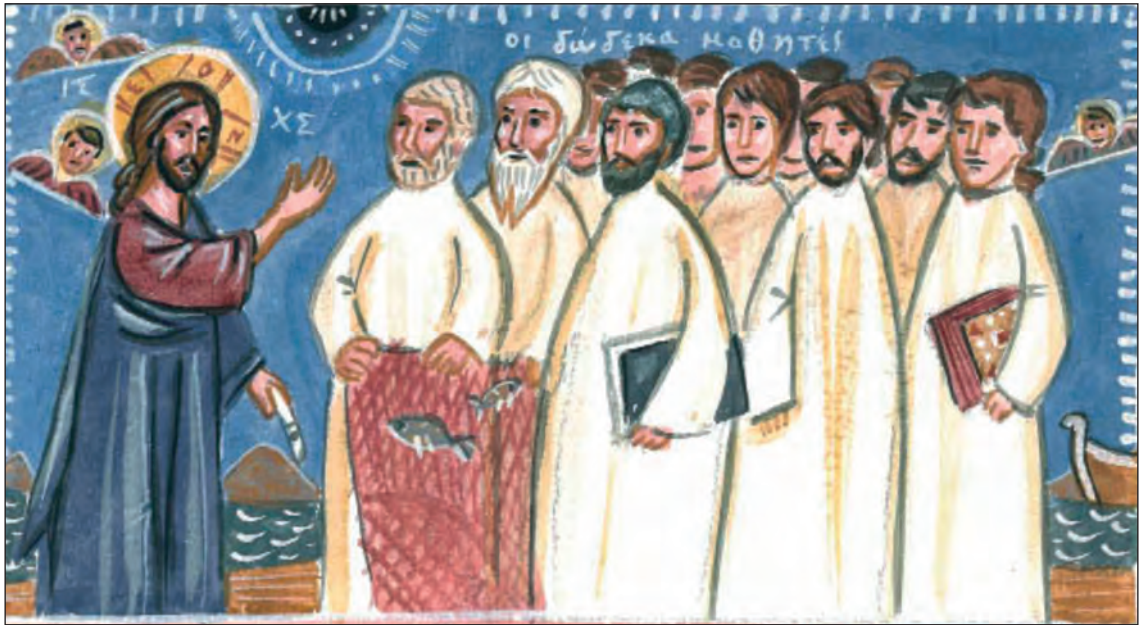
Η λίμνη Γεννησαρέτ
(άποψη της λίμνης από το διάστημα)

«Δώσε μου τούτο τον ξένο,
που από βρέφος σαν ξένος φιλοξενήθηκε στον κόσμο.
Δώσε μου τούτο τον ξένο,
που οι ομόφυλοι από μίσος τον θανατώνουν σαν ξένο.
Δώσε μου τούτο τον ξένο,
που παραξενεύομαι να βλέπω του θανάτου το (παρά)ξενο.
Δώσε μου τούτο τον ξένο,
που ήξερε να φιλοξενεί τους πτωχούς και τους ξένους.
Δώσε μου τούτο τον ξένο,
που οι Εβραίοι από φθόνο τον απεξένωσαν από τον κόσμο.
Δώσε μου τούτο τον ξένο,
για να κρύψω σε τάφο,
που σαν ξένος δεν είχε που να γείρει το κεφάλι.
Δώσε μου τούτο τον ξένο,
που βλέποντάς τον νεκρό η Μητέρα φώναζε:
Ω, Υιέ μου και Θεέ μου,
αν και στα σπλάχνα πληγώνομαι και στην καρδιά σπαράζω που σε βλέπω νεκρό,
αλλά αναθαρρώντας από την ανάστασή σου, δοξάζω».

Απόσπασμα με απόδοση στη δημοτική, από
Τροπάριο της Μ. Παρασκευής
(Γεωργίου Ακροπολίτου).

Οι Δώδεκα μαθητές του Ιησού

να θεραπεύουν τις ασθένειες και να διώχνουν τα δαιμόνια. Στον Σίμωνα έδωσε το όνομα Πέτρος· στον Ιάκωβο, γιο του Ζεβεδαίου, και στον Ιωάννη, αδερφό του Ιακώβου, έδωσε το όνομα Βοανεργές, που σημαίνει "Παιδιά Βροντής". Οι άλλοι ήταν ο Ανδρέας, ο Φίλιππος, ο Βαρθολομαίος, ο Ματθαίος, ο Θωμάς, ο Ιάκωβος, γιος του Αλφαίου, ο Θαδδαίος, ο Σίμων ο Κανανίτης κι ο Ιούδας ο Ισκαριώτης, ο οποίος και τον πρόδωσε» [...].

«Λίγον καιρό αργότερα ο Ιησούς περιόδευε [...] κηρύττοντας και φέρνοντας το χαρμόσυνο άγγελμα της βασιλείας του Θεού. Μαζί του ήταν και οι δώδεκα μαθητές του, καθώς και μερικές γυναίκες, που είχαν θεραπευτεί από αρρώστιες και βάσανα, από δαιμονικά πνεύματα και ασθένειες».

Το κήρυγμα αυτό του Ιησού στην περιφέρεια της Γαλιλαίας, προσέλκυσε κοντά του πλήθος ανθρώπων, που Τον ακολούθησε μέχρι την Ιερουσαλήμ και ειδικότερα τους δώδεκα μαθητές αλλά και τις μαθήτριες. Με την εκλογή των εκπροσώπων των δώδεκα φυλών από τον κύκλο των ψαράδων και των τελωνών, ο Ιησούς θέλησε να εξάρει τον κυρίαρχο ρόλο του απλού λαού στον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού.

4. Γεννησαρέτ: ένας τόπος δράσης του Ιησού (Μκ.5, 1 - Μκ.6, 46 - αποσπάσματα)

«Ήρθαν στο απέναντι μέρος της λίμνης, στην περιοχή των Γεργεσηνών [...]. Όταν πέρασε ο Ιησούς με το πλοιάριο πάλι στην απέναντι όχθη, συγκεντρώθηκε πολύς κόσμος γύρω του. Ήταν πλάι στη λίμνη» [...]. Αμέσως έπειτα ο Ιησούς υποχρέωσε τους μαθητές του να μπουν στο πλοιάριο και να πάνε να τον περιμένουν στην απέναντι όχθη, στη Βηθσαϊδά».

Στις Ευαγγελικές διηγήσεις ο Ιησούς με τους μαθητές Του κινούνται μεταξύ των δύο πλευρών της λίμνης Γαλιλαίας. Στη δυτική της όχθη συναντά ανθρώπους που ασπάζονται τον Μωσαϊκό Νόμο· στην ανατολική της ακτή, οι κάτοικοι που συναντά, μάλλον είναι επίσης Ιουδαίοι, ωστόσο έντονα επηρεασμένοι από τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό. Αυτό δείχνει κάτι σημαντικό σχετικά με τον τρόπο με τον οποίον ο Χριστός κηρύττει τον ερχομό της Βασιλείας του Θεού. Μπορούμε να σκεφτούμε για ποιον λόγο ο Χριστός ακολουθεί τη στρατηγική αυτή;

Η λίμνη της Γαλιλαίας

17η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Διαβάστε με τη βοήθεια του καθηγητή σας το παρακάτω κείμενο του θεολόγου και πανεπιστημιακού δάσκαλου Σωτηρίου Δεσπότη, και στη συνέχεια γράψτε μία περίληψή του, στην οποία θα αναφέρετε τα κυριότερα χαρακτηριστικά της Γαλιλαίας.

«Η απόμακρη από την αγία Πόλη Γαλιλαία των Εθνών (Ησ. 8, 23· πρβλ. Μτ. 4, 14) ή των αλλοφύλων ενώθηκε με την Ιουδαία από τον Αριστόβουλο τον Α΄ (104-103 π.Χ. Α΄ Μακ. 5, 21 κε.) και εξιουδαϊστηκε. Σε αυτή ομιλείτο μια ιδιαίτερη αραμαϊκή διάλεκτος (πρβλ. Μτ. 26, 73), η οποία γινόταν αντικείμενο χλευασμού από τους Ιεροσολυμίτες, και τα Ελληνικά. Σε αντίθεση προς την Ιουδαία, η Γαλιλαία ήταν εύφορη περιοχή (κυρίως β. δυτικά και στα ηφαιστιογενή της τμήματα). Ανθούσε επίσης η αλιεία, η χειροτεχνία και το εμπόριο, ενώ ήταν πλούσια και σε ιαματικές πηγές που έλκυαν πολλούς ασθενείς. Από το πλήθος των μικβαότ (= στέρνες για τελετουργικούς καθαρμούς) αλλά και των ταφικών εθίμων, η σύγχρονη έρευνα συμπεραίνει ότι στη Γαλιλαία εφαρμόζονταν με πιστότητα τα ιουδαϊκά έθνη και άρα ο Κύριος ανατράφηκε ακουθώντας τα παραδόσεις του ιουδαϊκού έθνους.

Το εισόδημα της γης ουσιαστικά νέμονταν λίγοι μεγαλογαιοκτήμονες, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι στο κέντρο των τειχισμένων πόλεων (αντίστροφα από ό,τι συμβαίνει σήμερα [πρβλ. downtown]). Αυτό προκαλούσε κοινωνικές ανισότητες και εντάσεις. Το άχθος από τα χρέη και τους φόρους των πτωχών καλλιεργητών της γης, που τελικά αναγκάζονταν να πουλήσουν τα παιδιά, τους εαυτούς και την περιουσία τους στους δανειστές, απηχούνται στις παραβολές του Ιησού (Μτ. 5, 25 κ.ε. 18, 23 κ.ε.)».

Ο τόπος όπου πεπάτησε ο Χριστός

2.

Στον χάρτη χαράξτε τα όρια της Γαλιλαίας. Στη συνέχεια υπογραμμίστε τους τόπους που έδρασε ο Ιησούς.

Η Παλαιστίνη στα χρόνια του Χριστού

3.

Με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή, ανατρέξτε στο «Φωτόδεντρο» και επισκεφτείτε το εκπαιδευτικό υλικό που έχει τίτλο «Περιοχές δράσης του Ιησού» (<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-8922>) και «Οι Θρησκευτικές ομάδες στα χρόνια του Χριστού» (<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9178>). Στη συνέχεια, κυκλώστε, στην παρακάτω άσκηση, τη σωστή απάντηση.

Η λίμνη Γεννησαρέτ βρίσκονταν:

- Στην Ιουδαία
- Στη Γαλιλαία
- Στη Σαμάρεια
- Στην Ιδουμαία

Ο Ιησούς ονόμασε περιφρονητικά τον Ηρώδη Αντίπα

- Αλεπού
- Λιοντάρι
- Τσακάλι
- Ύαινα

Οι Ζηλωτές ήταν

- Φίλοι της Ρώμης
- Άνθρωποι της εξουσίας
- Κτηνοτρόφοι της Γαλιλαίας
- Επαναστάτες εναντίον της Ρώμης

Οι «ταπεινοί» της Γαλιλαίας

- Έτρωγαν μαζί με τον Ιησού
- Ήταν οι άνθρωποι του Ηρώδη Αντίπα
- Κατοικούσαν όλοι μαζί στη Βηθλεέμ
- Ήταν οι προσκυνητές της περιοχής

4.

Υπόθεσε ότι η τάξη σου οργανώνει μία εκπαιδευτική επίσκεψη στη Γαλιλαία, και ότι σου αναθέτουν να μελετήσεις ορισμένα γεγονότα που συνδέονται με τη ζωή του Χριστού. Παρατήρησε προσεκτικά τις φωτογραφίες και τις εικόνες που υπάρχουν παρακάτω και διάβασε τις λεζάντες τους. Στη συνέχεια, με βάση τα όσα έχεις μελετήσει, δίπλα σε κάθε φωτογραφία αποτύπωσε τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σου γεννιούνται.

«ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ»

Λίμνη της Γαλιλαίας

Ο Χριστός καλεί τους μαθητές του. Εμείς, σήμερα, είμαστε μαθητές Του;

18η Διδακτική Ενότητα.

Καθ' οδόν με τον Χριστό συζητώντας: Ματιές στη Βασιλεία των Ουρανών

«Εύλογημένη ή βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων»

Από τη Θεία Λειτουργία
του Ἁγίου Ἰωάννου του Χρυσοστόμου

«Μιλώντας για Βασιλεία του Θεοῦ εννοούμε την
καινούρια ανθρωπότητα που ἄρχισε με τον ἐρ-
χομὸ και το ἔργο του Χριστοῦ. Αυτὴ προσφέ-
ρει ἕναν νέο τρόπο ζωῆς, ὅπου κυριαρχοῦν: α)
Ἡ πίστη στον φιλόνητο και ἀληθινὸ Θεὸ. β)
Οι ἀλλιώτικες σχέσεις προς τον Θεὸ, τον συνάν-
θρωπο και τον κόσμο, δηλ. σχέσεις ἀγάπης, ἀδελ-
φοσύνης, ἐλπίδας, εἰρήνης και δικαιοσύνης. Αυτὴ
ἡ νέα πραγματικότητα ζωῆς προχωρᾶ ἀθόρυβα
και ἀσταμάτητα. Το πλήρωμά της θα φανερωθεῖ
στο τέλος του κόσμου, μετὰ τη Δευτέρα Παρου-
σία του Χριστοῦ».

Πηγή:

Γιώργος Τσανανάς – Ἀπόστολος Μιάρλος,
Θρησκευτικὰ Β' Γυμνασίου. Καινή Διαθήκη,
ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς και το ἔργο του.
Ἀθήνα: ΟΕΔΒ, 56.

1. «Ἔγγικεν...» (Ἐφθασε ἤδη / Ἐρχεται
σύντομα;) Ἡ Βασιλεία του Θεοῦ / «των
Ουρανῶν» (Μκ. 1, 14-15)· (Λκ. 17, 20-21)

«Μετὰ τη σύλληψη του Ἰωάννη, ὁ Ἰησοῦς ἦρθε στη Γα-
λιλαία και κήρυττε το χαρμόσυνο μήνυμα για τη βασι-
λεία του Θεοῦ. “Συμπληρώθηκε”, ἔλεγε, “ὁ καθορισμέ-
νος καιρός κι ἔφτασε ἡ βασιλεία του Θεοῦ· μετανοεῖτε
και πιστεύετε στο χαρμόσυνο αὐτὸ μήνυμα”».

«Ὅταν ρωτήθηκε ἀπὸ τους Φαρισαίους ὁ Ἰησοῦς
πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία του Θεοῦ, τοὺς ἀπάντησε:
“Ἡ βασιλεία του Θεοῦ δεν ἔρχεται με τρόπο φανερό
σε ὅλους. Δε θα ποῦνε ‘να, ἐδῶ εἶναι’ ἢ ‘ἐκεῖ’, γιατί ἡ
βασιλεία του Θεοῦ εἶναι κίολας ἀνάμεσά σας”».

Ἡ ἀναφορὰ του Ἰησοῦ στη Βασιλεία του Θεοῦ, κατὰ
πάσα πιθανότητα, δημιούργησε σε πολλοὺς ακροα-
τὲς την εσφαλμένη ἐντύπωση, ὅτι ἐπρόκειτο να ἔλθει
στο ἄμεσο μέλλον μία ἐγκόσμια βασιλεία, δηλ. μία
καινούρια αυτοκρατορία μέσα στον κόσμο μας. Εἶναι
ὁμως σωστὴ ἡ ἀποψη αὐτή;

Ὁ Ἰησοῦς διαβεβαιώνει ὅτι ἡ Βασιλεία του Θεοῦ
δεν εἶναι κάτι το ὁποῖο ὁ ἄνηθρωπος προσδοκᾶ στο μέλλον, ἀλλὰ μία ζωντανὴ πραγματικότητα, ἡ
ὁποία ἔχει ξεκινήσει ἤδη ἀπὸ την ἐπίγεια ζωῆ. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐννοεῖ, ὅταν ἐξηγεῖ πως «ἡ βασιλεία
του Θεοῦ εἶναι κίολας ἀνάμεσά σας», δηλ. μέσα στην ἱστορία μας, μέσα στην καθημερινότητά μας.

Ὡστόσο, ἡ Βασιλεία του Θεοῦ δεν ἔχει δεῖξει ἀκόμη το ὁριστικὸ της πρόσωπο· αὐτὸ θα
ἀποκαλυφθεῖ πλήρως στη Δευτέρα Παρουσία του Χριστοῦ. Παρὰ ταῦτα, ἔχουμε τη δυνατό-
τητα να την προγευόμαστε μέσα στην Ἐκκλησία μας. Αὐτὸ ἀκριβῶς πραγματοποιεῖται μέσα
στη Θεία Λειτουργία ἀλλὰ και στη Λειτουργία μετὰ τη Λειτουργία: τη διακονία των «ἀλλων».

2. Ἡ «προγραμματικὴ Ομιλία» στη Συναγωγὴ της Ναζαρέτ (Λκ. 4)

«Ἵστερα ἦρθε στη Ναζαρέτ, ὅπου εἶχε μεγαλώσει. Το Σάββατο πήγε ὅπως συνήθιζε στη συνα-

Η Τορά

γωγή και σηκώθηκε να διαβάσει τις Γραφές. Του έδωσαν το χειρόγραφο με τα λόγια του προφήτη Ησαΐα. Ο Ιησούς το ξετύλιξε και βρήκε το σημείο όπου ήταν γραμμένο το εξής:

Το Πνεύμα του Κυρίου με κατέχει,
γιατί ο Κύριος με έχρισε και μ' έστειλε,
ν' αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς,
να θεραπεύσω τους συντριμμένους ψυχικά.
Στους αιχμαλώτους να κηρύξω απελευθέρωση
και στους τυφλούς ότι θα βρουν το φως τους,
να φέρω λευτεριά στους τσακισμένους,
να αναγγείλω του καιρού τον ερχομό
που ο Κύριος θα φέρει τη σωτηρία στο λαό του.

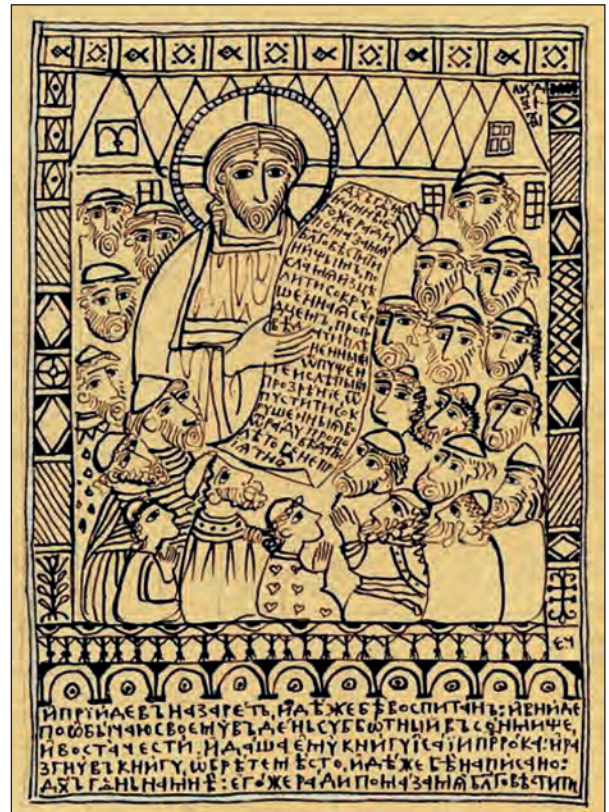
[...] Άρχισε τότε να τους λέει: "Σήμερα βρίσκει την εκπλήρωσή της η προφητεία μου μόλις ακούσατε". Όλοι συμφωνούσαν μαζί του· θαύμαζαν για τα γεμάτα χάρη λόγια που έβγαιναν από το στόμα του [...]. "Σας βεβαιώνω", πρόσθεσε, "πως κανένας προφήτης δεν είναι δεκτός στην πατρίδα του" [...]. Όταν τ' άκουσαν αυτά μέσα στη συναγωγή εξοργίστηκαν όλοι. Σηκώθηκαν και έβγαλαν τον Ιησού έξω από την πόλη, [...] για να τον ρίξουν στον γκρεμό».

Ο Ιησούς πηγαίνει στη συναγωγή της Ναζαρέτ για να κηρύξει. Εκεί διαβάζει ένα απόσπασμα από το βιβλίο του προφήτη Ησαΐα, το οποίο αναφέρεται στον αναμενόμενο Μεσσία. Κατόπιν, διακηρύσσει με απόλυτη σαφήνεια ότι έχει χριστεί από το άγιο Πνεύμα, προκειμένου να εκπληρώσει την προφητεία αυτή.

Ερείπια της Συναγωγής στην Καπερναούμ

Πρόκειται για μία ομιλία του Χριστού, στην οποία περιγράφονται τα βασικά σημεία της αποστολής Του και του έργου Του. Εδώ αναγγέλλεται ότι έφτασε η στιγμή να θεραπευθούν και να απελευθερωθούν όλοι εκείνοι που υποφέρουν από την αρρώστια και την κοινωνική αδικία. Είναι ένα μήνυμα με το οποίο ο Χριστός απευθύνεται σε όλη την οικουμένη, δείχνοντας ιδιαίτερη μέριμνα για τους φτωχούς, τους ασθενείς και τους καταπιεσμένους. Ωστόσο, οι συμπατριώτες Του, ενώ στην αρχή εκφράζουν θαυμασμό για τα όσα τους λέει, στη συνέχεια εξοργίζονται εναντίον Του, καθώς δεν μπορούν να αποδεχθούν ότι ο Ιησούς, «ο γιός του τέκτονα», είναι ο Μεσσίας που όλοι περίμεναν.

Ο Ιησούς κηρύττει

3. Επί του όρους Ομιλία – «Ηθική των πλιθίων»; (Μτ. 5-7)

«Όταν ο Ιησούς είδε τα πλήθη ανέβηκε στο όρος, κάθισε, και οι μαθητές ήρθαν κοντά του. Τότε εκείνος άρχισε να τους διδάσκει μ' αυτά τα λόγια:

“Έχετε ακούσει πως δόθηκε η εντολή: “ν' αγαπήσεις τον πλησίον σου και να μισήσεις τον εχθρό σου”. Εγώ όμως σας λέω: Ν' αγαπάτε τους εχθρούς σας, να δίνετε ευχές σ' αυτούς που σας δίνουν κατάρες, να ευεργετείτε αυτούς που σας μισούν, και να προσεύχεστε γι' αυτούς που σας κακομεταχειρίζονται και σας καταδιώκουν. Έτσι θα γίνετε παιδιά του ουράνιου Πατέρα σας”».

Ο Ιησούς, αφού νικά τους Πειρασμούς στην έρημο, κηρύττει στη Ναζαρέτ τον ερχομό της Βασιλείας του Θεού· στη συνέχεια μεταβαίνει στην Καπερναούμ, όπου και θεραπεύει πολλούς ασθενείς και πάσχοντες. Με τις ενέργειές Του αυτές, δείχνει ότι ο καινούριος κόσμος της Βασιλείας του Θεού είναι μία πραγματικότητα, η οποία έχει ήδη μολιαστεί στη ζωή των ανθρώπων. Στην Επί του Όρους Ομιλία παρουσιάζει πλέον με λαγαρότητα τα βασικά στοιχεία του νέου τρόπου ζωής που χαρακτηρίζει τη Βασιλεία του Θεού. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η αναφορά στην αγάπη προς τους εχθρούς.

Ο Χριστός με τα λόγια αυτά ανατρέπει κάθε εικόνα που έχουμε εμείς οι άνθρωποι για την έννοια της αγάπης. Είναι δύσκολο, ή μάλλον αδύνατο, να κατανοήσει κανείς μόνο με ανθρώπινα κριτήρια τη σημασία της. Μία τέτοια πνευματική κατάσταση μπορεί να γευτεί ο Χριστιανός ζώντας μέσα στην Εκκλησία την αγάπη του Χριστού· υπερνικώντας κάθε φόβο και κάθε μορφή εχθρότητας, βλέπει τον κάθε συνάνθρωπο, ανεξάρτητα από το φύλο, την καταγωγή, την εθνότητα, την κοινωνική ή την οικονομική του κατάσταση, ως αδελφό του κάτω από τη σκέπη ενός Θεού-Πατέρα· και έτσι, αγκαλιάζει μέσα από τα βάθη της καρδιάς του την οικουμένη ολάκερη.

«Ελευθερία χωρίς αγάπη, φως μου,
είναι ποτάμι χωρίς νερό»

Από το τραγούδι: «Μετρώ τα κύματα»
Στίχοι-Μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου

«Φοβήθηκες τη δύναμη
που έχει ο νικημένος»

Από το τραγούδι: «Φοβήθηκες»
Στίχοι: Ρεβέκκα Ρούσση
Μουσική: Στέφανος Κορκολής

Επί του Όρους Ομιλία
(Matthäus-Kirche, Kopenhagen)

4. Παραβολές... «για να μη βλέπουν ενώ βλέπουν! [...]»: Όλη η παρουσία του Κυρίου ως μια Παραβολή (Μκ. 4, 33-34)· (Μτ. 13, 10-16, 34-35)

Οι παραβολές του Χριστού είναι φανταστικές ιστορίες, παρμένες μέσα από την καθημερινότητα της εποχής Του. Η σημασία τους δεν βρίσκεται σε ό,τι ακριβώς περιγράφουν· απεναντίας, το νόημα είναι «κρυμμένο» πίσω από τις λέξεις και τις εικόνες που χρησιμοποιούνται, και μπορούμε να το «αποκαλύψουμε» με τον νου και την καρδιά μας. Για τον λόγο αυτό ονομάζονται

Η επιστροφή του χαμένου υιού
(Rembrandt)

Ο καλός ποιμήν

«παραβολές», δηλ. συμβολικές ιστορίες. Ο Χριστός διδάσκει με παραβολές, διότι θέλει με απλό και παραστατικό τρόπο να κηρύξει τις σπουδαίες αλήθειες που αφορούν στον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού, για να μπορούν οι άνθρωποι να «δούνε» τον κόσμο διαφορετικά, μέσα από τα μάτια της Βασιλείας του Θεού.

Οι παραβολές δεν είναι επιστημονικές πραγματείες, που απευθύνονται μόνο στον νου του ανθρώπου. Επειδή χρησιμοποιούν συμβολικές εικόνες από την καθημερινή ζωή, εντυπωσιάζουν και σαγηνεύουν τους ακροατές, έτσι ώστε το μήνυμα που μεταφέρουν, να «μιλήσει» όχι μόνο στη λογική τους, αλλά και στην καρδιά τους. Ωστόσο, για να κατανοήσει κανείς το νόημα τους, θα πρέπει να έχει «γυμνασμένη» την ακοή του, δηλ. να διαθέτει καλή προαίρεση και καθαρή καρδιά. Διαφορετικά, συμβαίνει αυτό το οποίο αναφέρει ο Ιησούς, επαναλαμβάνοντας τα λόγια του προφήτη Ησαΐα:

«Θ' ακούσετε με την ακοή μα δε θα καταλάβετε, και θα δείτε μα δε θ' αντιληφθείτε». (Μτ. 13, 14)

Με τις παραβολές ο Χριστός φανερώνει τον νέο τρόπο ζωής της Βασιλείας του Θεού. Ακριβώς, το ίδιο πράττει με όλη τη ζωή Του, με τις πράξεις, τα λόγια και το παράδειγμά Του. Με το σκεπτικό αυτό, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι όλη η ζωή του Χριστού αποτελεί για τους ανθρώπους την κατεξοχήν παραβολή του Θεού. Εντούτοις, η Βασιλεία του Θεού δεν φανερώνεται σε όλους, αλλά σε εκείνους οι οποίοι αγωνίζονται με καλή προαίρεση να ακολουθήσουν τον Ιησού.

5. Η τριλογία των παραβολών της αναζήτησης του ... Χαμένου (Λκ. 15, 1-32)

Στο 15ο κεφάλαιο του Κατά Λουκάν Ευαγγελίου συναντούμε τρεις παραβολές, οι οποίες δείχνουν την δίχως όρια αγάπη του Θεού σε όσους μετανοούν, καθώς και τη χαρά – το πανηγύρι που γίνεται με την αλλαγή τους. Στην πρώτη παραβολή (του χαμένου

προβάτου), κεντρική φιγούρα είναι ένας ποιμένας, ο οποίος εγκαταλείπει τα 99 πρόβατά του στο επικίνδυνο περιβάλλον της ερήμου, για να αναζητήσει το ένα που χάθηκε. Στη δεύτερη παραβολή (της χαμένης δραχμής) πρωταγωνιστεί μία φτωχή γυναίκα, η οποία χάνει μια δραχμή, που αποτελούσε το 1/10 της περιουσίας της. Με λυχνάρι στα χέρια της, φωτίζει το μικρό της σπίτι και τελικά βρίσκει τη δραχμή αυτή, γεμάτη χαρά! Η τρίτη παραβολή είναι γνωστή ως «του Ασώτου Υιού» ή «του Σπλαχνικού Πατέρα». Ενώ στις δύο προηγούμενες διηγήσεις αποτυπώνεται το γεγονός ότι ο Θεός αναζητά από αγάπη τον αμαρτωλό άνθρωπο, ποθώντας την επιστροφή στην αγκαλιά Του, στην τρίτη παραβολή ο αμαρτωλός άνθρωπος, όταν μετανοεί, αναζητά με πνεύμα υϊκής αγάπης τον Θεό-Πατέρα.

Η παραβολή της χαμένης δραχμής
(Domenico Fetti)

18η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Ένας άγιος της εποχής μας, ο Όσιος Παΐσιος ο Αγιορείτης, χρησιμοποιούσε απλά παραδείγματα από την καθημερινή ζωή, προκειμένου να δώσει συμβουλές για σημαντικά θέματα που αφορούν στην εν αγίω πνεύματι ζωή των Χριστιανών· το κείμενο που ακολουθεί είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίον μιλούσε. Με τη βοήθεια του καθηγητή σας, μελετήστε το κείμενο αυτό και συζητήστε στην τάξη, εάν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία «σύγχρονη παραβολή». Κατόπιν, γράψτε ένα σύντομο κείμενο, το οποίο θα ξεκινά με τη φράση: «Για μένα οι Παραβολές του Ιησού Χριστού είναι ένα πολύ σημαντικό μέρος του Ευαγγελίου, διότι...».

«Μόνο με την αρχοντιά έχει ο άνθρωπος το κουμπί γυρισμένο στην ίδια συχνότητα με τον Θεό και έχει επαφή με τον Θεό, εργάζεται στην συχνότητα του Θεού· διαφορετικά το κουμπί είναι γυρισμένο σε άλλον σταθμό. Γι' αυτό κοιτάξετε να αλλάξετε κεραία... Υπάρχουν κεραίες κάθετες και οριζόντιες. Οι κάθετες «κάθονται» στον εαυτό τους και δεν έχουν καλή επαφή, εύκολα χάνουν την επικοινωνία! Ενώ οι οριζόντιες κεραίες τεντώνονται, γι' αυτό έχουν μεγάλη εμβέλεια και πιάνουν και τα ασθενικά κύματα. Θέλω να πω ότι αυτός που «κάθεται» στον εαυτό του, δεν έχει ελευθερωθεί από τον εαυτό του, δεν έχει αρχοντιά, γι' αυτό δεν έχει ούτε Χάρη Θεού ούτε θείο φωτισμό».

Πηγή: Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου (2007). Λόγοι. Ε'. Πάθη και Αρετές. Σουρωτή Θεσσαλονίκης: Ιερόν Ησυχαστήριον «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», 251.

Για μένα οι Παραβολές του Ιησού Χριστού είναι ένα πολύ σημαντικό μέρος του Ευαγγελίου, διότι...

2.

Με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή επισκεφτείτε στο «Φωτόδεντρο» το εκπαιδευτικό υλικό με τίτλο «Το κήρυγμα του Ιησού στη Ναζαρέτ – Διάγραμμα» (<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lor/photodentro-lor-8521-9220>). Στη συνέχεια, κυκλώστε τις λέξεις που συνδέονται με την «προγραμματική Ομιλία» του Ιησού στη Συναγωγή της Ναζαρέτ.

Κυριακή

Σάββατο

Συναγωγή

Ησαΐας

Ιερεμίας

Χειρόγραφο

Βιβλίο

3.

Ο πίνακας του μεγάλου Ισπανού ζωγράφου Σαλβαντόρ Νταλί «Ο Χριστός διδάσκει». Τι σας κάνει εντύπωση σε αυτόν (π.χ. τα χρώματα; η μορφή του Ιησού; Η στάση του χεριού;).

«Ο Χριστός διδάσκει»
(Σαλβαντόρ Νταλί)

4.

Με τη βοήθεια του καθηγητή σας, μελετήστε την παραβολή του «Σπλαχνικού Πατέρα» από το κείμενο της Καινής Διαθήκης (Λκ. 15, 11-32). Στη συνέχεια αναλογιστείτε: Αν ο μικρότερος γιος της παραβολής του Σπλαχνικού Πατέρα κρατούσε ημερολόγιο, τι θα έγραφε σε αυτό μετά το τραπέζι που του έκανε ο πατέρας του και την αντίδραση του μεγάλου αδελφού του;

Μία κινέζικη απόδοση (19ος αι.) της παραβολής του «Σπλαχνικού Πατέρα»

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΙΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Ενώ τρώγαμε στο τραπέζι που έκανε για μένα ο πατέρας μου και γλεντούσαμε, γύρισε ο μεγάλος μου αδελφός από τα κωράφια...

5.

Ήσουν ψαράς στη λίμνη της Γεννησαρέτ και άκουσες την Επί του Όρους Ομιλία του Ιησού. Τι θα έλεγες για αυτή, όταν θα επέστρεφες στη δουλειά, στους συναδέλφους σου;

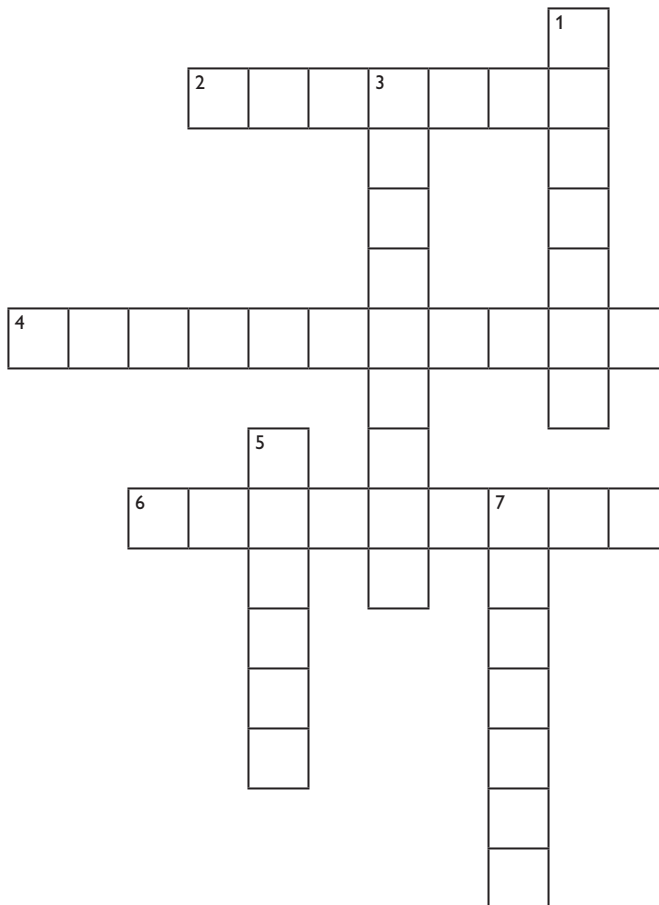
Πολλοί, πιστεύουν ότι η Επί του Όρους Ομιλία του Ιησού έγινε στο όρος Θαβώρ. Πηγή: Bowker John (1999). Βίβλος. Ο πλήρης οδηγός εικονογραφημένος. Συλλογική μετάφραση, Αθήνα: ΔΟΛ

6.

ΛΥΣΤΕ ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ (Δημιουργήθηκε με το «Web 2.0» εργαλείο δημιουργίας σταυρόλεξων Crossword Labs <https://crosswordlabs.com/>)

Η τριλογία των παραβολών της αναζήτησης του ... Χαμένου

Οριζόντια

2. ΜΙΑ ..... ΕΧΑΣΕ ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ
4. ΑΥΤΟΣ Ο ΓΙΟΣ ΔΕ ΧΑΡΗΚΕ ΠΟΥ
ΓΥΡΙΣΕ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΤΟΥ
6. ΤΗ ΣΚΟΡΠΙΣΕ Ο ΜΙΚΡΟΤΕΡΟΣ ΓΙΟΣ

Κάθετα

1. Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ..... ΠΡΟΒΑΤΟΥ
3. ΟΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΣ
ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΝΤΑΝ ΓΙΑΤΙ ΤΟΥΣ
ΔΕΧΟΝΤΑΝ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ
5. ΣΕ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΟΠΟ
ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΕΙ Ο ΒΟΣΚΟΣ ΤΑ 99
ΠΡΟΒΑΤΑ ΤΟΥ, ΓΙΑ ΝΑ ΒΡΕΙ ΤΟ ΕΝΑ
7. ΑΥΤΟ ΤΟ ΜΟΣΧΑΡΙ ΕΔΩΣΕ
Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΕΠΕΙΔΗ ΓΥΡΙΣΕ Ο
ΜΙΚΡΟΤΕΡΟΣ ΓΙΟΣ

*19η Διδακτική Ενότητα.
Τι προσφέρει τελικά
ο «θαυματοποιός» Χριστός;*

Η Εκκλησία ως κιβωτός της σωτηρίας

1. Ο Χριστός ΔΕΝ έκανε «θαύματα» αλλά δυνάμεις - σημεία

Κατά την εποχή της Καινής Διαθήκης υπήρχαν διάφορα πρόσωπα, τα οποία υπόσχονταν στους απλούς ανθρώπους λύτρωση από τις ασθένειες και τα δεινά τους. Για τα πρόσωπα αυτά είχε διαδοθεί η αντίληψη πως ήταν θαυματοποιοί, δηλ. το γεγονός ότι με κάποιες μαγικές πρακτικές βοηθούσαν τους ανήμπορους και όσους είχαν ανάγκη γιαιτρικής. Και έτσι οι θαυματοποιοί αυτοί προκαλούσαν τον θαυμασμό και τη συγκίνηση.

Για τα θαυμαστά γεγονότα που επιτελεί ο Χριστός χρησιμοποιούμε πολλές φορές στην καθημερινή μας γλώσσα τη λέξη «θαύμα». Ο όρος αυτός όμως δεν αποδίδει το περιεχομένων των όσων έπραξε ο Χριστός.

Η Εκκλησία ως χορηγός της σωτηρίας

Στην περίπτωση του Χριστού, τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά: Ο Χριστός δεν επιδιώκει ούτε τον εντυπωσιασμό ούτε και τον θαυμασμό των ανθρώπων. Το κίνητρό του είναι η φιλευσπλαχνία και η φιλανθρωπία.

Οι θαυματουργικές Του ενέργειες, οι «δυνάμεις» όπως χαρακτηρίζονται στο Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, έχουν ως σκοπό να φανερώσουν τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας της Θεού. Στα κείμενα των Ευαγγελίων ονομάζονται, επίσης, «σημεία», δηλ. σημάδια - «παράθυρα» μέσα από τα οποία μπορεί να δει κανείς, πώς είναι η ζωή μέσα στη Βασιλεία του Θεού: να αντιληφθεί ότι εκεί δεν κυριαρχεί η αμαρτία, ο θάνατος, ο χωρισμός από τον Θεό, η ασθένεια, η θλίψη, η πείνα, η φτώχεια, η καταπίεση, η κοινωνική αδικία. Οι «δυνάμεις» του Χριστού αποκαλύπτουν το γεγονός ότι ο Ιησούς είναι ο Υιός του Θεού, και ότι το Ευαγγέλιο Του θεραπεύει, λυτρώνει και ανακαινίζει τον άνθρωπο.

Τέλος, προϋπόθεση για να πραγματοποιηθεί η θαυματουργική ενέργεια του Χριστού είναι η θεϊκή Του δύναμη και η πίστη του ανθρώπου. Επομένως, οι δυνάμεις δε γίνονται για να προκαλέσουν την πίστη των ανθρώπων, αλλά ακριβώς το αντίστροφο. Για τον λόγο αυτό, στη Ναζαρέτ ο Χριστός αρνείται να κάνει οποιαδήποτε θαυματουργική πράξη, λόγω της απιστίας των συμπατριωτών του.

2. Θεός και Αρρώστια: Ο εκ γενετής τυφλός (Ιω. 9, 1-38)

«Καθώς πήγαινε στο δρόμο του ο Ιησούς, είδε έναν άνθρωπο που είχε γεννηθεί τυφλός. [...] ο Ιησούς έφτυσε κάτω, έφτιαξε πηλό από το φτύμα, έφτιαξε πηλό [...] άλειψε με τον πηλό τα μάτια του ανθρώπου, και του είπε: “Πήγαινε να νιφτείς στην κολυμβήθρα του Σιλβάμ” [...]. Ξεκίνησε, λοιπόν, ο άνθρωπος, πήγε και νίφτηκε και, όταν γύρισε πίσω, έβλεπε. [...] Ο Ιησούς έμαθε ότι τον πέταξαν έξω και, όταν τον βρήκε, του είπε: “Εσύ πιστεύεις στον Υιό του Θεού;” Εκείνος αποκρίθηκε: “Και ποιος είναι αυτός, Κύριε, για να πιστέψω σ αυτόν;” “Μα τον έχεις κιάλας δει”, του είπε ο Ιησούς: “αυτός που μιλάει τώρα μαζί σου, αυτός είναι”. Τότε εκείνος είπε: “Πιστεύω Κύριε”, και τον προσκύνησε. Κι ο Ιησούς είπε: “Ήρθα για να φέρω σε κρίση τον κόσμο, έτσι ώστε αυτοί που δε βλέπουν να βρουν το φως τους, κι εκείνοι που βλέπουν ν’ αποδειχθούν τυφλοί”».

«Είδα ένα πλοίο το πρωί
μπερδεύτηκε και βγήκε στην Αθήνα
επάνω του ήσουν εσύ
που κόρευες αργά με το κύμα.
Δίπλα σου ήταν φίλοι καλοί
μα από καιρό ξεχασμένοι
κι ήσασταν λέει όλοι μαζί εκεί χαρούμενοι κι
αγκαλιασμένοι.

Πάρτε και μένα σ' αυτό το πλοίο για τον παράδεισο
που ταξιδεύει για την πιο όμορφη όαση.
Κι ας είναι στο εισιτήριο ξεκάθαρο
ότι ο δρόμος του περνάει μέσα απ' την κόλαση».

Απόσπασμα από το τραγούδι:

Ένα πλοίο για τον παράδεισο

Στίχοι: Φίλιππος Πλιτάσικας

Μουσική: Φίλιππος Πλιτάσικας - Δραμαμίνη

Ο Χριστός ιώμενος τον τυφλόν

Η θεραπεία του εκ γενετής τυφλού (Δομήνικος Θεοτοκόπουλος)

Στη θαυματουργική αυτή ενέργεια, ο Ιησούς απορρίπτει την εσφαλμένη αντίληψη των Ιουδαίων της εποχής του, ότι η αρρώστια είναι πάντα αποτέλεσμα αμαρτίας. Στον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού προσκαλούνται όλοι οι άνθρωποι χωρίς εξαιρέσεις.

Φτιάχνοντας πηλό με τα χέρια του, θεραπεύει τον εκ γενετής τυφλό, φανερώνοντας ότι, ως Μεσσίας, αναδημιουργεί τον κόσμο, ανακαινίζοντας και το σώμα και την ψυχή των ανθρώπων.

Ο εκ γενετής τυφλός της βιβλικής αυτής διήγησης λαμβάνει το φως του. Τι σημαίνει αυτό; Πρώτον, αποκαθίσταται η όρασή του, δηλ. μπορεί και βλέπει τις ομορφιές του κόσμου. Δεύτερον, διαλύονται τα οποιαδήποτε «σκοτάδια» της ψυχής του, οι οποιοσδήποτε αμφιβολίες, καθώς λαμβάνει από τον Ιησού το

Ο Χριστός το Φως του κόσμου

δώρο να «βλέπει» την αλήθεια των πραγμάτων και τελικά να πιστεύει και να ομολογεί ότι ο Ιησούς είναι αναμενόμενος Μεσσίας.

Ο άνθρωπος καλείται να εισέλθει στον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού και με το σώμα και με τη ψυχή του, δηλ. ολόκληρος, όπως τον έπλασε ο Θεός. Εκεί θα βρει γιατρεία και για το σώμα και για την ψυχή του από τον χορηγό της ζωής, τον Τριαδικό Θεό.

Η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου (Egbert-Codex, Reichenauer Schule, Γερμανία, 10ος αι.)

3 Τα χαρακτηριστικά της ψυχοσωματικής θεραπείας που προσφέρει ο Κύριος

Αν μελετήσουμε προσεκτικά τις διηγήσεις για τις θαυματουργικές ενέργειες του Ιησού, θα διαπιστώσουμε ότι η θεραπεία που προσφέρει στον άνθρωπο, δεν αφορά ούτε μόνο στο σώμα, ούτε μόνο στην ψυχή, αλλά στον όλον άνθρωπο.

Συγκεκριμένα, παρατηρούμε δύο βασικά χαρακτηριστικά:

Πρώτον: Ο Ιησούς πριν χαρίσει το δώρο της ίασης, καλλιεργεί μία προσωπική επικοινωνία με τον ασθενή. Διαλέγεται μαζί του και έτσι αναπτύσσεται μία σχέση εμπιστοσύνης, μέσω της οποίας ο άνθρωπος που υποφέρει αισθάνεται την πραγματική αγάπη και το ενδιαφέρον του Χριστού, ενώ ο Χριστός λαμβάνει την εμπιστοσύνη του ασθενούς προς τον Θεό.

Ας διερωτηθούμε: Ακολουθεί σήμερα η ιατρική το παράδειγμα αυτό του Χριστού κατά τη θεραπεία των ασθενών;

Ο χορτασμός των 5000 (Egbert-Codex, Reichenauer Schule, Γερμανία, 10ος αι.)

Δεύτερον: Ο Χριστός αποσκοπεί στο να θεραπεύσει και το σώμα και την ψυχή του ανθρώπου. Δωρίζοντας την ίαση, ο ταλαιπωρημένος από την αρρώστια άνθρωπος συνειδητοποιεί την πατρική αγάπη του Θεού· και μέσα από αυτή τη σχέση καλείται να ακολουθήσει τον δρόμο της μετάνοιας, δηλ. να ανατρέψει την αγάπη του εαυτού του, και να τη «μεταμορφώσει» σε αγάπη και λατρεία του Θεού.

4. Οι αντιδράσεις: Το Σάββατο για τον άνθρωπο ή ο άνθρωπος για το Σάββατο; (Μκ. 2, 23-28)

«Συνέβη κάποιο Σάββατο να βαδίζει ο Ιησούς μέσα από σπαρμένα χωράφια, κι οι μαθητές του, ενώ περπατούσαν, έτριβαν στάχια και έτρωγαν τους σπόρους. Οι Φαρισαίοι τότε του έλεγαν: “Κοίτα, κάνουν το Σάββατο κάτι που δεν επιτρέπεται από το νόμο” [..]. Και τους έλεγε ο Ιησούς: “Το Σάββατο έγινε για τον άνθρωπο· όχι ο άνθρωπος για το Σάββατο. Συνεπώς ο Υιός του ανθρώπου εξουσιάζει και το Σάββατο”».

Το ιερατείο των Ιουδαίων και ιδιαίτερα οι Φαρισαίοι, είχαν επιβάλλει στον λαό της Γαλιλαίας ορισμένες διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες γινόταν ένας διαχωρισμός ανάμεσα σε καθαρά και ακάθαρτα πράγματα· καθαρές και ακάθαρτες πράξεις· και γενικότερα, ο κόσμος διακρίνονταν σε περιοχές

που θεωρούνταν άγιες, και περιοχές που κρίνονταν ως αμαρτωλές και βέβηλες. Με τον τρόπο αυτό, αποσκοπούσαν στο να απομακρυνθούν οι κάτοικοι της Γαλιλαίας από το ελληνοιστικό (ειδωλολατρικό) πολιτισμικό περιβάλλον. Ορισμένες από τις διατάξεις αυτές είχαν να κάνουν με το φαγητό, ενώ άλλες απέκλειαν από τη λατρεία στο Ναό τη γυναίκα όταν αυτή θεωρείται ακάθαρτη, τις πόρνες, τους τελώνες, αλλά και όσους είχαν κάποιο σοβαρό πρόβλημα υγείας, όπως οι τυφλοί, οι χωλοί κ.α. Μία από τις διατάξεις αυτές αφορούσε και την αργία του Σαββάτου.

Ο Χριστός όμως, θαυματουργεί σε ανθρώπους που θεωρούνται μιαινοί και ακάθαρτοι. Θεραπεύει τυφλούς, δαιμονισμένους, παραλύτους, άνδρες και γυναίκες· δείχνει συμπόνια και αγάπη στους πάντες ανεξαιρέτως, ακόμα και το Σάββατο. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον οι Φαρισαίοι αντιδρούν στις «δυνάμεις» Του.

Στο 5ο και στο 6ο κεφάλαιο του Κατά Μάρκον Ευαγγελίου, διαβάζουμε μία «τριλογία» θαυμάτων του Χριστού: α. η θεραπεία του Δαιμονισμένου των Γαδαρηνών (Μκ. 5, 1-20), β. την Ανάσταση της 12χρονης κόρης του Ισαΐρου (Μκ. 5, 21-43) και γ. για το απολυτρωτικό άγγιγμα της αιμορροούσας γυναίκας (Μκ. 5, 21-34). Στην πρώτη περίπτωση ο Χριστός ως Μεσσίας απελευθερώνει τον άνθρωπο από κάθε σατανική δύναμη, ενώ στις υπόλοιπες δύο, αποκαθίσταται η εικόνα και σημασία της γυναίκας. Στον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού δεν υφίσταται κανένας διαχωρισμός ανάμεσα σε ιερό και βέβηλο, καθαρό και ακάθαρτο. Όλη η κτίση και όλη η ανθρωπότητα αποτελούν μία μεγάλη οικογένεια, μία «καινή» κτίση, μέσα στην αγκαλιά του Δημιουργού Θεού.

Η θεραπεία του δαιμονισμένου των Γαδαρηνών

Η θεραπεία της αιμορροούσας γυναίκας
(Κατακόμβη Αγίων Μαρκελλίνου και Πέτρου,
Ρώμη, 4ος αι.)

«Το Σάββατο ο Θεός ολοκλήρωσε τη διακόσμηση του Σύμπαντος που αναδύθηκε από το απειλητικό χάος και αναπαύθηκε. την ίδια μέρα διέσχισε ο ισραηλίτης λαός την Ερυθρά θάλασσα και απέκτησε μετά από 400 χρόνια δουλείας πολιτική και θρησκευτική ελευθερία (Δτ. 5, 15). Στα μεταιμαλωσιακά όμως χρόνια η εφαρμογή του Σαββάτου, όπως και οι άλλες λατρευτικές διατάξεις που όριζαν τι είναι καθαρό από το περιβάλλον και τι όχι, είχαν γίνει «σημεία», ουσιαστικά στοιχεία της αυτοσυνειδησίας του Ιουδαϊσμού, ο οποίος έτσι προσπαθούσε να αυτοπεριχαρακωθεί μπροστά σε ένα περιβάλλον, το οποίο θεωρούσε ως μιαινό-ακάθαρτο, επικίνδυνο και απειλητικό για την ταυτότητά του. Έτσι οι Ιουδαίοι περηφανεύονταν ότι ήταν οι μόνοι στον κόσμο που τηρούσαν την «ημέρα του ιερού Βασιλείου»

Απόσπασμα από το βιβλίο:
Σωτήριος Δεσπότης, Ο Κώδικας των Ευαγγελίων.
Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και πρακτική
μέθοδος ερμηνείας τους. Αθήνα: ΑΘΩΣ, 2009.

19η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Αν ήσουν δημοσιογράφος στην Ιερουσαλήμ την εποχή του Ιησού, τι ρεπορτάζ θα έγραφες στην εφημερίδα σου για τη θεραπεία του εκ γενετής τυφλού;

Τράφει ο/η ...

Η θεραπεία του τυφλού συμπολίτη μας

2.

Με τη βοήθεια του καθηγητή σας, μελετήστε την περικοπή από τον Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, η οποία αναφέρεται στην ανάσταση της κόρης του Ιαείρου (Μκ. 5, 21-43). Στη συνέχεια, κυκλώστε τις λέξεις που συνδέονται με τη διήγηση αυτή.

Εκατόνταρχος

Αρχισυνάγωγος

Τρεις μαθητές

Παραλυτικός

Ταλιθά κούμι

3.

Ποια πρόσωπα πρωταγωνιστούν στο γεγονός της Ανάστασης της κόρης του Ιαείρου. Πώς θα χαρακτηρίζατε το κάθε ένα από αυτά;

Η ανάσταση της κόρης του αρχισυναγώγου Ιαείρου

ΠΡΟΣΩΠΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ

4.

Ο χάρτης της λίμνης Γεννησαρέτ. Σημειώστε την πόλη από την οποία ξεκίνησε ο Ιησούς και οι μαθητές του και τον προορισμό τους στο επεισόδιο της κατάπαυσης της τρικυμίας (Μκ. 4, 35-41) και στη συνέχεια καταγράψτε τη διαδρομή που θα ακολουθούσαν.

Χάρτης που απεικονίζει την περιοχή γύρω από τη λίμνη Γεννησαρέτ κατά την εποχή του Χριστού

5.

Η αντίληψη των Ιουδαίων της εποχής του Ιησού για την αργία του Σαββάτου συνοψίζεται στη φράση του ιστορικού Ιώσηπου «ἦν δὲ σάββατον ἀργίας παντὸς χρήματος Ἰουδαίοις ἡμέρα» (Ιουδαϊκή αρχαιολογία 18,319,2), που σημαίνει ότι την ημέρα του Σαββάτου απαγορεύονταν κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Ο Ιησούς έχει την ίδια άποψη; Μελετήστε από το Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο την περικοπή Λκ. 6, 1-2 και στη συνέχεια συζητήστε στην τάξη: Τι μας διδάσκει Ο Ιησούς με τη διδασκαλία Του και το «έργο δυνάμεως» που κάνει, τη θεραπεία του ανθρώπου με το παράλυτο χέρι;

«ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου»

6.

Πολλοί οι άνθρωποι στις μέρες μας, αντιμετωπίζοντας ένα σοβαρό πρόβλημα υγείας, έχουν ζητήσει τη θαυματουργική επέμβαση του Θεού. Με βάση τα όσα έχετε μελετήσει στην ενότητα αυτή σχετικά με τη θαυματουργική δράση του Χριστού, μπορείτε να εκφράσετε παρακάτω τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας, γράφοντας ένα σύντομο κείμενο, που ξεκινά με τη φράση: «Σήμερα, όταν ακούω τη λέξη "θαύμα", σκέφτομαι...».

Σήμερα, όταν ακούω τη λέξη «θαύμα», σκέφτομαι...

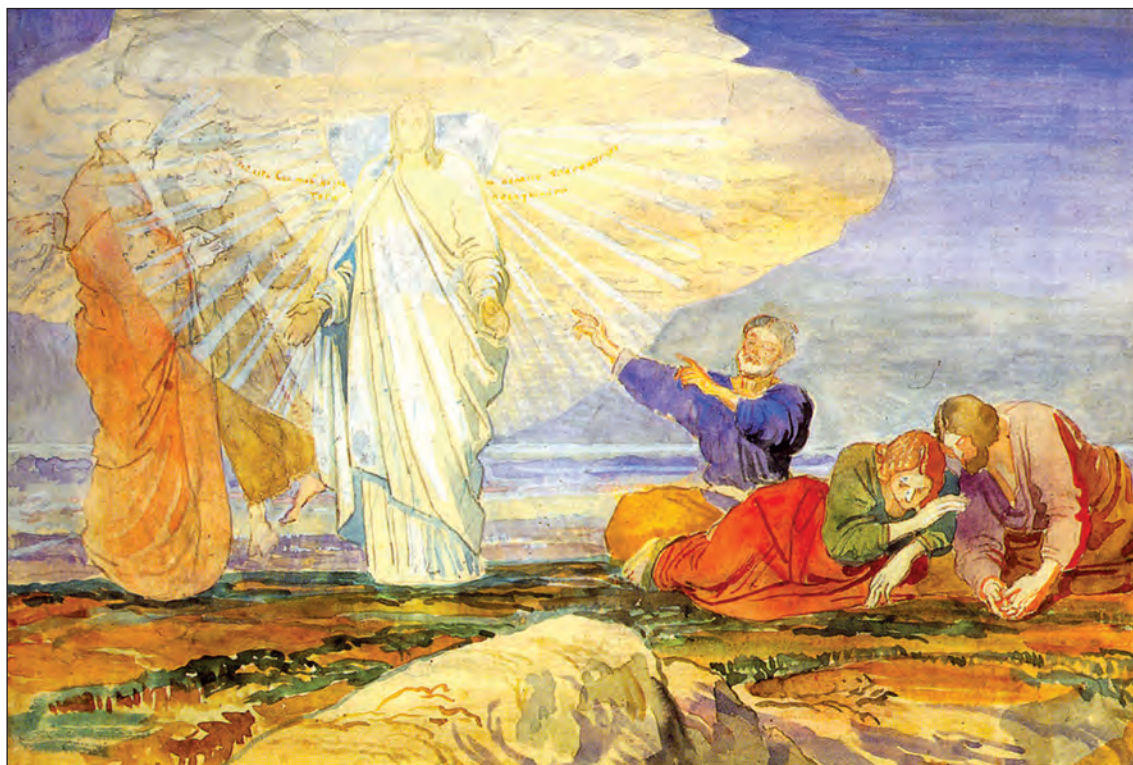
20η Διδακτική Ενότητα. Από τη Μεταμόρφωση στην... παραμόρφωση;

Η Μεταμόρφωση (Ιερά Μονή Αγίας Αικατερίνης, Όρος Σινά, 12ος αι.)

1. Από τις δημοσκοπήσεις...περί της Ταυτότητας του Ιησού Χριστού στην Μεταμόρφωση (Μκ. 8-9)

«Υστερα από έξι μέρες, παίρνει ο Ιησούς ιδιαίτερος μόνο τον Πέτρο, τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη, και τους ανεβάζει σ' ένα ψηλό βουνό. Εκεί μεταμορφώθηκε μπροστά τους, τα ρούχα του έγιναν αστραφτερά, κατάλευκα, κατάλευκα σαν το χιόνι [...]. Εμφανίστηκε σ' αυτούς ο Ηλίας μαζί με το Μωυσή, και συζητούσαν με τον Ιησού. Λέει τότε ο Πέτρος στον Ιησού: "Διδάσκαλε, είναι ωραία να μείνουμε εδώ! [...]". Δεν ήξερε τι να πει, γιατί είχαν κυριευτεί από τρόπο. Ήρθε τότε ένα σύννεφο και τους σκέπασε, και μια φωνή ακούστηκε μέσα από το σύννεφο: "Αυτός είναι ο αγαπημένος μου Υιός· αυτόν ν' ακούτε". Και ξαφνικά, όταν έστρεψαν τριγύρω τα βλέμματά τους, δεν είδαν κανέναν, παρά τον Ιησού μόνον μαζί τους».

Η Μεταμόρφωση (Alexander Andreyevich Ivanov)

Ο Ιησούς οδηγεί τους μαθητές του Πέτρο, Ιάκωβο και Ιωάννη, σ' ένα βουνό. Εκεί μεταμορφώνεται, δηλ. αποκτά μία διαφορετική μορφή από εκείνην με την οποίαν όλοι γύρω Τον γνώριζαν. Τα χρώμα των ρούχων Του αλλάζει, γίνεται αστραφτερό και λευκό σαν το χιόνι. Στη συνέχεια εμφανίζεται ο προφήτης Ηλίας και ο Μωυσής, οι οποίοι και συνομιλούν μαζί Του. Χαρακτηριστικό στοιχείο της Μεταμόρφωσης είναι η παρουσία του Φωτός του Τριαδικού Θεού, αυτού που η Εκκλησία μας ονομάζει Άκτιστο Φως.

Το γεγονός της Μεταμόρφωσης του Χριστού έχει ιδιαίτερη σημασία και σπουδαιότητα: προσφέρει μία ξεκάθαρη απάντηση στο ερώτημα «Εσείς ποιος λέτε ότι είμαι;», το οποίο ο ίδιος λίγο πριν έθεσε στους μαθητές του. Καθώς ακούγεται η φωνή του Θεού Πατέρα «Αυτός είναι ο αγαπημένος μου Υιός», φανερώνεται ότι ο Ιησούς είναι ο Χριστός, το β' πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, ο αναμενόμενος Μεσσίας.

Η θέα του φωτός και της δόξας του μεταμορφωμένου Ιησού, όπως επίσης και το άκουσμα της φωνής του Πατέρα, είναι μία εμπειρία που γεύονται ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης. Στην εμπειρία αυτή αποτυπώνονται τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά της Βασιλείας του Θεού:

α. Στη Βασιλεία του Θεού κυριαρχεί το φως και η δόξα του Τριαδικού Θεού.

β. Προϋπόθεση για να εισέλθει κάποιος σ' αυτήν, δεν είναι η εφαρμογή των διατάξεων του Μωσαϊκού Νόμου. Η Βασιλεία του Θεού είναι δωρεά και όχι αποτέλεσμα ανθρώπινων προσπαθειών.

γ. Δεν είναι μία εγκόσμια εξουσία, όπως αυτή των Ρωμαίων αυτοκρατόρων, αλλά μία εμπειρία ζωής και κοινωνίας με τον Θεό Πατέρα.

δ. Δεν αποτελεί όνειρο για ένα απώτερο μέλλον· η βίωσή της ξεκινά ήδη από αυτήν την επίγεια ζωή.

2. Ο Μεταμορφωμένος Υιός κατηφορίζει για να συναντήσει τον παραμορφωμένο γιο (Μκ. 9)

«Ο Ιησούς ρώτησε τους γραμματείς: “Τι συζητάτε μεταξύ σας;” Τότε ένας μέσα από το πλήθος τού αποκρίθηκε: “Διδάσκαλε, έφερα σ’ εσένα τον γιο μου, γιατί έχει μέσα του δαιμονικό πνεύμα που τον κάνει άλαλο. Κάθε φορά που τον πιάνει, τον ρίχνει κάτω και τότε βγάζει αφρούς, τρίζει τα δόντια και μένει ξερός. Είπα στους μαθητές σου να διώξουν αυτό το πνεύμα, αλλά δεν μπόρεσαν”. Αποκρίθηκε ο Ιησούς: “Απιστη γενιά!” [...]. “Φέρτε μου εδώ το παιδί”. [...] Βλέποντας ο Ιησούς ότι συγκεντρώνεται κόσμος, πρόσταξε το δαιμονικό πνεύμα μ’ αυτά τα λόγια: “Άλαλο και κουφό πνεύμα, εγώ σε διατάζω: Βγες απ’ αυτόν και μην ξαναμπείς πια σ’ αυτόν”. Το πνεύμα, αφού έκραξε δυνατά και συντάρραξε το παιδί, βγήκε».

Μετά το συγκλονιστικό γεγονός της Μεταμόρφωσης, ο Ιησούς πραγματοποιεί ένα ακόμη θαυμαστό γεγονός: θεραπεύει έναν δαιμονισμένο νέο, πραγματικά, παραμορφωμένο λόγω του δαιμονικού πνεύματος που είχε μέσα του. Έτσι, φανερώνεται: πρώτον, ότι ο Ιησούς είναι ο Μεσσίας, ο Υιός του Θεού, ο Δημιουργός και Κύριος του σύμπαντος· δεύτερον, ότι η αποστολή Του είναι να ελευθερώσει τον άνθρωπο από την εξουσία και την κυριαρχία του διαβόλου, θεμελιώνοντας τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού.

Η Μεταμόρφωση
(Raffaello Sanzio da Urbino)
(Στο κάτω μέρος του πίνακα, δεξιά, διακρίνεται ο πατέρας του δαιμονισμένου νέου φορώντας πράσινο χιτώνα)

φανερώνεται: πρώτον, ότι ο Ιησούς είναι ο Μεσσίας, ο Υιός του Θεού, ο Δημιουργός και Κύριος του σύμπαντος· δεύτερον, ότι η αποστολή Του είναι να ελευθερώσει τον άνθρωπο από την εξουσία και την κυριαρχία του διαβόλου, θεμελιώνοντας τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού.

Στο Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, η θεραπεία του παραμορφωμένου νέου τοποθετείται ακριβώς μετά τη Μεταμόρφωση του Χριστού και πριν τη σταυρική του θυσία. Γιατί άραγε; Η πορεία αυτή του Ιησού έχει ένα ιδιαίτερο νόημα: Ο μεταμορφωμένος Ιησούς δεν παραμένει σε πελάγη ησυχίας, όπως του προτείνει ο Απόστολος Πέτρος (Μκ. 9, 5). Απεναντίας, σπεύδει να συναντήσει τον κόσμο που αυτοκαστρέφεται από το βάρος της αμαρτίας και της απιστίας του. Αυτήν ακριβώς την πορεία καλείται να ακολουθήσει και κάθε μαθητής του Ιησού, που θέλει να γευτεί τη Βασιλεία του Θεού. Άλλωστε, η αληθινή μεταμόρφωση του ανθρώπου δεν επιτυγχάνεται με την απομάκρυνση από τον κόσμο, αλλά μέσω της συνάντησης μαζί του. Μεταμόρφωση σημαίνει εν Χριστώ εξαγιασμός όλου του κόσμου!

3. Το Οδοιπορικό του Κυρίου προς τα Ιεροσόλυμα:

α. Το παιδί ως «μοντέλο ζωής - ήθους» για τους μαθητές (Μκ. 9, 37 - 10, 14-15)

«“Όποιος δεχτεί ένα τέτοιο παιδί στο όνομά μου, δέχεται εμένα τον ίδιο” [...]. “Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ’ εμένα. Μην τα εμποδίζετε. Γιατί η βασιλεία του Θεού ανήκει σε ανθρώπους που είναι σαν κι αυτά. Σας βεβαιώνω πως όποιος δε δεχτεί τη βασιλεία του Θεού σαν παιδί, δε θα μπει σ’ αυτήν”».

«ἀφerte τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά»

Η πορεία προετοιμασίας προς τον σταυρικό θάνατο είναι ένα οδοιπορικό γνωριμίας με τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού. Καθώς οι μαθητές αναρωτιούνται σχετικά με το «ποιος είναι ανώτερος ανάμεσά τους», ο Χριστός αγκαλιάζει ένα μικρό παιδί. Με τα όσα λέει στη συνέχεια, προβάλλει το μικρό παιδί ως πρότυπο ήθους.

Τούτη η πράξη του Χριστού δεν είναι φυσικά τυχαία, αλλά έχει μία συμβολική σημασία: Σε μια εποχή, κατά την οποία το μικρό παιδί δεν έχει καμία απολύτως αξία στην κοινωνία, ο Ιησούς καλεί τους μαθητές Του να το μιμηθούν, τοποθετώντας το σε κεντρική και περίοπτη θέση μέσα στον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού.

Γιατί έχει τόσο μεγάλη σημασία ένα μικρό παιδί στα μάτια του Χριστού; Επειδή θεωρείται ύπαρξη χωρίς καμία σημασία, το παιδί νιώθει την αδυναμία του και την ανεπάρκειά του· και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο διαθέτει καρδιά «καθαρή», και άρα μπορεί να «δει» τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού.

β. Ο αρχιτελώνης Ζακχαίος (Λκ. 19, 1-10)

«Ο Ιησούς μπήκε στην Ιεριχώ και περνούσε μέσα από την πόλη. Εκεί υπήρχε κάποιος, που το όνομά του ήταν Ζακχαίος. Ήταν αρχιτελώνης και πλούσιος. Προσπαθούσε να δει ποιος είναι ο Ιησούς, δεν μπορούσε όμως εξαιτίας του πλήθους και γιατί ήταν μικρόσωμος. Έτρεξε λοιπόν μπροστά πριν από το πλήθος κι ανέβηκε σε μια συκομουριά για να τον δει, γιατί θα περνούσε από κει [...]. Σηκώθηκε ο Ζακχαίος και είπε στον Κύριο: “Κύριε, υπόσχομαι να δώσω τα μισά από τα υπάρχοντά μου στους φτωχούς και να ανταποδώσω στο τετραπλάσιο όσα πήρα με απάτη”. Ο Ιησούς, απευθυνόμενος σ’ αυτόν, είπε: “Σήμερα αυτή η οικογένεια σώθηκε· γιατί κι αυτός ο τελώνης είναι απόγονος του Αβραάμ. Ο Υιός του Ανθρώπου ήρθε για ν’ αναζητήσει και να σώσει αυτούς που έχουν χάσει το δρόμο τους”».

Στο οδοιπορικό προς το θείο Πάθος εντάσσεται, μεταξύ των άλλων, και ένα ακόμη σημαντικό περιστατικό: Η συνάντηση του Ιησού με τον αρχιτελώνη Ζακχαίο. Ο δεύτερος ανταποκρίνεται με μεγάλη προθυμία στην πρόσκληση του Ιησού για μετάνοια. Εδώ όμως είναι άξιο προσοχής, ότι ο Ζακχαίος ανήκει σε μία τάξη ανθρώπων, που θεωρείται, για τους Ιουδαίους, μιαιφή και ακάθαρτη. Τελικά, βλέπουμε ότι αυτοί που αποδέχονται το κήρυγμα του Χριστού για τον ερχομό της Βασιλείας του Θεού, είναι άνθρωποι που προέρχονται είτε από τους εθνικούς, δηλ. ειδωλολάτρες, είτε από κοινωνικά στρώματα που είναι στο περιθώριο, καθώς φέρουν πάνω τους στο

Ζακχαίος (Niels Larsen Stevns, 20 αι.)

«στίγμα» του «ακάθαρτου». Ο Χριστός, επισκεπτόμενος έναν αρχιτελώνη, καθιστά σαφές, ότι στη Βασιλεία του Θεού καλούνται να συμμετάσχουν όλοι, χωρίς να υφίσταται κανένας απολύτως διαχωρισμός και διάκριση μεταξύ των ανθρώπων.

Επιπλέον, η στάση του Ζακχαίου προσφέρει στον αναγνώστη ένα όμορφο παράδειγμα ζωής: δεν αρκεί μόνο να αναζητά κάποιος με λαχτάρα τη Βασιλεία του Θεού, αλλά συγχρόνως να αγωνίζεται να την «κατακτήσει». Ο Ζακχαίος όχι μόνο αποδέχεται τον λόγο του Χριστού, αλλά φροντίζει να επανορθώσει το λάθος του. Με τον τρόπο αυτό, η μετάνοιά του εκφράζεται έμπρακτα με τη διανομή των υπάρχόντων στους πτωχούς. Η πίστη δένει αρμονικά με την πράξη!

γ. Ο τυφλός Βαρτιμαίος (Λκ. 19)

Με το κήρυγμά του ο Χριστός προσκαλεί τους ανθρώπους να τον ακολουθήσουν, να γίνουν μαθητές του. Σ' αυτήν την πορεία ζωής, εγκαταλείπεται κάθε είδος εξάρτησης από τα επίγεια πράγματα. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι βιοτικές μέριμνες της καθημερινότητας παραθεωρούνται, αλλά ότι παύουν να είναι εκείνες που δίνουν αποκλειστικό νόημα και προσανατολισμό στην ανθρώπινη ζωή. Η μαθητεία κοντά στον Χριστό είναι ζωή ολοκληρωτικού δοσίματος στον Θεό, έμπρακτης αγάπης και ειλικρινούς διακονίας. Αυτήν την πρόσκληση ακολουθεί με απόλυτη συνέπεια ένας τυφλός, ο Βαρτιμαίος, ο οποίος θεραπεύεται από τον Ιησού και τον ακολουθεί με όλη τη δύναμη της ύπαρξής του.

Η θεραπεία του τυφλού Βαρτιμαίου (Eustache Le Sueur)

20η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Το νόημα της Μεταμόρφωσης του Χριστού.

Διάβασε το παρακάτω κείμενο, και υπογράμμισε τα μέρη του ή λέξεις του που σου κάνουν εντύπωση. Στη συνέχεια ζήτησε από τον καθηγητή σου να λύσει απορίες και μοιράσου τις σκέψεις σου με τους συμμαθητές σου.

«(Στη Μεταμόρφωση του Κυρίου) έχουμε μια βαθιά προσέγγιση του μυστηρίου του θανάτου του Χριστού. Κατ' αρχήν είναι πολύ χαρακτηριστικά τα λόγια του ουράνιου Πατέρα. «Αυτός είναι ο Υιός μου ο αγαπητός· αυτόν ν' ακούτε». Αυτά τα λόγια μας θυμίζουν την παλιά προφητεία του Ησαΐα για τον πάσχοντα αλλά εκλεκτό Δούλου του Θεού (42,1). Ο Ησαΐας δηλ. είχε προφητέψει αιώνες πριν, πως η εκπλήρωση όλων των υποσχέσεων του Θεού για τον ερχομό της Βασιλείας θα γίνει μέσα από τα παθήματα του Δούλου του Θεού. Ο Μεσσίας Χριστός θα δείξει ποιος είναι μέσα από τη Σταύρωση και την Ανάστασή Του».

Πηγή: Αγουρίδης Σάββας - Νίκας Σωκράτης (1993).
Ο Χριστός και ο Καινούριος Κόσμος του Θεού. Αθήνα: ΟΕΔΒ

2.

Ποια πρόσωπα εικονίζονται στην εικόνα της Μεταμόρφωσης; Να τα καταγράψετε, και κατόπιν να αφηγηθείτε το γεγονός, όπως παρουσιάζεται στην εικόνα.

Ἡ Μεταμόρφωση

3.

Ο Ιησούς πηγαίνει στο σπίτι του Τελώνη Ζακχαίου. Μετά το δείπνο τι θα μπορούσε να γράψει στο ημερολόγιό του ο Αρχιτελώνης της Ιερικούς;

Ο Χριστός καλεί τον Ζακχαίο

4.

Κυκλώνω τη σωστή απάντηση

Στη Μεταμόρφωση ο Ιησούς είχε μαζί του:

- τον Πέτρο, τον Ιάκωβο και τον Ιωάννη
- τον Ιωάννη, το Θωμά και τον Ανδρέα
- τον Πέτρο, τον Ιάκωβο και τον Ιούδα
- τον Ιάκωβο, το Βαρθολομαίο και τον Ναθαναήλ

Στη Μεταμόρφωση δύο άντρες άρχισαν να μιλούν με τον Ιησού. Αυτοί ήταν:

- Ο Ιακώβ και ο Ιωσήφ
- Ο Δαβίδ και ο Σολομώντας
- Ο Αβραάμ και ο Ισαάκ
- Ο Μωυσής και ο Ηλίας

Όταν άκουσαν οι μαθητές τον λόγο «Αυτός είναι ο αγαπημένος μου Υιός, αυτός είναι ο εκλεκτός μου, αυτόν να ακούτε», τότε αυτοί:

- Έφυγαν
- Έπεσαν με το πρόσωπο στη γη
- Ανέβηκαν στο βουνό
- Πήγαν στην Ιερουσαλήμ

Σύμφωνα με την παράδοση η Μεταμόρφωση του Χριστού έγινε:

- στο όρος Χωρήβ
- στο όρος Κάρμηλος
- στο όρος Θαβώρ
- στο όρος Σινά

5.

Σημειώνω στο χάρτη τη διαδρομή που ακολούθησε ο Ιησούς μέχρι την Ιερουσαλήμ, μετά τη Μεταμόρφωση.

Χάρτης που απεικονίζει την Παλαιστίνη κατά την εποχή του Χριστού

6.

Κυκλώνω ανάλογα ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ

• Ο αρχιελώνης Ζακχαίος ζούσε στη Ναζαρέτ.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο Μωυσής και ο Ηλίας συνομιλούσαν με τον Ιησού.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Σύμφωνα με την παράδοση η Μεταμόρφωση έγινε στο όρος Χωρήβ.	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
• Ο Πέτρος είπε: «Κύριε, είναι ωραία να μείνουμε εδώ! Αν θέλεις, να κάνουμε εδώ τρεις σκηνές: μια για σένα, μια για τον Μωυσή και μια για τον Ηλία».	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ

7.

Στη συνέχεια περιγράφονται έθιμα του Σαββάτου, που η Εκκλησία μας γιορτάζει το Σάββατο του Λαζάρου. Πληροφόρησε την τάξη σου για τα έθιμα της ημέρας που γνωρίζεις καθώς και για τα κάλαντα που ψάλλονται.

«Η ανάσταση του Λαζάρου είναι μια γιορτή ιδιαίτερα προσφιλής στον ελληνικό λαό. Από τη μια άκρη της Ελλάδας ως την άλλη πολλά έθιμα τιμούσαν τη λαμπρή αυτή μέρα. Ωστόσο με τα χρόνια οι εκδηλώσεις λησμονήθηκαν, με πολύ λίγες περιοχές της χώρας να της διατηρούν ακόμη ζωντανές. Πιο διαδεδομένο έθιμο για το Σάββατο του Λαζάρου είναι τα «κάλαντα του Λαζάρου». Τα κάλαντα ήταν αποκλειστικά σχεδόν γυναικεία υπόθεση με τις μικρές «Λαζαρίνες» να τραγουδούν και να αναγγέλλουν τη χαρμόσυνη εορτή. Την παραμονή της γιορτής, οι Λαζαρίνες ξεκύνονταν στα χωράφια και μάζευαν λουλούδια με τα οποία στόλιζαν μικρά καλάθια. Φορώντας ειδικές στολές, γύριζαν από σπίτι σε σπίτι τραγουδώντας το Λάζαρο και εισέπρατταν μικρό φιλοδώρημα, χρήματα, αυγά, φρούτα ή άλλα φαγώσιμα. Τα έθιμα του Λαζάρου ιδίως κατά την Τουρκοκρατία είχαν κοινωνική σκοπιμότητα αφού έτσι οι κοπέλες μπορούσαν να βρεθούν εκτός σπιτιού και να γνωρίσουν αγόρια προκειμένου να ακολουθήσουν αρραβωνιάσματα και γάμοι.

Στην Κρήτη έκαναν οι κοπελιές έναν ξύλινο σταυρό και τον στόλιζαν με λεμονανθούς και αγριόχορτα με κόκκινα λουλούδια, τις μαχαιρίδες.

Για την ψυχή του Λάζαρου οι γυναίκες ζύμωναν ανήμερα το πρωί ειδικά κουλούρια, στα οποία έδιναν το σχήμα ανθρώπου σπαργανωμένου, όπως ακριβώς παριστάνεται ο Λάζαρος στις εικόνες. Όσα παιδιά είχε η οικογένεια τόσους «Λάζαρους» έπλαθαν και στη θέση των ματιών έβαζαν δυο γαρίφαλα.

Ο Λάζαρος έχει εμπνεύσει τη λαϊκή φαντασία. Γνωστές είναι οι παροιμίες:

«Με τη φωνή και ο Λάζαρος»

«Ξαναζωντάνεψε σαν τον Λάζαρο»

«Κέρινος σαν τον Λάζαρο»

Γενικά, η προσωνυμία «Λάζαρος» δίδεται μεταφορικά σε άτομα που σώθηκαν ανέλπιστα από βέβαιο θάνατο, σε άτομα που θεωρούνταν χαμένα και ξαφνικά επέστρεψαν και σε ανθρώπους καχεκτικούς ή διαρκώς κατηφείς».

Πηγή του κειμένου και της φωτογραφίας:

www.vimaorthodoxias.gr/nea/savvatu-tou-lazarou-i-anastasi-ethima-kai-paradoseis/

Ο τάφος του Λάζαρου

21η Διδακτική Ενότητα. Ιδού ο άνθρωπος!

Ο Νιπηήρας
(Giotto di Bondone, 14ος αι.).
Παρεκκλήσιο Σκροβένι, Πάδοβα

1. Ο Ιησούς πλένει τα πόδια των μαθητών του (Ιω. 13, 1-15)

«Πριν από τη γιορτή του Πάσχα, ξέροντας ο Ιησούς πως ήρθε η καθορισμένη γι' αυτόν ώρα να φύγει από τούτον τον κόσμο και να πάει στον Πατέρα, έδειξε την αγάπη του ως το τέλος σ' αυτούς που, μέσα σ' αυτόν τον κόσμο τού ανήκαν και τους αγαπούσε [...]. Σηκώνεται, λοιπόν, από το τραπέζι που δειπνούσαν, βγάζει το ιμάτιό του, παίρνει μια πετσέτα και τη ζώνεται· έπειτα βάζει νερό στη λεκάνη κι αρχίζει να πλένει τα πόδια των μαθητών και να τα σκουπίζει με την πετσέτα που είχε ζωστεί. [...] “Σας έδωσα το παράδειγμα, για να κάνατε κι εσείς όπως έκανα εγώ”».

«Τοῦ Δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ σήμερα,
Υἱὲ Θεοῦ, κοινωνόν με παράλαβε·
οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς σου τὸ μυστήριον εἶπω· οὐ
φιλημά σοι δώσω, καθάπερ ὁ Ἰούδας·
ἀλλ' ὡς ὁ Ληστής ὁμολογῶ σοι·
Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

Τροπάριο
ἀπὸ τὴν Ἀκολουθία τῆς Θείας Μετάληψης

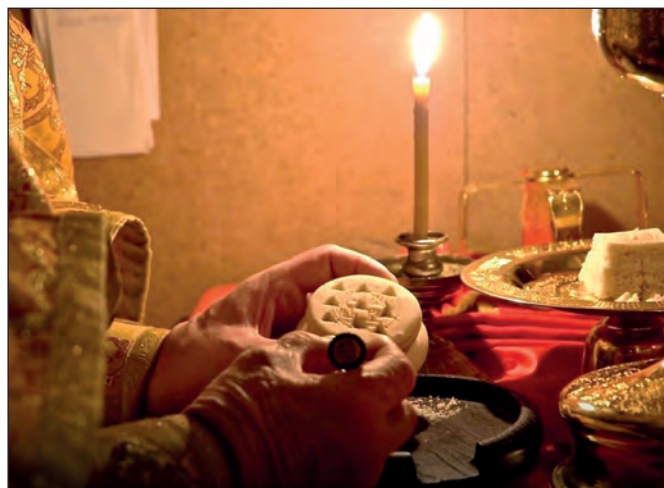

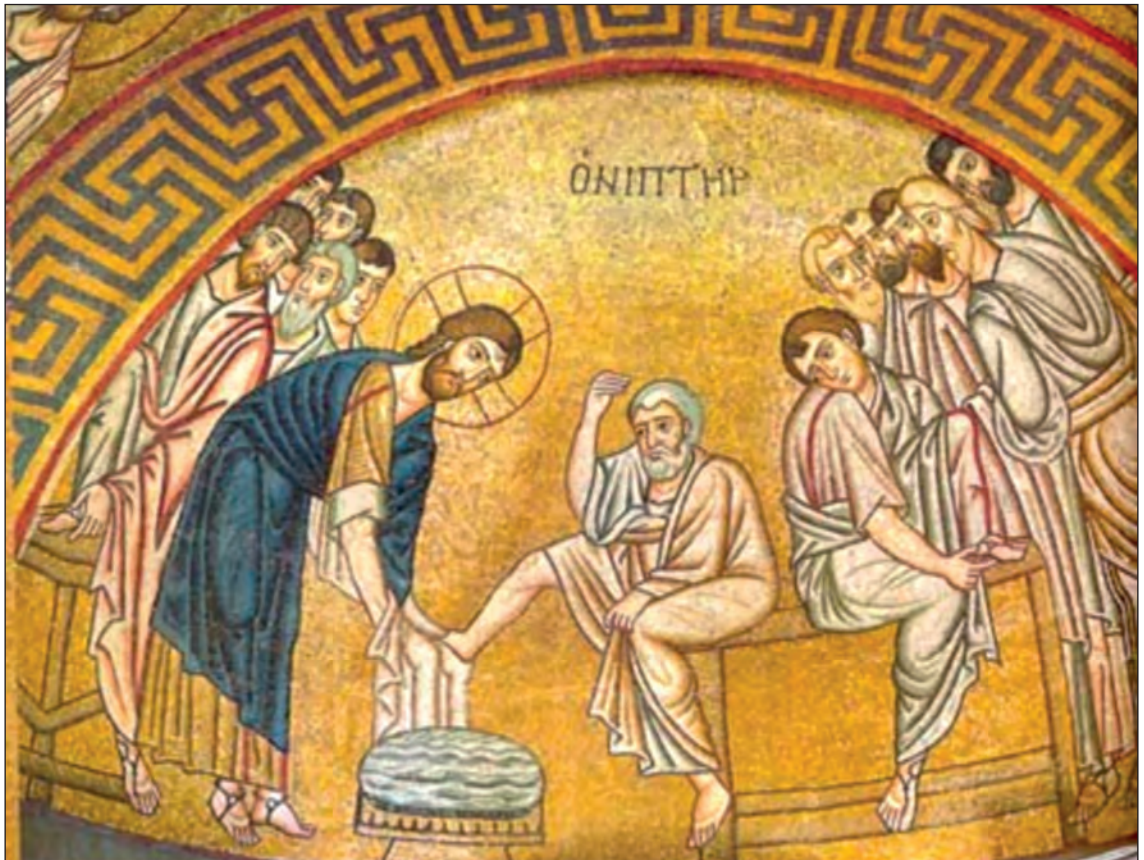
Ο Ιερός Νιπτήρας

Ο Ιησούς προσκαλεί τους μαθητές Του να γιορτάσουν μαζί το πασχαλίο δείπνο. Εκεί αναλαμβάνει το έργο ενός δούλου: πλένει τα πόδια των μαθητών Του. Ο Χριστός, ο Υιός του Θεού, ο Δημιουργός του κόσμου, πράττει κάτι ταπεινωτικό. Άλλωστε, όλη η ζωή Του ήταν μέχρι τότε μόνο διακονία, μόνο ταπείνωση, μόνο αγάπη. Και δείχνει την αγάπη Του! Υπογραμμίζει ότι η αγάπη αυτή είναι διακονία για χάρη του άλλου. Η αγάπη είναι πράξη! Πλένοντας τα πόδια των μαθη-

τών Του, ακόμη και του Ιούδα, λίγες ώρες πριν οδηγηθεί στον μαρτυρικό σταυρικό θάνατο, ο Χριστός υπενθυμίζει στους μαθητές του ποιο είναι το έργο Του, και τους παροτρύνει να Τον μιμηθούν και αυτοί, δηλ. να γίνουν ταπεινοί διάκονοι για τους συνανθρώπους τους, αν θέλουν να είναι αληθινοί μαθητές Του.

«Σώμα Χριστού μεταλάβετε»

Ο Νιπήρας, ψηφιδωτό (Μονή Οσίου Λουκά: Καθολικό. Νάρθηκας)

2. Ο «πασχάλιος» Μυστικός Δείπνος (Μκ. 14, 22-25)

Το τελευταίο δείπνο του Χριστού με τους μαθητές Του, επικράτησε να ονομάζεται στην παράδοση της Εκκλησίας ως «Μυστικός Δείπνος». Ξέρετε για ποιον λόγο; Πάντως, όχι γιατί έγινε κάπου «στα κρυφά», αλλά διότι ο Χριστός φανερώνει στους μαθητές Του ένα μεγάλο μυστήριο.

Και ποιο είναι αυτό; Ας διαβάσουμε το παρακάτω κείμενο, και εκεί μάλλον θα λύσουμε την απορία μας:

«Κι ενώ έτρωγαν, πήρε ο Ιησούς το ψωμί, το ευλόγησε, το έκοψε κομμάτια και έδωσε τους μαθητές λέγοντας: “Λάβετε και φάγετε, αυτό είναι το σώμα μου”. Ύστερα πήρε το ποτήρι, και αφού είπε ευχαριστήρια προσευχή, τους το έδωσε, και

Ο Μυστικός Δείπνος
(Μιχαήλ Δαμασκηνός, 16ος αι. μ.Χ.)

ήπιαν απ' αυτό όλοι. Και τους είπε: "Αυτό είναι το αίμα μου, που επισφραγίζει τη νέα διαθήκη και χύνεται για χάρη όλων. Σας βεβαιώνω πως δεν θα ξαναπιώ από τον καρπό του αμπελιού ως την ημέρα εκείνη που θα το πίνω καινούριο στη βασιλεία του Θεού"».

Ο Χριστός παραδίδει στους μαθητές Του το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Η Ανάμνηση για την οποία γίνεται λόγος εδώ, δεν είναι απλώς μία θύμηση από το παρελθόν, αλλά εμπειρία στο παρόν. Με άλλα λόγια, ο Χριστός καλεί κάθε άνθρωπο να βιώσει στο τώρα αυτό που προσέφερε εκείνος τότε. Και τι χαρίζει ο Χριστός; Προσφέρει στην ανθρωπότητα το Σώμα και το Αίμα Του, δηλ. τον ίδιο Του τον εαυτό, και όχι απλώς μία διδασκαλία που θα καλυτερεύσει τη συμπεριφορά μας.

Ουσιαστικά, αυτό που δωρίζει ο Χριστός στους ανθρώπους είναι η ίδια Εκκλησία. Η Εκκλησία είναι το Σώμα του Χριστού, ένας τρόπος ζωής, μια κοινωνία αγάπης που «τρέφεται» από το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Κάθε πιστός, όταν μεταλαμβάνει τη θεία Κοινωνία, ενώνεται με τον Χριστό, αλλά και με τους άλλους πιστούς· έτσι, αποκτά εμπειρία αυτού του τρόπου ζωής, αυτής της κοινωνίας αγάπης, και γεύεται το τι είναι η Εκκλησία!

3. Η προδοσία του Ιούδα και η άρνηση του Πέτρου. Μεταμέλεια ή μετάνοια; (Μκ. 14, 10-11)· (Μκ. 14, 66-72)

Ένας από τους δώδεκα μαθητές, ο Ιούδας ο Ισκαριώτης, κάποια στιγμή εγκαταλείπει το πασχαλίο δείπνο που παραθέτει ο Ιησούς στους μαθητές Του και πηγαίνει στους Αρχιερείς των Ιουδαίων, για να προδώσει τον διδάσκαλό Του. Γιατί άραγε το πράττει αυτό, αφού είδε και βίωσε, από τον ίδιο τον Χριστό τόσα θαυμαστά γεγονότα; Μάλλον, περίμενε έναν διαφορετικό Μεσσία, έναν επίγειο βασιλιά, που θα ελευθέρωνε τον σκλαβωμένο ιουδαϊκό λαό από τους Ρωμαίους κατακτητές. Μετά την πράξη της προδοσίας, επειδή έχει γευτεί τόσες ουράνιες ευλογίες, αντιμετωπίζει μέσα του ενοχές. Νιώθει ένα ασήκωτο βάρος! Δεν έχει την τόλμη να ζητήσει συγχώρεση από τον Θεό. Τον διακατέχει η απελπισία και η απόγνωση. Και βάζει μόνος του ένα τέλος στη ζωή του.

Ο διαμερισμός των ιματίων του Χριστού
(Δομήνικος Θεοτοκόπουλος. Τολέδο,
Καθεδρικός Ναός)

Η διαπραγμάτευση του Ιούδα με τους Αρχιερείς
(Duccio di Buoninsegna)

Το φιλί του Ιούδα
(Ιερά Μονή Βατοπαιδίου)

Ανάμεσα στους δώδεκα μαθητές δεν ήταν μόνο ο Ιούδας, εκείνος που πρόδωσε τον Χριστό· κάτι παρόμοιο έκανε και ο Πέτρος, και μάλιστα τρεις φορές· τρεις φορές αρνείται τον Χριστό έξω στην αυλή του Αρχιερέα Καϊάφα και «ομολογεί» ότι δεν Τον γνωρίζει! Δεν είναι και αυτό μία προδοσία; Ύστερα από την άρνησή του αυτή, αισθάνεται «δι-αλυμένος» ψυχικά. Κλαίει με σπαραχτικά δάκρυα. Ωστόσο, δεν αφήνει τις ενοχές και τη θλίψη να κυριαρχήσουν μέσα του. Αντιλαμβάνεται το λάθος του, ζητά συγχώρεση από τον Θεό, μετανοεί! Και τελικά, αναδεικνύεται ως πρωτοκορυφαίος Απόστολος του Χριστού!

Και ο Ιούδας και ο Πέτρος θλίβονται και πενθούν για την προδοσία που διαπράττουν. Ωστόσο, μπορούμε να συμπεράνουμε, μελετώντας προσεκτικά τις δύο προδοσίες, ότι υπάρχουν δύο είδη πένθους και θλίψης: μία που οδηγεί στην απόγνωση και την απελπισία, και μία άλλη, που οδηγεί στην ελπίδα, στη σωτηρία, στη χαρά και στην ειρήνη της ψυχής!

Η άρνηση του Πέτρου (Caravaggio. Νέα Υόρκη, Metropolitan Museum of Art)

Η Σταύρωση

4. Ο Ιησούς διαλέγεται με τον Πιλάτο περί της Αλήθειας (Ιω. 18, 36-38)

«Ο Ιησούς απάντησε: “Η δική μου βασιλεία δεν προέρχεται απ’ αυτόν τον κόσμο” [...]. “Εγώ γι’ αυτό γεννήθηκα και γι’ αυτό ήρθα στον κόσμο, για να φανερώσω την αλήθεια· όποιος αγαπάει την αλήθεια καταλαβαίνει τα λόγια μου”. Του λέει ο Πιλάτος: “Και τι είναι αλήθεια;”.

Όταν ο Ιησούς οδηγείται στον Ρωμαίο ηγεμόνα, τον Πιλάτο, εκεί αναπτύσσεται ένας πολύ πρωτόγνωρος διάλογος. Ο Ιησούς εξηγεί στον Πιλάτο ότι όντως είναι βασιλιάς, ωστόσο το βασίλειό του δεν έχει καμία σχέση με τα επίγεια βασίλεια. Το βασικό γνώρισμα της Βασιλείας του Θεού είναι η αλήθεια. Και ποια αλήθεια, τελικά;

Ecce Homo (Antonio Ciseri)

Στο ερώτημα αυτό, μπορούμε να απαντήσουμε, εάν φέρουμε στον νου μας κάτι που είχε πει ο ίδιος ο Χριστός κατά τη διάρκεια του πασχάλειου δείπνου: «Εγώ είμαι η αλήθεια, η αλήθεια και η ζωή» (Ιω. 14, 6).

Η αλήθεια είναι ο ίδιος ο Χριστός. Και ο Χριστός αποκαλύπτει ποιο είναι το αληθινό νόημα της ανθρώπινης ζωής. Επομένως, ο άνθρωπος γίνεται περισσότερο αληθινός, όσο πλησιάζει την Αλήθεια, που είναι ο Χριστός· ολοκληρώνεται περισσότερο ως προσωπικότητα, όταν ανακαλύπτει το αληθινό νόημα της ζωής του, το οποίο δεν βρίσκεται στα «θαύματα» της τεχνολογίας που προσφέρει ο σύγχρονος κόσμος, αλλά στον τον Χριστό, ο οποίος προσφέρει απλόχερα τον καινούριο κόσμο της Βασιλείας του Θεού!

Η Σταύρωση
(Ιωάννης Μόσκοβ, «ΠΟΙΗΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΣΚΟΥ ΑΨΙΑ΄,
Μνήσθητί μου Κύριε εν τη Βασιλεία σου», 17ος αι.)

Ο Χριστός φέρων τον Σταυρόν
(Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Νέα Υόρκη, Metropolitan Museum of Art)

5. Ο Σταυρός του Χριστού: Η δύναμη του Θεού!

Ο Απόστολος Παύλος, στην πρώτη Επιστολή του προς τους Χριστιανούς της Κορίνθου, αναφέρεται στον σταυρό του Χριστού και λέει τα εξής:

«Το κήρυγμα για το σταυρικό θάνατο του Χριστού είναι μωρία γι' αυτούς που πάνε προς το χαμό τους· για μας όμως που είμαστε στο δρόμο της σωτηρίας είναι η δύναμη του Θεού» (Α΄ Κορ. 1, 18).

Πόσο μεγάλη είναι η αλήθεια που κρύβουν τα λόγια αυτά! Ο σταυρός ήταν ένα ταπεινωτικό, εξευτελιστικό και απίστευτα βασανιστικό όργανο θανάτωσης, που χρησιμοποιούσαν οι Ρωμαίοι. Κι όμως! Γίνεται πηγή δύναμης, ελπίδας, και ζωής! Γιατί; Διότι με τον σταυρικό θάνατο ο Χριστός ολοκληρώνει το έργο Του, που ήταν να αγκαλιάσει την ανθρωπότητα με άπειρη αγάπη, δίχως όρια, να τη λυτρώσει από κάθε τι το σατανικό, και να την ανυψώσει στον Θεό Πατέρα Του. Και με τον τρόπο αυτό, ο Σταυρός του Χριστού μετατρέπεται στο κατεξοχήν σύμβολο της αγάπης και της νίκης ενάντια στις δαιμονικές δυνάμεις. Γι' αυτό και οι Χριστιανοί, κάνοντας το σημείο του Σταυρού, αντλούν δύναμη, ομολογώντας το σπουδαίο έργο που επιτέλεσε ο Χριστός για χάρη ολόκληρης της ανθρωπότητας. Ο Σταυρός είναι η δόξα και η ομορφιά της Εκκλησίας!

Σταυρός του Χριστού: Ο φύλακας της Οικουμένης

21η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο του πανεπιστημιακού δάσκαλου και θεολόγου Σάββα Αγουρίδη (†), και συζητείστε τι σημαίνει για εμάς σήμερα το Πάθος του Κυρίου.

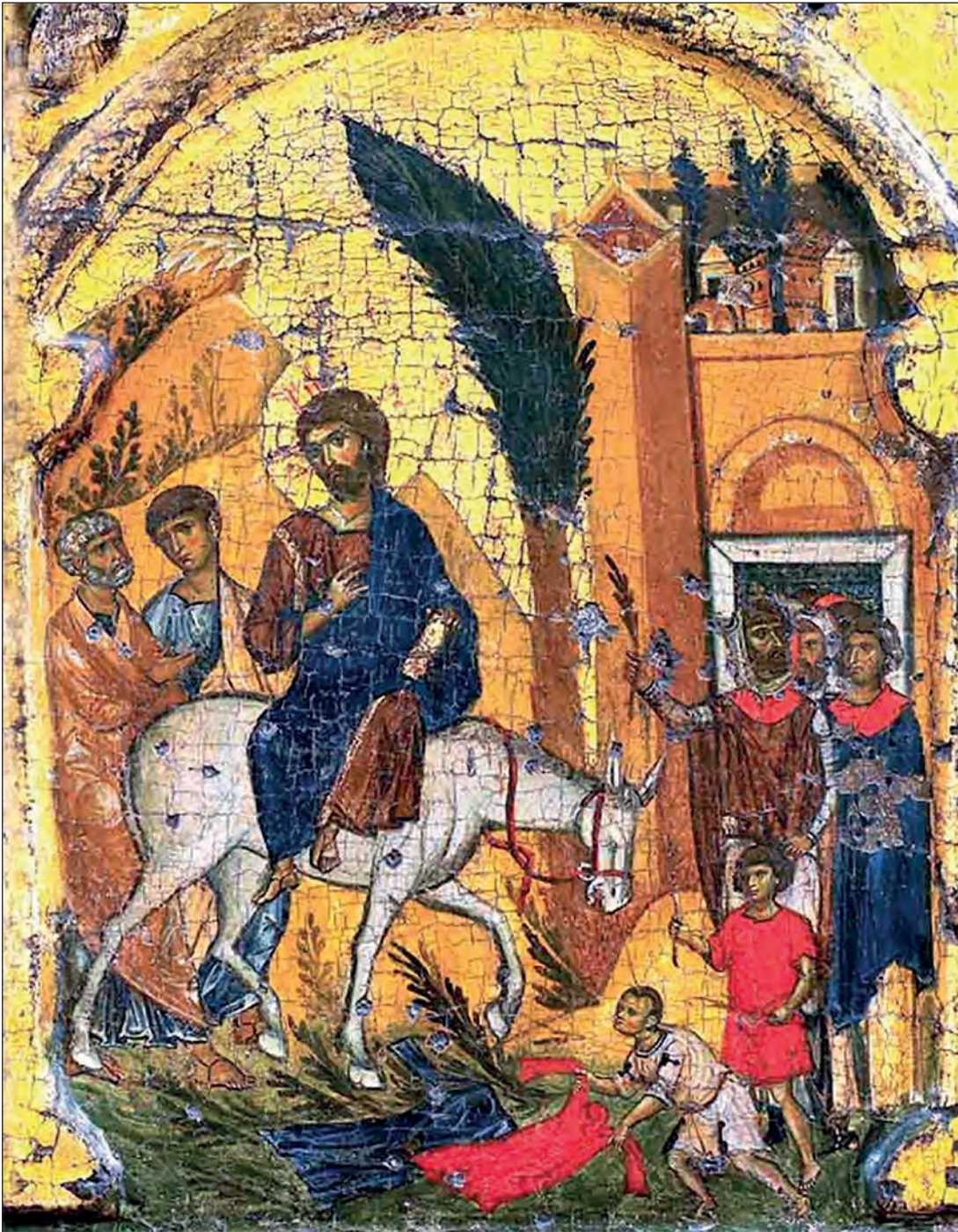
«Το δόγμα του θανάτου και της αναστάσεως του Μεσσία Ιησού οδηγεί σε μια νέα ιστορική κατάσταση ελευθερίας των τέκνων του Θεού, από την οποία πηγάζει η συμμόρφωση προς το θέλημα του Θεού για τον ερχομό του καινούριου κόσμου της Βασιλείας του».

Πηγή: Αγουρίδης Σάββας (1993). *Βιβλικές Θεολογικές Μελέτες*, Αθήνα: Άρτος Ζωής, 52.

2.

Αφού μελετήσατε την Ευαγγελική περικοπή Μκ. 11, 1-11, υποθέστε ότι βρισκόσασταν ανάμεσα στο πλήθος που υποδέχτηκε τον Ιησού στην Ιερουσαλήμ με ζητωκραυγές. Τι θα γράφατε το βράδυ αυτής της ημέρας στο ημερολόγιό σας;

Η είσοδος του Χριστού στα Ιεροσόλυμα

3.
Γράφω δίπλα σε κάθε εικόνα λίγα λόγια για το γεγονός που παρουσιάζεται σε αυτή.

4.

Μίλησε με τους συμμαθητές σου για τα συναισθήματα που πλημμυρίζουν τους πιστούς, όταν ακούνε το παρακάτω τροπάριο και βλέπουν τον Ιερέα να βγαίνει από το Ιερό Βήμα κρατώντας τον Εσταυρωμένο.

<p>«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας, Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων Βασιλεύς, Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται ὁ περιβάλλον τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις, Ἰράπισμα κατεδέξατο ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ. Ἦλοις προσηλώθη ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας. Λόγχη ἐκεντήθη ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου. Προσκυνοῦμεν σου τὰ πάθη, Χριστέ. Δείξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου ἀνάστασιν».</p> <p>(Αντίφωνο της Ακολουθίας των Αγίων Παθῶν)</p>	<p>«Κρεμιέται σήμερα στο ξύλο Κείνος που κρέμασε τη γη στα νέφη των υδάτων. Στεφάνι αγκάθινο φορεῖ τριγύρω στο κεφάλι Του ο Βασιλιάς των Ασωμάτων. Πορφύρα ψεύτικη τυλίγεται Κείνος που ντύνει με νεφέλες τα ουράνια. Χτύπημα καταδέχτηκε στο πρόσωπο Εκείνος που ελευθέρωσε τον άνθρωπο στα νερά του Ιορδάνη. Με τα καρφιά καρφώθηκε της Εκκλησίας ο Νυμφίος. Με τη λόγχη κεντήθηκε της Παρθένου ο Υἱός. Χριστέ τ' ἅγια Σου Πάθη προσκυνούμε. Δώσε μας και την ἔνδοξή Σου Ανάσταση να δοῦμε».</p> <p>(Αντίφωνο της Ακολουθίας των Αγίων Παθῶν – ερμηνευτική απόδοση στη δημοτική)</p>
---	--

5.

Κυκλώνω τις σωστές προτάσεις:

- Ο Ιούδας πρόδωσε τον Χριστό
- Ο Πόντιος Πιλάτος ήταν Ιουδαίος αρχιερέας
- Ο Ιησούς σταυρώθηκε στο Γολγοθά
- Ο Ιάκωβος αρνήθηκε τρεις φορές τον Ιησού

6.

Η άρνηση του Πέτρου και η νύξη των χεριών του Ρωμαίου επίτροπου Πόντιου Πιλάτου. Περιγράφω την τοιχογραφία και συμπληρώνω το εδάφιο από το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο που ακολουθεί με λέξεις που προτείνονται.

Η άρνηση του Πέτρου. Τοιχογραφία του 14ου αιώνα στους Αγίους Αποστόλους του Πετς, Σερβία

Μτ. 26, 69: Στο μεταξύ ο ..... καθόταν έξω στην αυλή, όπου τον πλησίασε μια ..... και του είπε: «Ήσουν και εσύ με τον Ιησού τον Γαλιλαίο;»

70 Αυτός όμως αρνήθηκε μπροστά σε όλους αυτούς λέγοντας: «Δεν ξέρω τι λες».

71 Την ώρα όμως που πήγαινε στην αυλόπορτα, τον είδε μία άλλη δούλη, και του λέει: «Ήταν και αυτός εκεί με τον Ιησού τον .....».

72 Και πάλι αρνήθηκε, ορκίστηκε μάλιστα: «Δεν τον ξέρω αυτόν τον άνθρωπο».

73 Ύστερα από λίγο πλησίασαν οι παρευρισκόμενοι και είπαν στον .....: «Ασφαλώς είσαι και εσύ από αυτούς· σε προδίδει ο τρόπος που μιλάς».

74 Τότε άρχισε να ορκίζεται: «Ο Θεός να με τιμωρήσει, αν τον ξέρω αυτόν τον άνθρωπο!». Και αμέσως τότε λάλησε ο .....

75 Και θυμήθηκε ο ..... τα λόγια του Ιησού που του είχε πει: «Πριν λαλήσει ο ....., θα αρνηθείς τρεις φορές πως με ξέρεις». Βγήκε τότε έξω και έκλαψε πικρά...

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ:

Πέτρος, Θωμάς, δούλη, Ρωμαία, Ιουδαίο, Ναζωραίο, Θωμά, Πέτρο, πετεινός, παπαγάλος

22η Διδακτική Ενότητα. Μια νέα αρχή... από τον Τάφο τον κενό!

Η Αποκαθήλωση
και η Ταφή του Κυρίου.
Egbert-Codex
(Reichenauer Schule, Γερμανία, 10ος αι.)

1. «Τετέλεσται!» Η ταφή του Ιησού από τους «κρυφούς μαθητές» (Ιω. 19, 38-42)

«Αφού έγιναν αυτά, ο Ιωσήφ από την πόλη Αριμαθαία παρακάλεσε τον Πιλάτο να του επιτρέψει να πάρει από το σταυρό το σώμα του Ιησού. Ο Ιωσήφ ήταν μαθητής του Ιησού, κρυφός όμως, γιατί φοβόταν τους Ιουδαίους. Ο Πιλάτος έδωσε την άδεια [...]. Ήρθε επίσης και ο Νικόδημος, αυτός που τη πρώτη φορά είχα πάει νύχτα να συναντήσω τον Ιησού [...]. Στο μέρος όπου σταυρώθηκε ο Ιησούς ήταν ένας κήπος, και μέσα στον κήπο ένα καινούριο μνήμα, όπου κανένας δεν είχε ακόμη ταφεί. Επειδή λοιπόν ήταν παραμονή της γιορτής των Ιουδαίων και το μνήμα ήταν κοντά, ενταφίασαν τον Ιησού εκεί».

Ο Χριστός αφήνει την τελευταία Του πνοή πάνω στον σταυρό, λέγοντας «Τετέλεσται». Λίγο μετά, αναλαμβάνουν την ταφή Του ο Ιωσήφ από την Αριμαθαία και ο Νικόδημος, Πρόκειται για λόγιους, σεβαστές προσωπικότητες και μάλιστα από τα υψηλά κοινωνικά στρώματα της ιουδαϊκής κοινωνίας. Είναι όμως συγχρόνως και μαθητές του Χριστού, οι οποίοι δεν παρουσιάζονται μαζί Του κατά τη δημόσια δράση Του, διότι φοβούνται τις αντιδράσεις των συμπατριωτών τους. Η συγκινητική τους πράξη αποκαλύπτει το «άλλο» πρόσωπο του ιουδαϊκού λαού: δεν είναι μόνον όσοι φώναζαν «ἄρον ἄρον, σταύρωσον αὐτόν» (Ιω. 19, 15)· υπάρχουν και κάποιοι άλλοι μεταξύ των Ιουδαίων, οι οποίοι,

«Όταν ο Ιωσήφ μαζί με το Νικόδημο, κατέβασε από το ξύλο εσένα, που φοράς σαν ιμάτιο το φως, και σε είδε νεκρό, γυμνό και άταφο, αναλαβών θρήνο γεμάτο συμπάθεια και κλαίοντας έλεγε: [...] Πώς να σε κηδεύσω, Θεέ μου; Ή πώς να σε τυλίξω σε σεντόνια; Με ποια τραγούδια θα ψάλλω κατά την εκφορά σου, ευσιπλαχνική Κύριε; Δοξολογώ τα πάθη σου, απευθύνω ύμνους στην ταφή σου μαζί με την Ανάστασή σου, κραυγάζοντας: Κύριε, δόξα σοι».

Απόσπασμα από το
Δοξαστικό του Εσπερινού της Μ. Παρασκευής
(Ερμηνευτική απόδοση στη δημοτική;
Ιερά Μητρόπολη Καισαριανής,
Βύρωνος και Υμηττού)

Η Αποκαθήλωση
(Ιερός Ναός Αγίας Μαρίας, Καλοπαναγιώτης,
Κύπρος, 14ος αι.)

Η Αποκαθήλωση, (Rogier van der
Weyden, 15ος αι.)

«Και αν ο Χριστός δεν έχει αναστηθεί, τότε το κήρυγμά μας είναι χωρίς νόημα, το ίδιο και η πίστη σας [...]. Η αλήθεια όμως είναι πως ο Χριστός έχει αναστηθεί, κάνοντας την αρχή για την ανάσταση όλων των νεκρών».

Α' Κορ. 15, 14-21

«Πριν καλοξημερώσει
η Μαριάμ με τις άλλες γυναίκες,
που είχαν πάει και είχαν βρει τον λίθο
μακριά από το Μνήμα
κυλισμένο,
άκουσαν από τον άγγελο να τους λέει:
Εκείνον,
που προαιώνια είναι μέσα στο φως
τι ψάχνετε να τον βρείτε
ανάμεσα στους νεκρούς
σαν να 'ταν κανείς άνθρωπος;
Κοιτάξτε τα νεκρικά Του σάβανα·
τρέξτε κι ολόγυρα στον κόσμο
να κηρύξετε,
ότι αναστήθηκε ο Κύριος
και με το θάνατό Του
θανάτωσε οριστικά τον θάνατο·
γιατί Αυτός είναι ο Υιός του Θεού,
που σώζει το γένος των ανθρώπων».

Η Υπακοή Ήχος δ΄
Από τον Όρθρο της Αγίας
και Μεγάλης Κυριακής του Πάσχα
(Ερμηνευτική απόδοση στη δημοτική:
Ιερά Μητρόπολη Καισαριανής,
Βύρωνος και Υμηττού)

«μή μου ἄπτου». Αγιογραφείο του Ιερού Μετοχίου Ορμυλίας

2. Η Μαρία από τα Μάγδαλα: Μαρτυρία της Ανάστασης στον κήπο – «μή μου άπτου» (Ιω. 20, 11-18)

«Η Μαρία όμως στεκόταν έξω κοντά στον τάφο κι έκλαιγε. Καθώς λοιπόν έκλαιγε, έσκυψε να δει μέσα στο μνήμα, και βλέπει δυο αγγέλους ντυμένους στα λευκά, να κάθονται εκεί που βρισκόταν πριν το σώμα του Ιησού [...]. Της λένε τότε εκείνοι: “Γυναίκα, γιατί κλαις;” “Πήραν τον Κύριό μου”, τους λέει αυτή, “και δεν ξέρω πού τον έβαλαν”. Και καθώς τα είπε αυτά, γύρισε προς τα πίσω και βλέπει τον Ιησού να στέκεται όρθιος, [...]. Της λέει εκείνος: “Γυναίκα, γιατί κλαις; Ποιον ζητάς;” Εκείνη νόμισε πως ήταν ο κηπουρός και του λέει: “Κύριε, αν τον σήκωσες εσύ, πες μου πού τον έβαλες, κι εγώ θα τον πάρω από κει”. Της λέει ο Ιησούς: “Μαρία!” [...] “Μη μ’ αγγίζεις”, της λέει ο Ιησούς, “γιατί δεν ανέβηκα ακόμα στον Πατέρα”».

Ὁ Χριστός φανερούμενος ταῖς μυροφόροις

Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης αναφέρει ότι ο τόπος, όπου ο Χριστός προδόθηκε, σταυρώθηκε και ενταφιάστηκε, ήταν ένας κήπος. Μήπως αυτό μας θυμίζει κάτι από τις πρώτες ενότητες του βιβλίου μας; Πού βρίσκονταν οι Πρωτόπλαστοι πριν το προπατορικό αμάρτημα; Στον κήπο της Εδέμ· εκεί η Εύα συναντά το φίδι, και η συνομιλία της αυτή, γίνεται η αφορμή να φύγει απ’ τον παράδεισο μαζί με τον Αδάμ, και η ζωή τους να γεμίσει με πόνο και στενοχώρια. Από την άλλη πλευρά, έχουμε μία «παρόμοια» ιστορία: μια γυναίκα, η Μαρία η Μαγδαληνή συναντά τον αναστημένο Κύριο, σ’ ένα κήπο· και η συνομιλία μαζί Του, γίνεται αιτία για ένα νέο ξεκίνημα, για να γεμίσει η ζωή όλων με χαρά, ειρήνη και ελπίδα: Χριστός ανέστη! Ο Χριστός νικά τον θάνατο. Η ανθρώπινη φύση Του είναι πλέον διαφορετική. Για να μπορέσει η Μαρία η Μαγδαληνή να το κατανοήσει αυτό, ο Χριστός της λέει: «Μη μ’ αγγίζεις». Ο Ιησούς μετά την Ανάσταση έχει ένα σώμα δοξασμένο!

Η εμφάνιση του Ιησού στη Μαρία Μαγδαληνή μετά την Ανάσταση (Alexander Andreyevich Ivanov)

3. Η εμφάνιση του Αναστάντος Χριστού στον δύσπιστο Θωμά και σε επτά μαθητές (Ιω. 20, 25 – 21, 12)

«Ἐπειτα λέει στο Θωμά: “Φέρε εσύ το δάχτυλό σου εδώ και δεξ τα χέρια μου, και φέρε το χέρι σου και βάλ’ το στην πλευρά μου. Και μην αμφιβάλλεις, αλλά πίστευε”. Ο Θωμάς του αποκρίθηκε: “Ἐσύ είσαι ο Κύριός μου και ο Θεός μου” [...]. Ἀργότερα ο Ιησούς εμφανίσθηκε πάλι στους μαθητές στην όχθη της λίμνης Τιβεριάδας. [...] Τους λέει ο Ιησούς: “Φέρτε από τα ψάρια που πιάσατε τώρα” [...]. Τους λέει ο Ιησούς: “Ἐλάτε να φάτε”. Και κανείς από τους μαθητές δεν τολμούσε να τον ρωτήσει, “εσύ ποιος είσαι;” γιατί ἤξεραν πως είναι ο Κύριος».

«Πού είναι λοιπόν Ἄδη η νίκη σου; Ἀναστήθηκε ο Χριστός και ἔχεις πια οριστικά κατανικηθεί. Ἀναστήθηκε ο Χριστός και οι δαίμονες ἔχουν στα βάραθρα της ἀπώλειας γκρεμιστεί. Ἀναστήθηκε ο Χριστός και χαίρουν οι ἄγγελοι. Ἀναστήθηκε ο Χριστός και η ζωή παντού βασιλεύει. Ἀναστήθηκε ο Χριστός και δεν θα μείνει πια κανένας νεκρός στο μνήμα. Γιατί με την Ἀνάστασή Του ὁ Χριστός ἔγινε η ἀρχή της ἀναστάσεως ὅλων ὅσων ἔχουν κοιμηθεί. Σ’ Ἀυτὸν ἀνήκει η δόξα και η ἐξουσία στους ἀπέραντους αἰῶνες. Ἀμήν».

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τον Κατηχητικό Λόγο του Ἁγίου Ἰωάννου του Χρυσοστόμου (Ἑρμηνευτική ἀπόδοση στη δημοτική; Ἱερά Μητρόπολη Καισαριανῆς, Βύρωνος και Ὑμηττοῦ)

Ο αναστημένος Κύριος εμφανίζεται στους μαθητές Του. Και οι μαθητές τον αντικρίζουν με τα ίδια τους τα μάτια, ολοζώντανο. Και τούτο είναι απαραίτητο, γιατί αυτοί κατόπιν θα πρέπει να διακηρύξουν ότι η Ανάσταση του Χριστού δεν είναι ένα ψέμα, αλλά ένα αληθινό γεγονός! Δεν βλέπουν κάποιο φάντασμα, ούτε και είναι μία ψευδαίσθηση η συνάντησή Του· το σώμα Του είναι ανθρώπινο σώμα, αληθινό· είναι όμως ταυτόχρονα και κάτι διαφορετικό: σώμα αναστημένο και δοξασμένο, σώμα που δεν το φθείρει ο χρόνος, σώμα που δεν το δεσμεύει ο χώρος,

Στον δύσπιστο Θωμά, ο Ιησούς προτρέπει να διαπιστώσει με τα ίδια του τα χέρια και να πειστεί, ότι βρίσκεται μπροστά στον σταυρωμένο και αναστημένο Χριστό. Σε κάποια μεταγενέστερη εμφάνισή Του στους μαθητές, στη λίμνη Τιβεριάδα, ο Ιησούς τους καλεί να φάνε όλοι μαζί από τα ψάρια που έχουν πιάσει.

Βέβαια, υπάρχει και μία άλλη πλευρά: τον αναστημένο Ιησού δεν τον αντιλαμβάνονται όλοι· ακόμα και οι ίδιοι οι μαθητές Του αρχικά δεν Τον αναγνωρίζουν, ενώ στη συνέχεια αντιλαμβάνονται ποιος είναι.

Η εμφάνιση του αναστημένου Ιησού στους μαθητές στη λίμνη της Τιβεριάδας

Η δυσπιστία του Θωμά (Caravaggio, 1571–1610)

Χριστός ανέστη! Από τα χείλη μικρών παιδιών
(φωτογραφική συλλογή Α.Σ.)

Χριστός ανέστη! Αληθώς ανέστη!

Ο αναστημένος Χριστός αποκαλύπτεται στην ανθρωπότητα· είναι ολοζώντανος! Όμως, μπορούν να τον «δουν» όσοι πιστεύουν σ' αυτόν, όσοι έχουν μάτια και καρδιά «ανοιχτή» στον Θεό.

Η Ανάσταση του Χριστού (Μονή της Χώρας, Κωνσταντινούπολη, 14ος αι.)

4. Η Ανάληψη του Χριστού (Λκ. 24, 50-53)

Σαράντα ημέρες μετά την Ανάστασή Του, ο Χριστός ευλογεί τους μαθητές Του και ανεβαίνει στον ουρανό. Πρόκειται για το σπουδαίο γεγονός της Ανάληψης του Κυρίου. Θα διερωτηθούμε όμως: γιατί είναι σπουδαίο; Βλέπουμε ότι ο Χριστός αποχωρίζεται από τους μαθητές Του. Οι μαθητές όμως πώς αντιδρούν; Ας διαβάσουμε το παρακάτω κείμενο, και ας βγάλουμε ορισμένα συμπεράσματα:

«Κατόπιν τους οδήγησε έξω από την πόλη ως τη Βηθανία, σήκωσε τα χέρια του και τους ευλόγησε. Καθώς τους ευλογούσε, άρχισε ν' απομακρύνεται απ' αυτούς και ν' ανεβαίνει στον ουρανό. Αυτοί τότε, αφού τον προσκύνησαν, γύρισαν στην Ιερουσαλήμ με μεγάλη χαρά, και έμεναν συνεχώς στο ναό υμνολώντας και δοξολογώντας τον Θεό. Αμήν».

Η στιγμή του αποχωρισμού πάντοτε προκαλεί συναισθήματα θλίψης. Ωστόσο, οι μαθητές του Χριστού, την ημέρα της Ανάληψής Του, νιώθουν μεγάλη χαρά. Γιατί άραγε; Διότι ο Χριστός, στ' αλήθεια, δεν φεύγει από κοντά τους! Άλλωστε, ο ίδιος δηλώνει κατηγορηματικά: «εγώ θα είμαι μαζί σας πάντα» (Μτ. 28, 20). Ο Χριστός εγκαινιάζει και προσφέρει έναν καινούριο τρόπο της παρουσίας Του ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους: ανεβαίνει στον ουρανό, για να ενώσει τον ουρανό με τη γη. «Ανεβάζει» στον ουρανό τον άνθρωπο και τη γη, έτσι ώστε να μην υπάρχει μεταξύ τους κανένα διαχωριστικό χάσμα: και για να είναι ο Θεός πάντοτε μαζί μας! Με την Ανάληψη του Χριστού όλος ο κόσμος και όλη η ανθρωπότητα αποκτά τη δυνατότητα να ζήσει μαζί με τον Θεό και να γευτεί τη χάρη Του.

«Ήμουν εγώ που σε μετέφερα στην αγκαλιά μου»

«Μια νύχτα, κάποιος άνδρας, είδε ένα όνειρο. Ονειρεύτηκε, ότι περπατούσε με το Χριστό σε μία όμορφη παραλία.

Μπροστά του, ψηλά στον ουρανό σαν σε οθόνη κινηματογράφου, έβλεπε σκηνές από τη ζωή του ενώ κοιτάζοντας πίσω στην αμμουδιά, έβλεπε το ζευγάρι από τα ίχνη που άφηναν οι πατημασιές τους στην υγρή άμμο.

Ωστόσο σε κάποια σημεία της άμμου υπήρχαν μόνο οι δικές του πατημασιές,

Παρατήρησε μάλιστα ότι αυτό συνέβαινε όταν στην οθόνη του ουρανού προβάλλονταν οι πιο δύσκολες στιγμές της ζωής του...

Αυτό τον παραξένεψε ιδιαίτερα, καθώς δεν μπορούσε να καταλάβει πως ο Χριστός τον εγκατέλειπε σε αυτές τις στιγμές της δοκιμασίας...

Ρώτησε τον Κύριο για αυτό λέγοντας...
Κύριε, υποσχέθηκες πως αν αφιέρωνα τη ζωή μου σε Εσένα, ποτέ δεν θα με εγκατέλειπες,

Που ήσουν όταν σε χρειαζόμουν περισσότερο, πάνω στο μονοπάτι της ζωής μου;

Και ο Κύριος απάντησε...
Παιδί μου, ποτέ δε σε εγκατέλειψα.
Όταν έβλεπες ένα ζεύγος πατημασιών στην άμμο,
ήμουν εγώ που σε μετέφερα στην αγκαλιά μου...».

Πηγή: http://users.sch.gr/aiasgr/lhsous_Xristos/lstories_tou_lhsou/lstories_tou_lhsou_Xristou_01.htm

Βήματα στην άμμο μαζί με τον Χριστό

Η Ανάληψη του Χριστού

22η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Ποια πρόσωπα αναγνωρίζετε στην εικόνα του «Επιτάφιου Θρήνου»; Πώς τα παρουσιάζουν οι Ευαγγελιστές στα γεγονότα του Πάθους του Κυρίου;

Επιτάφιος Θρήνος. Φορητή εικόνα του Κρητικού ζωγράφου Εμμανουήλ Λαμπάρδου.
Τέλη 16ου-αρχές 17ου αιώνα

2.

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο του πανεπιστημιακού δάσκαλου και θεολόγου Σάββα Αγουρίδη (†) και στη συνέχεια κάνετε έναν πίνακα με τα πρόσωπα στα οποία εμφανίστηκε ο Αναστημένος Χριστός, σύμφωνα με το κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο.

«Σχετικά με τις εμφανίσεις μετά την Ανάσταση υπάρχει μια ποικίλη παράδοση. Η πρώτη ημέρα της εβδομάδας αρχίζει με της Μαρίας της Μαγδαληνής την αγγελία στον Πέτρο και στον Ιωάννη ότι ο τάφος του Ιησού είναι κενός. Έτρεξαν προς το μνημείο. Ο Ιωάννης ήταν ο πρώτος που πίστεψε στην ανάσταση· δεύτερη ήταν η Μαρία η Μαγδαληνή, προς την οποία ο Κύριος ενεφανίσθη χωριστά. Μετά, κατά την ίδια ημέρα, «των θυρών κεκλεισμένων», ο Ιησούς ενεφάνισε τον Εαυτό Του στους Μαθητές Του, συμπεριλαμβανομένου του Θωμά, ο οποίος απουσίαζε κατά την πρώτη εμφάνιση του Αναστάντος»

3.

Περιγράψτε την εικόνα της Ανάστασης του Χριστού. Να λάβετε υπόψη ότι οι μορφές που εικονίζονται στο πάνω μέρος της είναι ο προφήτης Ιωνάς, που θεωρείται προεικόνιση του Χριστού, όπως είχε τονίσει ο ίδιος ο Κύριος (Μτ. 12, 40), και ο Ιωάννης Δαμασκηνός που έχει γράψει: «Κατήλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς καὶ συνέτριψας μοχλοὺς αἰωνίους κατόχους πεπεδημένων Χριστέ, καὶ τριήμερος, ὡς ἐκ κήτους Ἰωνᾶ, ἐξανέστης τοῦ τάφου» (Εἶρμος τῆς σ' ὁδῆς τοῦ κανόνα τοῦ Πάσχα, Πεντηκοστάριον).

Η Ανάσταση του Χριστού

4.

Συζητήστε στην τάξη το θέμα: «Υπάρχουν διαφορές στην εμφάνιση του Αναστημένου Χριστού στη Μαρία Μαγδαληνή και στον Θωμά»; Να δημιουργήσετε στη συνέχεια μία αφίσα με τα συμπεράσματά σας.

Ο τόπος όπου η Μαρία η Μαγδαληνή συνάντησε τον Ιησού

Η ψηλάφηση του Θωμά

5.

Κυκλώστε τη σωστή απάντηση

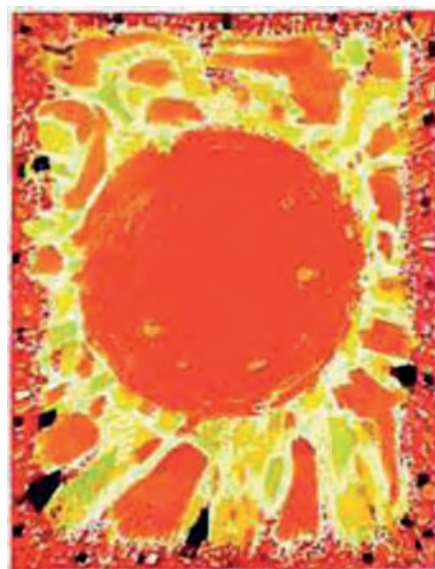
1. Η Μαρία Μαγδαληνή ήταν από τα Μάγδαλα
2. Η Μαρία Μαγδαληνή ήταν από την Ιερουσαλήμ

1. Στο δρόμο προς Εμμαούς περπατούσαν δύο μαθητές
2. Στο δρόμο προς Εμμαούς περπατούσαν τρεις μαθητές

1. Η ταφή του Ιησού έγινε από φανερούς μαθητές
2. Η ταφή του Ιησού έγινε από κρυφούς μαθητές

6.

“Σπουδάστε” στον πίνακα «Ανάσταση» του Alfred Manessier. Στη συνέχεια γράψτε ένα κείμενο με θέμα «Ποια χρώματα ταιριάζουν στην Ανάσταση»; Όλα τα κείμενα να δημιουργήσουν μία εφημερίδα τοίχου που θα αναρτηθεί στην τάξη σας.

«Ανάσταση» του Alfred Manessier

7.

Μελέτησε την Ευαγγελική περικοπή Λκ. 24, 13-35. Στη συνέχεια μπορείς να σκεφτείς: Αν ήσουν και εσύ στην «κατηφόρα»... προς Εμμαούς τι θα ήθελες να συζητήσεις με τον Αναστημένο Χριστό; Τι θα επιθυμούσες να Τον ρωτήσεις;

Ο Χριστός πορευόμενος εις Εμμαούς

8.

Ο Απόστολος Παύλος γράφει στην πρώτη Προς Κορινθίους Επιστολή του: «Και αν ο Χριστός δεν έχει αναστηθεί, τότε το κήρυγμά μας είναι χωρίς νόημα, το ίδιο και η πίστη σας [...]. Η αλήθεια όμως είναι πως ο Χριστός έχει αναστηθεί, κάνοντας την αρχή για την ανάσταση όλων των νεκρών» (Α΄ Κορ. 15, 14-21). Έχοντας υπόψη σας τα παραπάνω, συζητήστε στην τάξη σχετικά με τη σημασία που έχει η Ανάσταση του Χριστού για την πορεία και τη ζωή της Εκκλησίας.

23η Διδακτική Ενότητα. Ιερουσαλήμ, Αθήνα, Ρώμη... Μία πορεία που αγκαλιάζει τον κόσμο ολόκληρο!

Απόστολος Παύλος.
(Θεοφάνης ο Κρης, 16ος αι.
Ιερά Μονή Σταυρονικήτα,
Άγιον Όρος)

1. «Σαούλ Σαούλ, τί με διώκεις;» - Η τύφλωση και η περίοδος της σιωπής (Πράξ. 9, 1-19)

Έχετε ακούσει για τον Απόστολο Παύλο; Γνωρίζετε ορισμένα πράγματα σχετικά με τη ζωή του; Ας δούμε το κείμενο που ακολουθεί: «Στο μεταξύ ο Σαύλος συνέχιζε να έχει απειλητικές και φονικές διαθέσεις για τους μαθητές του Κυρίου· πήγε στον αρχιερέα και του ζήτησε συστατικές επιστολές για τις συναγωγές στη Δαμασκό. Όποιους θα 'βρισκε εκεί να ακολουθούν την οδό του Κυρίου, άντρες και γυναίκες, ήθελε να φέρει δεμένους στην Ιερουσαλήμ» (Πράξ. 9, 1-2).

Ο Σαούλ (Σαύλος) ήταν Ιουδαίος στην καταγωγή αλλά και Ρωμαίος πολίτης. Από μικρός γνώρισε τον Μωσαϊκό Νόμο, ενώ στα χρόνια της νιότης του βρίσκεται στα Ιεροσόλυμα και μάλλον με εξέχουσες προσωπικότητες του θρησκευτικού περιβάλλοντος που επικρατούσε εκεί. Τότε επιδεικνύει ιδιαίτερο ζήλο για να συλληφθούν και να διωχθούν οι Χριστιανοί, καθώς πίστευε με απόλυτη βεβαιότητα ότι αυτοί είναι εχθροί του Θεού. Ότι έκανε, το έπρατε με απόλυτη αφοσίωση· ήταν ολοκληρωτικά δοσμένος σε ό,τι θεωρούσε αληθινό και ηθικό. Αυτό σημαίνει ότι είχε ειλικρινή καρδιά. Κάποια ημέρα, καθώς πηγαίνει με συνοδεία φρουρών από τα Ιεροσόλυμα προς τη Δαμασκό για να συλλάβει Χριστιανούς,

Άγιος Παύλος (Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Museo del Greco, Τολέδο)

Η πορεία του Παύλου προς τη Δαμασκό

νούς, του αποκαλύπτεται ο ίδιος ο Χριστός. Εκεί συμβαίνει το συγκλονιστικό γεγονός, που διαβάζουμε παρακάτω, και το οποίο άλλαξε όχι μόνο τη ζωή του Σαούλ, αλλά και όλου του κόσμου:

«Καθώς πήγαινε, όταν πλησίαζε στη Δαμασκό, ξαφνικά τον φώτισε μια αστραπή από τον ουρανό. Αυτός έπεσε στη γη κι άκουσε μια φωνή να του λέει: “Σαούλ, Σαούλ, γιατί με καταδιώκεις;” Αυτός ρώτησε: “Ποιος είσαι, Κύριε;” Κι ο Κύριος απάντησε: “Εγώ είμαι ο Ιησούς, που εσύ τον καταδιώκεις. Σήκω όμως και μπες στην πόλη· εκεί θα σου πούνε τι πρέπει να κάνεις” [..]. Στη Δαμασκό ζούσε ένας μαθητής που τον έλεγαν Ανανία. Σ’ αυτόν φανερώθηκε σε όραμα ο Κύριος και του είπε: [..] “Πήγαινε, γιατί αυτόν τον διάλεξα εγώ για να τον χρησιμοποιήσω ως όργανο που θα με κάνει γνωστό στα έθνη και στους άρχοντές τους και στον ισραηλιτικό λαό. Κι εγώ θα του δείξω πόσα θα πρέπει να πάθει για χάρη του ονόματός μου”». (Πράξ, 9, 3-16).

Οι Ιεραποστολικές Περιοδείες του Αποστόλου Παύλου

Ο Σαούλ μεταστρέφεται. Βαπτίζεται Χριστιανός. Τόσο μεγάλη είναι η αγάπη του για τον Χριστό, που ποθεί να κηρύξει το Ευαγγέλιο σε όλον τον τότε γνωστό κόσμο. Γι' αυτό, ο Απόστολος Παύλος πραγματοποιεί μεγάλα ταξίδια, που ονομάστηκαν Ιεραποστολικές Περιοδείες. Στο τέλος της ζωής του βρίσκεται στη Ρώμη, όπου υπομένει μαρτυρικό θάνατο επί διωγμού του αυτοκράτορα Νέρωνα.

2. Φίλιπποι: Η πύλη του Χριστιανισμού στην Ευρώπη

Σε ευρωπαϊκό έδαφος, ο Χριστιανισμός παρουσιάζεται για πρώτη φορά μέσω του κηρύγματος του Αποστόλου Παύλου. Ξέρετε ποια ήταν η πρώτη Εκκλησία που ιδρύθηκε στην Ευρώπη; Θα λύσουμε την απορία μας, αν διαβάσουμε παρακάτω ένα όμορφο κείμενο από το βιβλίο των Πράξεων:

«[...] κατέβηκαν στην Τρωάδα. Εκεί ο Παύλος είδε τη νύχτα ένα όραμα: ένας Μακεδόνας στεκόταν μπροστά του και τον παρακαλούσε λέγοντας: «Πέρασε στη Μακεδονία και βοήθησε μας». [...] Από την Τρωάδα αποπλεύσαμε και πήγαμε κατευθείαν στη Σαμοθράκη και την επόμενη στη Νεάπολη. Από κει πήγαμε στους Φιλίππους, που είναι η σπουδαιότερη πόλη της περιοχής εκείνης της Μακεδονίας, αποικία των Ρωμαίων» (Πράξ. 16, 8-11).

Η Αγία Λυδία η Φιλιππησία

Ο ποταμός Ζυγάκτης στους Φιλίππους, όπου σύμφωνα με την παράδοση ο Απόστολος Παύλος βάπτισε την Αγία Λυδία

Κατά τη διάρκεια της 2ης Ιεραποστολικής του Περιοδείας, αφού βλέπει το όραμα στην Τρωάδα της Μικράς Ασίας (εκεί βρισκόταν παλαιότερα η Τροία που γνωρίζουμε από την «Ιλιάδα του Ομήρου»), ο Απόστολος Παύλος πηγαίνει στη Σαμοθράκη, κατόπιν στη Νεάπολη (τη σημερινή Καβάλα) και στη συνέχεια στους Φιλίππους. Εκεί συναντά τη Λυδία, η οποία βαπτίζεται Χριστιανή και μαζί της όλη η οικογένειά της. Η Αγία Λυδία είναι η πρώτη Ευρωπαία Χριστιανή. Και στους Φιλίππους ιδρύεται η πρώτη Χριστιανική Εκκλησία στην Ευρώπη.

Το Βαπτιστήριο της Αγίας Λυδίας
– άποψη εσωτερικού του Ιερού Ναού

Καβάλα. Μνημείο Αποστόλου Παύλου. Κατά την παράδοση εδώ αποβιβάστηκε ο Απόστολος Παύλος καθώς ερχόταν από Σαμοθράκη. Στο ψηφιδωτό διακρίνεται το όραμα με τον Μακεδόνα βασιλιά

Φίλιπποι. Βασιλική Β' (6ος αι.)

3. Ο Απόστολος Παύλος στην Αθήνα

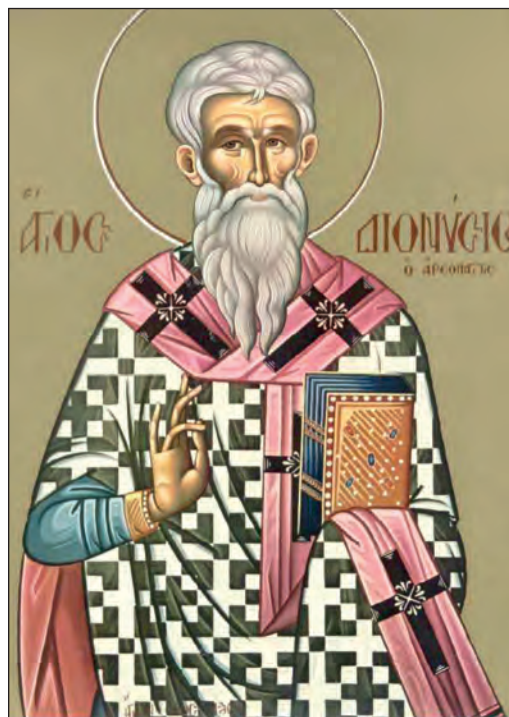
Κατά τη διάρκεια της Β΄ Ιεραποστολικής Περιοδείας του, ο Απόστολος Παύλος, αφού επισκεφθεί τους Φιλίππους, τη Θεσσαλονίκη και τη Βέροια, πηγαίνει στην Αθήνα, στην πόλη όπου γεννήθηκε η δημοκρατία και καλλιεργούνταν οι φιλοσοφία. Εκεί, λοιπόν, οδηγείται στον Άρειο Πάγο. Το βιβλίο των Πράξεων μάς εξιστορεί τα ακόλουθα:

«Στάθηκε, λοιπόν, ο Παύλος στη μέση του Αρείου Πάγου και είπε: “Αθηναίοι! Σας βλέπω ευλεβέστατους από κάθε άποψη. Πράγματι, ενώ περιδιάβαζα την πόλη σας και έβλεπα τους ιερούς σας τόπους, βρήκα ανάμεσα σ’ αυτούς κι ένα βωμό, με την επιγραφή “στον Άγνωστο Θεό”. Αυτόν, λοιπόν, που εσείς τον λατρεύετε χωρίς να τον γνωρίζετε, αυτόν εγώ τώρα σας τον κάνω γνωστό”» (Πράξ. 17, 22-23).

Ο λόγος του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα έχει εξαιρετικά μεγάλη σημασία για την ιστορία του Χριστιανισμού γενικότερα. Είναι μία μεγαλειώδης προσπάθεια να συνομιλήσουν μεταξύ τους δύο πολύ σημαντικοί τρόποι σκέψης της εποχής εκείνης: Η Ιουδαιοχριστιανική παράδοση από τη μια, και η αρχαία ελληνική φιλοσοφία από την άλλη. Είναι δηλ. ένας διάλογος ανάμεσα στην «Ιερουσαλήμ» και την «Αθήνα». Με πιο απλά λόγια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένας διάλογος μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Με τον τρόπο αυτό, ο Χριστιανισμός για πρώτη φορά καθίσταται γνωστός στους κύκλους των διανοουμένων του ελληνορωμαϊκού κόσμου.

Η ομιλία του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα μπορεί να μην κέρδισε πολλούς ακροατές. Ωστόσο, υπήρξαν και ορισμένοι που γοητεύτηκαν από το περιεχόμενο των λόγων του, πίστεψαν στον Χριστό και βαπτίστηκαν. Ένας από αυτούς ήταν και ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης, ο οποίος μαρτύρησε για την αγάπη του Χριστού και σήμερα θεωρείται ο πολιούχος της Αθήνας.

Ο Άγιος Παύλος κηρύσσει στην Αθήνα
(Raffaello Sanzio da Urbino)

Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης

Ο λόφος του Άρειου Πάγου στην Αθήνα,
όπου κήρυξε ο Απόστολος Παύλος

4. Τα γράμματα του Παύλου – κατάθεση καρδιάς!

Γνωρίζουμε το κήρυγμα του Απόστολου Παύλου μέσα από τις Επιστολές του. Σύμφωνα με την Παράδοση της Εκκλησίας μας, συνέγραψε 14 Επιστολές, στις οποίες μπορούμε να αφουγκραστούμε τη σκέψη του, τα συναισθήματά του, τη διδασκαλία του, και προπάντων την άπειρη αγάπη του για τον Χριστό. Στις επιστολές αυτές ο Απόστολος των Εθνών (όπως ονομάστηκε ο Παύλος) απευθύνεται στα πνευματικά του παιδιά, σαν στοργικός πατέρας και σαν δάσκαλος που μεριμνά για την πρόοδο των μαθητών του. Δεν πρόκειται για απλά θεολογικά κείμενα, αλλά κάτι πολύ περισσότερο: είναι μία κατάθεση καρδιάς. Ο Παύλος «ανοίγει» την καρδιά του και προσπαθεί να μεταδώσει όλην αυτήν την πνευματική φλόγα που έχει μέσα του. Τίποτα δεν τον φοβίζει· τίποτα δεν τον κλονίζει· τίποτα δεν μπορεί να τον σταματήσει! Και έτσι διακηρύττει:

«Το κήρυγμα για το σταυρικό θάνατο του Χριστού είναι μωρία γι' αυτούς που πάνε προς το χαμό τους· για μας όμως που είμαστε στο δρόμο της σωτηρίας είναι η δύναμη του Θεού» (Α' Κορ. 1, 18).

Ουσιαστικά, κάνει κάτι πολύ «αλλόκοτο» για την εποχή του: παρουσιάζει ένα όργανο ατιμωτικό αθανάτου, δηλ. τον σταυρό, ως το κατεξοχήν μέσο της σωτηρίας. Δεν είναι όμως ένας οποιοσδήποτε σταυρός, αλλά ο σταυρός του Χριστού, που πέθανε και αναστήθηκε για χάρη του ανθρώπου. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, ομολογεί ότι:

«Όλα τα μπορώ χάρη στο Χριστό που με δυναμώνει» (Φιλιπ. 4, 13).

Χαρίζοντας κάθε δευτερόλεπτο της ζωής του στον Χριστό, προσφέροντας γι' Αυτόν, τελικά, λίγο πριν οδηγηθεί στο μαρτύριο, με παρρησία λέει τα εξής:

«[...] έφτασε ο καιρός να φύγω από τον κόσμο. Αγώνιστηκα τον ωραίο αγώνα, έτρεξα το δρόμο ως το τέλος, φύλαξα την πίστη. Τώρα πια με περιμένει το στεφάνι της δικαιοσύνης» (Β' Τιμ. 4, 6-8).

«Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου αλλαγμός [...]. Εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει. Ποτέ η αγάπη δε θα πάψει να υπάρχει».

Α' Κορ. 13, 1-8

Μόνο μια στιγμή
Στίχοι-Μουσική: Νίκος Πορτοκαλόγλου
(απόσπασμα)

Παρ' τ' όνομα μου
Τα μουσικά μου
Πάρε τα ρούχα
Και τα κλειδιά μου

Παρ' την ανάσα
Την προσευχή μου
Παρ' το σκοτάδι
Και τη γιορτή μου

Και δώσ' μου μόνο μια στιγμή
Και ας κρατήσει μια ζωή
Ναι ας κρατήσει μια ζωή
Αχ δώσ' μου μόνο μια στιγμή

Παρ' τη χαρά μου
Τα όνειρά μου
Πάρε τα ρούχα
Και τα κλειδιά μου

Πάρε ότι είμαι
Πάρε ότι έχω
Χωρίς εσένα
Δεν τα αντέχω

Και δώσ' μου μόνο μια στιγμή
Και ας κρατήσει μια ζωή
Ναι ας κρατήσει μια ζωή
Αχ δώσ' μου μόνο μια στιγμή

Ο Άγιος Παύλος συγγράφει τις Επιστολές του (Valentin de Boulogne)

23η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Διαβάστε με τη βοήθεια του καθηγητή σας το παρακάτω κείμενο του θεολόγου και πανεπιστημιακού δάσκαλου Σωτηρίου Δεσπότη, και στη συνέχεια συζητήστε στην τάξη για το βιβλίο της Καινής Διαθήκης «Πράξεις των Αποστόλων».

(Ο Ευαγγελιστής Λουκάς) «συγγράφει ένα εκτεταμένο δίτομο έργο ίσως και τριάντα χρόνια μετά την μη προσχεδιασμένη άφιξη του αποστόλου των εθνών το 50 μ.Χ. στην πόλη της σοφίας. Απευθύνεται σε κράτιστους Θεόφιλους, οι οποίοι διαθέτουν παιδεία, έχοντας ίσως γευθεί και την εμπειρία της Αθήνας εκτός από εκείνη της Συναγωγής. Προφανώς ο Λουκάς απαντά σε ερωτήματα σχετικά με το εάν η Οδός (όπως ονομάζεται στο έργο του ο Χριστιανισμός) είναι μια καινή δεισδαιμονία που γοητεύει φτωχούς, αγράμματους, ηλίθιους, δούλους, ευφάνταστες γυναίκες, παιδιά, [...], άνδρες από τους χειρότερους ήτοι εργάτες δερμάτων και μαλλιών και τεχνίτες καθαριστηρίων ρούχων (Κέλλος 3, 44. 59) ή εάν μπορεί να συνδέσει την «Ιερουσαλήμ» με την «Αθήνα» για να δώσει θε-

ραπεία και νόημα και στην Αιώνια Πόλη όπου ίσως κατοικούν οι παραλήπτες. Γι' αυτό η Ομιλία του αποστόλου των εθνών στον Άρειο Πάγο μαζί εκείνη του Στεφάνου στην Αγία Πόλη, στις οποίες οι πρωταγωνιστές αποδομούν το φαινόμενο «θρησκεία» και στις δύο εκδοχές του (την ιουδαϊκή και ελληνική), συνιστούν τα νεύρα του β' τόμου του έργου του, το οποίο μάλλον κακώς ονομάστηκε εκ των υστέρων *Πράξεις Αποστόλων* (Πράξ.) αφού συνιστά *Μαρτυρία του Αγ. Πνεύματος*».

2.

Υπογραμμίστε στο χάρτη τους κυριότερους τόπους που επισκέφτηκε ο Παύλος στις Αποστολικές του περιοδείες.

Οι ιεραποστολικές περιοδείες του Αποστόλου Παύλου

3.

Με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή, επισκεφτείτε το «Φωτόδεντρο» και μελετήστε το εκπαιδευτικό υλικό «Η ζωή στην πρώτη χριστιανική κοινότητα των Ιεροσολύμων» (<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-1137>). Στη συνέχεια, κυκλώστε τις λέξεις που συνδέονται με την πρώτη κοινότητα των Ιεροσολύμων.

Αγάπες
Μοναστήρια
Κοινοκτημοσύνη
Ομοψυχία
Ρώμη

4.

Με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή, επισκεφτείτε το «Φωτόδεντρο» και μελετήστε το εκπαιδευτικό υλικό «Ο Πρωτομάρτυρας Στέφανος» (<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lo-8521-4694>). Στη συνέχεια παρατηρήστε την παρακάτω εικόνα. Ποιες σκηνές της ζωής του Πρωτομάρτυρα Στέφανου αναγνωρίζετε στην παρακάτω εικόνα; Να τις καταγράψετε και στη συνέχεια να περιγράψετε το κεντρικό πορτρέτο του.

Άγιος Στέφανος ο Πρωτομάρτυρας, Ρωσική εικόνα, 1658

5.

Σημειώστε πάνω στο χάρτη της Google Earth τις πόλεις ΤΑΡΣΟΣ, ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ, ΔΑΜΑΣΚΟΣ, ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ που συνδέθηκαν με τα πρώτα βήματα της δράσης του Αποστόλου Παύλου. Στη συνέχεια γράψτε στο πλαίσιο με ποιον τρόπο ο Απόστολος των Εθνών σχετίστηκε με αυτές.

Χάρτης από google earth

ΠΟΛΕΙΣ	ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
Ταρσός	καταγωγή του Παύλου
Ιερουσαλήμ	
Δαμασκός	
Αντιόχεια	

24η Διδακτική Ενότητα. Το ταξίδι συνεχίζεται... Η Αποκάλυψη του Ιωάννη

Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος και άγιος Πρόχορος

1. Η έννοια της Προφητείας και του Αποκαλυπτισμού: Παρηγοριά σε περιόδους ατομικής και συλλογικής κρίσης

Στην παρακάτω εικόνα βλέπουμε μία σκηνή από το τελευταίο βιβλίο της Αγίας Γραφής, που έχει τον τίτλο «Αποκάλυψις Ιωάννου». Έχουμε ακούσει ξανά τη λέξη αυτή; Τι μπορεί να σημαίνει; Το βιβλίο της Αποκάλυψης συγγράφεται τον 1ο αιώνα μ.Χ., σε μια εποχή κατά την οποία ο αυτοκράτορας της Ρώμης προβάλλεται ως Κύριος και Θεός.

Άθως, Μονή Καρακάλλου. Εικονογράφηση του κεφαλαίου 1 της Αποκάλυψης
(Τοιχογραφία στον εξωνάρθηκα του καθολικού, 1767)

Ο Ιωάννης στην Πάτμο ατενίζει τα οράματα της Αποκάλυψης (Hans Memling, 15ος αι.)

Εικονογραφημένο χειρόγραφο της Αποκάλυψης του Ιωάννη (Cloisters Apocalypse, 14ος αι., Νέα Υόρκη)

Στους πρώτους στίχους του βιβλίου αυτού, διαβάζουμε τα ακόλουθα:

«Μακάριος ο αναγνώστης κι όσοι ακούνε τα λόγια τούτης της προφητείας και τηρούν όσα λέει αυτό το βιβλίο· γιατί πλησιάζει ο καιρός» (Απ. 1, 3).

Η Αποκάλυψη χαρακτηρίζεται ως προφητεία. Γιατί άραγε; Διότι το κείμενο αυτό ήταν προορισμένο να αναγνωσθεί στη θεία Λατρεία των πρώτων Χριστιανών. Και τι περιέχει το βιβλίο αυτό; Είναι γεμάτο από ορισμένα πρωτόγνωρα «οράματα», δηλ. περιγραφές για πράγματα και καταστάσεις με εικόνες και παρομοιώσεις που δεν προέρχονται από την καθημερινότητά μας. Αυτό σημαίνει ότι η γλώσσα του κειμένου της Αποκάλυψης είναι συμβολική, δηλ. έχει ένα νόημα που είναι «κρυμμένο» πίσω από τις λέξεις. Στην Αποκάλυψη του Ιωάννη υπάρχουν κάποιες σπουδαίες αλήθειες για το παρόν αλλά και για το μέλλον του ανθρώπου! Μας μεταφέρει ορισμένα σημαντικά μηνύματα για το τέλος της ανθρώπινης ιστορίας και για την αρχή μίας καινούριας σελίδας στην ανθρωπότητα, η οποία θ' αρχίσει με τη Δευτέρα Παρουσία του Χριστού και την ανάσταση των νεκρών.

Μονή Ξηροποτάμου Εξωνάρθηκας 1783.
Έργο των ζωγράφων Κωνσταντίνου, Αθανασίου και Ναούμ από την Κορυτσά

Οι τέσσερις καβαλάρηδες της Αποκάλυψης
(Βίκτορ Βασνέτσωφ)

Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου
στην Πάτμο

2. Ο Ιωάννης (αυτό)εξόριστος στην Πάτμο σε μια εποχή... «διαδικτυακή»

«Αυτό το βιβλίο περιέχει την αποκάλυψη που έδωσε ο Θεός στον Ιησού Χριστό, για να φανερώσει στους δούλους του αυτά που είναι καθορισμένα να γίνουν πολύ σύντομα. Ο Ιησούς έστειλε τον άγγελό του και τα αποκάλυψε στο δούλο του τον Ιωάννη, ο οποίος έδωσε μαρτυρία για τον λόγο του Θεού και για τον Ιησού Χριστό· γράφει όσα είδε» (Απ. 1, 1)

Διαβάζοντας τον τίτλο του βιβλίου της Αποκάλυψης τι συμπεραίνουμε για τον συγγραφέα του;

Το όνομά του είναι «Ιωάννης». Η Αποκάλυψη που αυτός συγγράφει, είναι ένα κείμενο το οποίο απευθύνεται στους Χριστιανούς 7 Εκκλησιών της Μικράς Ασίας. Βέβαια, τα μηνύματά του είναι πάντοτε επίκαιρα για τους Χριστιανούς όλων των εποχών. Άρα «μιλάει» και σε εμάς σήμερα.

Όταν ο Ιωάννης γράφει το βιβλίο της Αποκάλυψης, αυτοκράτορας της Ρώμης είναι ο Δομιτιανός· επιθυμία του είναι να ενώσει τους κατοίκους της αυτοκρατορίας κάτω από τη «σκέπη» μίας κοινής θρησκείας: της λατρείας του αυτοκράτορα. Έτσι, λοιπόν, σε όλες τις πόλεις κατασκευάζονται αγάλματά του, και δίδεται η εντολή σε όλους τους υπηκόους, να λατρεύουν τον αυτοκράτορα ως θεό. Όποιος δεν υπακούει στη διαταγή αυτή, έχει κυρώσεις και ποινές.

Ο Ιωάννης ζει στην Έφεσο, μία πόλη της Μ. Ασίας· αρνείται να λατρεύσει τον Δομιτιανό ως θεό, και εξαιτίας αυτής της άρνησης, εξορίζεται σ' ένα άγονο νησί των Δωδεκανήσων, στην Πάτμο.

Το σπήλαιο της Αποκάλυψης

3. Ο Χριστός ως Μεσσίας: Το εσφαγμένο Αρνίο ανοίγει το Βιβλίο της Ιστορίας (Απ. 1)· (Απ. 5)

Και ενώ κατά τον 1ο αι. μ.Χ. προβάλλεται ο αυτοκράτορας ως θεός και ευεργέτης των ανθρώπων, η Αποκάλυψη κάνει λόγο για τον αληθινό Θεό και προτείνει σε κάθε Χριστιανό να Τον αγαπήσει με όλη την καρδιά του και να απομακρυνθεί από κάθε είδωλο και από κάθε ψεύτικο θεό. Πώς όμως εμφανίζεται ο αληθινός Θεός και Κύριος του κόσμου και της ιστορίας;

Είναι κάποιος παντοδύναμος βασιλιάς με μυριάδες στρατιώτες γύρω του; Όχι! Είναι ένα άκακο Αρνί, που όμως έχει δόξα και δύναμη! Ας προβληματιστούμε λιγάκι στο σημείο αυτό: τι μπορεί να συμβολίζει αυτή η εικόνα; Γιατί ο αληθινός Θεός, ο Μεσσίας, παρουσιάζεται ως Αρνίο σε αντίθεση προς το Θηρίο; Μπορούμε να σκεφτούμε ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;

Η προσκύνηση του Αμνού και το άσμα των εκλεκτών. Ξυλογραφία (Albrecht Dürer)

Ο Αμνός με το επτασφράγιστο βιβλίο (Bamberger Apokalypse, Insel Reichenau, Γερμανία, 11ος αι.)

Η Αποκάλυψη του Ιωάννη (Φορητή εικόνα η οποία αποδίδεται στον ζωγράφο Μιχαήλ Πρέβελι, περίπου 1750)

Η νέα Ιερουσαλήμ
(Bamberger Apokalypse, Insel Reichenau,
Γερμανία, 11ος αι.)

«Όλα αρχίζουν εδώ»
Στίχοι-Μουσική: Νίκος Πορτοκάλογλου

Πού πάει ο δρόμος, πού μας πάει
μες την καταχνιά
κανείς δε μου είπε πως τραβάει
τόσο μακριά

Εσύ ποτάμι κι η θάλασσα εγώ
μες το χρυσό πρωινό
όλα τελειώνουν σαν έργο παλιό
κι όλα αρχίζουν εδώ

Πού πάει η αγάπη,
πού μας πάει
δίχως να ρωτά
κανείς δε μου είπε πως ζητάει
τόσα πολλά

Εσύ ποτάμι κι η θάλασσα εγώ
μες το χρυσό πρωινό
Γεννιέται ένας, πεθαίνουν οι δυο
κι όλα αρχίζουν εδώ
κι όλα αρχίζουν εδώ.

4. «Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν· [...] ναί, ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναὶ ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ»: Το αἰσιόδοξο μήνυμα της Αποκάλυψης (Απ. 21-22)

Στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου της Αποκάλυψης διαβάζουμε τα εξής λόγια: «'Εγώ είμαι το Άλφα και το Ωμέγα', λέει ο Θεός, ο Παντοκράτορας Κύριος, αυτός που αληθινά υπάρχει και υπήρχε και θα 'ρθεί». (Απ. 1, 8). Αυτό σημαίνει ότι ο Θεός δεν θα εμφανιστεί ξαφνικά στο τέλος της ανθρώπινης ιστορίας, αλλά είναι συνεχώς δίπλα μας, κοντά μας.

Ίσως θεωρούμε ότι η Αποκάλυψη περιγράφει σκηνές πολύ τρομακτικές, που προκαλούν φόβο. Το βιβλίο αυτό όμως δεν γράφτηκε γι' αυτό τον σκοπό· δεν θέλει να προκαλέσει φόβο, ούτε αγωνία, ούτε στενοχώρια. Το μήνυμα του βιβλίου είναι μήνυμα αισιοδοξίας, χαράς και ελπίδας. Μας λέει με απλά λόγια ότι μπορεί στη ζωή μας να συναντήσουμε δυσκολίες· μπορεί στον κόσμο αυτόν να κυβερνά τις περισσότερες φορές η αδικία. Ωστόσο, όλα αυτά έχουν... «ημερομηνία λήξεως». Όλα κάποτε θα τελειώσουν, διότι καθώς θα έρθει για δεύτερη φορά ο Χριστός (Δευτέρα Παρουσία), τότε όλος ο κόσμος θα γίνει καινούριος, και θα βασιλεύει μόνον η αγάπη και φιλανθρωπία του Τριαδικού Θεού! Τότε θα φανερωθεί πλήρως ο καινούριος κόσμος της Βασιλείας του.

5. Η πραγματική συμμετοχή στη λατρεία, τη διακονία και της μαρτυρία της Εκκλησίας ως Αποκάλυψη της Αποκάλυψης

Στη θεία Λειτουργία, και συγκεκριμένα στο «Πάτερ ἡμῶν», συναντούμε μία πολύ όμορφη φράση: «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»· και λίγο μετά από την ανάγνωση της προσευχής αυτής, ακολουθεί η θεία μετάληψη, δηλ. οι πιστοί κοινωνούν το Σώμα και το Αίμα του Χριστού.

Οι Χριστιανοί ποθούν και προσδοκούν τη Βασιλεία του Θεού. Και τι σημαίνει αυτό; Δείχνει ότι οι Χριστιανοί έχουν έναν μεγάλο πόθο: να ενωθούν τα

ουράνια με τα επίγεια· η χάρη και η παρουσία του Θεού να απλωθεί σ' όλη τη γη· και ο κόσμος ν' αλλάξει. Να γίνει καινούριος! Να γεμίσει από την παρουσία του Θεού! Η Εκκλησία εκφράζει την προσδοκία της: «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου», και ο Χριστός απαντά στην προσδοκία αυτή προσφέροντας το Σώμα και το Αίμα Του.

Έναν τέτοιο παρόμοιο διάλογο διαβάζουμε στο τέλος του βιβλίου της Αποκάλυψης: «Ναι, ἔρχομαι σύντομα» διακηρύσσει ο Χριστός· και η Εκκλησία απαντά «Αμήν· ναι, ἔλα Κύριε Ἰησοῦ».

«λάβετε φάγετε τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου· πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου»

Είναι ολοφάνερο ότι το βιβλίο της Αποκάλυψης χρησιμοποιούνταν στη θεία Λειτουργία των πρώτων Χριστιανών. Και μετά από την ανάγνωση αυτού του διαλόγου, μάλλον ακολούθωσε η θεία Κοινωνία. Με τον τρόπο αυτό, οι πρώτοι Χριστιανοί προγεύονταν τη Δευτέρα Παρουσία του Χριστού και έτσι βίωναν με ζωντάνια όλες τις σπουδαίες αλήθειες της Αποκάλυψης, δηλ. είχαν εμπειρία αυτού του «ταξιδιού» που, όπως είδαμε στη 2η ενότητα, ξεκίνησε με τη Δημιουργία του κόσμου, και θα συνεχιστεί μετά το τέλος της ιστορίας με την Δεύτερη Έλευση του Χριστού στον κόσμο και την Ανάσταση των νεκρών!

24η Διδακτική Ενότητα. Δραστηριότητες

1.

Ο θεολόγος και πανεπιστημιακός δάσκαλος Νίκος Ματσούκας (†) γράφει ορισμένα ενδιαφέροντα εισαγωγικά στοιχεία για την «Αποκάλυψη του Ιωάννη». Διαβάστε το απόσπασμα από το βιβλίο του «Παλαιάς και Καινής Διαθήκης σημεία νοήματα αποτυπώματα». Στη συνέχεια εκφράστε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας για την έννοια της προφητείας, όπως εκφράζεται στην «Αποκάλυψη του Ιωάννη»

«Ο προφητικός και αποκαλυπτικός διάκοσμος της *Αποκάλυψης του Ιωάννη* προετοιμάστηκε επί αιώνες μέσω των προφητειών του Ιεζεκιήλ και του Δανιήλ, και της κατοπινής αποκαλυπτικής γραμματείας. Όμως, η *Αποκάλυψη του Ιωάννη*, θα μπορούσε να πει κανείς, είναι ένα μαργαριτάρι της αποκαλυπτικής γραμματείας, μια υψηλή ποιητική δημιουργία. Οι συναρπαστικές ποιητικές εικόνες πότε *καλλύνουν* την περιρρέουσα ατμόσφαιρα, και πότε *σκόπιμα την κακύνουν*· όμως, τα κυρίαρχα στοιχεία είναι το φως, η δόξα, τα αστέρια, ο ήλιος και η λυτρωτική ενέργει του *εσφαγμένου Αρνίου* (Απ. 5, 6-14). Με άλλα λόγια, τούτο το αποκαλυπτικό βιβλίο της *Αγίας Γραφής* είναι, συν τοις άλλοις, το μοναδικό σε περιεχόμενο, αφού ο κεντρικός άξονας είναι η εσχατολογική ανακαίνιση των πάντων στο φως της βασιλείας του Χριστού, του καινούριου κόσμου. [...]

[...] το συγκλονιστικό κήρυγμα της *Αποκάλυψης* δεν είναι κάτι το νέο, αλλά αυτό που είπε και έπραξε ο Χριστός και το ίδιο που επί δεκαετίες ζούσε η κοινότητα της Εκκλησίας στη λατρεία και γενικά στον τρόπο της συμπεριφοράς των μελών της. Κατάσπαρτοι είναι οι ύμνοι των λατρευτικών συνάξεων, οπότε βλέπει κανείς ότι ο Ιωάννης *ακούει και οραματίζεται* λόγους και γεγονότα που είναι σαρκωμένες αλήθειες στη ζωή των εκκλησιαστικών κοινοτήτων».

2.

Αντιστοιχίστε τις λέξεις της ομάδας Α με τις λέξεις που ταιριάζουν από την ομάδα Β:

ΟΜΑΔΑ Α

Εξορία του Ιωάννη

Διωγμός

Επτά Εκκλησίες

Αιώνια πόλη

Αποκαλυπτισμός

ΟΜΑΔΑ Β

Αυτοκράτορας Δομιτιανός

Ρώμη

Προφητεία

Μικρά Ασία

Πάτμος

3.

Συμπληρώνω τα κενά της περιόδου από τις προτεινόμενες λέξεις.

Η Αποκάλυψη του ..... είναι το τελευταίο βιβλίο της Αγίας Γραφής. Γράφτηκε στην ..... σε περίοδο διωγμών. Χρησιμοποιεί συμβολική γλώσσα που μοιάζει με τη γλώσσα της ..... αποκαλυπτικής. Κεντρική έννοια είναι πως ο ..... είναι το Α και το Ω.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΕΞΕΙΣ:

Θωμά, Ιωάννη, Πάτμο, Σμύρνη, ιουδαϊκής, συριακής, Ιωάννης, Χριστός

4.

Φωτογραφία από το σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο. Σύμφωνα με την παράδοση εδώ ο Ιωάννης έγραψε το τελευταίο βιβλίο της Καινής Διαθήκης. Βρείτε πληροφορίες για το νησί και το σπήλαιο, και να τις παρουσιάσετε στην τάξη σας.

Το σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο

5.

Αφού μελετήσετε με τη βοήθεια του καθηγητή σας την εικόνα της Αποκάλυψης να αναφέρετε τι κρατούν οι άγγελοι και ποιος είναι ο συμβολισμός τους.

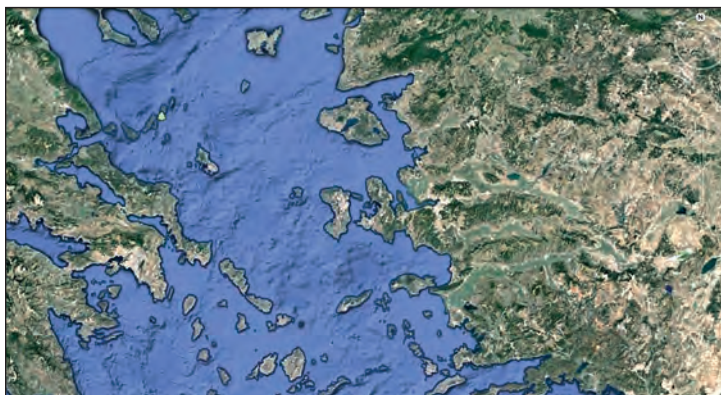

Θωμάς Βαθάς, Η Αποκάλυψη του Ιωάννη, Σπήλαιο Αποκαλύψεως (1596)

6.

Αφού γνωρίσετε τις επτά Εκκλησίες της Μικράς Ασίας, για τις οποίες γίνεται λόγος στην «Αποκάλυψη», σημειώστε στο χάρτη της Google Earth που ακριβώς βρίσκονταν, και την πιθανή διαδρομή που ακολούθησε ο εξόριστος Ιωάννης από τη Μικρά Ασία στην Πάτμο.

Χάρτης από google earth

7.

Μετά από τα όσα γνωρίσατε στα φετινά μαθήματα, μπορείτε να εξηγήσετε με δικά σας λόγια, γιατί η πραγματική συμμετοχή στη λατρεία, τη διακονία και της μαρτυρία της Εκκλησίας είναι αποκάλυψη της Αποκάλυψης;

Η μαρτυρία της Εκκλησίας: αποκάλυψη της Αποκάλυψης!

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

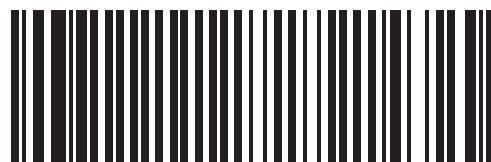

ITYE
"ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Κωδικός Βιβλίου: 0-51-0001
ISBN 978-960-06-6215-3

(01) 000000 0 51 0001 9